

Antoni Vives Reus

**LA SOCIETAT CIVIL DAVANT EL TURISME: HISTÒRIA
DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE
TARRAGONA (1910-2010)**

TESI DOCTORAL

Dirigida pel Dr. Enric Olivé Serret

Departament
de Geografia i Història



UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Tarragona

2010

AGRAÏMENTS

Si la redacció d'una tesi doctoral en sí ja és una quimera, fer-ne una segona puc assegurar que és un somni. I si aquest somni s'ha fet realitat és perquè he tingut el suport de moltes persones.

En primer lloc vull agrair a tota la meva família i en especial a la meva dona, Eugenia, la comprensió que ha tingut amb mi durant el temps que ha durat aquesta llarga investigació. Els ànims i l'empenta que m'ha transmès han estat fonamentals.

No puc oblidar la importància que ha tingut per a mi haver pogut realitzar el programa de Doctorat en «Estudis Culturals Mediterranis», una experiència única i que ha estat possible gràcies al qui és avui director de la meva tesi, el Dr. Enric Olivé Serret, persona a la qual li vull agrair el seu suport i que cregués en el meu projecte. En aquest sentit, també vull agrair els consells i les reflexions que m'ha fet el professor de l'assignatura «Història del turisme a la Mediterrània. Viatgers, turisme de masses i turisme sostenible», el doctor de la Universitat de les Illes Balears, Sebastià Serra Busquets.

Tampoc vull oblidar-me de les facilitats que he tingut de la Biblioteca Hemeroteca Pública de Tarragona, l'Arxiu Històric de la Diputació, l'Arxiu Històric de Tarragona o la Biblioteca Pública de Tarragona i en especial de la gent del Servei de Préstec Interbibliotecari de la Universitat de les Illes Balears.

D'altra banda, també voldria que aquesta història del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona fos un petit homenatge o reconeixement a tantes i tantes persones que d'una manera altruista han dedicat el seu temps i esforç a difondre el nom de Tarragona.

I finalment a la gent del Sindicat que actualment dirigeix l'associació també voldria agrair-los el seu suport i sobretot que m'hagin obert l'arxiu privat de la seva centenària entitat. Montserrat Tomasa i Josep M. Grau han estat una ajuda que mai oblidaré. Però també vull agrair l'ajuda i les facilitats que he tingut de la seva junta directiva actual encapçalada pel seu president Albert Vallvé. A tots ells el meu més sincer agraiement.



AGRAÏMENTS

1. OBJECTIUS I ESTRUCTURA. HIPÒTESIS-----	Pàg. 7
2. DELS VIATGERS ALS TURISTES-----	Pàg. 16
3. EL PRIMER TURISME A TARRAGONA. ELS ORÍGENS DEL SIT (1910-1939)-----	Pàg. 24
3.1 La constitució i l'estructura de l'associació-----	Pàg. 24
3.2 La dinàmica interna de l'entitat: els lligams polítics i socials durant el final de la Restauració, la dictadura de Primo de Rivera i la Segona República-----	Pàg. 38
3.3 El Segon Congrés de Turisme de Catalunya (1921): un abans i un després-----	Pàg. 76
3.4 Els lligams amb la Federació Espanyola de Sindicats d'Iniciativa i Turisme –FESIT– i l'organització de la I Exposició Nacional de Turisme (1936)-----	Pàg. 81
3.5 La millora d'unes infraestructures i uns transports: un afer fonamental-----	Pàg. 95
3.6 La necessitat d'un material de promoció: la <i>Guia de Tarragona</i> de 1911-----	Pàg. 105
3.7 Patrimoni, Cultura i Natura: una inquietud i una línia de treball-----	Pàg. 122
3.7.1. Els Monuments-----	Pàg. 126
3.7.2. Les Festes-----	Pàg. 131

**3.7.3. Les Exposicions i els Congressos: una carta de presentació-----
----- Pàg. 137**

3.7.4. L'Exposició Internacional de Barcelona de 1929----- Pàg. 139

3.7.5. Els espais naturals i la bona imatge de la ciutat----- Pàg. 143

3.7.6. El foment de l'excursionisme----- Pàg. 146

**4. LA LLUITA PER LA SUPERVIVÈNCIA I LA VOLUNTAT DE CONTINUAR
TREBALLANT EN PRO DEL TURISME (1939-1960)----- Pàg. 154**

4.1 Les dificultats arran del període bèl·lic i la postguerra----- Pàg. 154

**4.2 Els vincles amb les altres associacions turístiques. De la Federació
Espanyola de Sindicats d'Iniciativa i Turisme –FESIT– a la Federació
Espanyola de Centres d'Iniciativa i Turisme –FECIT----- Pàg. 178**

4.3 Paràlisi i impuls a certs projectes modernitzadors----- Pàg. 184

**4.3.1. Algunes iniciatives en el marc de la indústria de l'allotjament--
----- Pàg. 185**

4.3.2. El ferrocarril continua essent primordial----- Pàg. 188

**4.3.3. La xarxa de carreteres: la necessitat d'unes bones connexions--
----- Pàg. 192**

4.3.4. El port de Tarragona i els serveis marítims----- Pàg. 195

**4.4 Les diferents publicacions destinades a la promoció turística de
Tàrraco----- Pàg. 195**

4.5 Cultural i natura: un binomi turístic de gran interès-----	Pàg. 207
4.6 Tàrraco Monumental-----	Pàg. 219
4.7 El Fòrum romà: una reivindicació arqueològica amb vocació turística--- -----	Pàg. 222
4.8 Les Fires d'Artesania i Art-----	Pàg. 225
4.9 Les festes populars de Tarragona: un reclam turístic-----	Pàg. 227
4.10 L'excursionisme i el turisme-----	Pàg. 231
5. ELS ANYS DEL DESENVOLUPISME TURÍSTIC I LA POSTERIOR CRISI ECONÒMICA I POLÍTICA (1960-1979)-----	Pàg. 234
5.1 Els anys del desenvolupisme. La crisi econòmica de 1973. La Transició democràtica-----	Pàg. 234
5.2 La I i II Assemblea Provincial de Turisme de Tarragona de 1962 i 1963-- -----	Pàg. 258
5.3 La XXV Assemblea de la FECIT i la II Exposició Nacional de Turisme de 1960-----	Pàg. 265
5.4 Les infraestructures i els transports: una qüestió prioritària----	Pàg. 274
5.5 Els mitjans de comunicació i els materials audiovisuals-----	Pàg. 278
5.6 Les fires i les publicacions turístiques-----	Pàg. 282
5.7 La difusió d'un patrimoni turístic cultural i natural-----	Pàg. 288
5.8 La consolidació del Concurs de Mestres Romescaires-----	Pàg. 297

5.9 L'excursionisme: una activitat que esdevé corporativa-----	Pàg. 300
6. EL SIT DE TARRAGONA DURANT EL PERÍODE AUTONÒMIC (1980-2010)-----	Pàg. 306
6.1 El retorn cap a un sistema autonòmic. La creació del Patronat Municipal de Turisme (1983) i el Patronat de Turisme de la Diputació (1986)-----	Pàg. 306
6.2 El <i>Butlletí del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona</i> -----	Pàg. 318
6.3 La decadència de la FECIT-----	Pàg. 319
6.4 Les darreres iniciatives en infraestructures i transports-----	Pàg. 322
6.5 Els materials de promoció: una preocupació que va a menys----	Pàg. 324
6.6 Cultura, Monuments i Arqueologia. La declaració de la UNESCO «Tarragona Patrimoni de la Humanitat» (2000)-----	Pàg. 326
6.7 Les Exposicions Artístiques i Culturals-----	Pàg. 330
6.8 El Concurs de Mestres Romescaires: una fita de futur-----	Pàg. 334
6.9 L'excursionisme: un dels referents de futur de l'associació-----	Pàg. 337
7. CONCLUSIONS-----	Pàg. 344
8. FONTS-----	Pàg. 348
9. BIBLIOGRAFIA-----	Pàg. 353

1. OBJECTIUS I ESTRUCTURA. HIPÒTESIS

L'anàlisi de les activitats del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona –SIT– se centren en els seus primers cent anys d'història, etapa que s'iniciaria l'any 1910 i que arribaria fins al 2010. Un segle pel qual el SIT de Tarragona ha passat per diferents etapes i moments.

La seva constitució, el 1910, el final de la Guerra Civil, el 1939, el desenvolupament turístic dels anys seixanta, o l'arribada de l'etapa autonòmica, el 1980, han estat fites cronològiques a tenir en compte a l'hora de delimitar els eixos cronològics d'aquest treball d'investigació.

A partir de la recerca de les fonts documentals per a la realització de la present tesi doctoral s'ha pogut consultar l'arxiu privat de l'entitat, així com gairebé tots els seus llibres d'actes, a excepció feta del volum comprès entre 1913 i 1926 i que ha desaparegut. A més a més, també s'ha pogut consultar diversa documentació precisa de l'Arxiu del Govern Civil dipositat a l'Arxiu Històric de Tarragona –AHT–, i alguna documentació puntual de l'Arxiu Històric de la Diputació Provincial de Tarragona –AHDT. També ha estat important la consulta per a determinats temes el Fons de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme¹ i els materials (guies, fulletons, cartells, àlbums...) editats pel Sindicat i que formen part de diferents fons de la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona.

Des del 1991 el SIT de Tarragona publica de manera semestral un Butlletí d'activitats, una publicació que ha esdevingut una font important per a l'estudi de l'entitat durant les seves darreres dues dècades. En ella s'hi reproduïxen íntegrament les memòries anuals d'activitats, així com pràcticament totes les activitats que ha desenvolupat l'associació. Especial rellevància també tenen els articles i els escrits que tracten aspectes passats de l'associació.

¹ Aquest fons ha estat descrit per GRAU PUJOL, Josep M. (2004): «Història del turisme a les comarques tarragonines. Fonts documentals per al seu estudi», ESTUDIS DE TURISME DE CATALUNYA, Any 8, Núm. 14, Barcelona, pàg. 37.

En alguns casos s'ha acudit a la consulta de la premsa de l'època per tal d'ampliar i omplir algunes llacunes existents. En aquest sentit, el *Diari de Tarragona*, amb les seves diferents capçaleres, depenent el moment històric, o d'altres mitjans, han estat una font a tenir en compte per tal de conèixer o ampliar determinats aspectes.

La consulta de totes aquestes fonts, així com els materials que formen part de la bibliografia d'aquest treball, ens planteja un conjunt d'objectius dins la recerca, que serien els següents:

- Introduir aquesta tasca d'investigació des de la perspectiva de la recerca històrica en base als punts de vista social, cultural, econòmic i polític.
- Descriure i analitzar el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona des de la seva creació l'any 1910 fins al 2010, tenint en compte l'etapa precedent, que fa referència a la promoció turística dels viatgers del segle XIX.
- Donar a conèixer i analitzar les persones més importants que han estat vinculades amb l'associació durant cada període. En aquest sentit resulta molt important saber quines persones estigueren vinculades de forma directa a l'entitat i aquelles altres que tingueren unes relacions més circumstancials.
- Des del punt de vista social també interessa analitzar quins ha estat els seus presidents, secretaris i vocals. Saber quines eren les seves professions, estatus social o vàlua personal.
- Esbrinar quin ha estat el discurs polític dels membres del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona en cada una de les etapes històriques d'aquests darrers cents anys.
- Diferenciar i analitzar cada una de les seccions internes creades pels membres de l'entitat, destacant les activitats de la secció «Amics de Roma», «Amics d'Andorra» o «Amics del Romesco».

- Analitzar els diferents criteris que han estat emprats pel SIT de Tarragona per promoure la ciutat i les comarques en base als projectes concrets i als mecanismes de funcionament intern que serviren per dur endavant determinades idees.
- Demostrar la importància del SIT de Tarragona com a entitat que promogué el desenvolupament d'unes infraestructures, com ara la creació o reforma de camins i carreteres, l'estació de ferrocarril, el port, la construcció hotelera i el desenvolupament dels diferents tipus de transports interiors i exteriors.
- Fer notar el paper que han tengut les festes religioses i laiques de Tarragona per a la promoció turística de la ciutat.
- Estudiar els esdeveniments o projectes de promoció (fires, exposicions, congressos...) que organitzà o formà part l'entitat amb l'objectiu de difondre el nom de Tarragona.
- Exposar quin ha estat el funcionament intern de l'associació des dels orígens fins a l'any 2010, en base a l'anàlisi de l'evolució dels seus Estatuts, Reglaments, Juntes Directives, Juntes Generals, les seves diverses comissions, les diferents presidències i secretaries.
- Determinar la transcendència social i econòmica de l'entitat durant cada un dels períodes històrics.
- Analitzar la creació, l'evolució i els interessos públics i privats de les primeres rutes turístiques organitzades, en especial les relacionades amb els monestirs de Poblet i Santes Creus.
- Donar a conèixer les vinculacions entre l'entitat i les pertinents institucions públiques, des de les seves dues vessants; és a dir, les seves relacions amb les institucions d'àmbit municipal, provincial i regional, i les institucions d'àmbit estatal.

- Diferenciar les diverses polítiques turístiques dutes a terme per les institucions durant aquests cent anys d'història.
- Investigar les relacions del SIT de Tarragona amb els altres sindicats o centres d'iniciativa i turisme, amb especial interès per la seva proximitat geogràfica i històrica amb la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona. En aquest sentit interessa saber les relacions que mantingué amb la Federació de Turisme Catalano Balear i la Federació Espanyola de Centres d'Iniciativa i Turisme.
- Destacar i demostrar el paper important que ha tingut la iniciativa ciutadana i l'empresa privada dins el forjament del turisme de Tarragona i demostrar com el SIT de Tarragona ha estat una plataforma des d'on s'ha treballat i reivindicat la importància de la indústria turística.
- Analitzar les actuacions culturals i socials organitzades des del SIT de Tarragona o que tingué el suport de l'entitat.
- Demostrar les preocupacions de l'associació en la defensa del medi natural i del patrimonial historicoartístic i monumental, com elements fonamentals per al desenvolupament turístic.
- Obtenir un gran nombre de dades qualitatives i quantitatives a través de l'anàlisi del seu material gràfic editat, com foren el seu nombre de fulletons, cartells, guies... així com l'evolució de les despeses en aquest tipus de publicacions.
- Destacar la importància que han tingut els mitjans de comunicació, com la premsa, les revistes, la ràdio o la televisió a l'hora de promoure el turisme a Tarragona.
- Corroborar que el turisme ha significat un dels principals elements de canvi per a la Tarragona del segle XX.

- Relacionar el marketing turístic i les campanyes de promoció realitzades amb l'afluència de turistes que han visitat Tarragona en cada moment de la seva història.
- Conèixer els vincles del SIT amb el moviment associatiu de Tarragona i saber quines estratègies de col·laboració establiren.
- Analitzar la importància de l'excursionisme dins la història del Sindicat d'Iniciativa i com aquest ha tengut un pes fonamental en la promoció i el desenvolupament turístic.

Pel que fa a l'estructura de la tesi doctoral s'ha de dir que l'àmbit geogràfic d'aquest estudi correspon a plantejaments i anàlisis de la ciutat de Tarragona i alguns aspectes de la seva comarca. En termes cronològics, l'estudi s'ha centrat de forma exclusiva en el període històric del segle XX i XXI. No obstant això, s'ha intentat també estudiar i analitzar la realitat anterior pel que fa referència als primers viatgers i als motius que motivaren la seva creació.

Malgrat –com s'ha acabat d'assenyalar– l'evolució del turisme només se centri dins una part de l'edat contemporània, aquest no ha estat un fenomen homogeni. A grans trets podem diferenciar dues etapes² cronològiques prou diferenciades, una primera que correspondria al denominat «turisme històric» i una segona d'un «turisme modern» o de masses. La diferència entre ambdós tipus és prou significativa, ja que si bé en el primer cas s'està parlant d'un turisme amb un cert pes qualitatiu, cultural i minoritari, en el segon que s'iniciaria als voltants dels anys cinquanta és valorarien altres factors més actuals, com el seu baix preu, la manca d'unes inquietuds culturals pel destí turístic i es desenvoluparia amb un context de «masses» socials. Ara bé, el present estudi ha estat més acurat cronològicament i s'han establert una sèrie de capítols o apartats, on es pretén analitzar de forma separada l'evolució del turisme i la història del SIT de Tarragona des d'una òptica temporal més concreta.

² Segons: LÓPEZ PALOMEQUE, Francesc (1994): «El turisme», *Geografia general dels Països Catalans*, Vol. 5, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàg. 19.

Dins l'etapa contemporània del segle XX, s'ha de dir que des de la seva creació, el 1910, fins al final de la Guerra Civil, el 1939, serà un període en què l'entitat tindrà un cert protagonisme. Això es veurà plasmat amb la posada en funcionament de molts de projectes i iniciatives que afavoriran l'arribada de visitants.

L'etapa final de la Restauració, el cop d'estat i la dictadura de Miguel Primo de Rivera, o el Crac del 29 són aspectes importants d'aquests anys. I és que després de la Gran Guerra, i ja durant la dècada dels anys vint, serà un bon moment per dur endavant noves accions en matèria de promoció i de fet el turisme es potenciarà notablement. S'obren nous hotels, hi ha un augment del nombre de visitants i s'inicien nous i interessants projectes i iniciatives turístiques com els Congressos de Turisme de Catalunya de 1919 i 1921, o l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929.

També cal assenyalar que en aquestes primeres dècades del segle XX les diferents institucions s'involucraran gradualment dins el tema turístic. Petites i puntuals iniciatives que augmenten amb el pas del temps. Així, des dels ajuntaments, les diputacions i la pròpia Mancomunitat de Catalunya (1914-1925) es plantegen projectes modernitzadors en matèria d'infraestructures i transports que contribueixen a facilitar els desplaçaments. La tasca cultural impulsada des de la Mancomunitat de Catalunya té els seus efectes en el terreny de la promoció turística.

És cert que una vegada constituït el Govern de la Generalitat de Catalunya durant la Segona República, aquest assumirà competències en matèria turística i que aquestes associacions com el SIT perdran funcions³, però el context favorable dels anys trenta, previ a la Guerra Civil, farà que se segueixin consolidant aquests sindicats o centres d'iniciativa. Aquest és el cas del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona.

La Guerra Civil Espanyola i la conseqüent postguerra frenaren les expectatives turístiques dipositades fins al moment. Malgrat tot, el Sindicat d'Iniciativa no desaparegué, com així ho feren moltes d'altres entitats. És més, tot just finalitzat el

³ Segons GARAY TAMAJÓN, Luis Alfonso (2007): *El ciclo de evolución del destino turístico. Una aproximación al desarrollo histórico del turismo en Cataluña*, Tesi Doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, pàg. 91, l'Exposició Internacional de Barcelona i el Crack del 1929 seran dos fets en un sol any que marcaran el final d'una etapa daurada per aquest tipus d'entitats.

conflicte, tendran lloc tota una sèrie de canvis importants a nivell estructural i relacionats amb la nova situació política, i agafarà un nou impuls.

Els anys corresponents a la dècada dels quaranta i cinquanta es poden definir com a de tímida recuperació. Cal també tenir en compte les conseqüències indirectes de la Segona Guerra Mundial. Tanmateix, no serà fins al boom turístic de la dècada dels seixanta quan les institucions s'involucrin de debò en la necessitat de potenciar aquesta indústria i en el cas de Tarragona això es veurà plasmat amb l'organització de les Assemblees Provincials de Turisme de 1962 i 1963. El turisme agafarà un gran impuls que no s'aturarà fins a la crisi de 1973.

La crisi energètica internacional del petroli de 1973 amb les seves conseqüències econòmiques els anys posteriors, la mort del dictador Francisco Franco el 1975 i l'inici de la Transició Democràtica amb la corresponent reivindicació de l'Autonomia són altres fets que tampoc es poden deixar de banda dins l'anàlisi de la història del Sindicat.

La creació del Patronat Municipal de Turisme dins l'Ajuntament de Tarragona, el 1983, marcarà un abans i un després per al SIT. Així, en aquest darrer període, el SIT centrarà els seus esforços en organitzar unes activitats culturals en relació amb el tema turístic, impulsant exposicions artístiques, excursions, conferències o concursos de mestres romescas.

Lògicament, des de l'Ajuntament de Tarragona es promouran tota una sèrie de treballs i projectes turístics d'allò més importants en aquests darrers anys, entre els quals destacarà l'objectiu que Tarragona sigui declarada per la UNESCO amb la categoria de Patrimoni de la Humanitat, el 2000.

A banda de la institució turística municipal, s'ha de tenir en compte la posada en funcionament del Patronat de Turisme de la Diputació Provincial de Tarragona, organisme autònom creat a partir de l'aprovació de l'acord plenari del 31 de juliol de 1986. Actualment centra els seus esforços en la coordinació i promoció del turisme de la Costa Daurada i les Terres de l'Ebre.

La Generalitat de Catalunya també s'ha de dir que començarà a treballar decididament en la planificació del turisme català. Ja el 1979 organitzà el III Congrés de Turisme de Catalunya, un esdeveniment important per a l'encontre i debat del tema turístic a les províncies catalanes i una manera d'afrontar el tema turístic des del punt de vista de la descentralització política i l'inici de l'autonomia.

En aquests darrers anys el turisme ha continuat agafant molta força fent-se costat davant altres sectors econòmics importants com són la indústria, el comerç i l'agricultura. Prova d'això és que han nascut i potenciat nous nuclis turístics, s'han eixamplat notablement les tipologies turístiques i s'han creat nous productes com per exemple el parc temàtic de Port Aventura⁴, que obrí les seves portes el 1995.

Al llarg d'aquests darrers cent anys han presidit el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona un gran nombre de persones, les quals queden reflectides en el següent quadre:

President	Càrrec	Cronologia
Sr. Ignasi Balcells de Suelves	–electe–	1910-1913
Sr. Lluís Soler Cañellas	–electe–	1913-1931
Sr. Salvador Ripoll Tusquelles	–accidental–	1931
Sr. Josep Maria Banús Vidal	–electe–	1931-1934
Sr. Santiago Ventura Coll	–accidental–	1934
Sr. Pere Saigó Morera	–electe–	1934-1935
Sr. Guillem Boxó Güell	–electe–	1935-1946
Sr. Amadeu Valls Pujol	–accidental–	1936-1939
Sr. Josep Maria Melendres Rué	–accidental–	1946-1947
Sr. Manel de Montoliu de Togores	–electe–	1947-1951
Sr. Joan Noguera Salort	–electe–	1951-1956
Sr. Joan Ricomà Teixidó	–electe–	1956-1958
Sr. Josep Maria Banús Vidal	–electe–	1958-1962
Sr. Gonçal de la Peña García	–electe–	1962-1977

⁴ ANTON CLAVÉ, Salvador (2009): «Parcs temàtics i d'oci», *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàg. 220.

Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	–electe–	1977-1997
Sr. Albert Vallvé Navarro	–electe–	1997-2010

Les anteriors setze persones presidiren de diferent forma l'associació, però totes elles cercaren d'una o altra forma la promoció de l'activitat turística. En general, es tracta d'individus que sociològicament pertanyen a unes classes mitjanes-altes de la societat tarragonina, i que gaudeixen d'un cert prestigi o reconeixement social. Des del punt de vista ocupacional pertanyen, la majoria, a sectors professionals liberals. De fet, predominen, els advocats, els historiadors, els metges, etc.

És en aquest apartat referent a l'estructura de la tesi que volem assenyalar que la història del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona era una assignatura pendent. El propi president Gonçal de la Peña, en una reunió de la junta directiva de la tardor de 1962, ja deixà entreveure la necessitat de realitzar un estudi sobre la història del SIT de Tarragona i que fos presentada durant alguna efemèride de l'associació.

Aquesta mancança es perllongaria amb el pas del temps. De fet, en un article publicat al *Diari de Tarragona*, el 1991, encara s'afirmava el següent⁵: «*El Sindicat d'Iniciatives i Turisme de Tarragona, a pesar de sus casi ochenta y dos años de vida en la ciudad, no cuenta con ninguna publicación que explique detalladamente su historia.*». Ara bé, en aquesta mateixa notícia s'afirmava que el periodista i escriptor Lluís Maria Mezquida «Petrofilos» estava transcrivint els diferents llibres d'actes per tal de fer realitat aquell projecte.

Malauradament, ni de la Peña ni «Petrofilos» veurien aquest desig fet realitat. És per això que amb aquest treball es pretén fer un reconeixement a aquestes i tantes persones que han dedicat esforços al llarg de la seva vida en pro del turisme i de la seva ciutat.

⁵ PUJOL, Enric (1991): «Sindicat d'Iniciativa i Turismo. La atracció de forasteros», DIARI DE TARRAGONA (13/10/1991), pàg. 10.

2. DELS VIATGERS ALS TURISTES

Per poder comprendre els inicis de la història del turisme ens hem de remuntar als viatgers de finals del segle XVIII i sobretot del XIX. Ells foren els vertaders descobridors de les belleses naturals i culturals de la Mediterrània. Es tracta d'escriptors, artistes, científics, diplomàtics, excursionistes, o erudits que es desplaçaven per la Mediterrània amb les ànsies de descobrir i conèixer nous indrets.

La ferma voluntat d'aquests visitants de transmetre les seves impressions es pot considerar com una de les primeres promocions turístiques⁶ de Tarragona. Els mitjans utilitzats per aquests il·lustres personatges foren molt diversos. De fet, s'ha de tenir en compte que la publicació de llibres, tractats, articles, guies, cròniques, la impressió de gravats, o la pintura de quadres foren alguns dels suports escollits.

Un dels primers que inaugurà aquesta llista fou el polític i intel·lectual castellonès Antonio Ponz Piquer (1725-1792), qui en la seva voluminosa obra de disset volums *Viage de España, o Cartas en que se da noticia de las cosas más apreciables y dignas de saberse, que hay en ella* (1772), ja lloà les belleses de Catalunya però que curiosament criticà l'estat deplorable en què es trobaven les ruïnes arqueològiques de Tàrraco. Tanmateix, afegí que segons al seu parer, les restes arqueològiques tarragonines podrien ser un bon reclam per als viatgers il·lustrats britànics.

En aquesta llista de visitants il·lustres no podem deixar de banda a l'arqueòleg i polític francès Alexandre Louis Joseph de Laborde (1773-1842). Aquest personatge que publicaria obres⁷ tan rellevants i extenses com *Itinéraire descriptif de l'Espagne* (1809), editat en cinc volums i un atlas, o *Voyage pittoresque et historique en Espagne* (1807-1818) en quatre extensos volums, a més de difondre els corresponents coneixements històrics, artístics o geogràfics dominaria la tècnica del gravat. S'ha de considerar doncs la reproducció dels seus dibuixos com una de les millors visions de la realitat visitada.

⁶ Segons GARAY TAMAJÓN, Luis Alfonso; CÀNOVES VALIENTE, Gemma (2009): «El desarrollo turístico en Catalunya en los dos últimos siglos: una perspectiva transversal», DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA, Núm. 53, Ed. Serveis de Publicacions Universitat de Barcelona, Barcelona, pàgs. 34 «*Estos pioneros son los responsables de crear una primera imagen del destino fuera de sus fronteras. El elemento cultural se convierte en la principal fuerza que origina una evolución prototurística que desembocará en la consolidación de la actividad a finales del siglo XIX.*».

⁷ Aquests treballs seran tinguts en compte en el futur pel Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona.

La Guerra del Francès suposaria un parèntesi forçat en l'arribada d'aquests pocs però primers viatgers il·lustrats. No serà fins als anys vint del segle XIX quan es reprenguin aquestes arribades. Ara sí, ja molt més impregnades de l'esperit romàntic del moment.

L'any 1841 l'escriptor polonès Charles Dembowski publicà a París *Dos años en España y Portugal durante la Guerra Civil 1838-1840*, una obra que resumia les seves experiències en forma de cartes d'un llarg viatge per les terres espanyoles i portugueses entre els anys 1838 i 1840. Entre les seves cartes redactades el desembre de 1838 i el gener de 1839 tenen una especial importància les dues que escrigué a Tarragona.

En aquests dos documents Dembowski descriu amb una gran precisió alguns dels principals monuments arqueològics del passat de tarragoní, així com algunes destacades fites històriques de la ciutat. L'edifici de la catedral li meresqué fer els següents comentaris i recomanar la seva visita⁸:

«Su mejor monumento es la catedral, soberbia iglesia gótica donde descansan los restos moratles de don Jaime de Aragón. El claustro merece toda la atención de los viajeros, a causa de los relieves del famoso templo de Augusto, que en él se han reunido. [...]»

A pesar de tot, s'ha de dir que el protagonisme de Barcelona, com a ciutat industrial que està canviant en el segle XIX, eclipsarà en bona mesura als nuclis poblacionals més petits i veïnats. Això, no ens ha d'estranyar, doncs les millores i beneficis extrets del camp català propiciarà que esdevingui una burgesia emprenedora que es traslladarà al nucli urbà barceloní i serà capaç de revitalitzar i modernitzar la Ciutat Comtal. Seran precisament aquests canvis els que captaran l'atenció d'aquests viatgers.

És evident però que aquests canvis interns dins Catalunya en general i Barcelona en particular no només serien econòmics, sinó que culturalment donarien lloc a la coneguda «Renaixença». Un moviment redescobridor de la llengua i cultura catalana i

⁸ DEMBOWSKI, Charles (1931): *Dos años en España y Portugal durante la Guerra Civil 1838-1840*, Vol. 2, Ed. Espasa-Calpe, Madrid, pàg. 133.

de conèixer les arrels identitàries catalanes, que ben segur⁹ motivaria el coneixement del territori i les formes de vida rural i amb aquest la difusió de la pràctica excursionista.

Precisament, una peça clau per a la difusió del primer excursionisme català i que només durant la segona meitat del segle XIX ja serà reeditada en cinc ocasions, anirà a càrrec del prevere i erudit Andreu de Bofarull i de Brocà (1810-1882), qui el 1848 ja publicà la guia¹⁰ *Poblet, su origen, fundación, bellezas, curiosidades, recuerdos históricos y destrucción*. L'esperit romàntic i tràgic envolta l'obra descriptiva però alhora també crítica la pèrdua del patrimoni. Pocs anys més tard també escriuria juntament amb Joan Francesc Albinyana *Tarragona Monumental, o sea Descripción histórica y artística de todas sus antigüedades y monumentos celtas y romanos* (1849) o una *Guia de Reus* (1856), entre d'altres treballs.

Una altra modalitat excursionista serà aquella basada en el termalisme. Una pràctica que s'estendrà¹¹ des de mitjans del segle XIX fins a la segona meitat del segle XX, i que motivarà un gran nombre de desplaçaments. De fet, els balnearis començaran a multiplicar-se i això farà que els mitjans de transport ferrocarril hagin d'estar a l'altura de les circumstàncies.

La creació de la Reial¹² Societat Arqueològica Tarraconense, el 1844, i la difusió d'uns ideals respectuosos amb el patrimoni monumental, arqueològic i artístic també es pot observar com un indicatiu més vers l'estima d'unes restes que es convertirien en al·licients per donar-les a conèixer als visitants.

En aquesta anàlisi preturística també cal ressenyar els dos volums dedicats a Catalunya¹³ que realitzaren Pau Piferrer i Francesc Pi Margall el 1884 sota la col·lecció *España sus monumentos y artes. Su naturaleza é historia*. Precisament, els dos darrers

⁹ Segons GARAY TAMAJÓN, Luis Alfonso (2007): *El ciclo de evolución del destino turístico. Una aproximación al desarrollo histórico del turismo en Cataluña*, Tesi Doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, pàg. 50.

¹⁰ BOFARULL BROCÀ, Andreu (1848): *Poblet, su origen, fundación, bellezas, curiosidades, recuerdos históricos y destrucción*, Imp. A. Boix, Tarragona.

¹¹ Segons MOLINA VILLAR, Juan José (2004): *Termalismo y turismo en Catalunya: un estudio geohistórico contemporáneo*. Tesi Doctoral, Universitat de Barcelona, Barcelona.

¹² El títol de Reial li seria concedit pel propi monarca Alfons XIII, el 1916.

¹³ PIFERRER, Pau; Pi Margall, Francesc (1884): *Cataluña*, Col. España sus monumentos y artes. Su naturaleza é historia, 2 Vol., Ed. Daniel Cortezo, Barcelona.

capítols d'aquest segon¹⁴ volum es dedicaren a Vallbona, Poblet i Santes Creus, i Tarragona¹⁵, respectivament. Mereixen una especial atenció els monuments d'època romana i les fotografies del Museu Arqueològic Provincial.

L'obra de Piferrer i Pi Margall presentava una important quantitat i qualitat de gravats, dibuixos i fotopostals cosa que denota la ferma voluntat de transmetre una visió molt elaborada de les contrades catalanes. De fet, pretenia¹⁶ «despertar l'afició per les belleses artístiques i la història de la nostra pàtria».

Altres treballs i publicacions d'aquest darrer quart de segle i que també contribuïren a difondre el nom de Tarragona són la *Guía oficial de Tarragona y su provincia* (1888) de José Collazo; l'obra *Tarragona antigua y moderna Descripción histórico-arqueológica de todos sus monumentos y edificios públicos civiles, eclesiásticos y militares y guía para su fácil visita é inspección*¹⁷ (1894) d'Emili Morera Llauradó, o ja a incís del segle XX, la *Guía de Tarragona monumental y su provincia*¹⁸ (1906) d'Antoni Nogués Ferré.

Tampoc podem deixar de banda tot el que significà l'organització de l'Exposició Internacional de Barcelona de 1888. Aquest esdeveniment motivà molts desplaçaments a la Ciutat Comtal i a la vegada que es coneguessin millor les altres contrades catalanes.

És a la Ciutat Comtal on principalment eclosionarà un nou estil arquitectònic i artístic en els darrers anys del segle XIX i que es perllongarà fins als anys vint. Ens referim al modernisme català, el qual es convertirà en una senya d'identitat de la burgesia catalana i alhora tindrà una rellevància per a la indústria turística, ja que es construïran nombrosos establiments hotelers o estacions de ferrocarril amb aquest estil.

¹⁴ El primer volum d'aquest número es dedicà íntegrament a Barcelona.

¹⁵ Es fa necessari assenyalar que tant sols el capítol de Tarragona ocupa 84 pàgines.

¹⁶ PIFERRER, Pau; Pi Margall, Francesc (1884): *Cataluña*, Col. España sus monumentos y artes. Su naturaleza é historia, Vol. 1, Ed. Daniel Cortezo, Barcelona, pàg. V.

¹⁷ MORERA LLAURADÓ, Emilio (1894): *Tarragona antigua y moderna Descripción histórico-arqueológica de todos sus monumentos y edificios públicos civiles, eclesiásticos y militares y guía para su fácil visita é inspección*, Imp. F. Aris, Tarragona.

¹⁸ NOGUÉS FERRÉ, Antonio (1906): *Guía de Tarragona monumental y su provincia*, Imp. F. Aris, Tarragona.

Al tombant del segle XIX i inicis del segle XX es començarà a parlar i a generar un debat sobre la idoneïtat o no de fomentar la «indústria dels forasters¹⁹». Una nova font econòmica que té els seus orígens al centre europeu, a llocs com Suïssa, França, o el nord d'Itàlia i que es basava en la promoció d'un *tourisme* d'hivern.

La defensa i promoció d'aquest *tourisme* estranger, és a dir de fer tours o circuits turístics, adquiriria un paper important per la iniciativa que estaven desenvolupant algunes associacions turístiques sense ànim de lucre. En aquest sentit, s'han d'esmentar les tasques que feien els *sindicats d'iniciativa*²⁰, i els *touring club*²¹, que si bé no eren exactament el mateix²² tingueren un objectius semblants.

L'observació i anàlisi del que està succeint a una part de l'Europa occidental i com aquesta font econòmica emergent s'està estructurant a nivell empresarial, comercial i també social motivaria fer el mateix a casa. Així doncs, no podem separar el naixement d'aquestes primeres entitats turístiques franceses, italianes i suïsses de final de segle XIX amb el futur Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, ja que els objectius, l'estructura i l'organització de l'associació tindrà molt a veure amb el plantejament inicial d'aquests sindicats d'iniciativa i turisme i els *touring club*.

Tot plegat ens planteja un context²³ favorable perquè en aquelles dates es creassin entitats semblants²⁴ a diferents indrets de l'Estat Espanyol, com foren el Foment del

¹⁹ Un dels primers a etiquetar aquest concepte i a plantejar estratègies sobre el mateix, el 1903, seria el mallorquí: AMENGUAL, Batomeu (1993): *La industria de los forasteros*, (Ed. facsímil), Miquel Font Editor, Col. Opúscula Efímera, núm. 3, Palma. Text sense el menor desperdici i que de seguida es convertirà en un referent.

²⁰ Segons ARCOS CUADRA, Carlos (1974): *De las grandes ventajas económicas que produciría el desarrollo del turismo en España (1909); La industria del turismo en España (1918)*, Reed. Servicio de Estudios de Banca Mas Sarda, Barcelona, pàg. 17, el primer Sindicat d'Iniciativa es fundà a Grenoble el 1888.

²¹ Tot i així, es necessari assenyalar que el *Touring Club* espanyol no es crearia fins el 1907. Els seus inicis anaren units a la *Unión Velocipédica* espanyola.

²² Segons MUNTANYOLA, Antoni (1932): *Organització turística de Catalunya*, Ed. Arts Gràfiques L'Estampa, Barcelona, pàg. 36-37, els tourings-clubs eren organismes de turisme actiu que tenien un caràcter general que es circumscribia a tot un estat, mentre que a nivell més concret o regional hi havia altres associacions com els Automòbil-Club, els Moto-Clubs o els Clubs Ciclistes. En canvi, els organismes de turisme receptiu estarien formats pels Sindicats d'Iniciativa o Societats d'Atracció de Forasters, essent la primera en constituir-se la suïssa Société de Développement, el 1885.

²³ Segons: LÓPEZ PALOMEQUE, Francesc (1994): «El turisme», *Geografia general dels Països Catalans*, Vol. 5, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàg. 25. «L'organització de la promoció turística i dels diversos protagonistes de l'activitat turística sorgí en un context favorable: intensificació de les arribades de viatgers; estat d'opinió favorable al turisme; conscienciació sobre els avantatges econòmics i de progrés del turisme; avenços en els mitjans de transport (vaixell a vapor, entrà en servei el vapor *Miramar*)[...]»

Turisme de Mallorca²⁵ (1905), la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona²⁶ (1908), el Foment del Turisme de Sant Sebastià (1905), el Sindicat d'Iniciativa de València²⁷ (1906), el Sindicat d'Iniciativa i Propaganda d'Aragó –SIPA– de Saragossa²⁸ (1908), la Societat d'Atracció de Forasters i Turistes de Girona²⁹ (1914), i a altres ciutats com Cadis, Madrid o Toledo. Si bé cada una d'elles tingué unes característiques pròpies depenent de diversos factors, també compartiren certs trets³⁰ importants.

²⁴ Segons ARCOS CUADRA, Carlos (1974): «La industria del turismo en España», *De las grandes ventajas económicas que produciría el desarrollo del turismo en España (1909); La industria del turismo en España (1918)*, Reed. Servicio de Estudios de Banca Mas Sarda, Barcelona, pàg. 97, «Parecidos a los Sindicatos de Iniciativa son las Sociedades de Fomento, y aunque su fin es otro, contribuyen, en gran parte, al desarrollo de una región en lo que al turismo se refiere.».

²⁵ Veure: VIVES REUS, Antoni (2005): *Història del Foment del Turisme de Mallorca (1905-2005)*, Ed. Foment del Turisme de Mallorca, Palma.

²⁶ Estudiada a partir de la seva publicació per: BLASCO PERIS, Albert (2005): *Barcelona Atracción (1910-1936). Una revista de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, Tesi Doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona.

²⁷ Segons: ARIÑO VILLARROYA, Antonio (1998): «Fiesta y turismo en la Comunidad Valenciana», *REVISTA VALENCIANA D'ESTUDIS AUTONÒMICS*, núm. 25, (cuarto trimestre), Ed. Comunitat Valenciana, València, pàgs. 172-173. «Por esas mismas fechas, el Círculo de Bellas Artes de la ciudad de València proponía a diversos sectores locales la formación de un Sindicato de Iniciativa, a semejanza de los que operaban en Francia, con el doble fin de estudiar medidas “que puedan tender al aumento general de la prosperidad moral y material de comarca” y “especialmente atraer a los visitantes forasteros haciéndoles la estancia fácil y agradable”. El día 20 de diciembre de 1906 tenía lugar una asamblea de las fuerzas vivas de la ciudad, convocada por el Círculo de Bellas Artes, en la que se aprobaba la constitución del citado sindicato. [...] La sociedad valenciana era poco receptiva a este imaginativo proyecto y lo acogió con frialdad. Valencia no estaba preparada aún para el turismo. En 1919, el médico Mariano Feliu fundaba la Sociedad Valenciana para el Fomento del Turismo. En esta empresa contaba con el apoyo de un buen grupo de próceres valencianos».

²⁸ Recentment estudiat per PARRA DE MÁS, Santiago (2004): *SIPA Sindicato de Iniciativa y Propaganda de Aragón*, Ed. IberCaja, Col. Boira, núm. 46, Saragossa.

²⁹ Curiosament, els seus primers Estatuts de 1914 ja foren redactats i publicats en llengua catalana. Segons GALÍ ESPELT, Núria (2005): *Mirades turístiques a la ciutat. Anàlisi del comportament dels visitants del Barri Vell de Girona*, Tesi Doctoral, Universitat de Girona, Girona, pàg. 109.

³⁰ Aquestes característiques compartides ja foren definides ben aviat per: ARCOS CUADRA, Carlos (1974): «Los Sindicatos de Iniciativa», *De las grandes ventajas económicas que produciría el desarrollo del turismo en España (1909); La industria del turismo en España (1918)*, Reed. Servicio de Estudios de Banca Mas Sarda, Barcelona, pàgs. 16-17 dient:

«¿Que son Sindicatos en general?

Sindicatos en general son, según la Ley francesa del 21 de marzo de 1884 que autoriza expresamente la constitución de los mismos, las agrupaciones libres, formadas entre personas que ejercen la misma profesión u oficios similares o profesiones conexas con el fin de atender el estudio o la defensa de sus intereses económicos, industriales o comerciales.

En España se rigen por la Ley de Asociaciones de 1887 y de Sindicatos, de enero de 1906.

A falta de una definición técnica, daré una definición descriptiva del de Iniciativa, diciendo que es un Sindicato o agrupación de personas que se reúnen con el objeto de ocuparse de una región desde el punto de vista del <<Turismo>>, perfeccionando los medios de locomoción y vías de comunicación, favoreciendo las atracciones, la comodidad y el <<confort>> de los visitantes, y por fin procurando se haga conocida la región en el exterior por medio de prospectos, anuncios, artículos de prensa, etc. En una palabra, Sindicato de Iniciativa es el que estudia y practica el arte de atraer al turista. [...] El primer Sindicato de Iniciativa se fundó en Grenoble, en 1888.»

És precisament en aquests moments quan situam els orígens fundacionals del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona de 1910, moment en què un grup de persones es reuniren amb la intenció de començar a treballar en la promoció del turisme de Tarragona i aprovaren els primers Estatuts del Sindicat.

De totes aquestes anteriors associacions turístiques es desprèn la voluntat de crear un eix mediterrani perfectament connectat. Així, Palma, Barcelona, València, Tarragona o Girona mantindran contactes i desenvoluparan iniciatives turístiques comunes que fomentin aquesta nova realitat econòmica. En aquest sentit, no podem oblidar que de mica en mica s'establirà el costum³¹ de desplaçar-se a les zones costaneres del Mediterrani durant els mesos de bon temps, el que el professor francès Marc Boyer³² ha anomenat «La invenció de l'estiu mediterrani».

La tasca i preocupacions d'aquestes entitats no acaba amb la seva constitució ans el contrari. El camí a recórrer és llarg i difícil, doncs cal involucrar a la major part possible de la població i canviar moltes de les velles inèrcies existents. En certa manera, aquestes associacions es convertiran en òrgans impulsors de projectes modernitzadors. La seva dèria serà compartida per algunes institucions i persones³³ que des dels seus respectius posicionaments també defensaran i donaran suport a n'aquestes noves iniciatives destinades a fomentar l'activitat turística.

En aquest context inicial és obligat parlar de la creació de la Comissió Nacional de Turisme³⁴, segons Reial Ordre del 6 d'octubre de 1905, primer òrgan públic espanyol encarregat de fomentar a Espanya les excursions artístiques i d'esplai per al públic

³¹ Segons PACK, Sasha D. (2009): «Turisme, modernització i idiosincràsia nacional a l'Espanya del segle XX», SEGLE XX. REVISTA CATALANA D'HISTÒRIA, Núm. 2, Ed. Afers, Catarroja, pàg. 45, aquest costum de l'estiueig estigué sobretot protagonitzat per la burgesia.

³² BOYER, Marc (2002): «El turismo en Europa, de la Edad Moderna al siglo XX», HISTORIA CONTEMPORÁNEA, núm.25 (II), Ed. Universidad del País Vasco, Dep. de Historia contemporánea, Bilbao, pàgs. 25-27.

³³ Per ventura, dos dels treballs que més apuntaven el camí a fer per a promoure i desenvolupar la indústria turística fossin:

-ARCOS CUADRA, Carlos (1974): *De las grandes ventajas económicas que produciría el desarrollo del turismo en España (1909)*; *La industria del turismo en España (1918)*, Reed. Servicio de Estudios de Banca Mas Sarda, Barcelona.

-ALBAREDA, Antonio: *El turismo en España*, Establecimiento Gráfico Tomás, Barcelona.

³⁴ Segons GONZÁLEZ MORALES, Juan Carlos (2005): «La Comisión Nacional de Turismo y primeras iniciativas para el fomento del turismo: la industria de los forasteros (1905-1911)», ESTUDIOS TURÍSTICOS, Núm. 163-164, Ed. Instituto de Estudios Turísticos, Madrid, pàg. 22, aquesta Comissió tendria una actuació efímera i simbòlica i no aconseguiria realitzar cap activitat donada la caiguda del govern que l'havia creada.

estranger, i que inaugura fins a dia d'avui una llarga llista d'institucions estatals encarregades de regular i administrar el tema turístic. Tanmateix, tal i com bé assenyala Carmelo Pellejero³⁵:

«La promoción turística no fue una actividad realizada exclusivamente por el Estado. Aunque en menor medida, el sector privado también contribuyó a que nuestra nación fuera mejor conocida, tanto en el exterior como en el interior. Instituciones, empresarios y particulares divulgaron, lógicamente en función de sus posibilidades, las excelencias climáticas, la enorme riqueza artística, la oferta hotelera, las rutas más interesantes y los medios de transporte más adecuados para cada viaje. En este sentido, los Sindicatos de Iniciativa desempeñaron un papel fundamental.»

Gairebé simultani a la creació d'aquesta Comissió Nacional de Turisme de 1905, s'iniciaria a Catalunya el noucentisme, un moviment cultural i polític transformador que involucra a una gran part de la burgesia catalana. Un grup social aquest, que se sentirà atret per aquesta nova font econòmica procedent d'Europa.

Tot això ens planteja un interessant punt de partida i una base a partir de la qual la societat civil tarragonina es posà a treballar amb unes idees ben clares i precises. Naixia així, el 1910, el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona.

³⁵ PELLEJERO MARTÍNEZ, Carmelo (1999): «Antecedentes históricos del turismo en España: de la Comisión Nacional al Ministerio de Información y Turismo (1900-1950)», *Historia de la economía del turismo en España*, Ed. Civitas, Madrid, pàgs. 39-40.

3. EL PRIMER TURISME A TARRAGONA. ELS ORÍGENS DEL SIT (1910-1939)

3.1 La constitució i l'estructura de l'associació

3.2 La dinàmica interna de l'entitat: els lligams polítics i socials durant el final de la Restauració, la dictadura de Primo de Rivera i la Segona República

3.3 El Segon Congrés de Turisme de Catalunya (1921): un abans i un després

3.4 Els lligams amb la Federació Espanyola de Sindicats d'Iniciativa i Turisme –FESIT– i l'organització de la I Exposició Nacional de Turisme (1936)

3.5 La millora d'unes infraestructures i uns transports: un afer fonamental

3.6 La necessitat d'un material de promoció: la *Guia de Tarragona* de 1911

3.7 Patrimoni, Cultura i Natura: una inquietud i una línia de treball

3.7.1. Els Monuments

3.7.2. Les Festes

3.7.3. Les Exposicions i els Congressos: una carta de presentació

3.7.4. L'Exposició Internacional de Barcelona de 1929

3.7.5. Els espais naturals i la bona imatge de la ciutat

3.7.6. El foment de l'excursionisme

3.1 La constitució i l'estructura de l'associació

La primera reunió³⁶ formal que es té constància de la voluntat de crear una entitat que tingués cura de desenvolupar i promoure el turisme a Tarragona data de dia 2 d'abril de 1910.

Aquesta primera sessió, que podríem denominar «constitutiva», fou presidida per l'alcalde republicà de la ciutat Pere Cobos Roa³⁷ (1828-1914) i comptà amb

³⁶ Segons el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 1.

l'assistència dels regidors Ignasi Balcells de Suelves, Pere Loperena Romà, Francesc de A. Nel·lo³⁸ Chacón i Rafel Montes Díaz, a més dels directors dels periòdics locals, el capità ajudant del governador militar Samuel Cervera, els presidents de la majoria de societats i centres de la localitat i algunes persones a títol individual com Jules J. Francillón i Martín Navarro. En aquesta primera convocatòria actuà com a secretari el periodista, escriptor, historiador i publicista Joan Ruiz i Porta³⁹ (1866-1934).

Segons les paraules del propi president Pere Cobos, el motiu de la reunió no era d'altre que el següent⁴⁰:

«el objeto de la reunión era para llevar a la práctica el pensamiento de crear en esta Ciudad una Sociedad para la Atracción de Forasteros, como la tienen otras poblaciones de España y del extranjero.»

L'anterior idea fou aprovada de seguida per tots els assistents, de fet, alguns dels presents només volgueren opinar de la importància de crear aquesta entitat que tants de beneficis podia reportar a Tarragona.

Sembla que la idea de crear el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona –SIT– dedicat a fomentar el turisme, com ja tenien altres ciutats catalanes⁴¹ com per exemple Barcelona⁴², havia nascut dels plantejaments que havia exposat el regidor Rafel Montes Díaz⁴³ en els darrers plens de l'Ajuntament de Tarragona.

³⁷ La biografia d'aquest personatge ha estat elaborada per MORANT CLANXET, Jordi (2009): «Pere Cobos i Roa, Biografia», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 37, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàgs. 20-21.

³⁸ El regidor Francesc de A. Nel·lo també era el delegat de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona.

³⁹ Veure: DOLS, Francesc (1994): «El primer secretari del nostre Sindicat», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 7, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 15.

⁴⁰ Segons el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 1.

⁴¹ Segons BLASCO PERIS, Albert (2005): *Barcelona Atracción (1910-1936). Una revista de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, Tesi Doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, pàgs. 67-69, la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona impulsà de diverses formes la constitució d'entitats semblants a altres territoris de Catalunya. Totes elles bàsicament tendrien quatre denominacions: «Sindicat de Turisme», «Sindicat d'Iniciativa», «Societat d'Atracció de Foratsers» o «Foment del Turisme».

⁴² S'ha de tenir en compte que la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona havia nascut el 1908.

⁴³ Rafel Montes era catedràtic de l'Institut de Tarragona.

A continuació volem aportar un fragment significatiu del regidor Ignasi Balcells on explica les motivacions i les inquietuds de Rafel Montes que el dugueren a plantejar la creació d'una comissió d'estudi⁴⁴:

«[...] ha hecho uso de la palabra el Sr. Balcells, manifestando que se había pensado de una manera decidida en la fundación de la Sociedad, tomando por base lo expuesto por el Concejal Don Rafael Montes en una de las últimas sesiones celebradas por el Excmo. Ayuntamiento cuyo Señor, después de ponderar las condiciones de orden material y positivo y las ventajas de nuestras playas, cuya poquísima concurrencia en bañistas había lamentado muchas veces, propuso que una Comisión debería remover todos los obstáculos que se opusieran a ello, gestionando la mayor afluencia posible en las temporadas estivales, todo ello de acuerdo con la Comisión de Festejos, autorizándose al Sr. Alcalde para que acordase lo que creyese oportuno.»

Les poques opinions i reflexions dels reunits donaven suport al plantejament inicial de crear una societat que treballés a favor del turisme. Així, d'entre totes les opinions, cal destacar les dels senyors Ignasi Balcells, Juli Francillón i Martín Navarro. El primer basava els seus raonaments en la idea dels múltiples beneficis que podria gaudir Tarragona si aquesta entitat tingués la sort de consolidar-se.

D'altra banda, el senyor Francillón creia que s'havia de constituir un Sindicat d'Atracció de Turistes, a imatge i semblança dels de França, encara que anava una mica més enllà dient que també s'hauria d'instal·lar una oficina d'informació que facilités les tarifes de tots els serveis existents, especialment les dels carruatges.

En darrer terme, Martín Navarro postulà per primera vegada la possibilitat de publicar una guia oficial per als forasters redactada en diferents llengües, on s'expliqués la vertadera situació geogràfica de Tarragona, assenyalant que estava entre dues grans ciutats com Barcelona i València.

Una vegada tots els presents hagueren aprovat per unanimitat la constitució definitiva de la societat, es nomenà la següent comissió executiva⁴⁵:

Presidente honorario: Pere Cobos (Alcalde de Tarragona)

Presidente electo: Ignasi Balcells

Secretario: Joan Ruiz i Porta

⁴⁴ Segons el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 1.

⁴⁵ Segons el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 2.

Aquesta comissió executiva, també denominada⁴⁶ «comissió organitzadora», estigué integrada pels senyors Francesc de Cidón Navarro, Juli Francillón, Francesc de A. Nel·lo Chacón, Martín Navarro Flores i Pere Loperena Romà.

La segona reunió i la primera de la comissió organitzadora tingué lloc tres dies després, el 5 d'abril de 1910. Un dels primers afers dels assistents fou estudiar dos projectes d'Estatuts, que presentaren respectivament els senyors Juli Francillón i Francesc de A. Nel·lo. Els reunits acordaren que per a la propera sessió, els directius treballessin amb els escrits dels dos projectes presentats amb l'objectiu de juntar-los perquè en sortís només un.

La voluntat de fer públic el més aviat possible els primers Estatuts responia fonamentalment a dos factors. El primer era informar i crear una consciència de la importància del turisme a la població, mentre que el segon era aconseguir un gran nombre d'adeptes als propòsits de la nova associació.

De la mateixa manera, també es decidí que el senyor Francesc de A. Nel·lo publicqués un article de forma oficiosa a la premsa definint els objectius i propòsits de la nova societat.

El directiu Martín Navarro, al mateix temps, també es mostrà partidari d'ampliar els integrants de la comissió executiva per poder treballar millor de forma particular amb la junta de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona i el comitè de l'Exposició de València.

La segona reunió de la comissió executiva o organitzadora s'efectuà l'11 d'abril de 1910. En aquella convocatòria, s'acordà per unanimitat que l'entitat adquiriria el nom⁴⁷ de «Sindicato de Iniciativa de Tarragona». A més a més, es llegí i aprovà el projecte d'Estatuts que havia treballat i modificat Juli Francillón. A continuació proporcionam aquest document:

⁴⁶ La persona que de seguida demanà que es denominés «comissió organitzadora» fou el senyor Pere Loperena.

⁴⁷ Nom que curiosament ha perdurat fins a dia d'avui.

Estatuts del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona
(Societat d'Atracció de Forasters i Turistes)
11/04/1910

Capítulo I

Objeto de la Sociedad

Art.º 1º. El objeto de la Sociedad es el mismo que expresa su nombre. Para realizarlo utilizará todos los medios adecuados y principalmente.

(a): - El de facilitar á los forasteros que visiten Tarragona los medios que puedan serles útiles respecto a las bellezas naturales y artísticas arqueológicas de esta ciudad, como también sobre los hospedajes, itinerarios, vías de comunicación, etc.

(b): - El de ejercer una acción privada sobre todos los servicios relacionados con la industria del turismo, especialmente sobre los que dependen del Estado, de las Corporaciones provinciales y de los Ayuntamientos, á fin de poderlos modificar por los procedimientos y dentro del campo de acción propios de esta entidad.

(c): - El de instar de la administración pública en todas sus esferas y ramos, las mejoras y disposiciones que se consideren convenientes en lo que se refiere á higiene, embellecimiento, policía, servicios públicos de todas clases, comodidades, alojamientos, baños de mar, medios de transporte de toda naturaleza, etc.

(d): - Siendo Tarragona centro de interesantes excursiones, facilitar á los turistas las informaciones necesarias para visitar los monasterios de Poblet y de Santas Creus, el acueducto romano, sepulcro de los Scipiones, el Médol, Tamarit, Centellas, etc.

(e): - El de hacer una activa propaganda por medio de la prensa, folletos, hojas, carteles, conferencias y todos los medios de publicidad que se consideren propios para extender el conocimiento de nuestros tesoros artísticos, de las bellezas naturales, de las ventajas que ofrece nuestro clima, en fin de la soberbia situación geográfica de nuestra Tarragona.

(f): - Promover cuantas empresas, servicios y mejoras puedan coadyuvar á la atracción de forasteros haciéndoles agradable su estancia en esta población y velar por la dignidad de su ciudadanía.

Capítulo II

Composición de la Sociedad

Art.º 2º. La Sociedad se compone de socios de derecho, de socios de número y de socios protectores.

Art.º 3º. Son socios de derecho: el Alcalde, el Presidente de la Diputación, el Gobernador Civil, el Gobernador Militar, el Arzobispo, el Comandante de Marina, el Delegado de Hacienda, el Presidente de la Audiencia, el Ingeniero Jefe de Obras Públicas y el Director del Instituto General y Técnico.

Art.º 4º. Son socios de número: los que paguen una cuota de cinco pesetas minúsculas semestrales por adelantado.

Art.º 5º. Los socios protectores: los individuos, corporaciones y entidades que paguen á la Sociedad una cuota anual mayor de veinte y cinco pesetas.

Art.º 6º. El ingreso á la sociedad se debe solicitar del Consejo por dos socios, con la firma del interesado.

El Consejo Directivo resolverá sobre la admisión lo que estime conveniente, sin

explicar si lo juzga oportuno los motivos de su decisión.

Art.º 7º. La calidad de socio se pierde por haber dejado de satisfacer una anualidad y por la comisión de faltas, que a juicio del Consejo Directivo sean atentatorias á los fines de la Sociedad. El acuerdo de expulsión ha de ser tomado en sesión á la que asistan al menos las dos terceras partes de los miembros de la directiva y con audiencia del interesado.

Art.º 8º. Todos los socios tienen el derecho de usar la insignia de esta Sociedad que será la que determine el Consejo Directivo.

Capítulo III

Organización de la Sociedad

Art.º 9º. La autoridad suprema de la Sociedad es el Consejo Directivo.

Art.º 10º. Por delegación del Consejo General ejerce todas las atribuciones de este, un Consejo Directivo, compuesto de quince socios, los cuales elegirán de entre los mismos los cargos de un Presidente, dos Vice-Presidentes, un Tesorero, un vocal Secretario y diez vocales.

Art.º 11º. El Consejo Directivo puede nombrar un Secretario general retribuido para dirigir los servicios de la Sociedad y las oficinas á las órdenes del Presidente y del Vocal Secretario.

Art.º 12º. El Consejo Directivo se renovará por mitad cada tres años. Se reunirá por lo menos una vez cada mes.

Art.º 13º. El Presidente, es el representante de la Sociedad, el ejecutor de todos sus acuerdos, el ordenador de pagos e ingresos; firma todas las comunicaciones y tiene el derecho de adoptar las disposiciones que crea necesarias ya delegando á socios o á personas que no lo sean para Comisiones especiales etc, pero dando cuenta al Consejo Directivo.

El vice-presidente, el tesorero y el vocal secretario, desempeñarán las funciones propias de sus cargos.

Art.º 14º. El Consejo Directivo, podrá dividirse en secciones y nombrar delegaciones de la Sociedad en otras poblaciones.

Art.º 15º. El Consejo General celebrará una sesión ordinaria anual en el mes de Enero para aprobar las cuentas del año anterior, para recibir comunicación del informe anual que redactará el Secretario, para proponer y resolver los asuntos que se sometan á estudio de la asamblea y en el año que corresponda para renovar el Consejo Directivo. Las tomas de posesión deberán hacerse antes de primero de Febrero.

Art.º 16º. Las decisiones del Consejo General deberán ser aprobadas por mayoría absoluta de votantes.

Art.º 17º. También celebrará las sesiones extraordinarias que acuerde convocar el Directivo ó que pidan para objetos determinados una tercera parte de los socios, pudiendo tratarse en estas últimas sólo del objeto consignado en la convocatoria.

Art.º 18º. Tanto el Consejo General como el Directivo, reunidos en una sola convocatoria en veinticuatro horas de antelación, se considerarán constituidos quince minutos después de citados, sea el que fuera el número de asistentes, siendo válidos los acuerdos que desde aquel momento se tomen.

Art.º 19º. El Consejo General puede asegurar por un reglamento interior el buen funcionamiento de la Sociedad.

Capítulo IV

De los recursos de la Sociedad

Art.º 20º. Para cumplir su fin, la Sociedad dispondrá de los siguientes recursos:

(a): - De las cuotas de sus asociados

(b): - De subvenciones que puedan acordar los poderes públicos, la Diputación, el Ayuntamiento y entidades o individuos

(c): - De la remuneración de servicios prestados oficialmente por la Sociedad

*Capítulo V**Disposiciones generales*

Art.º 21º. Solamente se podrá disolver la Sociedad por acuerdo de la mayoría de los asociados en Consejo General extraordinario.

Art.º 22º. Los bienes de la Sociedad una vez disuelta, pasará a establecimientos de beneficencia o de cultura, según se acuerde, exceptuando el archivo que se entregará al Excmo. Ayuntamiento

Art.º 23º. Estos Estatutos sólo podrán ser modificados en Consejo General extraordinario.

Font: Llibre d'Actes del Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa (1910-1913), pàg. 7-11.

Aquests Estatuts foren aprovats de manera íntegra amb una única modificació. Aquest canvi es referia a l'article tercer del text, que en comptes de dir «*Son socios de derecho: el Alcalde, el Presidente de la Diputación, el Gobernador Civil, el Gobernador Militar, el Arzobispo, el Comandante de Marina, el Delegado de Hacienda, el Presidente de la Audiencia, el Ingeniero Jefe de Obras Públicas y el Director del Instituto General y Técnico.*», es decidí que posés⁴⁸ “*Los socios de derecho serán: El muy ilustre Sr. Alcalde, el muy ilustre Sr. Arzobispo, el Excmo. Sr. Gobernador Militar, el Illre. Sr. Gobernador Civil y Illre. Sr. Comandante de Marina.*».

Els Estatuts estaven estructurats en cinc seccions, capítols que feien referència a aspectes molt diferents del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona. Així, es definien els objectius, la composició interna dels socis, l'organització de govern, els recursos i algunes disposicions de caràcter general.

Pel que fa als objectius de l'entitat, s'assenyalà que l'associació facilitaria tots els mitjans possibles als forasters, perquè aquests poguessin conèixer les belleses naturals i artístiques arqueològiques de Tarragona i estiguessin informats dels hostatges, els itineraris, les vies de comunicació, entre d'altres dades d'interès.

⁴⁸ Segons el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 12.

Per poder dur endavant aquest projecte, la societat demanaria mesures de millora a les institucions, controlaria el bon funcionament de les empreses, elaboraria un material de promoció turístic, promouria l'activitat excursionista i faria tot allò que fes més agradable i atractiva la vinguda dels turistes.

Les diferents tipologies de socis també quedaren ben definides dins el text dels Estatuts. En aquest sentit, s'establiren tres tipus de socis; els de dret, que són aquells que representen de forma oficial a les institucions i autoritats civils i eclesiàstiques; els de número, que paguen una quota de cinc pessetes minúscules trimestrals i els socis protectors, que són aquells individus, corporacions i entitats que abonin una quota anual superior a vint-i-cinc pessetes.

Una de les coses que fan referència als socis i que criden més l'atenció és la forma del seu ingrés, ja que segons l'article sisè, l'ingrés s'haurà de sol·licitar al Consell directiu mitjançant la petició de dos socis i la signatura de la persona interessada.

L'organització del govern estaria prevista mitjançant la creació d'un Consell Directiu, que estaria format per quinze socis, dels quals s'escolliria un president, dos vicepresidents, un tesorero, un vocal secretari i deu vocals. Aquest òrgan es reuniria periòdicament una vegada cada mes i podria dividir-se en seccions de treball i crear delegacions.

El càrrec més visible i representatiu de l'associació és el President. Aquesta persona té el poder d'executar tots els acords presos al Consell directiu i també és la que ordena els pagaments i els ingressos.

El Consell General, màxim òrgan representatiu, es reunirà de forma anual i serà l'encarregat d'aprovar l'informe i els comptes de l'exercici anterior, renovarà el Consell directiu i resoldrà els assumptes de l'assemblea.

Els recursos que disposarà l'associació seran tres. El primer són les quotes que aporten els diferents socis, el segon, les possibles subvencions aconseguides dels poders públics,

entitats i persones. El tercer provindrà de les possibles remuneracions dels serveis realitzats pel Sindicat d'Iniciativa.

Pel que fa a les disposicions generals, amb la qual conclouen els Estatuts, cal destacar les que obeeixen a una hipotètica dissolució de l'entitat, la qual només serà efectiva amb el vot a favor de la majoria dels socis.

La manca de reunions importants, entre els mesos d'abril i juny de 1910, s'explica per l'inici d'un període electoral⁴⁹, on s'escolliren els diputats provincials i els diputats a Corts.

Durant la reunió de dia 20 de juny de 1910 el regidor Rafel Montes indicà la conveniència d'ampliar el número de socis de dret incloent el Delegat d'Hisenda, el President de l'Audència, l'Enginyer Cap d'Obres Públiques i el Director de l'Institut General i Tècnic.

No fou fins el dia 3 d'octubre d'aquell any quan es tornà a reunir la comissió organitzadora per tal de parlar de la celebració de l'anomenada «Reunió Magna», que havia de servir per a constituir de forma definitiva l'associació. Després de parlar dels possibles entrebancs, els reunits acordaren convidar a tots els organismes i particulars de la població publicant un anunci a la premsa, així com una representació de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona, el Reial Automòbil Club de Catalunya i el Centre de Naturals de Tarragona i el seu Camp, perquè l'acte tingués el màxim prestigi.

Les adhesions no es feren esperar i es reberen mostres d'ànim i calor de la Comissió provincial de la Creu Roja Espanyola, Tarragona Esperanta⁵⁰, la Unió Democràtica Nacionalista, de l'enginyer cap del servei agrònom Josep Valls Torres, el Col·legi de Metges, el Círculo de Tarragona, de la Lliga de Droguers, Ultramarins i Similars, Llorenç de Cereceda, de la Societat de Propietaris, Joan Solé Granell, del Team

⁴⁹ Segons la Memòria del secretari Joan Ruiz i Porta llegida durant l'assemblea magna de dia 27 de novembre de 1910 i publicada al *Diari de Tarragona* de l'1 de desembre del mateix any.

⁵⁰ Les relacions i la sensibilitat amb el moviment esperantista no quedaren aquí sinó que es perllongaren de forma molt puntual al llarg del temps. A tall d'exemple, el consell directiu de dia 15 de maig de 1911 decidí demanar, mitjançant la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona, a la banda municipal d'aquella ciutat, els papers de l'himne de l'esperanto. Uns mesos després també s'acordà cedir temporalment les oficines de l'entitat als organitzadors del congrés esperantista.

Catalunya (Societat esportiva per al foment del foot-ball), Benigne López Bertran, Andreu A. Bessa Caballero, Lluís Soler Cañellas i Albert Bonet, entre d'altres.

D'entre totes aquestes adhesions destaca, per la seva rellevància, la que es rebé de Salvador de Samà i Torrents (1861-1933), marquès de Marianao, com a president de l'Associació Nacional de Foment del Turisme⁵¹. A continuació volem reproduir dos fragments significatius d'aquesta personalitat⁵²:

«Parque Samá 26 Noviembre 1910

Señor presidente de la Comisión organizadora de la «Atracción de Forasteros».- Tarragona.

Ha sido suficiente para mí el haber leído en la prensa la noticia referente al propósito de esa Comisión de iniciativa, para que no vacilase un momento en enviaros mi aplauso más entusiasta como particular, como senador y como presidente de la «Asociación nacional de fomento del turismo».

[...] Y por si algo faltaba á Tarragona para demostrar que es progresiva, que conoce sus intereses y que está llamada á entrar francamente en una era de prosperidad, ahí está el acto que hoy celebráis, para demostrarlo: acto encaminado á dar entrada á los vientos de Europa, brindando facilidades al turista mundial; para que os visite; os admire y favorezca al mismo tiempo el desarrollo de vuestro comercio.

Por mi mediación, la «Asociación nacional de fomento del turismo», os saluda y tributa á la vieja capital de la España romana, guardadora de la historia del mundo civilizado, un entusiasta aplauso por el homenaje que rinde á la cultura y al engrandecimiento propio, que es el engrandecimiento de la patria.- Marqués de Marianao.»

Abans de la tan esperada reunió de l'assemblea magna, ja es decidí demanar a l'Ajuntament de Tarragona i a la Diputació Provincial que incloguessin dins els seus pressuposts ordinaris, una quantitat anual fixa en concepte de subvenció per poder fer front al funcionament de l'entitat.

La Reunió Magna tingué lloc el dia 27 de novembre de 1910 a les tres i mitja de la tarda a la sala de sessions⁵³ de l'Ajuntament de Tarragona. Els mesos anteriors s'havien

⁵¹ Segons GRAU, J. (1910): «La obra del Marqués de Marianao. Asociación Nacional de Fomento del Turismo», EL MUNDO DEPORTIVO, Núm. 215, (10 de març de 1910), Barcelona, pàg. 1, aquesta associació havia acordat crear-se a iniciativa del Marquès de Marianao en una reunió celebrada el divendres 4 de març de 1910 als locals del Reial Automòbil Club de Catalunya –RACC. Els seus objectius se centrarien en el projecte d'un Circuit Nacional de Turisme, és a dir la construcció d'un gran nombre de carreteres que fomentassin els viatges en automòbil i animassin la vinguda de turistes.

⁵² Extret del *Diari de Tarragona* (02/12/1910), pàg. 1.

⁵³ La sala de sessions de l'Ajuntament de Tarragona fou el primer local social de l'entitat amb un caràcter interí.

destinat a convidar persones i enviar invitacions. L'ordre de la sessió, que quedà establerta quatre dies abans per la comissió executiva, fou la següent⁵⁴:

«1º El Presidente abrirá la sesión

2º El Secretario leerá una Memoria

3º Discurso del señor Montes (castellano)

4º Discurso del señor Folch y Torres (catalán)

5º Discurso del señor Francillón (francés)

6º Discurso del señor Nel-lo (en catalán un comentario á los Estatutos, leyéndolos)

7º Resumen del Sr. Presidente»

Una de les coses que criden més l'atenció del programa d'actes de la sessió magna, és la invitació i participació de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona, ja que en certa mida tingué les funcions d'apadrinament de la nova entitat. Si bé, el seu president i polític conservador Domènec Juan Sanllehy Alrich⁵⁵ (1847-1911) no pogué assistir-hi, delegà les seves funcions amb el secretari, advocat i escriptor Manuel Folch i Torres (1877-1928).

Els lligams entre ambdues entitats quedaren perfectament definits dins el discurs «La atracción de forasteros» de Folch i Torres. A continuació aportem un fragment destacat del text⁵⁶:

«Excelentísimo señor:

Señores:

Sociedad de atracción de forasteros de Barcelona tendrá por una de sus más legítimas satisfacciones su presencia en este acto de la constitución oficial de una entidad tarraconense hermana suya, que así puede llamarla no solo ya por su parecido fisonómico, sino por la identidad de origen, ya que una y otra han sido fruto de una misma entraña; de este amor santo que sentimos los catalanes por nuestra tierra, del noble deseo de que nuestra tierra sea querida también de los extranjeros después que les hayamos dado á conocer lo digna que es de ser amada. [...]»

⁵⁴ Extret del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 22. Sembla que també hi hagué una intervenció en esperanto del President de *Tarragona Esperanta*, Joan Molas Sabaté, segons *Diario Español de la FET y de las JONS en Tarragona* (10/09/1960), «Bodas de Oro del Sindicato (Atracción de Forasteros», pàg. 2.

⁵⁵ El president de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona Domènec Juan Sanllehy no assistí a l'assemblea magna, perquè estava molt enfeinat preparant el concurs i la representació de la seva associació dins el proper Congrés de Turisme de Toulouse.

⁵⁶ Extret del *Diari de Tarragona* (04/12/1910), pàg. 1.

El secretari quedà encarregat d'anar a rebre els convidats i fer una reserva per a un dinar de dotze persones en el restaurant de l'Hotel París⁵⁷ amb un pressupost de cinc pessetes el cobert.

Si tenim en compte el nombre d'autoritats, entitats i persones que assistiren a l'assemblea magna el dia 27 de novembre de 1910 podem concloure que l'èxit de la convocatòria fou aclaparador. Només dins la relació de convidats representatius ens trobam amb més de trenta persones, sense tenir en compte les que ho feren a títol individual.

A tall d'exemple, alguns dels convidats que donaren el seu suport als objectius que perseguia el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona foren: Ignasi Balcells (com a alcalde accidental), Antoni Virgili (actuant de president), el Comandant Sr. Plaza (en representació del Governador Militar), el Delegat d'Hisenda, el Dr. José Viejobueno (en representació del Col·legi de Metges), Manuel Folch i Torres (com a secretari general de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona), Joan Mingüell (en representació de la junta del Centre de Naturals de Tarragona), Celestí Salvadó (del Círculo de Tarragona), el degà del Cos Consolar, una representació del Col·legi de Procuradors, l'Orfeó Tarragonès, el registrador de la propietat Joan Noguera, Manuel de Peñarubia (president de la Comissió Provincial de la Creu Roja, Ramon Salas (com a Inspector Regional de Monuments), un redactor de *El Diluvio* de Barcelona i tots els membres de la comissió organitzadora, entre d'altres.

Els primers càrrecs oficials no foren nomenats fins a la reunió de dia 4 de desembre de 1910. De fet, quan s'estava a punt d'iniciar l'elecció de tots els càrrecs, els senyors Pablo Gabriel, Maties Mallol i Antoni Virgili proposaren que les persones de la comissió organitzadora passessin a formar part directament del consell directiu, i que només s'escollissin les que manquessin per arribar als quinze membres necessaris. Així, finalment, el consell directiu quedà de la següent manera⁵⁸: Ignasi Balsells de Suelves (president), Juli Francillón i Robert Guasch Robusté (vicepresidents), Joan Solé Granell

⁵⁷ Segons SANS, José (1923): *Hotel de París. Tarragona*, Imp. Gabriel Gibert, Tarragona, s/fol, aquest establiment d'allotjament situat ben al centre de la ciutat, a la Rambla de San Carlos número 6, disposava d'un restaurant de primer ordre d'exquisita cuina.

⁵⁸ Veure: AA.VV. (2003): «Medalla d'Argent», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 24, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 3.

(tresorer), Joan Ruiz i Porta (secretari) i Martí Navarro Flores, Francesc de Cidón Navarro, Francesc de A. Nel-lo Chacón, Rafel Montes Díaz, Joan Molas Sabaté, Manuel de Peñarrubia i de Morenes, William Tarin Nauer, Benigne López Bertran, Josep Maria Pujol de Barberà i Ricard Cascante de Mestre (vocals).

En aquells avançats moments, alguns directius encara proposaren alguns canvis als recentment aprovats Estatuts. Prova d'això, és la mesura que postulà Juli Francillón quan plantejà la possibilitat de crear «socs perpetus». Aquesta nova tipologia seria concedida a totes aquelles persones que abonessin, almenys en una única vegada, un mínim de 250 pessetes. D'altra banda, el vocal Pujol també demanà que dins l'apartat «a» de l'article primer dels Estatuts s'afegís la locució «*bellezas arqueológicas*».

Una de les primeres discussions de la junta o consell directiu fou quin havia de ser el local social de l'entitat. Després de diversos intercanvis d'opinions, es decidí que els vocals Manuel de Peñarrubia, Francesc de Cidón i Juli Francillón estudiessin el millor indret, tenint en compte els recursos econòmics limitats de l'associació.

Una altra de les coses que ja es deixaren entreveure dins l'article vuitè dels Estatuts fou el dret dels socs a poder emprar la insígnia del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona. En aquest darrer sentit, dins la reunió⁵⁹ de la junta directiva de dia 10 de desembre s'encarregà al directiu Francesc de Cidón que dissenyés un segell oficial per a la correspondència i la documentació, que a la vegada seria adaptat com l'emblema corporatiu de l'associació.

Dos mesos després, durant la reunió de dia 16 de febrer de 1911, els reunits volgueren felicitar al vocal Francesc de Cidón per haver dissenyat la insígnia de l'associació. La imatge, que s'havia extret d'una moneda romana encunyada a Tarragona, era una representació de la façana de temple de l'emperador romà August amb les inicials C.V.T.T. (Colonia Victrix Tarraco Togata). A la part inferior hi havia el símbol de l'escut heràldic de la ciutat, mentre que a la part superior hi havia la representació de dues oronelles, símbol dels viatgers.

⁵⁹ Segons el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 32.

La necessitat d'augmentar el nombre de socis esdevindria un assumpte fonamental en aquests primers anys. Si bé, durant les primeres reunions s'aprovaren diverses altes⁶⁰ de socis, aquestes sempre foren considerades insuficients. Per tal de promoure i facilitar el nombre d'adeptes i contribuents, a finals de 1910 es redactaren unes cartes d'adhesió per a ser repartides amb abundància entre els industrials, les entitats i els veïns de la població.

És de suposar que els resultats d'aquestes gestions encaminades a ampliar el nombre de socis foren molt desiguals. Així, podem deduir que si bé de mica en mica augmentà el nombre de socis, s'ha de tenir en compte que quasi dues dècades després girava al voltant dels 150 membres⁶¹. Un nombre important que ja denota l'interès que havia adquirit el tema turístic per a moltes persones.

Les diferents relacions amb els poders polítics i les institucions sempre s'intentà que fossin cordials. D'entre totes les institucions, l'entitat tingué uns majors vincles amb l'Ajuntament de Tarragona. S'ha de recordar que la inquietud de crear el Sindicat d'Iniciativa nasqué dins aquesta corporació municipal i que s'emprava com a local social de manera interina. Per això, des de l'associació no es dubtà a l'hora d'animar i donar suport a la institució quan aquesta realitzava esforços per a millorar el turisme o la pròpia ciutat. A continuació volem reproduir una d'aquestes mostres d'ànim⁶²:

«Enterado el Comité del éxito alcanzado por la Comisión del Excmo. Ayuntamiento que pasó á Madrid para gestionar varios asuntos de gran interés para Tarragona, ha acordado hacer constar en acta la satisfacción profunda que le han causado aquellas gestiones , y felicitar calurosamente á dicha Comisión por medio de oficio que se dirigirá al muy Ilustre Señor Alcalde Presidente de la Corporación Municipal.»

Les primeres despeses que abonà l'associació foren aprovades el mes de febrer de 1911. Totes elles sumaven un total de 216,60 pessetes, de les quals 149,50 foren destinades a

⁶⁰ Només a tall d'exemple, dins la reunió del consell directiu de dia 19 de desembre de 1910 es donaren d'alta com a socis els senyors Antoni Voltas, Bonaventura Miró, Domènec Solé Gispert i Josep Domenech, mentre que a la de dia 27 del mateix mes als senyors Pere Alberny, Antoni Poses Querol i Adolf Calzada.

⁶¹ Segons AAVV (1929): *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*, Vol. 65, Ed. Espasa-Calpe, Madrid, pàg. 357, «[...] Su presidente actual, doctor Luis Soler, hace ya quince años que ostenta tal cargo. La vida económica de la Sociedad está sostenida por una exigua subvención del Ayuntamiento y por las cuotas de los socios, que en la actualidad suman unos 150.»

⁶² Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 38.

pagar la factura de l'Hotel de París, on s'havia efectuat un dinar especial el dia de la denominada assemblea magna.

D'altra banda, la subvenció de l'Ajuntament de Tarragona per a l'any 1911, que es donà a conèixer durant la reunió del consell directiu de dia 16 de febrer d'aquell any, fou de mil pessetes. Un any després, i segons la sessió plenària municipal del 20 de juliol de 1912, la quota només arribà a les cinc-centes pessetes. Uns diners que asseguraven la supervivència de la jove entitat.

3.2 La dinàmica interna de l'entitat: els lligams polítics i socials durant el final de la Restauració, la dictadura de Primo de Rivera i la Segona República

Des d'un primers moments els treballs de l'equip directiu foren discrets però constants. Algunes de les primeres iniciatives, a hores d'ara ens poden semblar irrelevantes, tot i que en aquells moments tenen un valor especial.

Des del punt de vista exterior, l'associació sempre va cercar diferents veus que contribuïssin a la seva causa. Així, malgrat les relacions del Sindicat d'Iniciativa amb els emigrants tarragonesos fossin puntuals, sempre hi hagué la voluntat que aquests donessin a conèixer Tarragona i amb això els objectius que perseguia l'entitat. Un exemple és el fragment que aportem a continuació⁶³:

«Acordose escribir al Sr. Sardá de Rosario de Santa Fé (América), participándole la constitución del Sindicato, lo propio que á Don José Artalo de Buenos Aires, y al Sr. Boada residente en la isla de Cuba, á los propios fines para que cuiden de fomentar la propaganda en América, en favor de nuestro Sindicato.»

En alguns casos també es nomenaren, tal i com estava previst en els Estatuts, delegats de l'associació fora de les seves fronteres. Aquest és el cas del senyor Antoni Torres Fuster, que ho fou de la ciutat de París el mes de maig de 1911 o uns mesos després, Enric Rafols a Hamburg. Més endavant també seria nomenat delegat el Sr. Contamine a Latour; els germans⁶⁴ Lluís i Josep Ferré Domenech a Toledo, per ésser aquests dos

⁶³ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 51.

⁶⁴ Els capellans Lluís i Josep Ferré eren l'organista i mestre de la capella de la catedral de Toledo, respectivament.

darrers naturals de Tarragona i entusiastes difusors de les belleses de la ciutat, o el Comte d'Artal a Bons Aires.

Evidentment, des del punt de vista interior també es projectaren un gran nombre d'iniciatives. Així, davant la posada en funcionament dels treballs del Sindicat, seguint els objectius estatutaris marcats, la bona voluntat dels seus membres i amb la convicció de millorar constantment el turisme de la zona, dins la reunió del 22 de maig de 1911 s'acordà⁶⁵ col·locar un llibre de reclamacions en un lloc ben visible dels locals socials, perquè tots els socis i turistes poguessin fer els suggeriments o les queixes oportunes. Era una manera de cercar una col·laboració col·lectiva.

Aquests treballs i iniciatives augmentaren de manera sorprenent en molt poc temps. Un fet que corrobora aquesta anterior afirmació, és que el consell directiu de finals de juny de 1911 es va veure en la necessitat de cercar una persona que treballés per a l'entitat fent les funcions de conserge⁶⁶ i administratiu. A més a més, en aquella mateixa sessió, es decidiren adquirir uns altres cinc-cents papers timbrats amb el logotip del Sindicat, donada la demanada i augment dels treballs de l'oficina, i a finals d'aquell mateix any ja es decidiria estudiar l'adquisició d'un aparell telefònic.

En aquests primers moments, el Sindicat d'Iniciativa també mantindria uns vincles importants amb la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona. Fins i tot podem afirmar que es crearia una especial dependència del Sindicat pel que fa a la necessitat de captar turistes des de la Ciutat Comtal, com ho corrobora el següent fragment⁶⁷:

«Se dió á conocer una carta de la Sociedad de Atracción de Forasteros de Barcelona en la que se manifiesta tener en cuenta á esta ciudad para recomendarla á los turistas que visitan Barcelona.»

Una altra via de treball fou mitjançant les institucions. Així, algunes de les iniciatives i reivindicacions que plantejà el Sindicat a l'Ajuntament de Tarragona foren fàcilment gestionades, perquè alguns dels seus membres formaven part del consistori municipal. S'ha de tenir en compte que Ignasi Balcells fou el primer tinent d'alcalde o Rafel

⁶⁵ Segons el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 57.

⁶⁶ Cal tenir present que el local social de l'entitat feia alhora les funcions públiques d'oficina d'informació turística per als visitants.

⁶⁷ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 79.

Montes era concejal. Esdevindrà un fet normal que en determinats moments de les reunions alguns dels dos assumissin fer-se càrrec de gestionar determinats assumptes amb l'Ajuntament de Tarragona.

La voluntat del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona de mantenir unes bones relacions amb els poders polítics és un punt que no es pot menysprear. Sempre hi hagué la voluntat de cercar lligams amb el Govern Civil, la Diputació o l'Ajuntament. És per això, que quan l'octubre de 1911 es rebé una invitació d'una reunió dels concejals de la candidatura popular, el consell directiu de seguida va acordar delegar la seva representativitat amb els senyors Roberto Guasch i Joan Molas Sabaté.

Pel que fa a les relacions amb les institucions públiques també s'ha de tenir en compte, sobretot en aquests primers anys, una dimensió molt més oberta del que es pugui imaginar en determinades ocasions, ja que sovint fou habitual que l'associació turística plantegés diversos projectes o iniciatives que res aparentment tenien a veure amb el turisme. Una d'aquestes fou dirigida a la Diputació Provincial de Tarragona el 31 d'agost de 1912, quan se sol·licitaren els restabliments de les anomenades Escoles Normals.

Des del consell directiu sempre es vetllà pel bon nom de la ciutat. De fet, quan en algun moment es recollien articles o escrits que parlaven malament de Tarragona, el consell directiu publicava una nota pública de rectificació lamentant els respectius comentaris. Un d'aquests textos desfavorables fou el publicat pel senyor Dicenta el 19 de setembre de 1911 al diari la *Cruz* i del qual proporcionem les opinions dels directius⁶⁸:

«A propuesta del Sr. Balcells se lee la Cruz; fecha 19 del pasado mes en la que se inserta un extracto de un artículo publicado por el “Liberal”, cuyo autor Sr. Dicenta describe nuestra ciudad de una manera indigna y prueba claramente que no la conoce, insultando toda una falsedad y en la que se ve claramente un asunto político y apasionado insultado de una impresión falsa y pasajera a la vez.»

De manera anual i segons els Estatuts se solia convocar l'assemblea general de socis del SIT. La segona d'aquestes reunions tindria lloc el 14 de gener de 1912 amb el següent ordre del dia: obertura de la sessió pel president; aprovació dels comptes; lectura de la

⁶⁸ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 89-90.

memòria d'activitats a càrrec del secretari; elecció de tres individus⁶⁹ per a ocupar les vacants⁷⁰ del Consell Directiu; concessió de la paraula als socis i clausura de l'assemblea pel president.

Unes setmanes després, el vicepresident Juli Francillón, mitjançant una carta, presentà la seva dimissió el 5 de febrer de 1912. Tots els reunits al consell decidiren no acceptar-la i proposar-li que tornés a considerar la seva decisió.

El propietari del local de l'entitat envià un escrit de desallotjament⁷¹ el mateix 5 de febrer de 1912, que es considerà oportú no contestar en aquell moment. Tanmateix, una setmana després, els reunits es veren en la necessitat de cercar un nou local social, quedant el president encarregat d'escollir una de les tres opcions plantejades. En aquella decisió es tindria en compte que el Centre Industrial també en cercava un, encara que aquesta darrera opció generaria un intens debat entre els partidaris i detractors de compartir dependències amb aquesta associació. La discussió duraria durant diverses reunions.

En principi, el nou local estava previst que s'ubiqués en el número 10 del carrer de la Rambla de Castelar, tot i que de manera interina traslladaren les oficines del Sindicat d'Iniciativa a la seu de l'Ajuntament de Tarragona, mentre realitzaven les pertinents obres d'adaptació. La idea de la nova ubicació preveia que fos un lloc cèntric i transitat de la ciutat per donar facilitat als serveis d'oficina d'informació turística. En aquest cas, el contracte de lloguer seria per un període mínim de cinc anys, encara que no se signaria per no arribar a un acord final amb el seu propietari. Cansats de cercar local, el consell directiu acceptaria una proposta del directiu i director del Museu de Tarragona, Àngel del Arco Molinero d'ocupar temporalment una de les dependències del seu museu.

La bona marxa de les tasques de l'entitat en aquests primers anys, tot i els problemes de local, es corrobora en què el 19 de juny de 1912 fos nomenat Vicente Ruiz com a l'oficial de secretaria de l'oficina de l'entitat. Es tracta d'uns anys difícils però amb

⁶⁹ Els tres nous directius escollits serien els senyors Àngel del Arco, Maties Mallol i Alexandre Calzada.

⁷⁰ S'ha de tenir en compte que abans de l'Assemblea general, es rebé una carta del directiu Manuel de Peñarubia renunciant, per motius de salut, a la seva acta de vocal.

⁷¹ L'assumpte arribaria als jutjats municipals, essent desestimades les al·legacions del SIT.

molta il·lusió ja que la indústria turística de mica en mica entra en escena dins la vida diària.

De la mateixa manera, el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona formà part de l'Assemblea Nacional de Fondistes i Similars d'Espanya, i també volgué tenir una representació oficial dins el 5è Congrés Internacional de Turisme de Madrid⁷² de 1912, quedant nomenats i encarregats de la seva assistència els senyors Emili Sabaté i García Coca. Més endavant, s'aconseguiria incloure la ciutat dins el recorregut dels turistes d'aquest congrés i s'intentaria que aquesta visita tingués almenys un dia de durada. A més a més, la ciutat també apareixeria dins el programa especial del congrés on es recomanaven les principals ciutats turístiques d'interès i s'enviarien cinc-cents exemplars de la *Guia de Tarragona* a Madrid com a material de promoció durant el congrés.

Unes setmanes abans del cinquè congrés internacional de turisme i per tal de donar difusió a l'esdeveniment, es publicaria a la premsa local el programa dels actes festius, així com l'itinerari complets dels congressistes.

Una de les principals aportacions dels membres del Sindicat al 5è Congrés Internacional de Turisme seria la proposada pel directiu Ruiz López. La idea era dissenyar una insígnia i carnet d'identitat universal per a que fos utilitzat per totes aquelles persones pertanyents als sindicats d'iniciativa, *tourings club* o qualssevol altres entitats dedicades al turisme.

En aquesta etapa final de la Restauració borbònica, des de l'entitat també es volgueren tenir bones relacions polítiques amb el vessant monàrquic⁷³ de l'Estat. Tal volta per això, el consell directiu del 10 de juliol de 1912 decidís fer una enquadernació de luxe en pell de la *Guia de Tarragona*, perquè una comissió la regalés a l'infanta Isabel. Cal assenyalar que l'infanta tenia previst desplaçar-se a Tarragona, on visitaria la catedral

⁷² Segons FERNANDEZ FUSTER, Luis (1991): *Historia general del turismo de masas*, Ed. Alianza, Col. Alianza Universidad Textos, Madrid, pàg. 214, el Congrés Internacional de Turisme de Madrid, que tendria lloc del 24 al 30 d'octubre de 1912, seria el darrer d'una sèrie de congressos internacionals de nodrida assistència hispano-franco-portuguesa, en els quals es debatien i es posaven en comú possibles projectes turístics.

⁷³ L'abril de 1913 també s'enviaria una carta al rei Alfons XIII felicitant-lo per haver sortit il·lès de l'atemptat que fou víctima el passat 13 d'aquell mateix mes.

acompanyada per una comitiva especial integrada per un dels directius de l'entitat i assistiria a un concert especial a càrrec de l'Orfeó de Tarragona, entre d'altres atencions.

Quant a l'administració turística estatal, s'ha de dir que el 1905 s'havia creat la Comissió Nacional de Turisme⁷⁴, encara que en pocs anys donaria lloc a la creació d'una altra institució amb moltes més competències, com era la Comissaria Règia de Turisme⁷⁵. La primera notícia que es troba per escrit dins els llibres d'Actes del Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, data de dia 4 de setembre de 1912, quan es fa referència a la visita del Comissari Regi de Turisme, el marquès de la Vega-Inclán, Benigno de la Vega-Inclán i Flaquer⁷⁶ (1858-1942) i que proporcionem a continuació⁷⁷:

«El Sr. Montes dió cuenta de la visita hecha á Tarragona por el Comisario Regio de Turismo en España Sr. Marqués de Vega Inclán que fue acompañado por el dicente y los señores Balcells, Solé y Ruiz, manifestando que dicho comisario quedó complacido de la visita y que tuvo frases de elogio para el Sindicato.»

Les relacions amb la màxima autoritat turística no quedaren aquí sinó que es perllongaren amb el pas del temps sobretot d'una manera epistolar. A continuació, volem proporcionar un altre escrit que es va fer arribar dos mesos després al marquès de la Vega-Inclán⁷⁸:

«La presidencia propone y así se acuerda, felicitar al Sr. Marqués de la Vega Inclán por su brillante gestión al adquirir la casa de Cervantes, y por la distinción de que ha

⁷⁴ La *Comisión Nacional de Turismo* (1905-1911) s'havia creat el 6 d'octubre de 1905, quan en aquells moments el ministre de Foment Alvaro Figueroa, comte de Romanones presentà el decret per a la seva aprovació al rei Alfons XIII. El senyor Figueroa passà a ser el president de la *Comisión Nacional de Turismo*, la qual estava integrada dins el seu ministeri. El Decret fou publicat a la *Gaceta de Madrid*, núm. 280 un dia després de la seva aprovació i tenia l'objectiu de «*encargada de fomentar en España, por cuantos medios estuviera a su alcance, las excursiones artísticas y de recreo del público extranjero*».

⁷⁵ A partir del Reial Decret de dia 19 de juny de 1911 es creà la *Comisaría Regia de Turismo y Cultura Artística*. Aquesta institució segons FERNANDEZ FUSTER, Luis (1991): *Historia General del turismo de masas*, Alianza Editorial, Madrid, pàg. 215-217 era un òrgan que depenia de la Presidència del Consell de Ministres, al front de la qual hi havia el comissari regi de turisme. La seva finalitat era donar a conèixer els elements artístics col·lectius, conservar els monuments artístics espanyols, promoure les relacions internacionals, facilitar el coneixement del territori a través dels allotjaments, transports i accés a belleses naturals i artístiques i finalment desenvolupar les relacions d'Espanya amb Amèrica.

⁷⁶ Per a més informació, cal consultar la biografia de: TRAVER TOMAS, Vicente (1965): *El Marqués de la Vega-Inclan*, Ed. Fundaciones Vega-Inclan, Castelló.

⁷⁷ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 151.

⁷⁸ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 168.

sido objeto al ser nombrado Delegado de España en los Estados Unidos, para todo lo referente a la proyectada Exposición en S. Francisco de California.»

El SIT de Tarragona també solia rebre notícies d'altres entitats anàlogues ubicades a altres ciutats espanyoles i estrangeres. De totes elles, i sobretot per la seva proximitat geogràfica, la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona fou amb la qual mantingué uns majors vincles. No obstant això, també intercanvià publicacions i opinions esporàdiques amb altres. Una d'aquestes fou l'Agència Municipal de Turisme de l'Ajuntament de Còrdova o el Sindicat d'Iniciativa de Burgos.

Una altra associació destacada amb la qual compartí inquietuds fou l'Associació de Propaganda de Madrid. Així, quan aquesta el desembre de 1912 li sol·licità un quadre que representés alguna vista fotogràfica de la ciutat, per a col·locar-lo en una de les seves sales, de seguida se n'encarregà un per enviar-lo el més aviat possible.

El president Ignasi Balcells de Suelves presentà la seva dimissió el 8 de gener de 1913. Davant aquella decisió, tots els membres del consell directiu també decidiren presentar-la en la propera junta general de socis, en un acte d'amistat i cortesia. La junta general tingué lloc el 19 de març d'aquell any a les sales de sessions de la casa consistorial. En aquella sessió es llegí i aprovà la memòria d'activitats i l'estat de comptes que assenyalaven un balanç a la caixa de 890,53 pessetes. Després de múltiples insistències, els membres del consell directiu no abandonarien els seus càrrecs dins l'entitat fins a una propera decisió de la presidència, que tindria lloc un mes després, el 8 d'abril, data en què es convocà una junta general extraordinària. En aquesta segona reunió⁷⁹ les dimissions tingueren un caràcter irrevocable.

Les persones que formarien el nou i renovat consell directiu de l'associació turística a partir de llavors serien⁸⁰: Lluís Soler Cañellas (president); Manuel Font (vicepresident primer); Lluís Morregaard (vicepresident segon); Llorenç Ceredera (tresorer); Joan Montañés (secretari); Josep Primaterta (vocal); Francesc Sugrañes (vocal); Salvador Ventosa Pina (vocal); Joan Casals (vocal); Joan Ripoll (vocal); Eliseu Ponz (vocal);

⁷⁹ En aquella junta general i a iniciativa de Juli Francillón es modificaren els Estatuts en dos punts: el primer que el càrrec de «secretari general» fos substituït pel d' «oficial de secretaria» i el segon, que la renovació dels càrrecs directius fos anual. En aquest sentit, s'ha de dir que a partir de llavors el càrrec d'oficial de secretaria estaria remunerat amb un sou de cinc-centes pessetes anuals.

⁸⁰ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 181.

Josep Merelo Serralima (vocal); Joan Vila Cañellas (vocal); Carles de Castellarnau i Andreu A. Bessa (vocal). A partir d'aquí s'iniciava una llarga etapa de consolidació⁸¹ en què l'entitat estaria presidida pel metge Lluís Soler.

Una de les primeres gestions de caire intern que hagué de fer front el nou consell directiu⁸² fou novament la recerca d'un nou local social. La presidència a finals d'aquell mateix més d'abril, ja informà que s'havien llogat uns baixos al carrer de la Rambla de Sant Joan número 71 amb un cost de trenta-cinc pessetes mensuals.

L'organització del II Congrés de Turisme de Catalunya, el 1921, també suposaria un repte per a l'equip directiu. De fet, marcaria un punt d'inflexió en què el SIT hagué de demostrar que estava a l'alçada de les circumstàncies.

En el decurs d'aquest temps el SIT de Tarragona també assistiria⁸³ a la Conferència Nacional de Turisme que tenia per objecte presentar un projecte⁸⁴ de Llei al Govern per a la creació d'un Consell Nacional de Turisme. L'objectiu era que «Espanya es convertís en un país de Turisme». La convocatòria prèvia tingué lloc als locals del Reial Automòbil Club de Catalunya, de Barcelona, els dies 10, 11 i 12 d'abril de 1923. Finament, els acords signats i l'aplicació pública dels mateixos quedà en suspens a causa del cop d'estat de Miguel Primo de Rivera.

La junta general de socis, corresponent al 24 de gener de 1926, va haver d'assumir les baixes de tot el consell directiu, tot i que en aquella mateixa sessió foren automàticament reelegits. Així, l'equip quedava integrat⁸⁵ per Lluís Soler (president), Salvador Ripoll (vicepresident), Joan Solé Granell (tresorer), Juli Baixauli (secretari), Agustí Lliteras (vocal), Francesc Membrillera (vocal) i l'empresari mercantil Lluís Bonet (vocal).

⁸¹ Segons MURO MORALES, José Ignacio (2002): «Tarragona, la ciutat del sol brillant, el cel diàfan i de la mar tranquil·la», *Mites i Llegendes*, Cossetania Edicions, Col. Antines, núm. 4, Tarragona, pàg. 94.

⁸² Per les noves altes de socis es pot deduir que el canvi directiu il·lusionà a diverses persones, ja que en molt poc temps es donaren d'alta com a socis Josep Cardona Escolà, Josep Inglés, Joan Centellas, els Srs Montserrat i Ferran o els germans Pau i Ramon Gabriel Gibert.

⁸³ Segons BLASCO PERIS, Albert (2005): *Barcelona Atracción (1910-1936). Una revista de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, Tesi Doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, pàg. 329.

⁸⁴ El treball havia estat redactat pel secretari general de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona, Manuel Folch i Torres.

⁸⁵ Un any després, en la pertinent junta general de socis del 30 de gener de 1927, seria nomenat el periodista Eduard Estelles, membre del consell directiu en la categoria de vicesecretari.

De seguida, els reunits hagueren de fer front a una rebaixa substancial de la subvenció de l'Ajuntament de Tarragona⁸⁶. Després, el tresorer Joan Solé Granell exposà l'estat de comptes, que fou el següent:

ESTAT DE COMPTES	
Existència en caixa el 1924	1.741,04 pessetes
Ingressos en caixa el 1925	3.686,85 pessetes
Suma total	5.427,89 pessetes
Despeses de 1925	1.739,05 pessetes
Disponibilitat per a 1926	3.688,84 pessetes

Font: Llibre d'Actes del Consell Directiu (1926-1929), pàg. 2.

Altres entrades econòmiques destacades de l'associació vingueren de les subvencions que feien altres entitats en concepte de quota per tal de poder utilitzar els locals del SIT per a les seves reunions. Dues d'aquestes foren *La Filarmònica* i la *Societat de Músics*, que abonaren trenta i vint pessetes mensuals, respectivament.

La Companyia Espanyola de Turisme⁸⁷ –CET–, amb seu central a Barcelona, signaria un contracte indefinit amb el SIT de Tarragona el mes de desembre de 1929. L'acord preveia que el Sindicat d'Iniciativa reservés una habitació o dependència dins el seu local social amb dret compartit a wàter, rentador d'aigua i llum. A més a més, també es modificaria una part del mostrador perquè pogués exposar el seus materials al públic. A canvi, la CET abonaria una renda de setanta-cinc pessetes mensuals, quantitat destacada sí es té en compte que aquell mateix mes es contractaren els serveis d'un conserge amb un sou de noranta pessetes anuals. A més a més, també designaria un representant seu dins el consell directiu, el primer dels quals fou el senyor Francesc Fontbona.

⁸⁶ L'estat econòmic de l'associació depenia en gran mesura de les subvencions institucionals, encara que tampoc no es poden oblidar les quotes dels socis. De totes elles, les de l'Ajuntament de Tarragona i la Diputació eren les més importants.

⁸⁷ Segons MURO MORALES, José Ignacio (2002): «Tarragona, la ciutat del sol brillant, el cel diàfan i de la mar tranquil·la», *Mites i Llegendes*, Cossetània Edicions, Col. Antines, núm. 4, Tarragona, pàg. 97, la *Compañía Española de Turismo* es dedicava a l'organització de visites programades a l'entorn de Tarragona, com ara Poblet, Santes Creus, Prades, Escornalbou, Altafulla o Tamarit.

La dècada dels anys vint també fou un període molt propici perquè es donessin d'alta un gran nombre de socis. Alguns d'aquests foren l'inspector de sanitat marítima Gerard Delmas, el metge i dentista Joaquim Algueró o l'enginyer de la Diputació Fèlix Ferrer. A més a més, també es donaren d'altres diverses entitats i establiments hotelers, com el Club Nàutic (10 pessetes), la Caixa de Crèdit Marítim (25 pessetes) o l'Hotel Nacional, entre d'altres.

Tot i així, les entrades econòmiques continuaven essent del tot insuficients i sense proporcionar una relativa estabilitat. Prova d'això, és que el mes següent, el gener de 1930, es creà una nova comissió⁸⁸ encarregada de captar nous socis. Els senyors Ripoll i Estelles serien les persones encarregades de visitar els directors de les entitats bancàries locals per sol·licitar-les una subvenció anual. També es decidiria sol·licitar una subvenció a la Diputació, a les entitats i persones d'elevat estatus social i que l'Ajuntament de Tarragona augmentàs la seva quota de 400 pessetes ja que aquesta resultava del tot insuficient.

Els treballs del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona normalment només se circumscriviren a la ciutat de Tarragona, encara que existia la voluntat de promoure tota la comarca. Per això, es va veure amb molts bons ulls la notícia de la constitució del Sindicat d'Iniciativa de Reus⁸⁹, el 2 d'agost de 1926. De fet, s'enviaren guies, fulletons i postals, perquè hi havia el convenciment que es podien captar visitants cap a Tarragona, tal i com es reproduïxen en els següents comentaris⁹⁰:

«El Sr. Presidente da cuenta de la comunicación recibida del Sindicato de Iniciativa de Reus, constituido recientemente, en cuyo escrito se ofrece para todo aquello que redunde en beneficio y fomento del turismo en general y especialmente en cuanto se refiere á nuestra región. Manifiesta el Sr. Soler que oportunamente fue contestada dicha comunicación agradeciendo el ofrecimiento y manifestando el agrado y simpatía con que este Sindicato había visto la constitución en la vecina ciudad de Reus de una entidad similar á la nuestra y que se congratulaba en ofrecer el apoyo de reciprocidad en todo cuanto dependa de este Sindicato y al efecto propone el Sr. Presidente y así se acuerda, que se envíen guías, folletos postales y demás materiales que aquí poseemos y pueda fomentar el turismo hacia nuestra Ciudad.»

⁸⁸ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 1 volt.

⁸⁹ El Sindicat d'Iniciativa de Reus enviaria periòdicament una còpia de les seves memòries d'activitats i exemplars de les seves publicacions.

⁹⁰ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1926-1929), pàg. 6.

Una altra notícia que tampoc va ser mal vista per a l'entitat, tot i que feia perillar⁹¹ la seva consolidació, fou la creació d'una Secció de Propaganda i Informació Turística dins l'Ajuntament de Tarragona, el mes de gener de 1929. La idea, que provenia del regidor Gómez Morato, pretenia dur endavant una col·laboració conjunta, tot i que paral·lela amb els treballs del Sindicat d'Iniciativa.

A partir de la primavera de 1929 s'adquiriren unes insígnies corporatives del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona que utilitzarien els directius quan fessin activitats oficials en nom de l'associació.

En aquella mateixa sessió, els membres del consell directiu s'alegraren molt que l'exdirectiu i soci de l'entitat, Juli Francillón hagués estat nomenat fill adoptiu de la ciutat. Cal recordar que havia estat un dels fundadors del SIT. Els reunits acordaren enviar-li unes merescudes felicitacions.

A la junta general de socis del 26 de gener de 1930, el tresorer exposà l'estat dels comptes de l'entitat. Del resum de dades comptables es desprèn que en molt poc temps havien augmentat sensiblement les despeses. A continuació aportam el corresponent resum:

ESTAT DE COMPTES	
Existències a finals de 1928	3.625,65 pessetes
Ingressos el 1929	3.151,55 pessetes
Suma total	6.757,20 pessetes
Despeses el 1929	3.804,07 pessetes
Disponibilitat per al 1930	2.953,13 pessetes

Font: Llibre d'Actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 3.

En aquella mateixa sessió general havien de deixar el seu càrrec dins el consell directiu els membres Lliteras, Membrillera i Ripoll. Aquest darrer, Salvador Ripoll, en seria l'únic reelegit, mentre que hi entrarien a formar part Benigne Dalmau Vila i Josep

⁹¹ Com bé indica MURO MORALES, José Ignacio (2002): «Tarragona, la ciutat del sol brillant, el cel diàfan i de la mar tranquil·la», *Mites i Llegendes*, Cossetània Edicions, Col. Antines, núm. 4, Tarragona, pàg. 97, ja que les autoritats municipals disminuïrien any rere any les subvencions atorgades.

Cirera⁹². Per tant, el consell directiu quedaria de la següent manera: Lluís Soler (president), Salvador Ripoll (vicepresident), Joan Solé Granell (tresorer), Juli Baixaulí (secretari), Eduard Estellés (vicesecretari), Josep Cirera i Benigne Dalmau (vocals).

El consell directiu del 28 de febrer de 1930 se n'alegrà quan rebé la notícia que una Comissió de Tortosa estava treballant amb la idea de crear un Sindicat d'Iniciativa en aquella localitat. De seguida s'oferí el suport i es plantejà la possibilitat d'un agermanament amb aquesta nova entitat. En aquella mateixa sessió també es va veure amb molts bons ulls la creació d'una agència de turisme a Sabadell a la qual li enviaren un nombrós material de propaganda.

La necessitat de comptar amb un major suport dels poders polítics estatals és un afer que de cada vegada seria més contemplat des de l'associació. Cal tenir en compte que en aquests anys es fundaren nombroses societats d'atracció de forasters o centres d'iniciativa i que el seu paper en matèria turística era bastant important a nivell regional. És per això que contestant un escrit del SIT de Tarragona, el President del Consell de Ministres, el 18 de març de 1930, anuncià que es treballava en la forma de donar un major pes a n'aquests tipus d'entitats.

Sembla que el volum de treball de l'oficina augmentà considerablement a partir de la dècada dels anys trenta. El turisme de mica en mica es convertiria en una font econòmica a destacar dins el marc de les poblacions litorals catalanes i necessitava de tots els esforços possibles. En aquest sentit, no ens ha d'estranyar que una de les primeres mides adoptades fos rescindir el contracte⁹³ a la Companyia Espanyola de Turisme –CET– a partir del qual es compartien les dependències de les oficines de l'entitat. La decisió enemistaria a les dues parts provocant alguns moments de certa tensió.

La idea era ampliar el màxim possible l'espai de treball per poder fer front a totes les tasques i contractar un mosso perquè romangués habitualment a l'oficina i atenès les

⁹² En un primer moment el nomenament del senyor Cirera causa un cert recel per al vocal Fontbona (Companyia Espanyola de Turisme) ja que Josep Cirera representava a una altra companyia turística.

⁹³ El contracte, que s'havia signat el desembre de 1929, es va rescindir dins la reunió del consell directiu del 20 de juny de 1930. Valgui dir que la Companyia Espanyola de Turisme no acceptà de bon grat aquella decisió i esperà uns mesos fins que arribà oficialment el corresponent ordre.

demandes i sol·licituds d'informació dels turistes. La idea es faria efectiva a finals de 1930 quan es contractaria l'auxiliar d'oficina Francesc Aparicio amb un sou de trenta pessetes mensuals.

Des de la direcció de l'entitat sempre es cuidaren les relacions amb el Govern militar de Tarragona. Per això quan es conegué la notícia, a finals de juliol de 1930, del trasllat del Consell Suprem de Guerra i Marina i Governador militar de Tarragona, el senyor Juan Gimeno Acosta, es decidí visitar-lo per desitjar-li molta sort i agrair-li el suport en activitats com la cavalcada dels reis mags.

De la mateixa manera, davant la proposta de l'Associació de Premsa de sol·licitar la medalla del treball a favor del periodista Lluís Aris, el consell directiu també acordà adherir-se, el 29 de juliol de 1930. De fet, tres mesos després, el president assistí a l'acte de lliurament de la distinció en presència del Ministre de Treball.

Per tal de continuar mantenint unes bones relacions amb el cèlebre astrònom jesuïta Pare Lluís Rodés⁹⁴ quedà encarregat el president Lluís Soler d'assistir a una conferència a Tortosa, l'octubre de 1930, realitzada per l'esmentat astrònom dins el marc de les commemoracions del 25è aniversari de la fundació de l'Observatori de l'Ebre.

La riada produïda durant la tardor de 1930 destruï l'edifici i les dependències del Club Nàutic⁹⁵ de la ciutat. La directiva oferí els locals de l'entitat als seus membres en senyal de solidaritat per si necessitaven reunir-se. A més a més, el SIT col·laboraria amb una modesta subvenció de 25 pessetes a la Junta d'Auxilis, encarregada d'ajudar als damnificats pel desbordament del riu Francolí el passat vespre del 18 al 19 d'octubre.

El 31 de gener de 1931 fou la data escollida per tal de celebrar la corresponent junta general ordinària. L'acte comptà amb la presència d'un elevat nombre de socis bastant superior al d'anteriors convocatòries similars. Així, a més de l'habitual consell directiu hi assistiren els senyors Forés (Club Gimnàstic), Perelló (Centre Industrial), Fuster,

⁹⁴ Segons el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 14 volt, el Pare Rodés havia col·laborat a iniciativa del SIT de Tarragona en nombroses ocasions, d'aquí que no es pogués declinar la invitació.

⁹⁵ Un any després dels tràgics esdeveniments, l'associació turística continuaria donant el seu suport al Club Nàutic, tot i que d'una manera modesta, col·laborant amb un trofeu per al seu concurs de pesca.

Melendres, Vall, Olivé Sanromà, Alfonso, Roselló, Carreres, Girona, Ixart⁹⁶, Martí, Albiach, Pamies, Soubielle, Sugrañés, Bella, Rengel (Hotel del Centro) i Fontbona.

En aquella sessió havien de cessar per imperatiu reglamentari els directius Joan Solé Granell, Eduard Estellés, Juli Baixaulí i el president Lluís Solé. Després de fer les corresponents votacions foren escollides les següents persones: Josep Tulla, Josep Maria Bella (professor de llengües de l'Institut), Joan Martí i Joan Soubielle. Els nous directius, que prengueren possessió durant la sessió de l'11 de febrer de 1931, no volgueren designar els corresponents càrrecs interns fins que no es fes un ambiciós programa d'actuació i s'intentassin aconseguir més ingressos per a la bona marxa de l'entitat. Tot i així, el directiu Salvador Ripoll acceptaria la presidència accidental de l'entitat ja que anteriorment n'era el vicepresident, i els senyors Joan Soubielle i Josep Maria Bella farien el mateix amb la tresoreria i la secretaria, respectivament. També es posà esment en la necessitat d'organitzar unes atractives festes religioses i profanes⁹⁷ a la ciutat, cosa que seria beneficiós per al turisme.

Un dia després, el 12 de febrer, es tornà a reunir el nou consell directiu. L'objectiu era estudiar detingudament la reforma dels actuals Estatuts, els quals s'havien mantingut inalterats des de 1910, i poder així iniciar aquest nou procés modernitzador⁹⁸. A més a més, també es decidí fer un inventari del tot el que hi havia al local social i fer un balanç de les darreres altes i baixes de socis amb la finalitat de saber els motius de les persones que s'havien donat de baixa. Sembla que aquelles gestions arribaren a bon port, sobretot si es té en compte que a la propera reunió del 3 de març es donaren d'alta simultàniament vuit socis amb una quota de sis pessetes trimestrals.

El 6 de març de 1931 tingué lloc una junta general extraordinària amb l'objectiu de modificar els Estatuts de l'associació. L'assistència de trenta-cinc socis denota un major

⁹⁶ Segons ROVIRA GÓMEZ, Salvador J. (1990): «La Societat TAU», NIU D'ART. REVISTA DE L'ATENEU, Núm. 20, Ed. Ateneu de Tarragona, Tarragona, pàg. 3, Josep Ixart i de Moragas, juntament amb Josep Maria Bella i Josep Maria Melendres fundaren la Societat TAU, el 18 d'octubre de 1929, amb l'objectiu de fomentar el turisme i la coneixença dels monuments arqueològics i artístics de Tarragona. Precisament, el desembre d'aquell mateix any aconseguiren l'explotació exclusiva del servei de visita turística de la catedral i les seves dependències.

⁹⁷ Dins la història de l'entitat era la primera vegada que es parlava amb aquests termes de «festes profanes», fet que denota un canvi ideològic i una renovació dels membres del SIT de Tarragona. Tampoc podem oblidar que en breu arribaria la Segona República.

⁹⁸ Un element que exemplifica aquest canvi és el nombre de reunions. Així, mentre abans el consell directiu se solia reunir mensualment, a partir d'ara les convocatòries seran setmanals.

grau de participació i la consolidació que estava gaudint l'entitat turística tarragonina. A continuació es vol proporcionar un fragment d'aquella sessió on s'explicà el per què de tots aquells canvis interns⁹⁹:

«Creyó el Consejo Directivo que era preciso ante todo orientar el Reglamento en un espíritu más amplio que pusiera en contribución a nuestra actuación a mayor número de elementos que aportaran iniciativas, formularan proyectos, fiscalizaran la constante labor del Sindicato y compartiran las responsabilidades de la Directiva. Aspiraciones á que el Sindicato de Iniciativa sea la sociedad que tenga mayor carácter tarraconense y a ello tenemos derecho por ser Tarragona ciudad que ofrece ancho campo a la atracción de forasteros. Por sus monumentos y bellezas naturales, pocas ciudades hay que puedan rivalizar con la nuestra.

Debe darse al Sindicato un carácter popular, todos deben comprometerse con el infinita pues anima nuestra entidad.

Entiende el Consejo Directivo que no puede actuar el Sindicato, más la nueva relación con otras entidades locales que han de aportar sin dudarle gran apoyo. El Ayuntamiento, la Diputación, el Club Náutico, el Gimnástico, Centro Industrial, Orfeo Tarragoní, Filarmónica, Ateneu, etc., etc. han de tener sus representantes en el Sindicato. Los miembros de estas entidades, nombrados para formar parte de nuestra han de ser lazo de unión entre aquella y nosotros.

Otro aspecto que ha merecido nuestra atención es la formación de comisiones. Difícil es para la Directiva que pueda estudiar y llevar a ejecución todas las iniciativas que en su vasto campo su celo le sugiere. Precisa la organización de ponencias que pueden estar formadas por socios aunque no sean de la directiva, así puede haber ponencia de sport, artística, de fiestas, etc. La sección deberá estudiar y desarrollar las iniciativas que entre sus miembros surjan o les sugiera la Directiva, que en último caso ha de resolver y aprobar.»

De l'anterior fragment bàsicament es desprenen dues noves idees. En primer lloc que els membres del nou consell directiu volien que l'entitat s'ampliàs en termes representatius¹⁰⁰, és a dir donant cabuda a molta més gent i convertint-la amb més «popular». En segon lloc, es pretenia modernitzar el sistema de funcionament intern donant un major pes a les comissions¹⁰¹ i que aquestes tenguessin un caràcter molt més

⁹⁹ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 25.

¹⁰⁰ Dins la reunió del 20 de juny de 1931, i ampliant l'Article 10 dels Estatuts, s'acordà que l'Ajuntament de Tarragona, la Comissaria de Generalitat, les duanes de Comerç i de la Propietat i el Centre Industrial també tinguessin un vocal representant dins el consell directiu.

¹⁰¹ Aquests equips de treball quedaren establerts de la següent forma:

-Comissió Artística: Salvador Ripoll (delegat), Josep Maria Monravá López, Josep Maria Pujol Sevil i Antoni Delclós Bellrey.

-Comissió de Propaganda: Joan Soubelle (delegat), Josep Maria Melendes, Josep Olivé i Eduard Estellés.

-Comissió d'Esports: Joan Martí (delegat), Lluís Bonet, Josep Maria Cirera i Magí Tous.

obert on persones alienes a la directiva hi tenguessin cabuda. Aquest nou caràcter es veuria plasmat amb l'aprovació d'uns nous Estatuts¹⁰²:

Estatuts del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona (Atracció de Forasters) 17/08/1931
<p><i>Capítulo I</i> <i>Objeto de la Sociedad</i></p> <p><i>Artº 1º.- El objeto de la Sociedad es el mismo que expresa su nombre. Para realizarlo utilizará todos los medios adecuados y principalmente:</i></p> <p><i>a) – El de facilitar a los forasteros que visiten Tarragona los medios que puedan serles útiles respecto a las bellezas naturales y artísticas-arqueológicas de esta ciudad, como también sobre los hospedajes, itinerarios, vías de comunicación, etc.</i></p> <p><i>b) – El de ejercer una acción privada sobre todos los servicios relacionados con la industria del turismo, especialmente sobre los que dependen del Estado, de las Corporaciones Provinciales y de los Ayuntamientos, a fin de poderlos modificar por los procedimientos y dentro del campo de acción de esta entidad.</i></p> <p><i>c) – El de instar de la Administración pública en todas sus esferas y ramos, las mejoras y disposiciones que se consideren convenientes en lo que se refiere a higiene, embellecimiento, policía, servicios públicos de todas clases, comodidades, alojamientos, baños de mar, medios de transporte de toda naturaleza, etc.</i></p> <p><i>d) – Siendo Tarragona centro de interesantes excursiones, facilitar a los turistas, las informaciones necesarias para visitar los Monasterios de Poblet y Santas Creus, el acueducto romano, sepulcro de los Scipiones, el Médol, Tamarit, Centcellas, etc.</i></p> <p><i>e) – El de hacer una activa propaganda por medio de la prensa, folletos, hojas, carteles, conferencias y de todos los medios de publicidad que se consideren propios para extender los conocimientos de nuestros tesoros artísticos, de las bellezas naturales, de las ventajas que ofrece nuestro clima, en fin de la soberbia situación geográfica de nuestra Tarragona.</i></p> <p><i>f) – Promover cuantas empresas, servicios y mejoras puedan coadyuvar a la atracción de forasteros haciéndoles agradable su estancia en esta población y velar por la dignidad de su ciudadanía.</i></p> <p><i>Capítulo II</i> <i>Composición de la Sociedad</i></p> <p><i>Art.º 2º. – La Sociedad se compone de socios de derecho, de socios de número y de socios protectores.</i></p> <p><i>Art.º 3º. – Son socios de derecho: el Alcalde, el Presidente de la Diputación, el Gobernador Civil, el Gobernador Militar, el Arzobispo, el Comandante de Marina, el Delegado de Hacienda, el Presidente de la Audiencia, el Ingeniero Jefe de Obras Públicas y el Director del Instituto General y Técnico.</i></p> <p><i>Art.º 4º. – Son socios protectores individuales los que satisfagan una cuota mensual de cinco pesetas en adelante, y se llamarán de número los que contribuyan también</i></p>

¹⁰² El nou text també preveia el nomenament de dos vocals més, els quals després de les corresponents votacions ocuparien els senyors Josep Maria Banús i Manuel Vilar amb vint-i-tres i vint-i-dos vots, respectivament.

mensualmente con una a cinco pesetas. La recaudación de estas mensualidades se verificará por trimestres mediante recibo firmado por el Sr. Tesorero. Serán socios perpetuos los que paguen, de una sola vez, la cantidad de mil pesetas o más.

Art.º 5º. – Podrán pertenecer al Sindicato con la calidad de socios protectores las corporaciones y entidades que se suscriban anualmente con una cuota mayor de cien pesetas pagadera por trimestres en consonancia con el artículo anterior.

Art.º 6º. – El ingreso en la Sociedad se debe solicitar del Consejo por dos socios, con la firma del interesado.

El Consejo Directivo resolverá sobre la admisión lo que estime conveniente, sin explicar, si así lo juzga conveniente, los motivos de su decisión.

Art.º 7º. – La calidad de socio se pierde por haber dejado de satisfacer una cuota trimestral, y por la comisión de faltas, que a juicio del Consejo Directivo, sean atentatorias a los fines de la Sociedad.

En la sesión que celebre la Directiva para acordar la expulsión de un socio, será citado éste si así lo solicita en un escrito de descargo y podrá apoyar en ella de palabra sus argumentos.

Art.º 8º. – Todos los socios tienen el derecho de usar la insignia de esta Sociedad, que será la que determine el Consejo Directivo.

Capítulo III

Organización de la Sociedad

Art.º 9º. – La Autoridad suprema de la Sociedad es el Consejo Directivo.

Art.º 10º. – Para regir los servicios de la Sociedad y las oficinas y para administrar sus intereses en nombre y delegación de la Junta General habrá un Consejo Directivo, el cual estará compuesto de nueve socios elegidos en Junta general, los cuales elegirán entre sí los cargos siguientes: un Presidente, un Vice-Presidente, un Secretario, un Vice-Secretario, Archivero, un Tesorero, un contador y tres Vocales. Además formarán parte del Consejo Directivo, con voz y voto y en calidad de asesores, un Concejal en representación del Excmo. Ayuntamiento, un representante de la Corporación provincial y los presidentes o personas en quienes deleguen por escrito de la Cámara de Comercio, Cámara de la Propiedad y Centro Industrial.

Art.º 11º. – La renovación del Consejo Directivo, en lo que afecta a los nueve cargos nombrados por elección, se verificará cada año en la Junta general ordinaria, de que habla el art.º 15, debiendo cesar anualmente la tercera parte de los miembros que la integran, o sea, tres consejeros cada año. El turno que se seguirá para el cese, será de rigurosa antigüedad dentro del Consejo Directivo. Podrá recaer reelección tan sólo por otro periodo de tres años.

Art.º 12º. – El Presidente es el representante de la Sociedad, el ejecutor de todos sus acuerdos, el ordenador de pagos e ingresos; firmará todas las comunicaciones y tiene el derecho de adoptar las disposiciones que crea necesarias, ya delegando a socios o a personas que no sólo sean para comisiones especiales, pero dando cuenta al Consejo Directivo.

Los Vice-Presidentes, el Tesorero, y el Vocal Secretario desempeñarán las funciones propias de sus cargos.

Art.º 13º. – Para la mejor realización de los servicios que tiene encomendados esta Sociedad, la Directiva se reserva el derecho de nombrar comisiones, pudiendo figurar en ellas socios que no formen parte del Consejo. Estas comisiones serán presididas por un Vocal de Consejo Directivo.

Art.º 14º. – El Consejo General celebrará una sesión ordinaria anual en el mes de

enero para aprobar las cuentas del año anterior, para recibir comunicación del informe anual que redactará el Secretario, para proponer y resolver los asuntos que se sometan a estudio de la Asamblea y en el año que corresponda para renovar el Consejo Directivo. La toma de posesión se verificará dentro de los quince días siguientes a la Junta general ordinaria.

Art.º 15º. – Para tratar de algún asunto de trascendencia o reforma del Reglamento, se requiere en la Junta general que se convoque con dicho objeto, por lo menos la presencia del veinte por ciento de los socios.

Art.º 16º. – También celebrará las sesiones extraordinarias que acuerde convocar el Consejo Directivo o que pidan para objetos determinados una tercera parte de los socios, pudiendo tratarse en este última sólo del objeto consignado en la convocatoria.

Art.º 17º. – Tanto en el Consejo General como el Directivo, reunidos en una sola convocatoria, cursada con veinticuatro horas de anticipación, se considerarán constituidos quince minutos después de citados, sea el que fuera el número de asistentes, siendo válidos los acuerdos que desde aquel momento se tomen.

Art.º 18º. – El Vocal del Consejo Directivo que sin motivo justificado faltara a más de ocho reuniones del Consejo, se considerará que automáticamente presenta la dimisión, nombrándosele el correspondiente sustituto en la próxima Asamblea general.

Art.º 19º. – El Consejo General puede asegurar por un reglamento interior el funcionamiento de la Sociedad.

Capítulo IV

De los recursos de la Sociedad

Art.º 20º. – Para cumplir su fin, la Sociedad dispondrá de los siguientes recursos:

a) – De las cuotas de los asociados.

b) – De subvenciones que puedan acordar los poderes públicos, la Diputación, el Ayuntamiento, entidades o individuos.

c) – De la remuneración de servicios prestados oficialmente por la Sociedad.

Art.º 21º. – Cada trimestre se rendirá por el Sr. Tesorero un estado de cuentas de los fondos del Sindicato, una vez aprobado por el Consejo Directivo, cuyo estado estará en Secretaría a disposición de los socios que deseen conocerlo y examinarlo.

Capítulo V

Disposiciones generales

Art.º 22º. – Solamente se podrá disolver la Sociedad por acuerdo de la mayoría de los asociados en Consejo General extraordinario.

Art.º 23º. – Los bienes de la Sociedad una vez disuelta, pasará a establecimientos de Beneficencia o de cultura, según se acuerde, exceptuando el archivo que se entregará al Excmo. Ayuntamiento.

Art.º 24º. – Estos Estatutos sólo podrán ser modificados en Consejo general extraordinario.

Los presentes Estatutos han sido aprobados en la Junta General celebrada el día seis de marzo de mil novecientos treinta y uno.

El Secretario

El Presidente

*Presentado en este Gobierno a los efectos del art.º 4º de la ley de Asociaciones.
Tarragona 17 de Agosto de 1931
El Gobernador.*

Font: Arxiu Històric de Tarragona –AHT– (Fons Govern Civil), Sèrie expedients associacions, sig. 450

Després de la junta general i aprovar-se els nous Estatuts¹⁰³, el consell directiu quedà establert amb les següents persones: Josep Maria Banús (president), Manuel Vilar (vicepresident), Josep Maria Bella (secretari), Joan Martí (vicesecretari i arxiver), Joan Soubielle (tresorer), Josep Cirera (vicetresorer), Josep Tulla, Salvador Ripoll i Benigne Dalmau (vocals).

El nou equip també es plantejà la idea de canviar de local social. De fet, dins la reunió del 18 de març de 1931, s'acordà sol·licitar a l'Estat el Parc Antic d'Artilleria, més conegut com a «Estàdium», lloc on també s'instal·larien les oficines del Patronat Nacional de Turisme¹⁰⁴. En aquella mateixa sessió, el tresorer Joan Soubielle ja plantejà per primera vegada la possibilitat que el SIT de Tarragona editàs la seva pròpia revista.

L'objectiu a partir del qual l'associació tingués un major abast social i s'augmentàs el seu nombre de socis es plasmà amb l'organització d'una decidida campanya de captació. Des de la direcció del SIT de Tarragona es pretenia enviar una invitació a tots els industrials i comerciants explicant detingudament el programa¹⁰⁵ de bones obres i intencions que pensava desenvolupar l'associació a favor de la ciutat. L'escrit també seria enviat, la primavera de 1931, a les empreses, companyies, societats, tallers... que tinguessin alguna representació a Tarragona.

Els resultats no es feren esperar i en aquella mateixa sessió ja es donaren d'alta vint-i-tres nous socis, alguns tant rellevants com el Banc de Catalunya, encara que la majoria foren persones a títol individual com és ara Francesc Fontbona Martí, Antoni Albareda Díaz, Rafel Miracle Valls, Pere Roqué, Martí Sabata, Lluís Clauchet, Josep Maria

¹⁰³ Cal assenyalar que els nous Estatuts no serien aprovats pel Govern Civil fins al 17 d'agost de 1931.

¹⁰⁴ Segons ESTEVE SECALL, Rafael; FUENTES GARCÍA, Rafael (2000): *Economía, historia e instituciones del turismo en España*, Ed. Pirámide, Madrid, pàg. 23, l'Administració turística estatal experimentà un canvi notable durant la primavera de 1928. La Comissaria Règia de Turisme fou substituïda, amb totes les seves funcions, pel Patronat Nacional de Turisme segons el Reial Decret 745/1928 de dia 25 d'abril.

¹⁰⁵ La Secretaria quedà encarregada d'elaborar aquesta circular i en total es repartiren mil exemplars.

Fontana Satells, René Barbier, Joaquim Algueró, Vicenç Filló, Llorenç Rosell, Carles de Martí Álvarez Campana, Antoni Pujol, Mateu Ruiz Cartañá, Antoni Rovira o Antoni Nadal Vich.

Les altes de socis es continuaren produint al llarg de les successives reunions, com són ara les de Bonaventura Coll, Manuel Teijeiro, Guasch, Joan Baptista Perelló, Antoni Boxó Barenys, Martí Güell Brunet, Amadeu Valls, Federico Verselli, Joan Guinovart, Joan Carreras, Antoni Roselló, Ramon Ripoll, Josep Rigau Marot, Manuel Puig Masalles i Joan Perulles Domingo, Bonaventura Miró, Enric Ventosa, Enric de Cereceda, Modest Dalmau¹⁰⁶, Antoni Solsona, el governador Josep Maria Balcells, Manel Buscail, Ramon M. Aumatell, Joan Planas, Ramon Ollé, Ramon Musola Rafols, Joan Baptista Perelló, Macià Mallol, Joan Arnau, entre d'altres.

Dos anys després també es donaren d'alta la Comissaria delegada de la Generalitat de Catalunya, amb 100 pessetes mensuals, i el gremi d'Hotelers, Cafeters i Similars que assenyalà que faria una subvenció equivalent a la meitat de les quotes que abonaven els seus socis.

L'arribada de la Segona República¹⁰⁷, l'abril de 1931, propicià que el president i el secretari de l'associació s'entrevistassin amb el Governador Civil i l'Alcalde de la ciutat i s'adherissin al nou règim polític¹⁰⁸. A continuació es proporciona l'esmentat fragment¹⁰⁹:

«Dada cuenta por el Sr. Presidente de las visitas efectuadas juntamente con el Sr. Secretario, a los Sres. Gobernador Civil y Alcalde con motivo de ofrecer en nombre de este Sindicato el acatamiento al nuevo régimen implantado en Espanya por voluntad popular, aprobar por unanimidad la conducta de estos Sres, Directivos.»

Davant aquella nova conjuntura política, els membres del consell directiu tampoc volgueren perdre l'oportunitat d'enviar un escrit de felicitació al nou president de la Generalitat de Catalunya, comunicant que davant aquella nova etapa es tenien moltes

¹⁰⁶ Al cap d'uns anys seria nomenat Soci d'Honor per la seva dedicació a l'entitat.

¹⁰⁷ Pel que fa a n'aquest període cal tenir en compte l'obra: FARRERAS, Antoni (1973): *El turisme a Catalunya del 1931 al 1936*, Ed. Pòrtic, Col. Llibre de Butxaca, núm. 70, Barcelona.

¹⁰⁸ Un any després també s'assistiria a la recepció celebrada a l'Ajuntament de Tarragona amb motiu del primer aniversari de la proclamació de la República.

¹⁰⁹ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 32.

esperances dipositades i que ben segur beneficiarien els interessos del SIT de Tarragona.

El canvi polític també afectaria al Patronat Nacional de Turisme –PNT. De fet, sorgiren diverses veus demanant una nova orientació als treballs que venia desenvolupant aquesta institució turística estatal. Prova de tot això, és que el SIT de Tarragona, el 23 d'abril de 1931, rebé un escrit de l'advocat madrileny Eduardo Bermúdez Reyna demanant el suport de l'entitat amb l'objectiu de reformar l'actual PNT. Aquella inestabilitat institucional del Patronat Nacional de Turisme seria aprofitada pel SIT de Tarragona enviant un escrit al Director General de Turisme¹¹⁰, en el sentit d'informar-lo de la precària situació econòmica de l'entitat i insistint en la necessitat de fer una àmplia reforma a l'actual PNT.

A la vegada, l'equip directiu també volgué adherir-se a una proposta¹¹¹ del Sindicat d'Iniciativa i Propaganda d'Aragó –SIPA– de crear una federació de sindicats d'iniciativa per poder fer una pressió conjunta als nous poders polítics constituïts, sobretot perquè es creia que l'actual Patronat Nacional de Turisme havia anul·lat els esforços realitzats a favor d'un turisme local. Donada la importància del text, seguidament es proporciona el corresponent fragment¹¹²:

«Adherirse este Sindicato a las gestiones que realiza el Sindicato de Iniciativa de Aragón de Zaragoza, propugnando por la creación de una federación de Sindicatos de Iniciativa, a fin de hacer una labor de conjunto cerca de los poderes constituidos, que dé la máxima eficacia y desarrollo a los planes propios de estas entidades, hasta ahora postergadas por la gestión tan poco fructífera del P.N.T., que ha anulado los esfuerzos realizados en pro del turismo local; enviar el próximo 27 del actual un telegrama al Sr. Presidente del Gobierno provisional rogando que antes de proceder a la reorganización del Patronato Nacional de Turismo sean oídos los Sindicatos de Iniciativa que se reunirán en próxima asamblea.»

¹¹⁰ Segons PELLEJERO MARTÍNEZ, Carmelo (2002): «La política turística en la España del siglo XX: una visión general», HISTORIA CONTEMPORÁNEA, núm. 25, Ed. Universidad del País Vasco, Dept. de Historia contemporánea, Bilbao, pàg. 241, el càrrec de Director General de Turisme s'havia creat a partir d'una ordre de dia 17 d'abril de 1931, a partir de la qual es dissolgué la Junta del Patronat i s'assignaren les seves funcions al Director General de Turisme que fins llavors havia estat el Director General de Serveis.

¹¹¹ El SIT de Tarragona també faria arribar la proposta de federació a la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona.

¹¹² Llibre d'Actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 32 volt-33.

Els directius encarregats de representar els interessos del SIT de Tarragona en aquella assemblea de Saragossa, que tendria lloc el 14 de maig de 1931, foren el president Josep Maria Banús i el secretari Josep Maria Bella. Finalment, aquestes dues persones escollides no assistirien a la ciutat aragonesa donada la inseguretat i la possibilitat de no celebrar-se i al mateix temps no ocasionar despeses innecessàries a l'entitat. De totes maneres, el SIT de Tarragona envià un escrit d'adhesió al SIPA ratificant els punts aprovats en aquella assemblea.

Davant la crisi del PNT i els propòsits aprovats a l'Assemblea de Saragossa, el Director General de Turisme convocà un reunió a Madrid el 5 de juny de 1931 amb els delegats dels diferents sindicats d'iniciativa. L'objectiu era trobar una fórmula que satisfés les aspiracions d'aquestes entitats turístiques i reorientar els serveis del Patronat Nacional de Turisme. La persona escollida i encarregada de representar els interessos del SIT de Tarragona fou el president Josep Maria Banús. Els resultats d'aquella reunió serien avantatjosos per al SIT de Tarragona en concret i per als sindicats d'iniciativa en general, entre d'altres coses, perquè el Director General de Turisme prometé que la presidència de les delegacions del Patronat Nacional de Turisme recaigués en els propis sindicats d'iniciativa, la qual cosa suposaria un important estalvi en les despeses generals de l'entitat.

A partir del 14 de juliol de 1931 l'Ajuntament de Tarragona republicà ja tengué un vocal representant dins l'equip directiu. Es tractava de Joan Balañá Solé. Amb això, el Sindicat d'Iniciativa pretenia involucrar a altres institucions i entitats dins els afers de l'entitat. El 29 de setembre d'aquell mateix any també s'aprovà el nomenament de Joan Baptista Perelló com a vocal representant del Centre Industrial. La Cambra de la Propietat faria el mateix i designaria com a persona representant a Ricard Nogués i Fontdelsol.

La junta general del 19 d'octubre de 1931 tingué un caràcter especial, entre d'altres coses, perquè el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona inaugurava el seu nou local¹¹³ social ubicat a la Rambla del 14 d'Abril número 92 i a més a més canviava de

¹¹³ Les dependències d'aquest nou espai havien de reflectir un bon gust i refinament als visitants. De fet, només s'utilitzaria una part del mobiliari de l'anterior local.

personal¹¹⁴. L'acte, que fou bastant concorregut –sobretot si tenim en compte que hi hagué una assistència de trenta-vuit personalitats de la vida pública tarragonina– serví a l'equip directiu per explicar les noves competències que tendria l'entitat com a delegació local del Patronat Nacional de Turisme. La presidència també aprofità l'ocasió per exposar que el canvi de domicili reportaria uns estalvis al Sindicat, donat que moltes despeses serien sufragades per la institució turística estatal. Tanmateix, l'acte no fou del tot positiu ja que el soci Francesc Fontbona, que assitia en representació de la Companyia Espanyola de Turisme, posà molts d'entrebancs, ja que la CET, un any abans, havia hagut d'abandonar els locals que compartia amb el SIT de Tarragona.

A partir de la tardor de 1931 també es constituí la Junta Provincial de Turisme de Tarragona¹¹⁵, la qual es reuniria periòdicament per tractar els diferents aspectes turístics del Tarragonès. La primera sessió tingué lloc el 10 d'octubre d'aquell any i el president del SIT de Tarragona Josep Maria Banús en fou escollit vocal representant en nom dels interessos de l'entitat. També resulta interessant poder constatar com el Sindicat d'Iniciativa oferí una línia de col·laboració a la Generalitat de Catalunya.

La notícia del Decret, publicat el 5 de desembre a la *Gaceta* de Madrid, referent a la reorganització dels serveis provincials del Patronat Nacional de Turisme no deixà indiferent als membres de l'equip directiu¹¹⁶. Davant la incertesa de com actuar es decidí sobre l'opinió del Comissari de la Generalitat i oferir el suport de l'entitat. També es volgué tenir l'opinió d'aquest afer d'altres sindicats d'iniciativa i es contactà amb el de Saragossa, Palma i Osca.

Acte seguit es posaren en marxa l'organització de diferents entrevistes amb les diverses autoritats locals, ja que segons el PNT eren aquestes institucions les que a partir de llavors haurien de satisfer les subvencions encaminades a mantenir les oficines turístiques del Patronat Nacional de Turisme. Per poder fer les pertinents sol·licituds

¹¹⁴ El SIT de Tarragona es desprendria d'una part del seu personal administratiu i de serveis i actualitzaria les funcions del personal que ja treballava a la delegació del Patronat Nacional de Turisme.

¹¹⁵ Segons el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 43 volt.

¹¹⁶ Cal tenir en compte que aquest Decret modificava el funcionament del Patronat Nacional de Turisme i sobretot les seves aportacions econòmiques.

econòmiques i estipular les corresponents despeses ordinàries es confeccionà el següent pressupost¹¹⁷:

Pressupost Oficina de Turisme	
Conceptes	Despeses
Lloguer del local	1.680 ptes/any
Secretari (director de l'oficina)	2.000 ptes/any
Telèfon	22,50 ptes/mes
Electricitat	20 ptes/mes
Neteja del local	30 ptes/mes
Ordenança	35 ptes/mes
Correspondència	30 ptes/mes
Imprevists	12,50 ptes/mes
Oficial intèrpret	3.500 ptes /any
TOTAL	8.980 pessetes/any

Finalment, l'1 de juny de 1932, i abans de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia d'aquell mateix any, el Patronat Nacional de Turisme transferiria la seva representació¹¹⁸ a la Generalitat de Catalunya mitjançant la signatura d'un conveni. La institució catalana, a partir d'ara s'encarregaria d'organitzar i desenvolupar el turisme a Catalunya¹¹⁹ i adquiriria en usdefruit les oficines de Port-Bou, la Junquera, Puigcerdà, Girona, Barcelona i Tarragona. Naixia així l'Oficina de Turisme de Catalunya¹²⁰ – OTC–, al capdavant de la qual es designà com a director a l'advocat manresà Ignasi Armengou i Torra¹²¹ (1895-1954).

Per això darrer acabat d'esmentat, i ja durant la tardor de 1932, s'ha de dir que es feren les corresponents gestions amb el conseller del Departament d'Economia de la Generalitat de Catalunya Manuel Serra Moret (1884-1963) per tal que aquest ratificàs l'acord de cedir el objectes i el mobiliari de l'antiga oficina de turisme del PNT al SIT. Al mateix temps també se li sol·licità opinió sobre la nova organització del Patronat. El senyor Serra contestà que a partir del proper exercici econòmic el Sindicat tendria una

¹¹⁷ Elaboració pròpia a partir del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1932-1936), pàg. 2.

¹¹⁸ Segons FARRERAS, Antoni (1973): *El turisme a Catalunya del 1931 al 1936*, Ed. Pòrtic, Col. Llibre de Butxaca, núm. 70, Barcelona, pàgs. 44-47.

¹¹⁹ BRICALL, Josep M. (2009): «Economia (1931-1939)», *Generalitat de Catalunya. Obra de govern 1931-1939*, Vol. 1, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència, Barcelona, pàg. 175.

¹²⁰ L'Oficina de Turisme de Catalunya, a més de gestionar el turisme català, també editaria diversos materials de promoció turística de Tarragona en diverses llengües.

¹²¹ Armengou, a més de les seves inquietuds com a promotor cultural, havia estat secretari de la Cambra Oficial Hotelera de Madrid.

subvenció anual assignada per desenvolupar les seves tasques, entre les quals figurava òbviament el manteniment de la seva oficina d'informació turística.

Uns mesos després, i dins la reunió de febrer de 1933, el secretari comunicà que el Sindicat havia ingressat de la Generalitat¹²² 252,65 pessetes en concepte de les despeses de l'oficina d'informació dels anteriors mesos de juny i juliol de 1932. Ara bé, el que és interessant és la resposta que emeté l'associació turística tarragononina, ja que aquesta informà dels serveis realitzats a l'oficina. A tall d'exemple a continuació reproduïm un quadre amb el moviment de visites rebudes per l'oficina¹²³:

Serveis realitzats per l'Oficina d'Informació Turística del SIT	
Desembre, 1932	134 turistes espanyols
	24 turistes estrangers
Gener, 1933	117 turistes espanyols
	26 turistes estrangers
Març, 1933	378 turistes espanyols
	37 turistes estrangers

De l'anterior quadre es desprèn la hipòtesi que el turisme interior era el majoritari. A més a més, també es posa de manifest que hi havia un cert moviment¹²⁴ turístic durant aquests anys. Una altra dada que es té constància és la del número de visitants al Museu de la Tabacalera, que en el mes de març de 1933 fou: 1.351 turistes espanyols i 98 estrangers.

La sessió de la junta general de socis del 28 de gener de 1932 modificà sensiblement el consell directiu. De fet, cessaren reglamentàriament Salvador Ripoll, Benigne Dalmau i Josep Cirera, mentre que s'incorporaren Eduard Estellés, Pere Saigí i Antoni Pujol. És interessant comprovar com el nou vocal Estellés també seria nomenat director de la revista de l'associació i que el senyor Ripoll tot i deixar el càrrec dins el consell directiu seria nomenat president de la Comissió organitzadora Pro-Cavalcada dels Reis.

¹²² D'això es desprèn que la Generalitat feia de pont entre el PNT i el SIT, i que no es tendria de moment una aportació econòmica directa de la institució turística estatal. De fet, seria normal que els directius tarragonins haguessin d'anar a Barcelona a sol·licitar una subvenció d'acord amb el seu previsible pressupost de despeses, quantitat que situaren al voltant de les 500 pessetes mensuals. Finalment el Conseller d'Economia de la Generalitat de Catalunya fixà una aportació anual de 3.000 pessetes.

¹²³ Elaboració pròpia a partir del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1932-1936).

¹²⁴ Un any després, en un escrit elevat al Cap de Serveis de la Generalitat, s'informà que el 1934 s'havien atès a 3.427 persones, xifra molt superior a la dels anys anteriors.

En aquests anys, des de la Ciutat Comtal i promogut pel govern català, es postulà la possibilitat de crear una Federació de Turisme Catalano-Balear¹²⁵. L'objectiu¹²⁶ era assegurar uns contactes freqüents i directes entre les entitats, les empreses, els serveis i les persones de Catalunya i Balears que tinguessin cura de la promoció turística. L'associació tarragonina de seguida donà mostres d'adhesió al projecte si bé no fou convocada a la reunió constitutiva¹²⁷. Dies després, es rebé un escrit demanant que nomenés una persona que representàs els seus interessos dins els òrgans de govern. El SIT acordà que fos el tarragoní Joan Ruiz Porta.

La celebració del I Congrés Nacional de Turisme interessà als membres de l'entitat turística tarragonina. Aquesta iniciativa tendria lloc a Madrid entre el 3 i el 7 de maig de 1932. Els reunits acordaren oferir la seva representació al diputat a Corts i Director General d'Indústries, Ramon Nogués i Biset¹²⁸ (1891-1963). En el mateix escrit també se li proposà que fos el representant de l'entitat dins el Consell General del Patronat Nacional de Turisme i li enviaren una memòria explicativa en la qual figuraven les aspiracions del Sindicat, que es resumeixen en el següent fragment¹²⁹:

«Se le ha hecho entrega del nombramiento y de una memoria en las que están señaladas las aspiraciones de nuestro Sindicato en lo que respecta á obtener de hecho la representación del P.N.T., asunto que tiene especial encargo de trabajar y hacer lo posible para obtener la definitiva resolución.»

¹²⁵ La Federació de Turisme Catalano-Balear, creada el març de 1932, marcaria els inicis de les relacions entre aquest tipus d'entitats. En el cas balear aquest només estaria lligat administrativament fins a l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia. Tanmateix l'Oficina de Turisme de Catalunya, creada el maig de 1932, i dirigida per Ignasi Armengou també jugaria un paper aglutinador.

¹²⁶ Segons FARRERAS, Antoni (1973): *El turisme a Catalunya del 1931 al 1936*, Ed. Pòrtic, Col. Llibre de Butxaca, núm. 70, Barcelona, pàg. 140.

¹²⁷ Sembla que la desorganització i la manca de planificació en uns primers moments fou la tònica predominant d'aquesta federació. Així, mancant Tarragona, i segons FARRERAS, Antoni (1973): *El turisme a Catalunya del 1931 al 1936*, Ed. Pòrtic, Col. Llibre de Butxaca, núm. 70, Barcelona, pàg. 139, la Junta Rectora de la Federació de Turisme de Catalunya i Balears quedà constituïda per Francesc Maspons Anglasesell (president), Pau Nicolau (vicepresident primer), Manuel Ribé (vicepresident segon), Ignasi Armengou (secretari), Josep Esplugues (tresorer), Joan Massó (comptador), Joaquim Folch i Torres (vocal representant de Barcelona), Juli Nogués (vocal representant de Barcelona), Jaume Marill (vocal representant de Barcelona), Joan Badó (vocal representant de Barcelona), Miquel Regàs (vocal representant de Barcelona), Josep Serra (vocal representant de Barcelona), Enric Pedret (vocal representant Palma de Mallorca), Francesc Vidal Sureda, (vocal representant de Palma de Mallorca), Josep Ensesa (vocal representant de Girona).

¹²⁸ Per a més informació cal consultar l'obra: SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep (2004): *Ramon Nogués i Biset. De la presidència de la Diputació republicana a la de les Corts de l'exili*, Arola Editors, Tarragona.

¹²⁹ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1932-1936), pàg. 4-volt.

De d'anterior fragment es desprenen una sèrie d'aspectes a considerar. El primer i més obvi és la importància que tenia l'equip de govern d'aconseguir la representació oficial de la institució turística estatal a Tarragona, cosa que implica l'entrada de tota una sèrie de subvencions i partides econòmiques que asseguraven el manteniment i els treballs de l'entitat. La segona és la forma en què s'aconsegueixen aquests anteriors propòsits. És a dir els vincles que estableix el SIT amb els poders polítics.

Tanmateix, el 10 de juny de 1933, el Govern de la Generalitat de Catalunya constituïria el Patronat de Turisme de Catalunya¹³⁰, corporació oficial encarregada de la política i actuació turística catalana, i que no entraria en funcionament fins al gener de l'any següent.

El manteniment d'unes bones relacions amb la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona se seguiren cuidant amb el pas del temps. No de bades l'entitat barcelonina sempre recomanava la visita a Tarragona dins les seves publicacions o a l'hora de concretar diferents iniciatives. Per tot això, des de les files del Sindicat es plantejà la possibilitat de convidar als directius d'aquella associació a passar un dia, fer un dinar i a la vegada mostrar-lis els principals monuments i espais d'interès natural de la ciutat.

Fruit d'aquest bon enteniment entre ambdues associacions, i donada la incertesa en què es trobava aleshores la institució turística estatal del Patronat Nacional de Turisme, acordaren treballar conjuntament amb la celebració d'una futura Assemblea de Sindicats d'Iniciativa de Catalunya¹³¹. El motiu no era altre que el de crear una federació i organitzar unes pautes d'actuació comunes en benefici del turisme català. Ara bé, abans de tot, calia aconseguir que les principals poblacions turístiques que no tenguessin sindicat d'iniciativa¹³² en creassin un. Lògicament, el Sindicat d'Iniciativa de Tarragona

¹³⁰ Veure: FARRERAS, Antoni (1973): *El turisme a Catalunya del 1931 al 1936*, Ed. Pòrtic, Col. Llibre de Butxaca, núm. 70, Barcelona., pàgs. 169-177.

¹³¹ Des d'un primer moment s'acordà que aquesta Assemblea tendria lloc a la ciutat de Tarragona. Finalment no seria possible i aquesta I Assemblea de Sindicats de Turisme de Catalunya tendria lloc els dies 15 i 16 de juny de 1934 al Palau de la Generalitat. No de bades seria presidida de forma honorífica pel Conseller d'Economia i Agricultura. En canvi, la segona Assemblea, celebrada el 8, 9 i 10 de juny de 1935 sí que tendria lloc a Tarragona.

¹³² El consell directiu sempre va veure amb molts bons ulls la creació d'aquestes entitats i en algunes ocasions fou convidat a la seva inauguració com és ara el Sindicat d'iniciativa de Sitges, que obrí les seves portes el 1934 com una delegació de l'Oficina de Turisme de la Generalitat.

quedà encarregat de gestionar aquest tema entre les poblacions de la seva comarca¹³³, i de fet així es va fer, fent gestions amb Tortosa, Valls, Falset, Montblanc i Vendrell. Després de tot, es crearia a Barcelona la «Federació de Sindicats d'Iniciativa i Turisme de Catalunya¹³⁴».

La reunió del consell directiu del 10 de novembre de 1932 tingué un aspecte formal de canvi que mereix la pena comentar. Així, a partir d'aquesta sessió totes les actes de les reunions començaren a redactar-se en llengua catalana. És un símptoma més que demostra l'ambient de canvi que es viu especialment a Catalunya durant la Segona República i sobretot les conseqüències de l'aprovació del seu Estatut d'Autonomia. A continuació reproduïm els comentaris i els motius del per què s'optà per utilitzar la llengua catalana¹³⁵:

«Essent un fet la oficialitat de la llengua catalana en vista de l'aprovació de l'Estatut s'acorda usar la oficialment en els nostres escrits i comunicacions dins el territori de Catalunya sens perjudici de servirnos del castellà en els cassos que les circumstàncies ó requireixen.»

La junta general de socis del 26 de febrer de 1933 propicià una renovació parcial del Consell Directiu. En aquest sentit, cessaren Josep Tulla, Manuel Vilar i Joan Soubielle, mentre que foren escollits per unanimitat i sense prèvia votació: Joan Arnau, Gil Cendra i Frederic Versellé. Després de tot, el consell directiu quedà integrat de la següent manera¹³⁶:

Consell Directiu (febrer, 1933)	
Josep Maria Banús Vidal	President

¹³³ Algunes vegades el SIT de Tarragona nomenava directament a persones per a que fossin els seus representants en aquelles localitats. És el cas del senyor R. Jover Vilanova d'Alcover.

¹³⁴ Segons BLASCO PERIS, Albert (2005): *Barcelona Atracción (1910-1936). Una revista de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, Tesi Doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, pàg. 368, la Federació de seguida faria les següents reivindicacions: *«que los Sindicatos de Iniciativa sean declarados por la Generalitat organismos oficiales; que se habilite un aeropuerto, necesario para el desarrollo del turismo; que la Generalitat edite un folleto sobre los recursos turísticos de Cataluña; que la Generalitat declare Parques Nacionales aquellos espacios que merezcan una protección especial; que se finalicen los tramos de carreteras pendientes; que se rectifiquen las carreteras que presenten defectos de diseño y que se supriman los pasos a nivel; llevarse a cabo gestiones ante los ayuntamientos para que fomenten la creación de sindicatos de iniciativa, y ante los sindicatos existentes para que colaboren en la creación de la guía de museos aportando cuanta información esté en su mano.»*.

¹³⁵ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1932-1936), pàg. 11-volt.

¹³⁶ Elaboració pròpia a partir de la informació dels diferents llibres d'actes.

Frederic Vercelli	Vicepresident
Josep Maria Bella	Secretari
Joan Arnau	Vicesecretari
Joan Martí	Tresorer
Antoni Pujol	Vocal
Eduard Estellés	Vocal
Gil Cendra	Vocal
Pere Saigi	Vocal

Les activitats de l'associació s'incrementaren a principis de la dècada dels anys trenta. De fet, l'augment de feina en els assumptes d'oficina i gestió va fer necessari contractar els serveis d'un oficial de secretaria. La persona escollida fou Domingo Triay Moll i tingué una remuneració de 50 pessetes mensuals. A més a més, també se sol·licitaria una màquina d'escriure¹³⁷ al Departament de Turisme de la Generalitat.

Un any després, es contractaren els serveis d'un intèrpret per a què atenès els estrangers i es parlà de la possibilitat d'incorporar un «botons» o mosso perquè repartís material de promoció de Tarragona als estrangers que arribaven a l'estació de tren i als que ho feien al port.

Fruit d'aquesta consolidació turística, l'Ajuntament de Tarragona¹³⁸ creà una Oficina Municipal de Turisme¹³⁹ encarregada d'oferir informació als visitants entre d'altres tasques¹⁴⁰. De seguida, aquesta iniciativa va ser una cosa mal vista pels membres del Sindicat a finals de maig de 1933, entre d'altres coses, perquè es creia innecessari entrar en dualismes. Davant aquella situació es decidiren intensificar els treballs de l'oficina

¹³⁷ No seria fins al mes de febrer de 1934 quan es compraria aquest aparell. El cost de la màquina d'escriure «Iberia», model B, número 2.701 seria de 1.450 pessetes, les quals serien abonades mitjançant mensualitats de 50 pessetes.

¹³⁸ Un any després, ja ens trobam amb símptomes evidents de què aquesta Oficina Municipal de Turisme no feia servir les subvencions que rebia del Gremi d'Hotelers, Cafeters i Similars, cosa que fa pensar amb una relativa inactivitat.

¹³⁹ Aquesta institució publicaria periòdicament una secció al *Diari de Tarragona*. En aquest apartat informaria de l'arribada de vaixells, turistes i personatges il·lustres, entre d'altres notícies d'interès.

¹⁴⁰ És important assenyalar que aquesta tindria cura de comptabilitzar i elaborar unes de les primeres estadístiques turístiques oficials.

d'informació de l'entitat. A més a més, es creà una certa tensió¹⁴¹ amb l'Ajuntament de la ciutat. A continuació es proporciona un fragment que demostra l'atmosfera de preocupació i inquietud que es començà a viure amb aquest tema¹⁴²:

«El senyor Estellés diu que l'oficina de turisme de l'Ajuntament intenta col·locar al Sindicat en un segon terme i que no ens podem resignar a aquesta relaxació perquè va ser el Sindicat d'Iniciativa, el primer centre local que va aixecar la bandera en defensa i propaganda del Turisme. El senyor Saigi manifesta que a l'assemblea de la FESIT li va dir el senyor Vidal Sureda que era segur es publicaria una disposició que obligaria als Ajuntaments a subvencionar als Sindicats de Turisme, arribant a la conclusió de que per no poder atendre l'Ajuntament de Tarragona les despeses de la subvenció i les de la seva oficina, tindria que acabar per fer-la desaparèixer.»

Aquesta tensió persistiria i de fet s'ha de dir que l'Oficina Municipal de Turisme, dins la seva *Guia del Turista a Tarragona*, publicada habitualment a la premsa de manera breu i en forma de requadre, no informava de l'existència de l'Oficina d'Informació del SIT. Per la seva singularitat, a continuació reproduïm una còpia d'aquest material¹⁴³:

Guia del Turista a Tarragona

CATEDRAL: Hores de visita al Museu Diocesà, Sala Capitular, Sala del Tresor, etc. De 9 a 12 i de 2.30 a 6 tarda. Aquesta visita es fa acompanyat de guia-intèrpret, al preu de 3 pessetes per persona.

NECROPOLIS ROMANO-CRISTIANA: Tots els dies, de 8 a 12 matí, i de 2.30 a 5.30 tarda

PASSEIG ARQUEOLÒGIC: Tots els dies, de 8 a 12 matí i de 2.30 a 6.30 tarda

AQUEDUCTE ROMÀ: Tots els dies, fins a posta de sol. El guarda té les claus per poder-lo passar d'un cap a l'altre.

CAPELLA DE SANT PAU (Seminari): Tots els dies de 9 a 12 matí, i de 3 a 6 tarda

TORRE ROMANA DE L'ARQUEBISBE (Palau Cardenalici): Tots els dies de 9 a 12 matí i de 3 a 6 tarda.

PEDRERA ROMANA DEL MÈDOL: Tots els dies, avisant l'Oficina Municipal de Turisme

CASTELL DE TAMARIT: Tots els dies, avisant l'Oficina Municipal de Turisme

DEPENDÈNCIES SUBTERRÀNIES DEL CIRC: Tots els dies, avisant l'Oficina Municipal de Turisme.

MARE INTERNUM (Parc particular): Tots els dies, avisant l'Oficina Municipal de Turisme

RESTES DEL FÒRUM COMERCIAL (Mercat Romà): Tots els dies fins a la posta de sol. Hi ha un guarda tot el dia.

¹⁴¹ S'ha de dir que l'Oficina Municipal de Turisme, dins la seva *Guia del Turista a Tarragona*, publicada habitualment a la premsa de manera breu en forma de requadre, no informava de l'existència de l'Oficina d'Informació del SIT.

¹⁴² Llibre d'Actes del Consell Directiu (1932-1936), pàg. 22 volt.

¹⁴³ *Diari de Tarragona* (26/02/1935), pàg. 3

MUSEU ARQUEOLÒGIC: De 9 a 2 els dies feiners i de 9 a 1 els dies festius
MONESTIR DE POBLET: Demanar dades a l'Oficina Municipal de Turisme.
MONESTIR DE SANTES CREUS: Demanar dades a l'Oficina Municipal de Turisme
BIBLIOTECA PROVINCIAL: Tots els dies de 9 a 12 (segon pis del Palau de la Generalitat)
BIBLIOTECA ANTONI AGUSTÍ (Seminari): Els dijous, de 3 a 5 de la tarda (no apte per a senyoretas)
BIBLIOTECA DEL SEMINARI: Els dijous, de 3 a 5 de la tarda (no apte per a senyoretas)
BIBLIOTECA POPULAR: Tots els dies, de 11 a 1 matí, i de 5 a 8 tarda. Diumenges de 11 a 1.
ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL: Tots els dies, de 10 a 1 del matí.

L'Oficina Municipal de Turisme té a disposició dels turistes, guies intèrprets gratuïts per poder visitar la Ciutat i els monuments de la comarca tarragonina

OFICINA MUNICIPAL DE TURISME: PALAU CONSISTORIAL
TELÈFON Núm. 1600

La junta general de socis que tengué lloc a finals de gener de 1934 renovà part del consell directiu. De fet, quedaren integrats els senyors Santiago Ventura Coll, Josep Maria Melendres, Amadeu Valls i Ignasi Castellvi. En aquella mateixa convocatòria també es produïren paraules d'elogi dels assistents envers les feines i projectes que havia volgut dur endavant el president durant el seu mandat i alhora es nomenà a l'antic president Lluís Soler com a president honorari de l'associació. Un tema que només es plantejà però que cal posar de manifest fou el de la possibilitat de fusionar-se les dues oficines de turisme de la ciutat, la de l'Ajuntament i la del Sindicat.

A partir de 1934 ens trobam amb un augment notable del nombre de socis. Tal volta això ens pugui fer pensar en què el Sindicat d'Iniciativa adquireixi una certa rellevància social durant aquests anys. Només dins la reunió del consell directiu del 22 de febrer de 1934 foren donades d'alta com a sòcies les següents persones: Josep Maria Vallbuena, Antoni Boqué, Jaume Gabaldà, Joan Domingo Gil, Feliu Menjiber, Magí Tous, Ramon Aymerich, Macià Mallol Gabriel, Tomàs Recasens, Salvador Forcadell, Ricard Fores (fill), Josep Adalit, Francesc Dolz, Martí Marias Madriñá, Josep Maria Fontana Gatell. L'any següent, el 1935, es donaren d'alta tota una sèrie de socis representatius, com és ara el Restaurant Tarraco o el Cafè Europa.

Tanmateix se seguí pensant en la manera de captar més socis ja que això permetria desenvolupar projectes més ambiciosos. Un projecte per aconseguir-ho seria intentar que tots els ajuntaments de la província es fessin socis. A canvi s'exhibiria el seu material de promoció, es procuraria una concurrència de forasters a les seves festes i en definitiva se'ls farà veure la importància que podria tenir el turisme per als seus municipis.

La mort de Joan Ruiz i Porta afectà als membres del consell directiu l'abril de 1934. Davant aquella pèrdua s'acordà enviar un testimoni de condol a la seva família i a la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona. Cal recordar que havia actuat com a primer secretari del Sindicat i que havia publicat diverses obres amb l'objectiu de difondre el patrimoni natural i cultural de Tarragona, així com el seu nom. Per ventura, dos dels seus treballs més importants relacionats amb el tema turístic siguin «La ciudad de Tarragona¹⁴⁴» publicada dins el quart volum de 1930 del *Boletín de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, o el llibre *Tarragona*¹⁴⁵.

Seu també era el conegut lema «Tarragona, la ciutat del sol brillant, del cel diàfan i de la mar tranquil·la», un frase que ben bé podria resumir la idea que es tenia de la promoció turística d'aquests primers anys del segle XX.

El 30 de gener de 1935 tengué lloc la corresponent junta general reglamentària de socis. La sessió, a més de confirmar a Pere Saigi Morera com a nou president del Sindicat, suposà l'entrada com a directius per a Lluís Margarit i Manel Recasens. En aquell acte es tornà a parlar de la necessitat de reactivar la promoció de les festes de Setmana Santa com un atractiu per als visitants i s'exposa la idea d'una possible fusió¹⁴⁶ entre l'Oficina Municipal de Turisme i la de l'entitat. El tema encara no estava resolt. Dos dies després, el 2 de gener, prengué possessió el nou consell directiu, el qual quedà integrat per les següents persones¹⁴⁷: Pere Saigi¹⁴⁸ (president), Josep Maria Melendres (vicepresident),

¹⁴⁴ RUIZ PORTA, Juan (1913): «La ciudad de Tarragona», BOLETÍN DE LA SOCIEDAD DE ATRACCIÓN DE FORASTEROS, Vol. 4, núm. 16, Barcelona, pàgs. 18-61.

¹⁴⁵ RUIZ PORTA, Juan (1930): *Tarragona*, Ed. Biblioteca de Turismo de la Sociedad de Atracción de Forasteros, núm. 20, Barcelona.

¹⁴⁶ Sembla que aquesta idea de fusió entre les dues oficines d'informació turística de la ciutat i optimitzar recursos era promoguda pel director de l'Oficina de Turisme de Catalunya, Ignasi Armengou.

¹⁴⁷ Segons Llibre d'Actes del Consell Directiu (1932-1936), pàg. 36 volt.

¹⁴⁸ Pere Saigi dimitiria de forma irrevocable com a president del SIT enviant una carta el 14 de novembre d'aquell mateix any. Potser el motiu era el seu canvi de residència.

Lluís Margarit (secretari), Gil Cendra¹⁴⁹ (tresorer), Ignasi Castellvi (vocal), Amadeu Valls (vocal), Manel Recasens (vocal), Ventura Coll (vocal) i Frederic Vercelli (vocal).

Les diferències existents entre l'Ajuntament de Tarragona i el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona per l'assumpte de les oficines d'informació turística no desvirtuà l'èxit de la II Assemblea de la Federació de Sindicats d'Iniciativa i Turisme de Catalunya¹⁵⁰ que tingué lloc els dies 8, 9 i 10 de juny de 1935 a la ciutat. El lloc escollit seria el saló de plens de la casa consistorial i sembla que l'assistència fou bastant superior¹⁵¹ a la de l'any anterior. A l'acte inaugural hi intervingueren Joan Vallès (Conseller d'Obres Públiques de la Generalitat), Manuel Ribé (president de la federació), Jaume Marill (vicepresident primer de la federació) i Pere Saigí (president del SIT de Tarragona). A més de les corresponents autoritats locals, al capdavant de les quals hi havia l'alcalde de la ciutat Llorenç Cereceda. Entre els acords presos figurava¹⁵²:

«[...] dar todo el apoyo a la ciudad de Tarragona en su objetivo de celebrar durante el año 1936 una Exposición Nacional de Turismo y Arte Popular; reclamar a la Generalitat de Cataluña la continuación de los trabajos en el aeropuerto para la construcción de pistas de aterrizaje y los correspondientes hangares; reclamar la edición de un folleto de Cataluña como reclamo turístico; que la Generalitat obligue a los ayuntamientos de los municipios turísticos a consignar en sus presupuestos partidas destinadas a subvencionar a sus Sindicatos de Iniciativa (éstas deberían ser entre el 1 y el 3% cuando el presupuesto total fuese inferior a 1,800.000 pesetas y subvenciones de entre 20.000 y 30.000 pesetas cuando el presupuesto fuera mayor); que los Sindicatos de Turismo realicen una activa defensa de las playas, calas y bosques; y pedir a la Generalitat y al PTC la construcción de dos paradores, uno en lo alto de la Collada de Tossa (carretera de Ribas a Puigcerdá), y el otro en el puerto de la Bonaigua, que formarían parte de los doce programados por el Patronato.»

Per ventura, un altre aspecte a destacar d'aquest acte sigui la preocupació dels seus assistents per la saturació urbanística de la Costa Brava i la conferència de clausura del prevere Miquel Melendres i Rué¹⁵³, qui defensà i lloà literàriament la nova indústria.

¹⁴⁹ El tresorer Gil Cendra moriria uns dies després. El càrrec de tresorer seria ocupat per Manel Recasens.

¹⁵⁰ La I Assemblea de la Federació de Sindicats de Turisme de Catalunya havia tingut lloc el 15 i 16 de juny de 1934 a Barcelona.

¹⁵¹ Entre d'altres coses perquè en els darrers mesos s'havien constituït altres sindicats d'iniciativa, com pugui ser el de Lloret de Mar o Port Bou.

¹⁵² BLASCO PERIS, Albert (2005): *Barcelona Atracción (1910-1936). Una revista de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, Tesi Doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, pàgs. 368-369.

¹⁵³ El SIT de Tarragona, a més de participar en aquesta assemblea, publicaria aquesta conferència mitjançant un opuscle: MELENDRES, Miquel (1935): *Elogi del turisme* (Conferència pronunciada al

Paral·lelament als actes, també s'organitzà una exposició¹⁵⁴ de cartells turístics originals d'Enric Moneny als locals de l'Ateneu Tarragoní.

El consell directiu experimentà una remodelació a finals de 1935. Així, es volgueren posar al dia les baixes sofertes al llarg de l'any i nomenar més vocals representants d'altres institucions i entitats en qualitat d'assessors dins el sí de l'associació. En aquest sentit, es comptà amb els serveis dels senyors Banús (Cambra de Comerç), Boxó (Ajuntament), Loperena (Generalitat), Ferraté (Centre Industrial), i un de la Cambra de la Propietat i l'Associació de la Premsa, respectivament. Un dels resultats d'aquella sessió seria el nomenament del senyor Guillem Boxó Güell com a president interí. S'ha de tenir en compte que es pretenia oferir una bona i sòlida imatge corporativa de cara a la immediata assemblea de la FESIT i l'Exposició Nacional de Turisme.

Finalment, després de les corresponents deliberacions i de prendre possessió dels seus respectius càrrecs, el nou consell directiu quedà establert de la següent forma¹⁵⁵:

Consell Directiu (Gener, 1936)	
Sr. Guillem Boxó Güell	President
Sr. Josep Maria Melendres	Vicepresident
Sr. Lluís Margarit	Secretari
Sr. Jaume Gusart	Vicesecretari
Sr. Manel Recasens	Tresorer
Sr. Ignasi Castellvi	Vocal
Sr. Marcel Riera	Vocal
Sr. Amadeu Valls	Vocal
Sr. Guinovart	Vocal

El vicepresident Josep Maria Melendres, a la sessió del consell directiu del 7 de febrer de 1936, va voler comunicar uns rumors que li havien arribat, ja que de confirmar-se

Saló de Sessions de l'Excm. Ajuntament de Tarragona dia 9 de juny de 1935 com a cloenda de la II Assemblea de Sindicats d'Iniciativa i Turisme de Catalunya, celebrada a Tarragona), Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Imp. Suc. de Torres i Virgili, Tarragona.

¹⁵⁴ Segons FARRERAS, Antoni (1973): *El turisme a Catalunya del 1931 al 1936*, Ed. Pòrtic, Col. Llibre de Butxaca, núm. 70, Barcelona, pàg. 79 i 194.

¹⁵⁵ Segons Llibre d'Actes del Consell Directiu (1936-37), pàg. 1.

millorarien substancialment les entrades econòmiques de l'associació. Així, exposà que per ventura en breu seria reposada la taxa turística establerta als establiments hotelers i que en el cas de Tarragona suposarien uns ingressos aproximats de 300.000 pessetes. Resultava evident que una part d'aquests doblers podrien ser ingressats per les entitats dedicades a fomentar el turisme.

Les eleccions de febrer del 1936 propiciaren diversos canvis polítics dins l'Ajuntament de Tarragona. No ens ha d'estranyar que una de les primeres mesures que acordàs el Sindicat en aquest sentit fos la d'entrevistar-se amb el seu nou alcalde, l'advocat Pere Lloret Ordeix (1877-1967), el qual prometé el seu màxim suport en benefici dels interessos turístics de Tarragona.

A més a més, també se sol·licità a la nova corporació municipal que designàs un nou vocal representant¹⁵⁶ dins el consell directiu. La persona designada seria Estanislau Salvadó Fortuny. En aquells moments hi havia la comissió gestora de «l'Ajuntament Popular de Tarragona».

Els membres del consell directiu també foren convidats pel Comandament Militar i l'Alcalde de Tarragona als actes que tendrien lloc el 14 d'abril de 1936 en ocasió de la celebració del cinquè aniversari de la República. En aquella jornada tendria lloc una desfilada i aturada militar, així com diferents festes populars.

L'assistència i participació a la III Assemblea de la Federació dels Sindicats de Turisme de Catalunya¹⁵⁷, celebrada a Sitges la primavera de 1936, propicià que des del SIT de Tarragona es volguessin tractar tota una sèrie de temes¹⁵⁸, que són els següents: Exposició Nacional de Turisme i noces d'argent del SIT; calendari; demanar que sigui la FESIT l'entitat que demani una reducció de les tarifes de transports; publicació de monografies; suport d'autobusos per a l'Exposició de turisme; fixar quatre grans rutes de turisme a Catalunya i fer-ne una difosa promoció; aconseguir que les autoritats catalanes es facin càrrec del manteniment de les festes tradicions àdhuc de les religioses i publicació d'un material de promoció comú.

¹⁵⁶ Fins llavors ho havia estat el senyor Boxó, qui també tenia les funcions de president.

¹⁵⁷ EL SIT de Tarragona hi feia part amb una subvenció anual de 25 pessetes.

¹⁵⁸ Els directius encarregats d'exposar tots aquests assumptes d'interès serien el president Boxó, el vicepresident Josep Maria Melendres i el secretari Lluís Margarit.

La idea de publicar un llibre¹⁵⁹ en ocasió dels primers vint-i-cinc anys del SIT de Tarragona la formulà per primer cop el vicepresident Josep Maria Melendres a finals d'abril de 1936. De fet, es decidí que l'obra tingués un centenar de pàgines i que s'editàs amb un pressupost no superior a les 2.500 pessetes per la casa editorial Sugrañes. Des de l'equip de govern de l'entitat es volia que cada soci en tingués un i que la resta sortissin a la venda amb un preu de 40 pessetes l'exemplar. La portada¹⁶⁰ es pretenia que fos l'escut de Tarragona i el seu títol seria *Tarraco quanta fuit*¹⁶¹.

A inicis del mes de maig de 1936 comença a ocórrer un fet un tant curiós. Així, mentre fins aleshores s'havien donat d'alta un discret però constant nombre de socis, a partir d'aquells moments ens trobam amb altes i baixes de socis d'una manera bastant il·lògica. Sembla com si es comencés a notar una certa inestabilitat general, ara bé, també hi hagué persones que es deixaren engrescar per totes les iniciatives turístiques que s'estaven organitzant a les ciutat.

Després de l'esforç d'haver organitzat una assemblea de la FESIT i una exposició turística d'aquelles característiques i observant el clima d'incertesa que s'estava vivint a inicis de juliol de 1936, el consell directiu de dia 9 d'aquell mes aprovà dues mesures cautelars: la primera, seria traspasar la seva oficina d'informació turística a l'oficina municipal, mentre que la segona seria cercar un local social més petit i econòmic per tal de reduir despeses que assegurassin la supervivència. Tanmateix, els reunits volgueren deixar constància per escrit que estaven animats de gran optimisme i estaven segurs que el SIT de Tarragona podria celebrar el seu 50è aniversari.

Els darrers treballs abans del cop d'estat s'aprovaren dins la reunió del consell directiu del 12 de juliol de 1936. La sessió bàsicament serví per aprovar els deutes pendents i fer els corresponents tràmits de pagament. Segurament i d'una manera visionària es volia passar comptes davant aquell context d'inestabilitat política i social.

¹⁵⁹ L'inici de la Guerra Civil coincidint amb la publicació de *Tarraco quanta fuit* impediria una difusió normal del llibre. Malgrat tot, de mica en mica es repartiria i vendria a la gent interessada. L'èxit i la importància de la publicació farà que sigui reeditada de forma facsímil el 1985.

¹⁶⁰ L'oficialitat d'aquest treball quedaria reflectit a la portada, en la qual el SIT de Tarragona apareixeria com a «Representant del Patronato Nacional de Turismo i de l'Oficina de Turisme de Catalunya».

¹⁶¹ Aquesta obra recolliria aspectes literaris, històrics i poètics de Tarragona i la seva comarca estaria il·lustrada amb gravats de diferents artistes, entre els quals destaquen el del prestigiós Alexandre Laborde. En sí suposarà diverses aportacions de persones del món cultural i intel·lectual, en especial de Tarragona.

Una vegada s'hagué iniciada la Guerra Civil, el mes de juliol de 1936, la junta directiva no es tornà reunir fins al dia 2 de setembre d'aquell mateix any. En aquella sessió no es discutiren massa assumptes ni qüestions i tan sols es continuaren amb els tràmits comptables per tal de liquidar¹⁶² i fer el balanç econòmic de la darrera Exposició Nacional de Turisme que havia tengut lloc a Tarragona uns mesos abans.

Alhora i per tal d'obtenir liquidesa econòmica també es decidí sol·licitar el més aviat possible els doblers pendents del Patronat Nacional de Turisme; posar a la venda el sobrant d'objectes de l'esmentada exposició i vendre com es pogués el llibre de les noces d'argent *Tarraco quanta fuit*.

D'altra banda i després d'haver rebut un escrit d'Acció Catalana convidant a l'entitat a contribuir amb un donatiu per a la tómbola que tindrà lloc a benefici de les Milícies Antifeixistes, el SIT de Tarragona, dins la reunió del 18 de setembre de 1936, decidí col·laborar-hi amb el lliurament d'una làmpara de vidre de sobretaula, objecte que era de la seva propietat.

L'oficina d'informació turística del Sindicat d'Iniciativa continuà activa durant els primers mesos del conflicte. De fet, l'octubre d'aquell any, es rebé un gir postal de 770,70 pessetes provinent de l'Oficina de Turisme de Catalunya en concepte d'abonament dels serveis desenvolupats per l'oficina durant els passats mesos de juny, juliol i agost.

L'equip directiu, durant la tardor de 1936, també també s'assebentà dels canvis produïts dins l'Ajuntament de Tarragona, de fet, entre les diverses notícies de despatx rebudes s'informava del canvi d'alcalde de la ciutat, el senyor Joaquim Fort, qui envià un escrit informant d'haver pres possessió del seu nou càrrec i oferint-se pel que fos necessari.

La primera reunió del consell directiu de 1937 no es faria efectiva fins al 3 de març d'aquest any. En aquell acte es llegí una carta del fins llavors secretari Lluís Margarit,

¹⁶² El Sindicat d'Iniciativa de Tarragona abonaria gradualment i en terminis els diferents deutes pendents, excepte els de menor quantia que serien abonats íntegrament. De totes maneres, a començaments de març de 1937 encara arrossegava un deute de 2.113,45 pessetes.

en la qual presentava la seva dimissió. A continuació aportam el corresponent fragment d'aquella junta¹⁶³:

«Es dona compte d'una carta adreçada a la Junta pel, fins fa poc company Secretari, en Lluís Margarit, en la que presenta la dimissió del càrrec a causa d'absentar-se d'Espanya, i s'acorda que consti en acta el sentiment de la junta per la pèrdua d'un element tan valuós com sempre fou el Sr. Margarit. S'acorda a petició del mateix expedir un certificat d'haver desempenyat el càrrec de Secretari amb encert i a plena satisfacció de la Junta.»

De l'anterior fragment es desprèn una gran inestabilitat dins la junta directiva. Evidentment, també es començaren a rebre escrits de sol·licituds de baixa com a socis del Sindicat d'una manera incessant. Això, els qui ho comunicaven ja que en aquella mateixa junta es decidí¹⁶⁴:

«Es dona compte d'una carta que adreça al Sindicat, Josep Maria Ferrés de Barcelona, donant-se de baixa de soci, acordant-se accedir als desitjos de l'esmentat soci. Igualment s'acorda donar de baixa diversos socis que absents uns, desapareguts altres, han deixat els rebuts impagats.»

D'altra banda, convé assenyalar que el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1936-1937) sofrí segurament les conseqüències inevitables de la Guerra Civil, ja que foren literalment arrabassades les seves darreres trenta pàgines. Per ventura la por d'alguns dels seus directius a deixar constància d'alguna informació explica aquest fet. Valgui dir que a partir de l'any següent, el febrer de 1938, moment en què tornam a disposar de les actes de les reunions de l'entitat aquestes ja no es farien en llengua catalana sinó castellana.

Després d'iniciar-se el conflicte, i ja cap al febrer de 1938 ens trobam amb un consell directiu provisional i bastant transformat. Així, actuava de president accidental¹⁶⁵ l'industrial Amadeu Valls Pujol, el senyor Jaume Gusart continuava de vicesecretari, i feien de vocal els senyors Guinovart, Ferraté i Riera. Aquest petit grup només plantejà i acordà alguns assumptes de tràmits sense poder iniciar projectes nous, però de tant en tant es continuà reunit.

¹⁶³ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1936-1937), pàg. 36.

¹⁶⁴ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1936-1937), pàg. 36.

¹⁶⁵ Des de l'inici de la Guerra Civil no es té constància que el senyor Guillem Boxó hagués assistit o tornat a presidir alguna reunió però sí que les signà. Cal tenir en compte la seva condició de militar.

3.3 El Segon Congrés de Turisme de Catalunya (1921): un abans i un després

A partir de la dècada dels anys vint i d'una manera gradual el turisme es consolidarà econòmicament. Així, de mica en mica, es farà costat vora els altres sectors econòmics més tradicionals. La inauguració d'establiments hotelers, les millores en els transports i una major participació de la societat civil propiciarà els inicis d'una modesta però interessant embranzida turística.

És en aquest context de profundes expectatives quan el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona aconseguirà l'organització del Segon Congrés de Turisme de Catalunya¹⁶⁶. La proposta havia sorgit del seu propi president, Lluís Soler Cañellas, qui expressament havia participat en la primera edició del Congrés de 1919 i ho havia sol·licitat.

Aquest Segon Congrés tindria lloc a la ciutat de Tarragona els dies 26, 27 i 28 de març de 1921. Lògicament, en aquesta edició es presentà la memòria del primer congrés, document realitzat per Manuel Folch i Torres, secretari de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona.

Les comissions d'honor i organitzadora de l'esmentat esdeveniment eren prou representatives ja que estaven integrades per les diverses institucions catalanes i les forces vives tarragonines, respectivament. A continuació, aportam un quadre en el qual figuren els membres de l'organització¹⁶⁷:

Comissió Organitzadora	
2n Congrés de Turisme de Catalunya (1921)	
PRESIDENT	
Dr. D. Lluís Soler	
President del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona	
VICEPRESIDENTS	
D. Pere Lloret	D. Josep Cabestany

¹⁶⁶ Cal dir que el Primer Congrés de Turisme de Catalunya havia tingut lloc a Barcelona del 19 al 22 de juny de 1919 i havia estat organitzat per la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona i que en principi estava previst que cada dos anys se n'organitzés un a una localitat diferent. El III Congrés de Turisme de Catalunya, que s'havia de celebrar a Girona el 1923, no va ser possible a causa del cop d'estat de Primo de Rivera.

¹⁶⁷ AA.VV. (1923): *Segon Congrés de Turisme de Catalunya*, Imp. Francesc Sugrañés, Tarragona, pàg. 2.

President de la Cambra de Comerç de Tarragona	Enginyer Cap d'Obres Públiques de la Província de Tarragona
VICESECRETARI D. Francesc de Cidón Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona	
TRESORER-COMPTADOR D. Joan Solé Granell President del Club Gimnàstic de Tarragona	
VOCALS	
D. Cosme Oliva President de la Reial Societat Arqueològica de Tarragona	D. Joan Fortuny President de la Secció Excursionista de l'Orfeó Tarragoní
D. Lluís Bonet President del Club Nàutic de Tarragona	D. Josep Rigau President de la Secció Excursionista de l'Ateneo Tarraconense
SECRETARI GENERAL D. Juli Baixaulí Perelló Secretari del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona	

La nodrida participació en el congrés és un aspecte que no podem deixar de banda. Així, feren la seva inscripció un gran nombre d'assistents arribant a superar les dues-centes vint persones. La seva variada representació i procedència permeté que l'acte fos molt heterogeni i alhora enriquidor. En aquest sentit, s'ha de dir que es comptà amb la presència de catorze càrrecs institucionals; vint representants d'entitats mercantils i econòmiques; trenta-sis delegats d'associacions excursionistes i culturals; vint industrials i comerciants; vint-i-un fondistes i més d'un centenar de persones a títol individual.

Només a tall d'exemple, alguns dels noms més destacats de la llista de congressistes foren: Eusebi Güell López (vescomte de Güell i Delegat Regi de la Comissió de Turisme), Jeroni Martorell (Director dels Serveis de Conservació de Monuments de la Mancomunitat de Catalunya), o Joan Ruiz i Porta (Arxiver de la Mancomunitat de Catalunya), dins una llarga llista.

Entre les entitats i empreses, en destaquen moltes com és ara la Cambra Oficial de la Propietat, la Cooperativa Obrera Tarraconense, el Cercle de Tarragona, l'Institut Català d'Arts del Llibre, el Club Gimnàstic, el Col·legi Oficial de Metges de la Província de Tarragona, l'Esport Ciclista Català, l'Ateneu Tarraconense de la Classe Obrera, l'Associació de Propietaris de Balnearis de Catalunya, la Lliga Regionalista, el Futbol

Club Barcelona, el Centre Industrial de Tarragona, el Centre Catòlic d'Acció Social, el Centre Excursionista de Catalunya, la Cambra de Comerç, el Banc Comercial, la Reial Societat Arqueològica Tarraconense, l'Editorial Tarragona, etc.

Si es parla del programa d'activitats realitzades es fa necessari fer constar com la conferència inaugural tingué lloc a la Sala de Sessions de l'Ajuntament de Tarragona el 26 de març a les 11.30 hores del matí, mentre que la de clausura es realitzà al Saló d'Actes de la Diputació Provincial de Tarragona. El president del SIT de Tarragona, Lluís Soler, pronuncià els corresponents discursos de benvinguda i clausura als congressistes amb un clima d'entusiasme, fervor i agraïment.

A nivell d'estructural, el congrés es subdividí en quatre seccions ben diferenciades però que totes elles es basaven en l'elaboració de propostes de millora per a la situació turística de Catalunya. Aquests quatre camps temàtics foren: a) Organització i funcionament dels Sindicats d'Iniciativa. Propaganda i Publicitat; b) Serveis públics en relació amb el turisme. Comunicacions; c) Excursions, monuments i belleses naturals i d) Allotjaments, hotels, balnearis, sojorns d'estiu i d'hivern.

Les ponències i comunicacions presentades s'emmarcaren en algunes de les quatre anteriors seccions i foren presentades en la seva immensa majoria per personalitats de la vida pública tarragonina, si bé també hi hagué representants d'altres regions catalanes. Acte seguit adjuntam un quadre en el qual es posen de manifest els estudis presentants¹⁶⁸:

Secció	Treball	Autor	Tema
1a	Ponència	Sr. Manuel Folch i Torres, Secretari de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona	«Organització i funcionament dels Sindicats d'Iniciativa»
1a	Comunicació	Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona	«Propaganda i publicitat»
1a	Comunicació	Sr. Emili Martínez, de Lloret de Mar	«Propaganda i publicitat»
2a	Ponència	Dr. Lluís Soler, President del Sindicat d'Iniciativa de	«Qüestions d'higiene»

¹⁶⁸ AA.VV. (1923): *Segon Congrés de Turisme de Catalunya*, Imp. Francesc Sagrañés, Tarragona, pàg. 42.

		Tarragona	
2a	Comunicació	Dr. Lluís Soler, President del SIT de Tarragona	«les mosques, vehicle de malalties, deuen exterminar-se»
2a	Comunicació	Dr. Lluís Soler, President del SIT de Tarragona	«No deu fumar-se en els teatres, cines ni llocs tancats, per higiene, per respecte a les senyores i per a donar mostres d'elemental educació»
2a	Comunicació	Dr. Lluís Soler, President del SIT de Tarragona	«Orinar-se per cantonades i carrers, ha de considerar-se necessàriament com atemptat a l'ornat públic, com falta a la moral i com agressió personal col·lectiva»
2a	Comunicació	Sr. Anton Escofet Netto, Regidor de l'Ajuntament de Tarragona	«Condicions que deu tenir un país per a atreure el Turisme»
2a	Comunicació	Dr. Anton Bartomeus, President del Col·legi de Metges de Barcelona	«L'aigua potable de les grans urbs, en ses relacions amb el Turisme»
2a	Ponència	Sr. Lluís Bonet Amigo, President del Club Nàutic de Tarragona	«Necessitat d'establir un servei regular de comunicació entre el port de Tarragona i Palma de Mallorca»
3a	Ponència	Sr. Josep Cabestany, Enginyer Cap d'Obres Públiques de la Província de Tarragona	«Carreteres i automobilisme»
3a	Ponència	Sr. Bernabé Martí i Bofarull, del Grup Excursionista de l'Orfeó Tarragoní	«L'excursionisme com a vehicle popular de la història pàtria; el que més aviva l'amor a la naturalesa i el que amb més generositat escampa la cultura artística»
3a	Ponència	Sr. Ramon Sabaté	«Protecció als monuments arqueològics i paisatges»
3a	Comunicació	Sr. Josep Maria Pujol, Arquitecte de l'Ajuntament de Tarragona	«Protecció als monuments arqueològics i paisatges»
3a	Comunicació	Sr. Jeroni Martorell, Enginyer de la Mancomunitat de Catalunya	«Protecció i conservació de monuments arqueològics i llocs naturals d'interès turístic»
3a	Comunicació	Sr. Joan Ruiz i Porta	«Protecció i conservació de monuments arqueològics i llocs naturals d'interès turístic»
3a	Ponència	Sr. Llorenç de Cerededa, del SIT de Tarragona	«Excursions marítimes»
		Sr. Salvador Roca Ballver,	

3a	Ponència	President Associació de Balnearis	«Balnearis»
4a	Comunicació	Sr. Jacint Montllor, President Associació d'Hotelers de Catalunya	«Allotjaments, hotels i balnearis»

De l'anterior quadre, que reproduïx els temes turístics tractats, crida l'atenció la importància que ja tingué tot el que envoltava el tema de la promoció i la imatge, les normes cíviques i de bon comportament de la societat, les infraestructures, l'excursionisme i el patrimoni arqueològic i natural. Aspectes tots ells vertebradors de la indústria turística d'aquests anys.

Si també analitzam les persones que intervingueren presentant ponències i comunicacions, ens adonam que el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona tingué una destacada participació en el congrés, però també s'ha d'assenyalar el pes de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona, l'Ajuntament i Diputació de Tarragona o la pròpia Mancomunitat de Catalunya¹⁶⁹. El vessant patronal també participaria, és el cas de l'Associació d'Hotelers de Catalunya, o l'Associació de Balnearis. Finalment, també s'ha d'assenyalar el protagonisme de les entitats excursionistes i de tipus social.

A banda de les reunions estrictament oficials del congrés, el programa incloïa tot un conjunt de visites, excursions, conferències, concerts i festes per als seus participants. El gran nombre d'aquestes activitats socioculturals serví per donar a conèixer el potencial turístic de la comarca tarragonina i ben segur que per acabar d'arrodonir l'estada dels congressistes amb les seves respectives parelles. Per la seva singularitat, reproduïm un quadre amb algunes d'aquestes activitats¹⁷⁰:

Dissabte, 26 de març de 1921	Visita a la fàbrica de licor <i>Chartreuse</i>
	Excursió a l'aqüeducte romà del Pont del Diable
	Sortida a les Coves Romanes
	Concert de l'Orfeó Tarragoní al saló-teatre del Centre Catòlic Social Obrer
Diumenge, 27 de març de 1921	Visita al Museu Arqueològic i portes i muralles ciclòpies
	Concert al Balcó del Mediterrani

¹⁶⁹ És important assenyalar que, entre d'altres coses, la Mancomunitat pretenia modernitzar Catalunya i per això duria a terme una important tasca en matèria d'infraestructures de camins i ports, i transports.

¹⁷⁰ Elaboració pròpia a partir de: AA.VV. (1923): *Segon Congrés de Turisme de Catalunya*, Imp. Francesc Sagrañés, Tarragona, pàg. 124-130.

	Visita al Club Nàutic i Drassanes de Tarragona, passeig marítim i regates
	Recepció al Palau de l'Ajuntament de Tarragona
Dilluns, 28 de març de 1921	Visita a la Torre de l'Arquebisbe, la Capella de Sant Pau, el Castell de Pilats, la Catedral i el Museu Diocesà
	Banquet oficial al saló del Club Nàutic
	Excursió a la Torre dels Escipions, El Mèdol i Tamarit
	Conferència organitzada per l'Associació Excursionista

L'organització d'aquest segon Congrés a Tarragona s'ha de veure com un reconeixement¹⁷¹ i estímul a la feina feta pel propi Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona i a la vegada animar a continuar treballant en aquesta mateixa línia. L'esdeveniment també posà a prova la capacitat logística i de reacció de la seva gent a l'hora d'emprendre un projecte d'aquestes característiques.

3.4 Els lligams amb la Federació Espanyola de Sindicats d'Iniciativa i Turisme – FESIT– i l'organització de la I Exposició Nacional de Turisme (1936)

La constitució d'una Federació Espanyola de Sindicats d'Iniciativa i Turisme –FESIT– fou una mesura aplaudida pels membres de l'equip de govern del Sindicat. Sembla, que el SIT de Tarragona no pogué enviar-hi cap dels seus representants a la reunió que tingué lloc a la ciutat de València el 4 de gener de 1932. No obstant això, l'entitat fou representada pel directiu del Sindicat d'Iniciativa de Saragossa, Francesc de Cidón.

La creació de la FESIT és clau per poder entendre el paper actiu que jugaren aquests tipus d'associacions. A més a més, cal tenir en compte que d'una manera conjunta es defensarien els interessos d'aquestes entitats davant el govern republicà. Els directius, dins la reunió del 23 de gener de 1932, volgueren deixar constància per escrits dels acords presos¹⁷² en aquella sessió valenciana, els quals foren els que reproduïm a continuació¹⁷³:

¹⁷¹ Segons GARAY TAMAJÓN, Luis Alfonso (2007): *El ciclo de evolución del destino turístico. Una aproximación al desarrollo histórico del turismo en Cataluña*, Tesi Doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, pàg. 90.

¹⁷² Entre els acords figurava el nomenament del mallorquí Francesc Vidal Sureda com a primer president de la FESIT.

¹⁷³ Extret del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 48.

«Los acuerdos que se tomaron en dicha asamblea y que se han recibido por conducto del Señor Presidente del Fomento del Turismo de Valencia han merecido el aplauso y aprobación de este Consejo Directivo, estos son en términos generales: 1º constituir la Federación Española de Sindicatos de Iniciativa y Turismo FESIT. 2º Que el Presidente de la FESIT forme parte como vocal nato de la Junta Directiva del Patronato Nacional de Turismo en su nueva organización. 3º Que los sindicatos de iniciativa reciban la representación del Patronato Nacional del Turismo y desaparezcan dualismos de muchas poblaciones. 4º Que subsista el seguro obligatorio en las compañías de Ferrocarriles y que se dedique un importe al fomento del turismo.»

Tanmateix, la FESIT no es constituïria definitivament fins al mes de juny d'aquell mateix any a Palma de Mallorca. Els directius encarregats de desplaçar-se a l'illa i representar els interessos de l'entitat serien Eduard Estellés i Josep Maria Bella. Paral·lelament als actes de la FESIT, el Sindicat organitzà una excursió a l'illa per a totes aquelles persones interessades.

La II Assemblea de la FESIT tendria lloc a Barcelona el 1933. Davant la rellevància que estava adquirint aquesta plataforma de sindicats d'iniciativa, foment del turisme i societats d'atracció de forasters, el consell directiu del Sindicat es volgué preparar la seva participació fent una proposta als reunits: es tractaria de vehicular la possibilitat que les entitats turístiques tinguessin una participació en la recaptació de tots els llocs de pagament visitats pels turistes (entrada museus...). D'aquesta manera, els membres de la FESIT serien compensats per les despeses destinades en l'edició de material de promoció. Per tal de continuar treballant amb aquest estudi s'acordà entrevistar-se amb la Junta de Monuments.

Després de plantejar aquesta nova possible font d'ingressos en sorgí una altra en el mateix sentit però de diferent forma. Es tractaria de crear un segell que s'incorporaria als sobres de correspondència. Aquest material es podria repartir entre els hotels, els restaurants, les tendes, etc.

En aquest sentit, es farien les corresponents gestions per aconseguir que el tiquet d'entrada al Museu de la Fàbrica de Tabacs pogués ser distribuït pel Sindicat d'Iniciativa. El seu cost de 25 cèntims seria invertit en benefici del turisme.

Des del SIT de Tarragona també s'intentà cercar un cert grau de participació dins el programa d'actes de la FESIT de Barcelona. Així, proposà que una de les excursions

dels assembleistes fos a Tarragona, on es mostrarien les principals belleses de la ciutat i es convidaria a un àpat als assistents.

L'entitat estaria representada dins l'assemblea de la FESIT de Barcelona pels següents directius: Frederic Vercelli, Joan Martí, Pere Saigí i Eduard Estellés. La designació de quatre representants, en comptes de dos, ja ens posa de manifest el paper que volia jugar el SIT en aquella assemblea.

La III Assemblea de la FESIT tendria lloc a Saragossa durant la primavera de 1934. Allà reunits els membres del SIT de Tarragona proposaren que es concedís una menció honorífica al senyor Josep Tulla per la seva contribució al turisme espanyol en general i tarragoní en particular, cosa que fou aprovada. Cal tenir en compte que aquest exdirectiu havia contribuït sota la seva direcció a l'embelliment del Museu de la Fàbrica de Tabacs. De la mateixa manera, també es varen solidaritzar amb el Foment del Turisme de Mallorca veient amb mals ulls que s'aplicàs un Decret que condicionava l'estada dels estrangers a l'illa.

El fet d'assistir i compartir interessos i idees a les assemblees de la FESIT és un punt que no podem deixar de banda. Lògicament, cada sindicat continuava tenint els seus interessos i el seu poder de decisió individual en tot moment però suposava un intercanvi de coneixement i experiències. De fet, el SIT de Tarragona decidí crear un carnet per als seus socis ja que els altres sindicats ho tenien i perquè podria esdevenir un reclam per aconseguir més simpatitzants. Acte seguit es proporciona el següent fragment¹⁷⁴:

«El senyor Melendres diu que ha pogut observar que molts Sindicats tenen carnets i expresa la conveniència de que també en tinguin al Sindicat, lo que reportaria beneficis als socis, ja que es gestiona que els hotels i companyies de ferrocarrils concedeixin una rebaixa del 5 o el 10 per cent a tots els qui acreditin ésser socis de qualsevol Sinsicat de Turisme»

L'assemblea de la FESIT de 1935 tendria lloc a Alcalà d'Henares. Allà hi assistiren en representació del SIT els directius Pere Saigí, Josep M. Melendres i Lluís Margarit. Tots ells proposaren que l'assemblea de l'any vinent es fes a Tarragona, la qual cosa fou

¹⁷⁴ Segons Llibre d'Actes del Consell Directiu (1932-1936), pàg. 27 volt.

acceptada. Un dels punts que ben segur ajudaria a decidir-ho, seria l'organització de la I Exposició Nacional de Turisme paral·lelament als actes de la FESIT.

Els preparatius de la I Exposició Nacional de Turisme començaren gairebé un any abans. Així, calia treballar de valent perquè tot fos un èxit. Un dels primers afers era mentalitzar a la població tarragonina de la importància de celebrar aquells dos actes. Així, resulta lògic entendre com una de les primeres mesures seria organitzar una conferència amb el títol «L'Exposició Nacional de Turisme a la nostra ciutat». El ponent seria el funcionari d'Hisenda Ricard Nogués i l'acte tendria lloc al Cinema Metropol el 14 de maig de 1935 a les 19 hores del capvespre.

Cal assenyalar que el consell directiu encarregà la redacció d'uns Estatuts¹⁷⁵ i Reglament especials per a l'esmentada Exposició, documents que serien aprovats i utilitzats durant els actes i a més a més s'aconseguiria que Ràdio Barcelona emetés els principals actes i les conferències de major interès.

Davant les immenses tasques que implicaria organitzar una exposició d'aquestes característiques, durant el 28 de maig de 1935 s'acordà que totes les gestions i treballs preparatoris d'aquest esdeveniment anirien a càrrec del senyor Sanromà, el qual quedà directament nomenat secretari general de l'Exposició Nacional de Turisme i d'Art Popular. A més a més, es contractarien d'una manera temporal els serveis d'un altre oficial de secretaria i una mecanògrafa. Cal assenyalar que aquell projecte seria el més important que havia realitzat el Sindicat durant tota la seva història amb un pressupost aprovat que arribava a una xifra rècord de 25.000 pessetes¹⁷⁶.

El Gremi d'Hotelers de Tarragona també s'involucrà dins l'organització de l'Exposició, entre d'altres coses, perquè en seria un dels beneficiats. Així, el seu màxim representant, el senyor Guinovart, comunicà que en la darrera Assemblea d'Hotelers celebrada a Madrid havia sol·licitat que es fes una visita oficial a Tarragona coincidint amb aquell esdeveniment i que la proposta s'havia aprovat.

¹⁷⁵ S'imprimirien en forma de fulletó.

¹⁷⁶ En el Llibre d'Actes figura la quantitat de 250.000 pessetes però cal posar en dubte aquesta quantitat ja que era molt difícil que el SIT de Tarragona es pogués fer càrrec de la mateixa, tot i a les subvencions rebudes. En tot cas sembla que seria probable parlar de 25.000 pessetes, sobretot si després analitzam les quantitats aconseguides.

La reunió de les forces vives del 8 de juliol de 1935 serví per crear una comissió que examinàs i aprovàs els Estatuts de la I Exposició Nacional de Turisme. A la vegada s'aconseguia involucrar a bona part dels diferents estaments socials de la ciutat. Aquella comissió estaria formada per l'Alcalde de Tarragona, la Cambra de Comerç, el president del Sindicat d'Iniciativa, la Generalitat¹⁷⁷, l'Associació de la Premsa, l'Ateneu de Tarragona i la Societat Arqueològica. El secretari de la comissió seria el mateix que el del SIT i en tot moment es mantindria informada a la FESIT, mitjançant el seu president Francesc Vidal Sureda (Palma, 1888-1942), amb qui es coordinà tot el programa.

En aquest punt és necessari assenyalar la participació del militar mallorquí Vidal Sureda ja que la seva trajectòria turística havia estat molt important, de fet, el 1932 ja havia estat nomenat secretari general del Foment del Turisme de Mallorca i aquell mateix any ja havia promogut activament la fundació de la FESIT, de la qual n'havia estat escollit «president vitalici». En el futur organitzaria les Rutes de Guera del Nord i les d'Andalusia, seria nomenat assessor del Servei Nacional de Turisme i el 1939 organitzaria i dirigiria l'Oficina Nacional Espanyola de Turisme de París.

Un altre afer relacionat amb la propera Assemblea de la FESIT i l'Exposició que tendrien lloc a Tarragona el 1936 seria l'encàrrec que rebria el vocal Ignasi Castellvi, qui hagué de redactar un article amb el títol «Tarragona Turística i el Sindicat d'Iniciativa» per a ser inserit dins el número especial que estava enllestint la revista *Siglo Futuro*.

Paral·lelament a l'organització dels preparatius, el SIT s'assabentà que la *Gaceta* del 15 de novembre havia publicat un Decret aprovat tres dies abans pel Patronat Nacional de Turisme. El document feia menció a la declaració d'Utilitat Pública de la FESIT i dictant unes normes¹⁷⁸ a partir de les quals els seus sindicats membres també ho podien

¹⁷⁷ A la Generalitat se li demanaria una aportació de 10.000 pessetes per a l'organització d'aquest important esdeveniment.

¹⁷⁸ Segons PELLEJERO MARTÍNEZ, Carmelo (2002): «La política turística en la España del siglo XX: una visión general», *HISTORIA CONTEMPORÁNEA*, núm. 25 (II), Ed. Universidad del País Vasco, Dep. de Historia contemporánea, Bilbao, pàg. 241, les normes que havien de complir els sindicats d'iniciativa i turisme per a ser declarats d'utilitat pública eren realitzar un inventari turístic de la zona d'actuació; organitzar-la per a la seva fàcil i agradable visita i per a una completa explotació econòmica i turística mitjançant una propaganda pràctica, productiva i el menys costosa.

ésser. Evidentment, el SIT de Tarragona les complia i, a més de fer els corresponents tràmits, així ho comunicà a la FESIT.

L'assumpte econòmic relacionat amb els dos actes principals de 1936 preocupà de debò als membres del consell directiu, ja que les factures i temes pendents desbordaven al propi tesorer. Davant aquella delicada i fràgil situació i per tal de sortir del pas acordaren sol·licitar un crèdit de 1.500 pessetes a la Caixa d'Estalvis de la Generalitat de Catalunya¹⁷⁹. L'aval serien les garanties de la subvenció municipal i les pròpies entrades que solia tenir l'associació. A més, cada un dels socis electes hagueren de signar un aval de garantia. També es decidí intensificar la campanya de captació de socis. Cal tenir en compte que a mitjans abril de 1936 el SIT continuava tenint un dèficit de 585,63 pessetes.

D'altra banda convé precisar que el projecte econòmic de celebrar els tres actes s'hagué de reduir per la impossibilitat de fer front a totes les despeses desitjades, ja que a més de celebrar l'Assemblea de la FESIT i organitzar la I Exposició Nacional de Turisme, també es volien celebrar les noces d'argent de la societat. Massa projectes ambiciosos en tant poc temps.

La I Exposició Nacional Turisme de Tarragona tindria un caràcter retrospectiu que comprendria les col·leccions de materials turístics que disposava l'entitat, però a la vegada també tindrien cabuda els materials d'altres associacions, institucions i empreses del sector turístic.

L'Associació d'Hotelers, Cafeters, Restaurant i Similars de Tarragona tingué cura de col·laborar-hi amb la instal·lació d'una «font lluminosa» de Buighas. Sembla que aquesta font s'havia adquirit a l'estranger, ja que hi hagué molts de problemes per tal de fer front a les 900 pessetes d'imposts o aranzels de la frontera. Dues setmanes abans de la inauguració dels actes es negocià un permís especial d'un mes amb l'Administrador de la Duana del Port Franc de Barcelona sense cap resultat positiu. Lògicament el projecte no pogué fer-se realitat.

¹⁷⁹ L'entitat financera aplicaria una comissió del 5% d'interès al préstec sol·licitat.

Paral·lelament, es feren les gestions pertinents amb el Ministre d'Instrucció Pública Marcel·lí Domingo, perquè agilitzàs les obres a l'Escola de Treball, lloc on s'havia de celebrar un dels certàmens turístics. Aprofitant l'avinentsa que l'esmentat ministre tenia la intenció de visitar en breu la ciutat, una comissió quedà encarregada d'entrevistar-se amb ell personalment i negociar l'ajut¹⁸⁰. En aquest sentit també se cercaria la col·laboració o mediació del polític tarragoní Ramon Nogués.

La sessió del consell directiu del 15 de març de 1936 comptà amb la presència d'un convidat especial. Es tractava del president de la FESIT, el mallorquí Francesc Vidal Sureda qui s'havia desplaçat a Tarragona amb l'objectiu d'organitzar els preparatius de la propera Assemblea de la FESIT així com els diferents actes de la I Exposició Nacional de Turisme. Els acords presos suposaren un revulsiu, entre d'altres coses, pel nombre de decisions aprovades. Així, es decidí gestionar directament amb Madrid una rebaixa en els serveis de transport ferrocarril i marítim durant els esdeveniments; convidar als productors i editors de propaganda turística¹⁸¹; sol·licitar en concepte de préstec els materials utilitzats a les fires de mostres per l'Oficina de Turisme de Barcelona; o que una comissió es desplaçés a Barcelona per gestionar una subvenció de 25.000 pessetes de la Generalitat.

La comissió especial encarregada d'entrevistar-se amb el conseller d'Economia i saludar al president de la Generalitat amb la idea de sol·licitar l'aportació de 25.000 pessetes estaria integrada pel senyor Francesc Vidal Sureda (president de la FESIT), el senyor Lluís Prunés (Comissari de la Generalitat), el senyor Manuel Ribé (president de la Federació de Sindicats d'Iniciativa i Turisme de Catalunya) i els directius Boxó, Margarit i Valls en nom del SIT de Tarragona. Tot i que els resultats no foren els desitjats¹⁸² sí que s'ha d'assenyalar que la comissió quedà molt satisfeta de la bona rebuda i les mostres d'interès dipositades per la institució catalana.

Després d'observar com els ajuts econòmics no s'acabaven de materialitzar i com l'associació de cada vegada es trobava més endeutada, dins la reunió del 17 d'abril de

¹⁸⁰ De les 50.000 pessetes aconseguides s'aconseguí cobrar una primera partida de 12.500 pessetes l'abril de 1936.

¹⁸¹ Així, entre d'altres empreses es decidí convidar a les cases Mumburí, Llauger, Seix Barral, etc.

¹⁸² Des de la Generalitat s'indicà que en comptes de fer una aportació econòmica fixa seria millor que la Generalitat es fes càrrec de determinats pagaments concrets. La quantitat invertida seria d'un es 5.000 pessetes.

1936, s'acordà crear petits grups del consell directiu encarregats de visitar i demanar el suport econòmic a les diferents entitats locals, els quals quedaren distribuïts de la següent manera¹⁸³:

Entitats a les quals se sol·licita un suport econòmic extraordinari	Membres del consell directiu encarregats de fer les gestions
Cambrà de Comerç	Srs. Banús i Gusart
Cambrà de la Propietat ¹⁸⁴	Srs. Boxó i Melendres
Obres del Port	Srs. Boxó i Melendres
Sindicat d'Exportadors	Srs. Boxó i Melendres
Consignataris i Agents de Duana	Srs. Margarit i Boxó
Banc d'Espanya	Srs. Boxó i Gusart
Hotellers	Srs. Valls i Guinovart
Centre Industrial	Sr. Ferraté
Patronals	Sr. Banús
Regs i Forces de l'Ebre ¹⁸⁵	Sr. Melendres

A la mateixa sessió, també s'acordaren crear les diferents comissions encarregades de la coordinació i organització de la I Exposició Nacional de Turisme, les quals quedaren de la següent forma¹⁸⁶:

Comissions	Directiu que hi fan part
Comissió de Relació	Srs. Boxó, Valls i Margarit
Comissió d'Instal·lació ¹⁸⁷	Srs. Riera, Ferraté, Recasens i Margarit
Comissió de Propaganda	Srs. Margarit, Melendres i Riera
Comissió de Premsa ¹⁸⁸	Srs. Castellví i Zanny
Comissió d'Enllaç	Sr. Boxó
Comissió de Pressupost i Comptes	Srs. Gusart i Recasens

La comissió de propaganda hagué de treballar de valent els darrers dos mesos ja que quedà encarregada de fer aquests quatre treballs: disseny i edició d'un cartell de promoció turística; editar una publicació commemorativa del XXVè aniversari del SIT de Tarragona; fer un segell de promoció commemoratiu de l'Assemblea i l'Exposició, i

¹⁸³ Elaboració pròpia a partir de les dades del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1936-1937), pàg. 11.

¹⁸⁴ La Cambrà de la Propietat acordaria col·laborar-hi concedint una subvenció de 2.000 pessetes.

¹⁸⁵ Se'ls demanaria que cooperessin amb la instal·lació del servei elèctric i que l'energia consumida en el recinte fos de franc o a un preu molt assequible. Es tractava de l'espai de la Rambla ubicat entre el Banc d'Espanya i la carretera de Valls.

¹⁸⁶ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1936-1937), pàg. 11.

¹⁸⁷ La comissió d'instal·lació seria l'encarregada de llogar les vitrines i els estands

¹⁸⁸ Aquesta comissió enviaria una carta a tots els periòdics de l'Estat Espanyol informant dels diferents actes turístics que tendrien lloc el mes de juny a Tarragona i a la vegada sol·licitant-los que publicassin els articles que l'entitat els faria arribar. A més sol·licitaria pressuposts per a la reproducció del cartell de l'Exposició a les principals revistes gràfiques.

convidar a les agències de viatges i cases editorials. Per tal de dur endavant els seus objectius es concedí destinar una partida de fins a 2.500 pessetes.

L'organització d'aquells actes pretenien ésser un cop d'efecte i alhora una carta de presentació turística de Tarragona. És per això que en tot moment es va cercar una certa vistositat. Tal volta un dels exemples que ens serveix millor per il·lustrar aquesta anterior afirmació sigui l'encàrrec¹⁸⁹ que reberen els artistes fallers Archelòs i Llorca de construir un Arc de Barà a escala real desmuntable per a situar-lo a l'entrada del recinte expositiu. Lamentablement, dues setmanes abans de la inauguració comunicaren que els era totalment impossible acabar els treballs encomanats¹⁹⁰ transmetent l'escrit que adjuntam a continuació¹⁹¹:

«En contestación a la entrevista de ayer, hemos de manifestarle, que por tener un contrato firmado con cada una de las comisiones de falla y teniendo el tiempo justo para terminar dichos trabajos, renunciamos a la construcción del Arc de Bará aún sintiéndolo mucho, pues bien estudiado el tiempo que queda, nos es a todas luces imposible hacer dicho Arco y ante un fracaso artístico después, preferimos advertirlo ahora [...]»

D'altra banda, també s'aconseguirien una dotzena de fotografies de tamany 40x50 per a ser col·locades a l'estand de l'Exposició, tot i que després se'n necessitaria una trentena, i es contractarien els serveis del representant de la casa Philips, per a que col·loqués altaveus per totes les naus del recinte. Cal afegir que l'estand del Sindicat pretenia transmetre una imatge de «serietat i sobrietat», i just per això a més de penjar-hi les fotografies es col·locarien una sèrie d'objectes rellevants, com era una àmfora romana del Museu de la Fàbrica de Tabacs, una arca de novia, o mostres del mobiliari de l'època.

Els continguts dels estands del Patronat Nacional de Turisme¹⁹² i de l'Oficina de Turisme de la Generalitat¹⁹³ preocupaven molt als membres de l'organització, ja que

¹⁸⁹ El SIT de Tarragona hi dedicà un pressupost de 600 pessetes.

¹⁹⁰ S'ha de tenir en compte que aquestes iniciatives turístiques coincidien amb les festes de les falles de Sant Joan, de finals de juny.

¹⁹¹ Extret del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1936-1937), pàg. 23 volt.

¹⁹² La institució turística estatal encarregaria als artistes locals Orozco i Sarobé el disseny del seu estand amb un pressupost de 1.100 pessetes.

¹⁹³ Després d'insistir, l'Oficina de Turisme de la Generalitat comunicà que necessitaria un estand de 18 metres de llarg, 4,5 metres de fons i 4 metres d'alçada.

aquestes institucions no acabaven de decidir-hi la seva instal·lació. No obstant això, s'imaginaven que només portarien material de promoció turística.

El president Guillem Boxó després d'una sèrie de negociacions amb la Federació d'Agències de Viatges també aconseguí que les agències Cook, Catalonia, Marsans, Italia-America, etc., participassin amb un estand a l'exposició i realitzà les gestions oportunes amb les companyies aèries LAPE, Lufthansa, Lloyd i Air France perquè col·laborassin amb els mateixos termes. Algunes d'aquestes companyies comunicaren que oferien de franc un vol d'anada i tornada a les respectives poblacions d'Stuttgart, Toulouse, Marsella i Gènova. Aquests viatges serien sortejats entre les persones que haguessin visitat l'Exposició a partir del seu número de tiquet. De les 4.979 entrades venudes, i del sorteig oficial amb els representants consolars i la premsa, els números guanyadors foren els següents¹⁹⁴:

Resultat del sorteig dels viatges de les companyies aèries	
Vols	Núm. guanyador
Stuttgart	0644
Gènova	4196
Toulouse o Marsella	4512

D'altra banda, també es feren gestions amb l'Aero Club de Catalunya, el qual contestà que li hagués agradat enviar avions sí Tarragona hagués disposat d'una pista d'aterratge en condicions. En aquest sentit, des del Sindicat d'Iniciativa s'hagué de desestimar una proposta realitzada per la companyia Aero Taxi d'organitzar un vol dels seus avions llançant uns 30 quilos de material de promoció sobre l'exposició. No de bades s'ha de tenir en compte que això tenia un cost que arribava a les 350 pessetes.

El mateix Guillem Boxó s'encarregà de gestionar amb les institucions tarragonines i catalanes els següents tràmits: a) sol·licitar al Coronell Comandant Militar de Tarragona que la banda militar de música participés en l'acte d'inauguració oficial i b) aconseguir que des de l'Ajuntament de la ciutat es fessin càrrec d'un banquet i que l'arquitecte municipal donés el seu suport tècnic; la visita al recinte del president de la Generalitat¹⁹⁵ i d'alguns diputats.

¹⁹⁴ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1936-1937), pàg. 30 volt.

¹⁹⁵ El President de la Generalitat, a mitjans juny, comunicà la seva impossibilitat d'assistir a l'acte d'inauguració de l'Exposició Nacional de Turisme a causa de «l'actual situació requereix la seva

El sector industrial tarragoní també va col·laborar en la I Exposició Nacional de Turisme. Tal volta les empreses comercials que més hi participaren fossin les marques dels vins de fabricació local, les quals sol·licitaren uns estands dins el recinte expositiu, cosa que suposà unes entrades econòmiques per a l'associació. Ens referim a Xartreuse, Mostelle, Mostina, Tarraco Brandy o Permod.

Altres assumptes que preocupaven als organitzadors de l'Exposició era la manca de fusta i fusters per poder fer el muntatge dels estands, que sembla es resolgué; la necessitat que l'Oficina Municipal de Turisme de Ajuntament col·laboràs amb el convit a un menjar als membres assemblearis; la instal·lació de tota la infraestructura elèctrica necessària al recinte expositiu; la disposició de maniquins per poder exposar les diferents vestimentes regionals; el fet de pintar el sostre del local social per transmetre una millor imatge; demanar a les cases de mobles que deixessin mobiliari per poder completar l'interior dels estands o confeccionar uns passes i talonaris d'entrada per als assembleistes.

La gran quantitat de treballs i preocupacions del SIT de Tarragona repercutí en què fins a les sessions¹⁹⁶ del consell directiu del 24 i 29 d'abril no es concretàs el calendari d'activitats d'aquell desitjat i agitat mes de juny. Una vegada establert es notificaria a la FESIT i s'informaria a un gran nombre d'institucions i entitats com eren l'Oficina Municipal de Turisme, la Junta de Museus de Catalunya o els centres excursionistes catalans, en especial al Club Muntanyesc. A continuació proporcionam el pertinent programa¹⁹⁷, que sofrí una sèrie de petits canvis en les dates a començaments de maig a instàncies del president la FESIT Francesc Vidal Sureda:

Calendari d'actes de la V Assemblea de la FESIT (Tarragona, juny 1936)		
Data	Hora	Assumpte
	10 hores	Sessió preparatòria

presència a Barcelona». Cal considerar la forta inestabilitat política que s'estava vivint en aquells moments previs a l'esclafit de la Guerra Civil.

¹⁹⁶ Aquella reunió acabà a les 12:25 hores de la nit.

¹⁹⁷ Elaboració pròpia a partir del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1936-1937), pàg. 12. i la consulta de la notícia «V Assemblea de la FESIT. Programa Oficial» del *Diari de Tarragona* (21/06/1936), pàg. 3.

Diumenge, 21 de juny	11 hores	Sessió inaugural ¹⁹⁸ d'obertura ¹⁹⁹ de la V Assemblea de la FESIT (Saló d'Actes de l'Ajuntament de Tarragona)
	12 hores	Inauguració ²⁰⁰ de la I Exposició Nacional de Turisme (Locals Escola de Treball) i cocktail a càrrec de l'Associació d'Hotelers de Tarragona
	13:30 hores	Banquet en obsequi als assembleistes i visites als principals monuments
	16 hores	Visita al Fòrum, Patis, Palau d'August (exterior), Coves del Circ, Torre de Carles V, Balcó de la Mediterrània
	18 hores	1a Sessió de treball. Assemblea de la FESIT
Dilluns, 22 de juny	10 hores	2a Sessió de treball a l'Ajuntament
	16 hores	Visita a la Catedral, Museu Diocesà, Sala Capitular, Torre de l'Arquebisbe, Capella de Sant Pau, Museu del Seminari i Palau de l'Abat
	19 hores	Conferència sobre turisme per l'insigne publicista i diputat a Corts Joan Estelrich ²⁰¹ (Saló d'Actes Ajuntament de Tarragona)
	22 hores	Concert popular folklòric al teatre Saló Modern amb la participació de l'Orfeo Tarragoní, Esbart Dansaire del Foment de la Sardana, L'Harmonia i Cobla Tarragona
Dimarts, 23 de juny	9 hores	Visita al Museu Arqueològic
	10 hores	3a Sessió de treball ²⁰² . Assemblea de la FESIT
	16 hores	Visita a la Necròpolis romano-cristiana i a la Fàbrica de Tabacs i Passeig Arqueològic
	18 hores	Solemne sessió de clausura. Assemblea

¹⁹⁸ Després del retard del Conseller de Cultura de la Generalitat, que venia de Barcelona, Ventura Gassol, s'inaugurà l'assemblea passades les 12 hores del mig dia. Si analitzam la premsa de l'època, sabem que fou un acte molt concorregut, amb una àmplia representació dels Centres o Sindicats d'Iniciativa i Turisme de l'Estat Espanyol, autoritats i representants polítics, així com especialistes en la matèria turística. Els personatges més importants, així com la crònica de la primera jornada que trobam en aquesta assemblea foren publicats al *Diari de Tarragona* de (23/06/1936), pàgs. 1-2 amb el títol «Els actes de la V Assemblea de la Federació Espanyola de Sindicats d'Iniciativa».

¹⁹⁹ En aquest acte inicial feren les presentacions i llegiren uns parlaments amb aquest ordre els senyors: Francesc Vidal Sureda (President de la FESIT), Guillem Boxó (President del SIT de Tarragona), Joaquim Fort (Alcalde de Tarragona) i Ventura Gassol (Conseller de Cultura de la Generalitat i que assistí en representació del Conseller d'Economia i Agricultura).

²⁰⁰ L'Exposició tendria lloc del 21 al 29 de juny, i per tant es reduïen els dies que en un principi es tenia previst. El seu horari seria de les 10 a les 13 i de les 16 a les 21 hores. Alhora, també s'ha d'assenyalar que les deficiències del recinte i la sensació d'inacabat seria criticat des de la premsa de l'època, ja que desmereixia la bona feina del contingut de la mateixa. La comitiva d'autoritats, que inaugurarà el recinte expositiu, estigué en tot moment acompanyada per la Banda de Música del Regiment.

²⁰¹ Joan Estelrich era membre d'una comissió parlamentària de turisme del Congrés dels Diputats.

²⁰² En aquella sessió de treball, entre d'altres coses, s'aprovà que la propera convocatòria de la FESIT tendria lloc el 1937 a la ciutat de Sant Sebastià i en cas suplent Màlaga. Evidentment, l'inici del conflicte bèl·lic frenaria tota iniciativa. Les tasques de la Federació no es reprendrien fins a l'assemblea de 1941 celebrada a la ciutat de Saragossa.

		FESIT
	21:30 hores	Banquet oficial per l'Ajuntament de Tarragona
Dimecres, 24 de juny	9 hores	Sortida de l'excursió ²⁰³ cap a Reus, Prades, visita al monestir de Poblet
	13:30 hores	Banquet d'acomiadament al refectori de Poblet ofert per la Generalitat de Catalunya
	16 hores	Retorn a Tarragona fent una aturada a l'aqüeducte romà

Una de les tantes coses que crida l'atenció d'aquest anterior programa és la participació amb una conferència del polític i escriptor Joan Estelrich Artigues (Felanitx 1896-París 1956), persona de la Lliga Regionalista de Catalunya i col·laboradora de Francesc Cambó que el 1919 havia participat en la fundació d'Expansió Catalana, entitat destinada a difondre internacionalment la cultura catalana i que actuà a la Societat de Nacions a Ginebra. Arram de la Segona República, Estelrich havia estat elegit diputat per Girona de la Lliga Catalana i havia arribat a president en funcions de la Comissió d'Instrucció Pública del Parlament Espanyol, càrrec que ocupà entre 1934 i 1935.

Poc abans d'iniciar-se els esdeveniments turístics, el consell directiu volgué tenir un detall amb els antics presidents del SIT de Tarragona. Així, els convidà a les darreres reunions preparatòries per tal de saber la seva opinió i aportar els seus suggeriments. És necessari recordar que en aquelles dates l'entitat celebrava el seu primer quart de segle d'existència i ho volia fer tenint en compte a la seva gent.

L'èxit de l'Exposició, tant pel que fa al nombre d'estands²⁰⁴ instal·lats com al nombre d'institucions i entitats participants, fou aclaparador. I això si tenim en compte que els problemes d'espai del recinte i l'estat en què es trobava foren unes dificultats a les quals hagué de fer front l'organització. Malgrat tot, l'Exposició en sí no desmeresqué en una qualitat i excel·lència en el seu conjunt. A continuació reproduïm un fragment d'una notícia publicada en aquelles dates²⁰⁵:

²⁰³ Aquesta jornada tingué un cost de 25 pessetes per persona (15 pessetes pel dinar i 10 pel seient de l'autocar)

²⁰⁴ Tota l'Exposició és documentada minuciosament dins l'edició del *Diari de Tarragona* (26/06/1936), pàgs. 1-2. A la notícia signada per Lluís de Salvador «La I Exposició de Turisme de Tarragona» es fa una interessant descripció de les seccions, els materials presentats, i algunes recomanacions i crítiques constructives.

²⁰⁵ Extret del *Diari de Tarragona* (25/06/1936), «L'èxit de l'Exposició de Turisme», pàg. 1.

«Està assolint un gran èxit de visitants la I Exposició de Turisme de Tarragona, instal·lada com ja és sabut, al nou edifici en construcció de l'Escola de Treball. La varietat i interès de les seves diverses dependències i el mèrit de molts dels seus stands, han plagut tant a tothom, que el nombre de visitants augmenta dia a dia. Ahir, per exemple, durant el matí, tarda i nit, l'afluència de gent fou constant. Durant algunes hores, l'Exposició era envaïda per una veritable multitud. Les lloances que el públic fa de la notable Exposició, són entusiàstics, reconeixement que ha constituït un esdeveniment ben remarcable, i una demostració d'allò que avui és i pot fer Tarragona, en el camp del turisme. De la importància i èxit de l'Exposició en donarà idea la gent de fora de Tarragona que té anunciada la seva visita a les instal·lacions de l'edifici de l'Escola de Treball.»

Paral·lelament i d'una forma independent també s'organitzaren altres iniciatives que se sumaren a l'ambient de festa i esbarjo d'aquests dies. Només a tall d'exemple l'industrial Hernández decidí organitzar pel seu compte una festa que consistiria en una desfilada de maniquis vivents presentats per diferents cases de moda de la Ciutat Comtal. Aquesta iniciativa s'organitzaria el 27 de juliol de 1936 i una part dels beneficis del seu tiquets d'entrada serien ingressats pel SIT.

Després de tot, s'hagueren de començar a abonar les factures i despeses ocasionades amb motiu dels diferents actes. Alguns d'aquests pagaments són els que comunicam a continuació: Companyia Vascoganda (20,65 pessetes), Salvador Veciana (42, 25 pessetes), Saló Modern (225 pessetes), Associació de Professors Música (100 pessetes), L'Orfeó Tarragoní (100 pessetes), *Diari de Tarragona* (42 pessetes), Catalonia (24 pessetes), La Cruz (42 pessetes), Sr. Marsol (960 i 300,35 pessetes), Sr. R Salas (190,25 pessetes), Sr Virgili (427,95 pessetes), Torres i Virgili (50 pessetes), Sr. M. Ribas (650 pessetes), Manufactura del Iot Gibernann (622,40 pessetes), Sr. A. Cañellas (81 pessetes), Sr. R. Sancho (191,70 pessetes), Vídua d'Anguela (15,75 pessetes), Santiago Mumbrú (500 pessetes), Mesto i Sancho (3.374,90 pessetes), Srs. Orozco i Sarobé (1.150 pessetes) o el fill d'A. Ferraté (1.001,10 pessetes). Valgui dir també que es veneren 4.979 entrades per a l'exposició, una gens menyspreable quantitat que ens fa pensar amb un èxit de concurrència i que ajudaria a fer front a una part important de despeses.

Una de les conseqüències²⁰⁶ de l'Exposició seria el projecte de crear una biblioteca de turisme dins el local social de l'entitat. La idea era aprofitar el material recopilat durant l'Exposició, conservar-lo, enumerar-lo i posar-lo a disposició dels socis durant els horaris d'oficina. Al mateix temps, també es crearia un vocal bibliotecari que tingués cura de recollir, conservar i sobretot ampliar aquesta biblioteca. Llàstima que aquesta iniciativa tingués lloc a començaments de juliol de 1936.

Ben segur que el desig d'organitzar una memorable Exposició de Turisme influís en què es plantejàs un projecte massa ambiciós i per sobre de les pròpies possibilitats. Ara bé, també és veritat que el cop d'estat del mateix juliol de 1936 i l'inevitable inici de la Guerra Civil tampoc ajudaren a establir les arques de l'associació i a cobrir de seguida els deutes contrets després d'aquest magne esdeveniment. Valguir dir que molts dels compromisos econòmics s'allargarien ben acabada la contesa militar.

3.5 La millora d'unes infraestructures i uns transports: un afer fonamental

El bon estat dels camins i les carreteres era un tema que preocupava al Sindicat, ja que s'entenia que eren una de les vies d'accés per als turistes. No ens ha d'estranyar que les reivindicacions en aquest sentit fossin una constant amb el pas del temps. La secció de la carretera de Nulls a Bràfim fou una de les primeres que es demanà la seva reparació a la Diputació Provincial de Tarragona. Ben aviat també es mantindria una entrevista amb l'Enginyer Cap d'Obres Públiques sol·licitant la millora de la carretera de Poblet.

De cada vegada més es plantejarien un major nombre de reivindicacions en la millora d'infraestructures viàries, donat que el transport terrestre adquiria una major rellevància amb el pas del temps. En ocasions, el Sindicat només donà el seu suport moral en determinats plantejaments d'altres plataformes o entitats. Prova d'aquest afer, és el que es concedí el 20 de novembre de 1911 al Reial Automòbil Club de Catalunya, que perseguia la millora de la carretera entre Barcelona i la Junquera i que reproduïm²⁰⁷:

²⁰⁶ Segons FARRERAS, Antoni (1973): *El turisme a Catalunya del 1931 al 1936*, Ed. Pòrtic, Col. Llibre de Butxaca, núm. 70, Barcelona, pàg. 239, l'Assemblea de la FESIT de Tarragona de 1936 fou una de les que es treballà amb més intensitat, de fet s'adoptaren cinquanta-una conclusions, algunes de les quals estaven inspirades en les assemblees anteriors realitzades per la Federació de Sindicats d'Iniciativa de Catalunya.

²⁰⁷ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 102.

«Dióse cuenta de una comunicación del Real Automóvil Club de Catalunya, participando la celebración de la junta magna del día 2 del actual, para acordar la forma más rápida de obtener el arreglo de la carretera de Barcelona á la Junquera, cuyo imposible estado ocasiona á nuestra nación innumerables perjuicios, y demás importantísimos particulares que consigna en su escrito y en la vista se acuerda la adhesión de este Sindicato, al pensamiento de aquella importante Asociación y llevar á cabo suplementarias sean del caso, a fin de que el arreglo de la carretera sea ampliado hasta esta ciudad, poniéndose para ello, de acuerdo, el Ayuntamiento, la Delegación de dicho Real Automóvil Club y este Sindicato.»

D'altra banda, els membres del consell directiu del 21 de febrer de 1912 veren amb molts bons ulls les impressions que traslladà el Reial Automòbil Club de Catalunya sobre les obres de millora viària que s'estaven efectuant entre Barcelona i Tarragona.

La millora viària entre Espluga i Francolí de mica en mica es convertiria en un assumpte de vital transcendència, donat el perill de la carretera. La sinuositat de la via feia que el perill imminent d'atropellament fos constant, d'aquí que a finals de 1926 es decidissin iniciar els possibles estudis de millora de la mateixa. Precisament, en aquelles mateixes dates, s'havia aprovat el Circuit Nacional de Ferms Especials²⁰⁸ amb l'objectiu de fomentar el turisme a partir dels desplaçaments per carretera.

L'Exposició Universal de Barcelona de 1929 també es convertiria en l'excusa perfecte per demanar algunes millores en la xarxa de carreteres, la pavimentació de les principals avingudes i carrers o demanar a la Direcció de Ferms Especials i al Ministre de Foment que es construís una placeta al voltant de l'Arc de Barà, perquè facilités el trànsit rodat i deixés lliure la part central per als vianants.

La necessitat d'arreglar la carretera entre Castelló i Tarragona a l'alçada de Vila-seca fou contemplat com un assumpte de primera necessitat turística a finals de juliol de 1930. La demanda seria elevada al Patronat de Ferms Especials indicant que s'havia de reparar urgentment el tram de la via comprès entre el quilòmetre 272 i 276.

A més d'un bon funcionament de la xarxa viària també se cercava una bona senyalització de la mateixa. Les reivindicacions sol·licitant panells indicadors, sobretot a determinats llocs estratègics des del punt de vista turístic, fou un afer més o menys

²⁰⁸ Segons el Reial Decret-Llei de 9 de febrer de 1926 l'Estat pretenien fer tota una sèrie d'inversions en matèria de carreteres que permetessin crear uns circuits turístics.

constant amb el pas del temps. Per això en ocasions es treballà amb altres sindicats d'iniciativa, en especial per la seva proximitat amb la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona.

De mica en mica també es recopilaria informació sobre el vertader estat en què es trobaven les fondes i els hotels. Per això, es demanà la informació als propis establiments o bé a algunes entitats, com eren les Cambres de Comerç. Fruit de l'anàlisi d'aquestes informacions podem deduir que hi havia una manca d'allotjaments, sobretot si tenim en compte la següent decisió adoptada dins la junta directiva²⁰⁹ de dia 15 de maig de 1911:

«Se acuerda anunciar en la prensa la petición de alojamiento (particular voluntario) retribuido; deben dejar nota en las oficinas del Sindicato.»

Per tal de coordinar aquesta poca oferta hotelera existent i facilitar-la al visitant, des del SIT es decidí penjar una llista dels establiments oficials existents en un lloc ben visible dels locals de l'entitat. S'ha de dir que, en aquest moment històric d'inicis de segle XX, la ciutat de Tarragona comptava amb cinc hotels²¹⁰ i una posada, el *Gran Hotel del Centro* (Rambla de San Juan, 23), el *Gran Hotel Continental* (Apodaca, 30), el *Gran Hotel de Europa* (Rambla de San Juan, 60), l'*Hotel Nacional* (S. Olegario, 2), l'*Hotel de París* (Rambla de San Carlos) i la *Posada Nueva de Verdú* (Plaça de la Constitució, 37).

En ocasions, al SIT es rebien notícies referents al camp de l'hosteleria. Així, el febrer de 1912, diverses agències de viatges es queixaren de determinats serveis turístics. Acte seguit, es va convocar una reunió amb els propietaris²¹¹ dels hotels per tal de plantejar i cercar solucions a les deficiències plantejades²¹². Aquests assenyalaren que un dels problemes era dels serveis ferroviaris, ja que no regulaven els treballs dels anomenats

²⁰⁹ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 54.

²¹⁰ Segons DEL ARCO, Luis (1912): *Nueva guía artística y monumental de Tarragona y su provincia: geografía, historia, descripciones...*, Imp. F. Aris, Tarragona.

²¹¹ Les tres persones que assistiren a la reunió del 12 de febrer de 1912 en nom dels establiments d'allotjament foren el Sr. Vidal de la *Fonda Nacional*, el Sr. Martí de l'*Hotel Continental* i el Sr. Fa de l'*Hotel de Europa*.

²¹² Cal tenir en compte, i segons indica PELLEJERO MARTÍNEZ, Carmelo (1999): «Antecedentes históricos del turismo en España: de la Comisión Nacional al Ministerio de Información y Turismo (1900-1950)», *Historia de la economía del turismo en España*, Ed. Civitas, Madrid, pàg. 43, des del 17 de març de 1909 hi havia aprovada pel Ministeri de la Governació una reglamentació que recollia les normes amb les quals s'havien de regir els hotels, les fondes, les cases d'hostes, de viatgers, de dormir i posades.

«mossos de corda». Els reunits acordaren proposar crear²¹³ la figura d'un «mosso d'andana» per resoldre el problema. A la vegada van aprofitar l'ocasió per suggerir als hotelers la possibilitat d'instruir²¹⁴ al seu personal encarregat d'anar a cercar i acompanyar als turistes i la col·locació d'una bústia de queixes i suggeriments a cada establiment per evitar que els turistes es queixessin a les agències de viatges. També es demanà que pengessin cartells anunciadors dels serveis del SIT en diferents llengües a llocs ben visibles de les fondes i els hotels.

Un altre fet que demostra les preocupacions de l'entitat en tot allò que està relacionat amb la situació hotelera i els serveis d'allotjament, és la seva assistència a l'Assemblea Nacional de Fondistes i Similars d'Espanya. Un punt d'encontre per compartir idees i poder després aplicar-les a Tarragona.

El SIT de Tarragona també donà el seu suport a dues propostes del Sindicat de Foment de Bilbao encaminades a millorar la planta hotelera existent: la primera, de finals de 1912, plantejava que l'Estat proporcionés una garantia del 5% als propietaris d'establiments hotelers o empreses hoteleres, mentre que la segona demanava que l'Estat, mitjançant el Ministeri de Foment, pogués subvencionar la construcció de nous hotels.

L'Associació d'Hotelers de Tarragona²¹⁵, el 24 d'abril de 1929, desmentí i lamentà les notícies aparegudes a la premsa, en les quals s'assenyalava que els hotels²¹⁶ havien comès abusos de preus durant les festes de Setmana Santa. No havent-se produït cap cas demostrable d'aquest tipus.

²¹³ Aquesta reivindicació es perllongaria amb el pas del temps.

²¹⁴ Sembla que quan començaren els cursos hi hagué queixes per part d'alguns directius, donat que molts dels mossos no assistien a les classes.

²¹⁵ Aquesta patronal turística mantingué contactes periòdics amb el SIT de Tarragona, informant-se de temes molt diversos com ara algunes altes o baixes de socis.

²¹⁶ Cal tenir en compte que en aquelles dates i segons l'obra CAPDEVILA, Sancho (1929): *Tarragona. Guía Histórico-Arqueològica*, Imp. Librería Tarraconense J. Antonio Guardias, Tarragona, pàg. 13, Tarragona només disposava dels següents establiments d'allotjament: Hotel Continental (C/ Apodaca, 4), Hotel del Centro (Rambla de Sant Joan, 63), Hotel de Europa (Rambla de Sant Joan, 60), Hotel Internacional (Augusto, 26), Hotel Nacional (Rambla de Sant Carles, 1), Hotel París (Rambla de Sant Carles, 6), Fonda del Comercio (Rambla de Sant Carles, 9), Fonda del Teatre (Rambla de Sant Carles, 16), Fonda Antigua de Verdú (Plaça de la Constitució, 35) i Fonda de la Nueva Verdú (Plaça de la Constitució, 37).

A partir de l'estiu de 1930 es començà a plantejar seriosament la problemàtica de l'aigua. Si bé aquesta inquietud no era nova sí que es va fer notar a partir d'aquests anys. Les protestes en relació a la seva insuficiència i qualitat preocupaven de debò en termes generals. Des del consell directiu es lamentà aquella situació i se sol·licità a l'Ajuntament de Tarragona que enèrgicament ho resolgués. El Sindicat d'Iniciativa també mostrà la seva indignació per totes les notícies publicades a la premsa on s'afirmava que l'aigua que se subministrava a la ciutat no era potable, la qual cosa frenaria l'arribada de visitants. Per tal de resoldre aquella situació que posava en perill la qualitat de la infraestructura hotelera i dels propis veïns, l'entitat acordà adherir-se a la Comissió especial²¹⁷ encarregada d'activar i aconseguir nous cabals d'aigua.

A imatge i semblança de l'Oficina de Turisme de la Generalitat, dins la reunió del 28 de març de 1934 s'acordà crear una «Borsa de Lloguer». L'objectiu era tenir dades informatives de tots els propietaris i administradors que tinguessin disponibles xalets, pisos o habitatges i facilitar-los als visitants que ho desitjassin. Per tal de recaptar tota aquesta informació en matèria d'allotjament s'envià una carta a tots els alcaldes de la província.

Paral·lelament i per tal de donar a conèixer l'oferta hotelera de Tarragona i fomentar-la s'envià una llista a tots els membres de la FESIT comunicant que si s'allotjaven a un dels establiments de la ciutat es beneficiarien d'una rebaixa mostrant el seu respectiu carnet de soci. La resta de sindicats seguiren les mateixes passes i farien exactament el mateix.

Unes majors i millors comunicacions marítimes també fou un assumpte que preocupà de debò als membres directius. Per això quan s'assabentaren que, el *Diari de Tarragona* havia publicat algunes notícies aïllades, davant la possibilitat d'establir-se un correu²¹⁸ setmanal entre la ciutat de Palma i Tarragona, es decidí adquirir el major nombre de dades possibles i encaminar els esforços del Sindicat a aconseguir la realització d'aquest servei.

²¹⁷ Aquella Comissió estava liderada per l'Ajuntament de Tarragona, encara que l'associació s'hi adherí en resposta a una petició de la Cambra de la Propietat. Sembla que aquelles reunions donarien lloc a una Associació Pro Aigües Potables. De fet, el SIT de Tarragona formaria part de la Junta de Delegats de l'Assemblea Ciutadana Pro Avituallament d'Aigües Potables de Tarragona.

²¹⁸ Aquests serveis s'implantaren i eliminaren de forma intermitent durant les primeres dècades del segle XX.

D'altra banda, també es vigilarien amb insistència i detall les obres de reforma del port. De fet, en alguns moments puntuals, es feren gestions²¹⁹ per aconseguir alguns petits canvis en el projecte que havien de millorar aquella zona turística tan important de la ciutat.

Des del l'associació turística tarragonina també es reivindicaren algunes millores a les institucions referents al port de la ciutat. Una d'aquestes data del 15 de maig de 1913 i era que sempre hi hagués garantit l'aprovisionament d'aigua potable per als vaixells. De rerefons, el que se cercava era aconseguir que les esquadres²²⁰ anglesa i nord-americana establissin el port de Tarragona com una de les seves escales periòdiques de la Mediterrània.

El Sindicat d'Iniciativa continuà vigilant d'una manera ben propera tot el que succeïa al port de la ciutat, entre d'altres coses, perquè es tenia el convenciment que era una important via d'accés a la ciutat. És per això que es cuidaven les relacions amb les visites militars de l'esquadrilla anglesa, les quals rebien tot tipus d'atencions i de material de promoció.

Per tal de promoure el transport marítim de passatgers, dins la reunió del 8 de juny de 1931, els reunits acordaren entrevistar-se amb l'Alcalde de la ciutat per tal de sol·licitar-li que quan s'assabentés de l'arribada de bucs estrangers de passatgers ho comunicés a l'entitat, ja que així es podrien organitzar algunes excursions o activitats. L'acord venia donat perquè recentment el buc anglès S.S. Orontes havia fet escala i l'entitat per desconeixement no havia pogut tenir cap atenció.

El tema dels horaris dels serveis marítims continuà essent un dels aspectes que tingué cura de controlar la junta directiva amb el pas del temps. Per això dins la reunió del mes de maig de 1933 s'acordà sol·licitar a la companyia Transmediterrànea que la sortida del

²¹⁹ Un d'aquestes tingué lloc el 22 de maig de 1911 quan es decidí mantenir negociacions amb la contrata d'obres per aconseguir que també arreglessin el traçat comprès entre l'estació i el camí de l'expresidi. A la següent reunió s'informà que l'empresa havia respost afirmativament a la petició. També es demanaria una ràpida pavimentació del sòl de l'estació amb l'objectiu que estigués arreglat abans de les festes.

²²⁰ La viabilitat del projecte guanyaria més força, quan s'acordà enviar diversos exemplars de la *Guia de Tarragona* als almiralls de les respectives esquadres navals. Les obres serien trameses a través dels respectius cossos consulars.

seu vapor que unia Tarragona i Palma fos a les vuit del capvespre amb la qual cosa els passatgers podrien aprofitar millor l'estada a la nostra ciutat.

L'arribada del vaixell Atlantis al port de la ciutat, el 9 de maig de 1935, propicià que un membre de l'entitat es desplaçés al moll a les 7 del dematí a rebre els seus passatgers i a oferir els serveis que disposava l'entitat. A més a més, aquest directiu ho faria com a representant del Patronat Nacional de Turisme.

Els serveis ferrocarrils i les combinacions d'aquest transport entre la ciutat de Barcelona i Tarragona també foren vigilats de manera propera. Així, sempre hi hagué la voluntat de millorar les línies, les connexions, les tarifes i els horaris. Una altra línia fèrria que de seguida s'intentaren millorar els seus horaris en el seu pas per Valls fou la de la Companyia de Ferrocarrils de *Madrid-Zaragoza-Alicante*.

Pel que fa a l'estació fèrria de la ciutat, s'ha de dir que es van controlar en tot moment els seus serveis, fins el punt que se sol·licità un permís especial d'accés a les andanes de l'estació per poder donar la benvinguda i acomiadar als turistes. La petició fou elevada en nom del personal de l'entitat al Cap de l'Explotació de la Xarxa Catalana i al Director de la Companyia de *Ferrocarriles del Norte*.

A banda dels serveis, la bona imatge de l'estació de ferrocarril també preocupà de veritat a la directiva de l'associació. En aquest sentit i d'una manera gairebé constant es plantejaren millores de tot tipus. Una d'aquestes derivà en una sol·licitud al Governador Civil i al Cap de l'Estació demanant mesures que eliminessin la mala conducta que tenien gitanos i musulmans a l'estació i els obligués a dur un número distintiu ben visible amb la corresponent tarifa oficial. D'altra banda, també es reivindicà la instal·lació d'uns urinaris públics vora l'estació de ferrocarril, més concretament en la part inferior i superior de l'escala del zig-zag per evitar brutors i focus d'infeccions o que es col·loqués el rellotge de l'interior de l'estació en un lloc més visible per als usuaris.

Més endavant, en el mes de setembre de 1912, es mantindrien reunions amb l'enginyer encarregat de fer el projecte de la nova estació de ferrocarril per a la Societat Ferroviària de *Madrid-Zaragoza-Alicante*, que havia d'estar ubicada a la coneguda plaça del

Milagro. Aquell mateix mes, el consell directiu també volgué agrair a l'esmentada companyia, el restabliment del tren que sortia de Barcelona a les 7 del dematí i arribava a Barcelona a les 21 hores.

Quant als serveis ferroviaris entre Tarragona i Barcelona i a l'inrevés de la companyia *Madrid-Zaragoza-Alicante*, una comissió del Centre Industrial demanà un acord²²¹ conjunt amb el Sindicat d'Iniciativa per poder fer pressió conjunta davant l'esmentada empresa de transport i poder així aconseguir una rebaixa de les tarifes d'aquests serveis. L'acord preveia que es tinguessin en compte dins la rebaixa les aturades als pobles enmig de l'itinerari entres ambdues ciutats. Finalment, també es decidiria enviar un altre escrit amb el mateix sentit perquè la mida també s'apliqués entre Tarragona i Tortosa i a l'inrevés. La resposta negativa de la companyia propicià que s'enviés una altra instància²²² semblant, signada aquesta per una quarantena d'entitats de la ciutat.

Després de rebre una proposta de les autoritats del poble d'Alió, demanant que el ferrocarril econòmic de Tarragona, Cervera, Pons, Seu d'Urgell i Puigcerdà passés per Alió, Vila-rodona i Santes Creus, el consell directiu del 28 de febrer de 1912 acordà traslladar la petició al diputat Joan Garriga Massó, ja que el projecte podria millorar la visita al monestir.

En ocasions, i és fàcil d'entendre, els interessos de les companyies ferroviàries no coincidien amb els del Sindicat, esdevenint un vertader conflicte. Una d'aquestes importants lluites d'interessos es produí durant la tardor de 1912. El Sindicat d'Iniciativa unificà els seus esforços amb els d'altres entitats ciutadanes encapçalada pel Centre Industrial.

Una de les notícies que foren molt ben vistes pel consell directiu l'octubre de 1912, des del punt de vista del transport ferroviari, fou el projecte²²³ de construcció del «Ferrocarril Transversal del Principat de Catalunya», el qual aniria des de la localitat gironina de Roses a Tarragona. Els directius decidiren cooperar en la mida que els fos possible per a la viabilitat d'aquest projecte.

²²¹ L'acord conjunt tingué lloc el 4 de desembre de 1911.

²²² En aquesta ocasió, s'envià còpia de la mateixa als senadors i diputats de la província, els quals contestaren adherint-se a les reivindicacions de l'entitat.

²²³ Finalment i malgrat les bones expectatives dipositades, aquest projecte no es duria a terme.

Els serveis de ferrocarrils tenien moltes incomoditats per als viatgers. Una d'aquestes era que els vagons de segona classe no disposaven de llits per al descans dels viatgers. Aquesta situació, es convertiria en una reivindicació per la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona. L'entitat barcelonina, l'agost de 1926, tindria el suport del SIT de Tarragona en la petició que presentaria al Ministeri de Foment demanant l'obligatorietat d'instal·lar llits en tots els vagons de segona categoria.

Els treballs i les gestions que efectuaven l'Ajuntament de Tarragona i totes les anomenades «forces vives» de la ciutat, en relació a millorar els horaris dels trens i a cercar un emplaçament per a la nova Estació Central, tingueren tot el suport de l'associació la primavera de 1927, ja que es consideraven de gran rellevància.

D'altra banda, per a les festes de Setmana Santa de 1928 i 1929 ja s'aconseguí que les companyies de ferrocarril introduïssin un servei addicional per facilitar els desplaçaments a les persones que volguessin anar a les processons de la ciutat.

La casa Escoriaza de Saragossa demanà el suport del SIT de Tarragona el gener de 1930. L'empresa, que construïa vagons exprés de luxe, pretenia decorar-los amb quadres i fotografies dels principals monuments de la ciutat. Els reunits acordaren estudiar el projecte i pressupostar el seu possible cost abans de prendre una decisió.

Els horaris d'arribada i sortida entre la ciutat de Tarragona i Valls foren controlats pel consell directiu, ja que entenien que era una destacada via d'accés i havia d'estar perfectament regulada.

Després d'una visita a Tarragona, el novembre de 1930, el cònsol belga Mr. Jules J. Francillon envià un escrit als Sindicats d'Iniciativa de Tarragona, Castelló i València sol·licitant que treballassin en la millora dels horaris i les connexions amb França en el sentit que s'evitàs haver de pernoctar un vespre a Barcelona, la qual cosa s'aconseguiria retardant la sortida del tren de les 19 hores i establint un tren d'enllaç. Els reunits prengueren bona nota de la proposta, es coordinaren amb els altres sindicats d'iniciativa i s'iniciaren les gestions oportunes.

Després de debatre possibles opcions per connectar la ciutat directament amb França sense haver de pernoctar a Barcelona, dins la reunió del 16 de gener de 1931 es decidí demanar a la companyia de *Madrid-Zaragoza-Alicante* que sortís un tren de Barcelona a Cervera a les 22:20 hores del vespre, ja que així s'enllaçaria amb un tren de Cervera a Perpinyà a les 3 de la matinada.

Les infraestructures mínimes en matèria de telecomunicacions començaren a preocupar als membres de la directiva amb el pas del temps. Així, dins la reunió del 18 de març de 1931 i a iniciativa de Joan Soubielle, s'acordà sol·licitar a la companyia Telefònica la instal·lació d'un aparell d'ús públic al restaurant de l'estació ferrocarril. Dues setmanes després, també es demanaria a la companyia de ferrocarril *Madrid-Zaragoza-Alicante* que fes les gestions oportunes per millorar la paret de l'andana de l'estació tarragonina.

Davant la recepció d'una carta del Reial Automòbil Club de Catalunya convidant al Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona per a que formés part d'una assemblea, nomenant un delegat, en el proper més d'octubre el consell directiu acordà contestar afirmativament i nomenant una persona representant.

Els carruatges de lloguer eren un mitjà de transport terrestre molt habitual per als desplaçaments de curta i mitjana distància a inicis del segle XX. En aquest sentit, sembla que foren freqüents determinats abusos als clients per part dels seus propietaris. Per tal d'evitar aquesta mala imatge, des de l'entitat turística, el 23 d'octubre de 1912, es proposà al Governador Civil la creació d'un reglament que regulés aquest tipus d'activitats.

Uns anys després, el 1926, es continuaria demanant una reglamentació dels serveis de transport viari de passatgers. Així, pel que fa als taxistes, s'acordà demanar que milloressin la seva manera de vestir, la qual no era adequada en nombroses ocasions, tal i com s'assenyala en els següents comentaris²²⁴:

«A indicación del Sr. Presidente se acuerda interesar de la Alcaldía se reglamente el servicio de carruages estableciéndose taxis y que los chofers de autos de servicio público vayan uniformados o por lo menos decorosamente vestidos pues se ha dado el

²²⁴ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1926-1929), pàg. 7.

caso de que dirijan el volante en mangas de camisa, lo cual produce pésimo efecto entre los vecinos y forasteros.»

De cada vegada més es va fer necessari estudiar la viabilitat d'un servei d'autos econòmic, que periòdicament fes l'excursió dels monestirs de Poblet i Santes Creus, ja que aquest havia estat un dels suggeriments de la Companyia Internacional de Vagons Llit. Uns anys després, el 1934, aquesta reivindicació continuava pendent, ja que s'intentaren tornar a posar en marxa les pertinents gestions per aconseguir-ho.

L'adquisició de l'obra *Guia Automobilística de Catalunya* es va fer necessari l'agost de 1929, ja que de cada vegada fou més fonamental conèixer l'expansió d'aquest mitjà de transport. En aquest mateix sentit, un any després, i més concretament el 24 de març de 1931, també es va voler subvencionar amb vint-i-cinc pessetes l'edició de la *Guia Internacional de Carreteres d'Espanya i Portugal* i aportar fotografies de les belleses de la ciutat així com una petita ressenya històrica de la ciutat per a que s'inserissin en aquesta publicació.

3.6 La necessitat d'un material de promoció: la *Guia de Tarragona* de 1911

Tot just constituïda l'associació, un dels seus primers objectius²²⁵ fou l'edició i difusió d'un material de promoció turística de Tarragona. Per això, en aquests primers anys, els seus membres s'esforçaren i centraren els esforços en l'elaboració d'unes publicacions (guies, fullets, postals, *portfolios...*) que permetessin atreure i donar a conèixer la ciutat al visitant.

Un d'aquests primers materials de promoció turística editats pel Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona fou iniciativa del directiu Juli Francillón, qui presentà un projecte de postals amb diferents vistes de Tarragona. El consell directiu acordà una edició de 10.000 exemplars²²⁶ amb un pressupost de 200 pessetes i nomenà una comissió formada pels senyors Francesc de Cidón, Joan Solé i Juli Francillón, perquè tingués cura de tot allò relacionat amb aquesta publicació.

²²⁵ Segons DE ORTUELA HILBERATH, Elena (2004): *De l'erudit al turista. Inici de la projecció del patrimoni artístic i cultural de Tarragona (1834-1933)*, Ed. Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, Tarragona, pàg. 132.

²²⁶ Finalment s'acordà una tirada de 15.000 exemplars amb un pressupost de 800 pessetes.

Un temps després i ja dins la reunió de la junta directiva de dia 20 de març de 1911 fou la primera vegada que es parlà seriosament de la possibilitat d'editar una *Guia de Tarragona*, encara que no fou fins al mes maig d'aquell any, quan es concretà la conveniència d'aconseguir les 750 o 800 pessetes necessàries per a la publicació de la guia.

Per tal d'aconseguir la quantitat econòmica que fes possible el projecte, s'organitzà una funció en benefici del Sindicat al *Cinematógrafo Moderno*, s'oferí una partida de l'edició a l'Ajuntament i es nomenà una comissió que demanés ajudes als propietaris de les fondes i els hotels. L'autor encarregat d'aquesta publicació seria Lluís del Arco Muñoz, professional de reconeguda solvència per dur endavant aquest projecte ja que uns anys abans havia publicat la *Guía artística y monumental de Tarragona y su provincia* (1906).

Uns mesos després, la guia ja seria utilitzada de manera puntual en determinats casos de difusió cultural. Així, els directius decidiren enviar-ne un exemplar al Sr. E. Pujol de Barcelona, quan aquest demanà informació de Tarragona per adjuntar-la en la publicació d'un àlbum de propaganda de la població.

No obstant això, de seguida que arribà la primera remesa important de la guia a finals de juny de 1911 amb un milenar d'exemplars, aquesta fou distribuïda de la següent manera: cent exemplars entre els membres del Congrés Eucarístic de Madrid; vint-i-cinc exemplars a l'estranger i un exemplar a cada soci de l'entitat. També es reservarien vint-i-cinc exemplars per a possibles forasters i estrangers que sol·licitessin informació de Tarragona. Uns dies després, també es decidiria repartir cinquanta exemplars entre el cos dels diferents consolats, un centenar entre els corresponsals comercials ubicats a l'estranger i dos exemplars a cada una de les direccions dels periòdics locals de la ciutat perquè en fessin el màxim ressò.

Durant els propers mesos a l'enviament d'aquests anteriors exemplars de la guia es reberen moltes cartes de felicitació, agraïment i propostes de possibles col·laboracions, que anaven acompanyades de diferents publicacions d'altres entitats semblants. Així, a tall d'exemple, es mantingueren vincles de correspondència amb la Societat d'Atracció

de Forasters de Barcelona, *l'Spanish Chamber of Commerce*²²⁷ de Londres, el *Touring Club* de França²²⁸, el *Sindicat d'Iniciative de Carcassonne et de l'Ande* de França, el cantó suís de Neuchatel, el Sindicat d'Iniciativa de Burgos, el Foment del Turisme de Mallorca, el Sindicat de Turisme de Madrid, la Cambra d'Espanya a París; el Centre Asturià de Mèxic o el Sindicat de Foment del Turisme de Bilbao.

Per tal de tenir una idea d'aquestes col·laboracions en la difusió del material de promoció de l'associació, a continuació volem reproduir un fragment relacionat amb la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona²²⁹:

«También se dá lectura a las siguientes cartas recibidas: Una de la Sociedad de Atracción de Forasteros de Barcelona participando haber repartido ya entre los extranjeros que han visitado últimamente Barcelona las Guías de Tarragona que se les remitió a dicho objeto, acordándose hacer una nueva remesa al mismo fin. [...] En vista del contenido de las relacionadas cartas se acuerda mandar de nuevo cien Guías más al Sindicato de Barcelona, 25 al de Burgos y 50 al Sindicat d'Iniciative de Carcasone et de l'Andes (Francia).»

Altres llocs puntuals on també s'enviaren exemplars de la *Guia de Tarragona* foren el balneari d'Espluga de Francolí, el Sindicat d'Iniciativa de Cauterets o el conegut Sindicat d'Iniciativa de Lourdes. També es decidiren enviar dos exemplars de la publicació a cada una de les associacions esperantistes de tot el món i vint-i-cinc exemplars a cada un dels establiments d'allotjament que apareixien a l'obra.

Uns mesos després, l'obra seria enviada a les principals agències de viatges europees, perquè tinguessin en compte l'oferta turística tarragonina a l'hora d'organitzar els viatges, els itineraris o els circuits als seus clients. Així, s'enviaren exemplars a Thomas Cook et Fils de París; De Globe d'Amsterdam; P. Christofidis d'Àustria; Leubé Preuet de Ginebra o Lubin de París, entre d'altres.

Malgrat sembli sorprenent, l'esmentada guia es continuà distribuïnt durant un llarg període de temps, entre d'altres coses, perquè l'elevat cost d'una possible reedició i el bon material realitzat ho descartaven. Així, el secretari Joan Molas fou l'encarregat de

²²⁷ La Cambra de Comerç d'Espanya a Londres publicaria un article referent a Tarragona el gener de 1912 en la seva revista trimestral *El comercio Hispano-Británico*.

²²⁸ El *Touring Club* de França envià una carta amb una targeta d'agraïment signada pel seu president Abel Ballif.

²²⁹ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 69-70.

seguir repartint la *Guia de Tarragona* durant la primavera de 1912. Els llocs escollits en aquella ocasió foren Madrid, Toledo, Escorial i Saragossa.

En determinades ocasions, la guia també fou repartida en mà aprofitant els viatges d'alguns dels directius. Prova d'això és que els directius Juli Francillón i Joan Molas repartirien dos-cents i cinquanta exemplars respectivament durant el seu viatge a Londres.

Tanmateix, a partir del mes de juny de 1912 es començà a treballar en la segona edició de la *Guia de Tarragona*. Els treballs foren encarregats novament a Lluís del Arco i l'entitat volgué aprofitar l'ocasió per facilitar els clixés fotogràfics necessaris i agrair els treballs al seu autor.

La distribució de la guia havia posat de manifest la necessitat de disposar d'una important base de dades turística, tant de professionals com de personalitats importants, que facilités una major i millor informació turística al visitant. Per això, el 26 de juny de 1911 es decidiren recopilar totes les adreces de contacte dels diferents consols estrangers. En algunes ocasions, eren els propis agents consulars els qui sol·licitaven informació a l'entitat, ja que rebien peticions d'informació turística dels seus respectius súbdits. Una d'aquestes peticions la formulà l'agent consular francès el 7 d'octubre de 1912, quan un ciutadà de Burdeus li envià una carta demanant diferent informació de la ciutat.

El SIT de Tarragona també es mostrà en clar desacord amb la publicitat que havia fet de les festes de Tarragona l'empresa fèrria *Compañía del Norte*, ja que en el seu cartell anunciador havia beneficiat altres llocs en perjudici dels propis. Davant aquell fet, el consell directiu del 26 de juny de 1911 decidí fer una queixa pública d'aquell greuge comparatiu. En canvi, un temps després, la companyia ferroviària *Madrid-Zaragoza-Alicante* va indicar en el seu àlbum ressenya que els cotxes duïen diferents imatges fotogràfiques de Tarragona, la qual cosa va ser molt ben vista des de l'associació. És doncs des dels inicis quan podem considerar que el SIT esdevé un autèntic agent controlador de la bona imatge del nom de Tarragona.

Per sort no sempre era així i de seguida que algun mitjà de comunicació demanava informació relativa a la ciutat o a la pròpia entitat, sempre es veia amb molts bons ulls aquesta col·laboració, ja que s'entenia que podia ajudar a difondre els objectius del Sindicat. Un dels primers periòdics que sol·licità aquest tipus d'informació fou el diari *Los Debates* de Tortosa, el qual es mostrà molt interessat en disposar una còpia del reglament i estatuts.

Un dels materials més freqüents per a la promoció turística de començaments del segle XX eren els «portfolios fotogràfics». Aquesta espècie d'àlbum fotogràfic era adquirit com a record per a molts de visitants. D'aquí que quan l'editor Alberto Martín de Barcelona proposés, als membres de l'entitat, la possibilitat d'escollir les fotografies més adients per a la publicació d'un nou *portfolio*, la demanda fos tinguda ràpidament en compte. No debades, eren ells els vertaders coneixedors de la realitat tarragonina i els qui millor podien assessorar sobre aquests materials.

D'altra banda, també és necessari assenyalar que qualsevol notícia positiva de Tarragona que arribà als oïdes de la gent del Sindicat d'Iniciativa i Turisme, fou tinguda en compte per a la projecció d'un material de promoció turística. Així, no ens ha d'estranyar que tot d'una que el consell directiu del 22 de gener de 1912 s'assabentà que la ciutat de Tarragona era la que tenia el menor contingent de mortalitat²³⁰ de tota Europa, decidís publicar una espècie de cartells amb la notícia, per a col·locar-los en els llocs més visibles de la ciutat. De fet, el propi Joan Ruiz i Porta al seu article²³¹ «La ciudad de Tarragona» diria el següent²³²:

«Como dato elocuente del estado sanitario, debemos hacer constar que compulsadas las estadísticas oficiales de demografía, también durante el año pasado de 1913, como en los anteriores, es Tarragona la capital que en España acusa menos mortalidad».

La visita de la catedral, per la seva rellevància històrica, arquitectònica i artística, era una de les aturades més freqüents per als visitats de la ciutat. Per tal d'afavorir encara

²³⁰ Segons unes dades oficials publicades per una reconeguda revista mèdica alemanya.

²³¹ Aquest treball també seria editat pel propi Sindicat d'Iniciativa com a fulletó turístic a la impremta Oliva de Vilanova i Gertrú.

²³² RUIZ PORTA, Juan (1913): «La ciudad de Tarragona», BOLETÍN DE LA SOCIEDAD DE ATRACCIÓN DE FORASTEROS, Vol. 4, núm. 16, Barcelona, pàg. 58.

més la visita d'aquest monument, el 19 de juny de 1912 es decidí²³³ tenir reservats exemplars de les guies i fulletons de l'entitat per poder lliurar-los als turistes en aquell moment de la seva estada.

Les prestigioses guies alemanyes *Baedeker*²³⁴, publicades a Leipzig en diverses llengües, es tingueren en compte per a la promoció de Tarragona. D'aquí que d'una manera periòdica es revisés la informació que duien de la ciutat, per tal de comprovar que no en faltés i que aquesta estigués actualitzada. Cal assenyalar que aquesta publicació estrangera tenia una difusió molt important i s'imprimia en diferents llengües. A més oferia unes dades d'informació útil al visitant de temes molt diversos i incorporava un mapa de la ciutat Tarragona.

La idea d'implicar a la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona²³⁵ dins els afers de l'entitat sempre es tingué en compte. Una d'aquestes vies, fou mitjançant l'elaboració conjunta d'un material de promoció turística. La idea era editar una espècie de targetes per a repartir amb facilitat als turistes, amb els horaris dels trens entre ambdues ciutats, els hotels, una proposta d'excursions, etc. Per posar en marxa el projecte, quedà encarregat el senyor Ruiz López de reunir-se amb el secretari general de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona Josep M. Folch i Torres (1880-1950).

Una de les primeres pel·lícules de promoció turística de Tarragona fou la que oferí al consell directiu el senyor A. Cabot Puig de Barcelona. En realitat es tractava de dos films: un dedicat a la ciutat de Tarragona i l'altre del monestir de Poblet. Tot i que no es tenien els recursos econòmics suficients per adquirir la pel·lícula, s'acordà gestionar la

²³³ Segons Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 140.

²³⁴ Dins AA.VV. (1920): *Baedeker. Espagne et Portugal. Manuel du voyageur*, Ed. Karl Baedeker, Leipzig, pàg. 262, ja ens trobam com el Sindicat d'Iniciativa anunciava els seus serveis.

²³⁵ La Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona des dels seus inicis, i en moltes d'ocasions, representà els interessos turístics de Catalunya i fins i tot Balears. De fet dins els objectius dels seus estauts fundacionals ja indicava «*El facilitar a los forasteros que visiten Barcelona las noticias que puedan serles de utilidad respecto a las bellezas naturales y artísticas, no solamente de esta ciudad, sino de toda Cataluña y de las Baleares, como también sobre los hospedajes, itinerarios, medios de comunicación etc*» (Extret de BLASCO PERIS, Albert (2005): *Barcelona Atracción (1910-1936). Una revista de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, Tesi Doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, pàg. 17). Per això, impulsà una col·lecció de treballs monogràfics amb el títol «Biblioteca de Turisme de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona». El número 20, publicat el 1930, fou dedicat a Tarragona i anà a càrrec de Joan Ruiz i Porta. Valgui dir, que en aquest treball figura un capítol amb el títol «Tarragona, capital del turismo».

seva projecció en tots els cinematògrafs possibles²³⁶. Acte seguit es proporcionen les opinions dels reunits²³⁷:

«*El Sr. Ruiz Porta leyó una carta de D. A. Cabot Puig de Barcelona manifestando que acababa de editar una película de Tarragona y otra del monasterio de Poblet, cuyas cintas cinematográficas ofrecía al Sindicato al precio de una peseta el metro, acordándose no adquirirlas por no permitirlo el estado económico, pero contestarle manifestándole que se procuraría fomentar la exhibición de las películas dichas en los cinematógrafos [...]*»

De l'anàlisi d'aquest anterior fragment es desprèn la limitació econòmica que tenia l'associació turística tarragonina. A pesar de tot, el SIT impulsaria projectes i campanyes de promoció importants a partir de diferents col·laboracions que no implicassin un sobreesforç pressupostari. Així, en ocasions facilità diversos clixés fotogràfics per a la publicació de nombrosos materials o treballs relacionats amb la difusió de les bel·leses de la ciutat. Fruit d'aquestes facilitats, diversos autors publicarien un gran nombre de llibres, guies o àlbums amb imatges tarragonines. Moltes d'aquestes peticions tenien un abast català, espanyol i europeu.

Una altra iniciativa de promoció gràfica de Tarragona, fou la que proposà el senyor Ruiz López al consell directiu del 13 de novembre de 1912. En aquella sessió, plantejà la possibilitat de penjar boniques vistes de la ciutat en tots els vagons de primera de classe dels ferrocarrils. Atès el gran pes econòmic del projecte, assenyala que en un principi s'iniciés amb els trens de Barcelona. La idea fou molt ben acollida pels reunits, que de seguida decidiren demanar pressuposts.

Un altre fet que denota el pes que està adquirint la fotografia i la imatge turística durant aquests primers del segle XX sorgiria a partir de la reunió del consell directiu del 22 d'abril de 1913, data en què es va crear una comissió encarregada de dissenyar un àlbum fotogràfic de Tarragona per a la seva venda. Els encarregats de fer-ho foren Carles de Castellarnau i Francesc Sugrañes. En aquest mateix sentit, des de l'associació es publicaria l'àlbum *Tarragona. 12 fotografías de monumentos ibéricos y romanos*²³⁸,

²³⁶ Els cinematògrafs de Madrid foren un dels primers amb els quals es gestionà la seva projecció.

²³⁷ Extret del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 153.

²³⁸ Aquest material es troba a la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona i té unes dimensions de 18x23 cm.

que incloïa les fotografies de dotze monuments significatius amb les seves respectives explicacions al darrera.

Un atenció apart mereix el material de promoció turística sud-americà, ja que a iniciativa del president Ignasi Balcells es va editar un fulletó amb els treballs dels directius Rafel Montes i Martin Navarro. La part gràfica estava il·lustrada amb fotografies dels principals monuments de Tarragona i els seus voltants.

No és d'estranyar que el secretari Joan Ruiz Porta demanés que s'introduís informació addicional al final de la publicació relativa al clima i temperatures²³⁹ de la ciutat²⁴⁰. A més a més, apuntà que havia adquirit un exemplar de l'obra²⁴¹ del segle XIX de l'escriptor francès Alexandre de Laborde, on hi figurava un interessant plànol de Tarragona. Cal recordar que feia poc que s'havia estudiat la viabilitat d'editar un possible material encaminat a fomentar els banys a les platges. Una nova pauta de comportament dels visitants que de cada vegada adquiriria un major nombre d'adeptes.

La revista estrangera *Das Schöne Spanien* fou tinguda molt en compte per la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona. De fet, aquesta entitat recopilaria tot un material fotogràfic de les belleses catalanes per a publicar-lo en diferents llengües. El SIT de Tarragona, el març de 1927, col·laboraria enviant-hi fotografies dels principals monuments arqueològics de la ciutat.

La prestigiosa agència general de viatges Wagons Litts demanà periòdicament material de promoció turística per a poder-la repartir als seus clients, la qual sempre fou facilitada, entre d'altres coses, perquè cal tenir present que la companyia internacional de cotxes llit dels grans expressos europeus treballava amb un gran volum de viatgers a la Mediterrània.

²³⁹ Una de les primeres propostes del nou consell directiu del mes d'abril de 1913 fou demanar al periòdic *A.B.C.*, que també publicués les temperatures de Tarragona al seu mitjà de comunicació. De seguida que la petició fou atesa, s'envià un escrit d'agraïment a Torcuato Luca de Tena com a director d'aquest periòdic.

²⁴⁰ La seva bonança climatològica i per la seva situació costanera seria declarada «ciutat hivernal».

²⁴¹ Sembla que es tractaria de l'obra *Itinerario descriptivo de las provincias de España: su situación geogràfica, població, historia civil y natural, agricultura, comercio*. [...], publicada el 1808 i que hauria estat encarregada pel propi Napoleó.

El cartell anunciador de les festes de Setmana Santa de 1929 fou dissenyat per l'artista i exdirectiu Francesc de Cidón, que havia mostrat el seu oferiment desinteressat. La idea era imprimir un milenar d'exemplars amb les mides 110x77 centímetres. El pressupost necessari per a l'edició era de mil pessetes. D'altra banda, també es continuaren editant unes fulles anunciadores d'aquestes festes amb l'objectiu de facilitar els horaris del tren addicional o els preus dels hotels, entre d'altres dades d'interès.

El mateix Cidón plantejà la possibilitat d'editar un novedós material de promoció turística coincidint amb les processons de Setmana Santa de 1930. Es tractava de reproduir 10.000 segells engomats que reproduïssin el cartell de les festes de Pasqua. El projecte tendria un cost de tres-centes pessetes. La iniciativa seria ajornada fins a l'any vinent a causa de la manca de temps per poder planificar la feina i l'encàrrec.

El consell directiu sempre vetllà pels bons materials de promoció de la ciutat, sobretot pel que fa als de la imatge gràfica. Des de l'associació es tenia la convicció que eren un gran instrument de captació de visitants. Així, no ens ha d'estranyar que a finals de 1928 es plantegés l'adquisició d'unes làmines antigues de Tarragona editades a Alemanya, quan es comprovà que no eren acceptables per a la distribució entre el públic estranger. Ara proporcionem les opinions dels reunits davant aquella notícia²⁴²:

«Seguidamente se pusieron al examen de los Sres del Consejo Directivo, varias láminas antiguas con vistas de Tarragona editadas en Alemania y resultando que sólo dos de ellas son aceptables, se acuerda pedir precio de las mismas por si conviniera su adquisición.»

Algunes cases impressores també mantindrien contactes freqüents amb l'associació turística tarragonina per diversos motius. Així, o se cercava una col·laboració o un ajut econòmic per poder dur endavant alguns projectes de promoció. És el cas de la coneguda Casa Llanas de Tarragona, que el 14 de maig de 1929, sol·licità l'autorització del Sindicat d'Iniciativa per poder incorporar el segell de l'entitat en les seves reproduccions, car que el material era difós mitjançant la venda als visitants. El motiu no era d'altre que donar categoria al seu producte. Una vegada els directius s'assabentaren de la qualitat del material de promoció concediren el pertinent permís.

²⁴² Llibre d'Actes del Consell Directiu (1926-1929), pàg. 30.

De la mateixa manera, la casa editorial Apolo de Londres i Barcelona, a mitjans de juny de 1929, comunicà que publicarien una revista d'informació turística, en la qual pensaven dedicar tres pàgines a Tarragona. L'empresa només demanava el text i els clixés fotogràfics per a la seva publicació. La presidència quedà encarregada d'enviar el pertinent material.

A començaments de 1930, el consell directiu de l'entitat es va fer ressò de la publicació de l'*Anuario de Comercio Internacional*. Els reunits se n'alegraren ja que hi apareixien publicades diverses fotografies dels principals monuments de Tarragona.

Sovint, els materials que editava de Tarragona el Patronat Nacional de Turisme també se'n demanava una major edició o reedició, ja que es considerava insuficient la tirada que feia la institució turística estatal. Cal assenyalar que els fulletons, els cartells i els llibrets que editava el Patronat eren força distribuïts a l'estranger.

En aquest sentit, la difusió dels materials editats pel SIT de Tarragona també solien comptar amb el suport del Patronat Nacional de Turisme²⁴³, el qual mitjançant els treballs dels seus delegats exteriors es difonien els materials entre les agències i empreses turístiques de l'estranger. Algunes vegades era habitual que l'entitat enviàs el seu material al delegat del Patronat de Londres, sobretot quan tenien lloc esdeveniments especials. En canvi, també es rebien peticions de material directament de les agències de viatges, és el cas de Le Bourgeois i la delegació de l'Agència de Viatges Catalonia, ambdues a París; centres docents com l'Escola Superior Balboa de San Francisco a Califòrnia i l'Escola Normal de Mestres de Lleida; editorials com la Grieben-Verlag de Berlin; entitats com el Patronat de la Joventut d'Esparreguera, la Reial Societat d'Amics del Jardiner de Santander o el Grup Cultural de Santa Andreu de Barcelona, personalitats rellevants com és ara el Cònsol honorari de Mèxic o persones a títol individual com és ara, Marcial Rossell de Nova York o Andrés Cortega de San Pablo del Brasil.

²⁴³ Aquest primer Patronat Nacional de Turisme, creat durant la dictadura de Primo de Rivera, també edità un conjunt de materials. És el cas del cartell «Visit Spain. Tarragona. Monuments of ancient Rome» o «Visitez l'Espagne. Tarragona. La ville des scipions» de 1929, que es troben dins AA.VV. (2005): *Catálogo de carteles oficiales de turismo 1929-1959*, Ed. Instituto de Estudios Turísticos, Barcelona, pàgs. 14 i 25, respectivament.

El nou consell directiu, que inicià els seus treballs el febrer de 1931, de seguida creà una comissió encarregada de confeccionar el material de promoció (programa-fulletó) de les festes de Setmana Santa, integrat per Salvador Ripoll, Josep Maria Bella i Joan Martí, i engegar tota una sèrie de projectes de promoció per tal de dinamitzar el turisme a la ciutat.

Una d'aquestes noves iniciatives vingué de la mà del tresorer Joan Soubielle, el qual la proposà al consell directiu del 18 de març de 1931. Els reunits acordaren estudiar la possibilitat d'encarregar quadres de grans dimensions que il·lustrassin fotografies de gran format dels principals monuments de la ciutat així com els seus voltants. Aquest material seria col·locat a les estacions, hotels, agències, teatres i sales d'espectacles. En el mateix sentit, també s'encarregarien quadres semblants encara que de dimensions més reduïdes per als trens de línia de València, Madrid, Barcelona, Sevilla i la línia de tramvia. A més a més, el mateix directiu també proposà sol·licitar un mata-segells de correus per tal de poder promoure la ciutat, el seu clima, la seva bellesa, els seus vins, olis o avellanes.

L'aprofitament dels diferents mitjans de comunicació amb unes clares finalitats de promoció turística no era una cosa nova. Ara bé, el març de 1931 es planificà una campanya de premsa a nivell interior i exterior a favor de Tarragona de considerables dimensions. Per això es demanà el suport desinteressat dels periodistes que fossin socis de l'entitat.

Els resultats sembla que no es feren esperar i el periòdic *La Vanguardia* de Barcelona publicà unes informacions gràfiques de Tarragona els dies 15 i 19 de març de 1931, cosa que resultava una interessant promoció per a la ciutat. En aquest sentit, l'equip directiu no volgué desaprovechar l'ocasió per enviar un escrit d'agraïment a l'esmentada publicació i alhora proporcionar-lis un membre de l'entitat per si fos pertinent inserir-lo en futures ocasions. De la mateixa manera, un mes després, també es va veure amb molts bons ulls l'edició de l'anuari d'abast general *Comercio Internacional* del qual s'havia fet arribar un exemplar a l'entitat.

La difusió dels materials de promoció editats pel Sindicat es convertirien en un element fonamental per tal d'optimitzar els recursos existents a partir de la dècada dels trenta.

Així, no és d'estranyar que l'entitat disposàs de dos col·laboradors residents a la Ciutat Comtal, Antoni Veciana i Albert Bonet, i que desinteressadament repartissin aquests materials entre els diferents llocs turístics de la ciutat.

Generalment, el Sindicat d'Iniciativa col·laborava en l'edició de diferents guies turístiques, atenent així a les peticions que li arribaven. En aquest sentit, solia facilitar la informació referent a Tarragona acompanyada d'un material gràfic, encara que difícilment hi aportava una suma econòmica ja que els seus recursos eren bastant limitats. Prova d'això, és una contesta que efectuà el 20 de juny de 1931, en el següent sentit²⁴⁴:

«Contestar carta de la Guía de Ferrocarriles acordándose enviar reseña de lo más notable que encierra Tarragona y sus alrededores para su publicación en la Guía, manifestando que no es posible destinar cantidad alguna.»

Després de treballar amb diferents mitjans de comunicació i editar tota una sèrie de materials de promoció, el consell directiu del 23 d'octubre de 1931 acordà que era el moment de posar en funcionament l'edició d'una revista periòdica del SIT de Tarragona que informàs dels treballs i decisions que prenia l'entitat turística i alhora fos un mitjà de promoció turística de gran utilitat.

La idea no era nova, i de fet en alguna ocasió ja s'havia plantejat, però ara sembla que seria viable gràcies a la reducció de les despeses de l'associació, ja que tenia les funcions delegades del Patronat Nacional de Turisme. Abans de posar en marxa la publicació, es crearia una comissió especial encarregada de treballar-hi, la qual estigué integrada pels directius Josep Maria Bella, Eduard Estellés, Josep Maria Melendres, Josep Maria Monravà López, Antoni Pujol i Antoni Huerta. Per la seva importància, acte seguit proporcionam el corresponent acord²⁴⁵:

«A propuesta de varios Sres. Directivos, se toma en consideración el proyecto de editar una revista trimestral que sea el portavoz de todas cuantas iniciativas se promuevan para el engrandecimiento y mejoramiento de nuestra sociedad, y que sea además un eficazísimo medio de difusión de las incalculables riquezas que encierra Tarragona y sus alrededores, despertando así el interés turístico de los forasteros, y convirtiendo en

²⁴⁴ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 38 volt.

²⁴⁵ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 43.

entusiastas propagadores, de tan nobles ideas a todos los habitantes de nuestra ciudad [...]»

Un mes després, el directiu Josep Maria Bella, en representació de l'esmentada comissió del projecte de revista, ja informà de tota una sèrie de característiques formals de la futura publicació. Així, es pensava en la confecció d'una revista il·lustrada de 32 pàgines de text selecte i que comptàs amb 16 anuncis en el seu interior. Sembla que el seu finançament seria possible gràcies a les entrades en concepte de publicitat. Tots els detalls anunciats foren aprovats amb el beneplàcit del consell directiu.

El directiu Eduard Estellés fou la persona encarregada de coordinar els treballs encaminats per a que la revista ves la llum. La comissió especial creada per tal de treballar en aquest sentit acordà que el seu títol seria *Tarragona Turística*. De la mateixa manera també es decidí que la seva impressió anàs a càrrec de l'editorial Torres i Virgili.

Tanmateix la col·laboració amb altres publicacions continuava estant present dins l'entitat com una de les principals vies per promoure el turisme. Així, cal esmentar les col·laboracions realitzades durant la dècada dels anys trenta amb l'anuari *La Vie Technique et Industrielle* de París, el periòdic barcelonès *L'Opinió*, *La Vanguardia*, *La Rambla*²⁴⁶ o *El Día Gráfico*.

De la mateixa manera també es va veure amb molts bons ulls que la ràdio, nou mitjà de comunicació de masses d'aquell temps, dedicàs part de la seva programació a explicar les bel·leses naturals i culturals de Tarragona. Sembla que una de les primeres emissores que explicava diferents excursions de la ciutat era Ràdio Barcelona, la qual cosa era iniciativa de la Societat d'Atracció de Forasters d'aquella ciutat.

En algunes ocasions el SIT de Tarragona també envià algunes queixes a l'Associació de Premsa si observava com determinats mitjans, en especial revistes un tant sensacionalistes, publicaven notícies que anassin en contra del prestigi o la imatge de la

²⁴⁶ El Cap de *La Rambla*, a començament d'abril de 1936, sol·licità articles i fotografies turístiques per a la plana que l'esmentada publicació pensava posar en marxa periòdicament. Aquesta notícia, malgrat sigui molt puntual, ens dóna idea de la importància que està adquirint el tema turístic dins la societat i l'opinió pública en general.

ciutat. Era una manera de vetllar pel bon nom de Tarragona i la resta de territoris en general.

A partir de les gestions realitzades amb la Federació de Turisme Catalano-Balear s'aconseguí que 28 immenses fotografies²⁴⁷ de la ciutat s'exposassin a la prestigiosa Exposició de Fires i Mostres de París, que tingué lloc la primavera de 1932. De la mateixa manera, un any després, també s'envià material de promoció per a ser exposat a la Fira de Turisme de Mèxic.

Des l'equip directiu sempre es va veure amb molts bons les iniciatives que tenien lloc en benefici de la promoció turística. Així, a finals de juny de 1932 va voler transmetre l'enhonorabona a la gerència de l'Hotel Internacional pel seu material editat, o felicitar a l'Ateneu Tarragonès per haver editat amb molt d'encert un cartell amb un dels actes de les festes de la ciutat, entre d'altres.

L'edició d'uns calendaris per a 1933 amb clares finalitats turístiques fou una idea que sorgí dins la reunió del consell directiu del mes d'agost de 1932. En aquest sentit, es pretenien reproduir diverses fotografies dels monuments més destacats de la ciutat. Per tal de dur endavant el projecte se sol·licitaren pressuposts per a tirades de 5.000, 10.000 i 15.000 exemplars a la coneguda Casa Huecograbado Santiago Mumbrú i Dalmau de Barcelona²⁴⁸. S'ha d'esmentar que es volien fer els calendaris a tres idiomes, fet que retardaria l'edició d'aquest material fins a 1934. No obstant això, els membres de l'entitat veren amb molta satisfacció que un ciutadà de Tarragona ho hagués fet pel seu compte i acordaren felicitar-lo.

La casa d'impressió Joan Barguñó de Barcelona facilità un pressupost per a la confecció dels calendaris a finals de 1933. Així, proposà editar 50.000 calendaris a tres tintes amb un paper de bona presentació al preu de 400 pessetes el milenar. El motiu és que les gestions amb les altres impremtes no havien arribat a bon port.

²⁴⁷ Aquest material s'havia exposat prèviament als soterranis de la plaça de Catalunya de Barcelona.

²⁴⁸ Finalment es decidí encarregar els treballs d'impressió a la casa Torres i Virgili de Tarragona i veient que els treballs de la comissió no prosperaven s'encarregaren els serveis a Vicenç Argany, qui demanà pressuposts a la casa Barguñó de Barcelona.

La iniciativa d'organitzar un concurs de cartells turístics de les diferents contrades de Catalunya fou una altra proposta que va fer la Federació de Turisme Catalano-Balear a finals de desembre de 1932. La idear era col·laborar amb la dotació d'un premi i que després el material premiat de Tarragona servís per ésser reproduït i distribuït en forma de material de promoció per l'entitat. Per això, aquesta federació proposava que es fessin gestions amb l'Ajuntament de la ciutat.

Els treballs que es feien del famós diccionari Espasa-Calpe no passaren desapercebuts a finals dels anys vint. De fet, l'associació hi col·laborà enviant-hi informació i fotografies. És per això que quan el mateix mes de desembre de 1932, el consell directiu s'assabentà que aquesta publicació estava preparant un apèndix de l'esmentada obra no tardà gens en enviar-li una nova informació ampliada i actualitzada, noves fotografies i sobretot comentar-lis on s'havien de col·locar aquestes fotografies, ja que en l'anterior volum havien notat una petita errada de sincronització entre text i fotos.

L'edició d'un fulletó de Tarragona fou una proposta que sorgí dins la junta general de socis del 26 de febrer de 1933. Resulta òbvia la proposta ja que cal tenir en compte que feia uns quants d'anys que no s'havia previst editar un material d'aquestes característiques. La decisió real de dur endavant aquest projecte tot d'una quedà plasmada en la creació d'una comissió especial de propaganda encarregada de treballar en aquest afer formada pels senyors Piñol, Melendres i Soubielle.

La voluntat de fer una gran tirada d'aquest fulletó i que aquesta fos de qualitat va fer que se cercàs el suport econòmic de la Generalitat. Així, es decidí que el Sindicat aportaria 2.000 pessetes i que la resta aniria a càrrec de la institució catalana. Aquest material fou encarregat a la coneguda casa Mumbrú²⁴⁹ de Barcelona la tardor d'aquell mateix any.

Sembla que les negociacions amb el senyor Ignasi Armengol, Director General de Turisme de la Generalitat no s'acabaren de concretar ja que tres mesos després l'oferta ja havia canviat. Ara es proposava fer una tirada de 100.000 exemplars i amb un cost

²⁴⁹ Valgui dir que la prestigiosa Casa Mumbrú de Barcelona, el juny de 1936, comunicà que havia editat una publicació extraordinària de Tarragona i que la cediria completa per només un cost de 500 pessetes.

individual de 0,09 pessetes per la qual cosa es demanava fer una aportació superior²⁵⁰ a les 2.000 pessetes. Davant aquella situació es decidí demanar als comerços que contribuïssin adquirint fulletons.

Una representació de la prestigiosa revista *Tierras de España* es desplaçà a finals d'abril de 1933 a la ciutat per demanar el suport moral i material de l'entitat. Els seus membres estaven decidits a editar un número especial de la seva publicació dedicat a Barcelona-Tarragona. La revista aconseguí l'ajut del Sindicat d'una manera entusiasta. És important assenyalar que aquesta revista era de qualitat, tenia una portada artística, incorporava fotografies, textos literaris i periodístics, i tenia un disseny modern i novel·lós. El seu interès turístic era indubtable.

L'organització d'una Exposició Internacional de Turisme a Barcelona fou una notícia molt ben acollida pels membres del consell directiu. Cal tenir en compte que havien integrat al Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona dins el pertinent consell d'organització.

El president comentà que *«es tractava de fer una exposició grandiosa i que ben segur que la ciutat [Tarragona] respondria al requeriment que se li faci i manifestar l'entusiasme que sentim perquè Tarragona tingui un estand digne a la seva importància turística»*. De seguida ja es començà a treballar amb la idea de crear un estand monumental, el qual podria estar format per unes grans maquetes dels principals monuments de la ciutat.

La voluntat de tenir un major contacte amb els turistes de Tarragona i ajudar-los en tot el que fos possible propicià que s'elaborassin uns cartells per a ser distribuïts als hotels i llocs visibles de la ciutat, el març de 1934. Aquest document tan sols ofería els serveis gratuïts del Sindicat però ajudaria a visualitzar els treballs que realitzava l'associació. També cobrà importància editar tot un material corporatiu donant a conèixer les tasques de l'entitat per tal que es distribuís com es considerés convenient.

²⁵⁰ Finalment, el Sindicat d'Iniciativa acordaria fer un increment de l'aportació i arribar fins a les 3.000 pessetes, tot i que seria abonat en diferents terminis.

Un grup d'empleats de la casa *Movietone* es desplaçaren a la ciutat durant la primavera de 1934 per tal d'enregistrar un film relacionat amb diferents aspectes de Tarragona. Òbviament, en tot moment comptaren amb l'assessorament del president del Sindicat, Pere Saigí, qui intentà que el màxim de la documentació filmada tingués un vertader interès turístic.

En el mateix sentit, una representació dels estudis de la *Cinematografía Española Americana* –CEA– de Madrid encapçalada pel senyor Vidal de Blas es desplaçaren a la ciutat tarragonina el 12 de maig de 1935 amb l'objectiu d'aconseguir suport per tal d'elaborar el guió d'un film documental de Tarragona. Evidentment, l'equip directiu acordà col·laborar-hi i aprovà el guió que prèviament l'empresa els hi havia facilitat.

Tres mesos després, el mateix senyor Vidal de Blas envià una sèrie de fotogrames del film per saber l'opinió de l'associació i alhora demanar com a favor a l'entitat que gestionàs amb Tarragona l'adquisició d'una còpia amb un cost de 7.000 pessetes. La junta directiva va veure amb bons ulls el material de prova presentat però decidí que faria les gestions pertinents després de la seva projecció amb presència de les diferents autoritats.

L'organització de l'Assemblea de la FESIT i l'Exposició Nacional de Turisme també implicà l'edició de tota una sèrie de materials. Així, a més d'imprimir-se els corresponents Estatuts també s'edità un fulletó especial extraordinari dels actes. La commemoració de les noces d'argent del Sindicat, el juny de 1936, també implicà la confecció d'un fulletó especial, la il·lustració artística de la portada i contraportada del qual anà a càrrec del directiu Marcel Riera²⁵¹.

Pel que fa referència al material més estrictament turístic s'editaria un fulletó amb notes històriques de la ciutat i que recollís els elogis més importants que havien tingut lloc des del període de dominació romana fins a l'actualitat. En el mateix sentit, també es projectaria fer un plànol amb relleu del camp tarragoní on hi apareguessin indicats els principals monuments.

²⁵¹ La solvència professional del directiu Marcel Riera propocia que tingués cura d'elaborar amb molt d'èxit el cartell de la I Exposició Nacional de Turisme. Tant fou així que s'encarregà una tirada de 50.000 exemplars i es decidí que fos la imatge del segell commemoratiu.

3.7 Patrimoni, Cultura i Natura: una inquietud i una línia de treball

Els vincles del Sindicat d'Iniciativa amb els afers patrimonials, culturals, artístics i esportius és un fet que no es pot menysprear quan s'analitzen els orígens d'aquesta entitat. Un exemple que demostra aquesta anterior afirmació, es produí el mes de desembre de 1910, quan concedí la seva primera subvenció oficial al *Club Deportivo*, que tenia previst organitzar una Volta Ciclista a Catalunya entre els dies 6 i 8 de gener de 1911. L'ajuda consistí en un premi de vint-i-cinc pessetes per al primer corredor que arribés a Tarragona.

Una proposta alternativa de promoció de turisme cultural fou la que comentà el Sr. Baldomino Vila Prades com a comissionat del Ministeri d'Instrucció Pública, encarregat de viatjar a Bons Aires, Uruguai i Xile. El senyor Vila només demanava informació i diapositives sobre la ciutat de Tarragona, materials que ell després utilitzaria per a unes conferències sobre museus i ciutats espanyoles. Els reunits, el mateix mes de setembre de 1911, acordaren facilitar i proporcionar la documentació.

Un altre fet que denota la sensibilitat cultural d'aquests primers anys, es produiria l'octubre de 1911, quan alguns directius²⁵² demanaren permís a la totalitat del consell per dur endavant reunions amb l'objectiu de crear un Cercle Artístic a Tarragona. Lògicament la proposta fou aprovada de seguida per unanimitat i denota l'interès per promoure la cultura a la ciutat.

Un mes després, també es plantejaria la possibilitat d'enviar una carta circular a cada escola i col·legi de la província recomanant que s'organitzessin excursions culturals a la ciutat durant els seus períodes de vacances. L'escrit aniria acompanyat amb un exemplar de la *Guia de Tarragona*.

L'urbanisme i creixement de la ciutat fou un assumpte que preocupà de debò als membres del consell directiu. En aquest sentit, foren freqüents les reunions on es tractaren aspectes puntuals d'aquesta temàtica, com ara la necessària reparació de

²⁵² Els directius en qüestió eren els senyors Francesc de Cidón i Joan Molas.

l'escalinata del zig-zag, la neteja de les portes ciclòpies i falsa grava amb el projecte de circumval·lació o els típics baixos romànics de la plaça Pallol.

D'altra banda i davant les dificultats de poder visitar determinats llocs de la ciutat, el directiu Martín Navarro va proposar fer les gestions oportunes amb les respectives institucions, perquè es poguessin visitar les voltes romanes de les coves denominades de «l'aigua fresca»; les del Parc d'Enginyers i Artillers²⁵³; el fòrum i el castell de Pilatos.

A partir de començaments de 1912, cobrà molta força dins l'entitat el projecte de construir un museu de Tarragona. Tot plegat, dugué un seguit de peticions de subvencions i entrevistes amb diferents autoritats encaminades a promoure aquesta iniciativa cultural. Un dels objectius era difondre les peces arqueològiques, patrimonials i artístiques de cara a un futur visitant.

Les actuacions de caire setmanal que tingueren lloc a la Rambla de Sant Joan per la banda de música de la guarnició a partir de l'estiu de 1912, també foren contemplades com una promoció turística per al visitant. Així ho va fer saber una comissió al nou General Governador Militar de Tarragona.

A instàncies de l'Ajuntament de Tarragona, el setembre de 1912, el SIT col·laborà en una exposició de belles arts organitzada pel Cercle Artístic de Barcelona facilitant alguns objectes puntuals. Cal assenyalar que aquesta mostra estava patrocinada per la corporació municipal tarragonina.

La conferència pronunciada pel professor José Ramón Mélida a l'Ateneu de Madrid sobre Tarragona i altres poblacions va ser molt valorada pels membres de l'entitat. De fet, es demanaria una còpia per donar-li difusió a la premsa. Una altra conferència destacada fou la pronunciada per Marcel Reymond en els locals del Centre Industrial el 6 de maig de 1913, qui parlaria sobre el turisme i els camins entre París, Lió i la Mediterrània. Altres ponències d'aquell any, que també meresquen el suport del Sindicat d'Iniciativa i Turisme, tot i estar organitzades per la Societat Arqueològica,

²⁵³ Aquestes coves s'intentarien adquirir, mitjançant unes gestions amb el Ministeri de la Guerra, a partir de gener de 1902.

serien les de Vicenç de Moragas i la de l'arquitecte modernista Lluís Domenech i Montaner.

I és que l'estil i cànons modernistes s'identificarien fàcilment amb la indústria turística. No només des del punt de vista arquitectònic, amb la construcció d'hotels, estacions de ferrocarril o elements públics del paisatge urbà, sino també des del vessant pictòric, o del disseny de molts de materials de promoció.

A partir de la primavera de 1913 es començà a postular la possibilitat de fundar un Club Nàutic a Tarragona. La iniciativa, que fou promoguda pel president Lluís Soler, no aconseguiria en aquell moment l'impuls suficient, donades les dificultats per dur endavant el projecte, però ja denota una voluntat per impulsar nous projectes de vocació turística.

Les demandes de subvencions o col·laboracions econòmiques solien arribar habitualment a la secretaria de l'entitat. A vegades eren altres entitats, empreses o persones a títol personal que tenien projectes o iniciatives d'allò més divers. El costum era estudiar-les d'una manera individualitzada i cercar la millor opció. En ocasions s'havien de descartar directament per manca de pressupost. Això és el que va ocórrer el 22 de maig de 1930 quan es rebé un carta de l'Aero Escola Extremenya de Madrid en el sentit que demanava una subvenció d'entre tres i set mil pessetes per a poder organitzar una festa de l'aviació a Tarragona.

La visita a la ciutat de l'aventurer marítim Enric Blanco a començaments de novembre de 1930 no passà desapercebuda als membres de l'associació, els quals li feren entrega d'un material de promoció. Cal considerar que l'arribada d'aquell personatge, que havia fet la travessia de l'Atlàntic amb la seva petita embarcació, despertà un cert grau de curiositat i de ressò social²⁵⁴.

Davant d'una petició de col·laboració de l'Associació d'Alumnes de l'Escola de Treball de Tarragona l'entitat turística decidí col·laborar-hi segons les seves possibilitats. El que es demanava eren llibres per crear el fons d'un biblioteca i que aquesta pogués servir als

²⁵⁴ Segons Llibre d'Actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 15.

estudiants. Aquella no seria la darrera vegada que l'entitat col·laboraria amb aquell centre docent²⁵⁵, ja que també deixà temporalment el local social de l'entitat perquè el seu claustre de professors pogués reunir-se.

De seguida que l'Ateneu Tarraconense se n'adonà de la mort del reconegut escriptor i artista català Santiago Rusiñol (1861-1931) decidí organitzar-li uns actes en el seu homenatge²⁵⁶. Davant la rellevància d'aquell esdeveniment cultural, el SIT de Tarragona nomenà al directiu Salvador Ripoll perquè representàs a l'associació dins les reunions organitzatives i acabà fent-hi una aportació econòmica de vint-i-cinc pessetes.

El SIT de Tarragona, com venia essent habitual, col·laborava amb les iniciatives de promoció de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona. Les demandes de material escrit i gràfic solien ser habituats, sobretot si tenim en compte els treballs de difusió informativa que se'n feien a través de diferents publicacions i el caràcter d'ajut mutu que tenien aquestes associacions. Prova d'això, és que dins la reunió del consell directiu de l'11 de novembre de 1931 s'acceptà la petició de remetre una fotografia del monument recentment inaugurat a la ciutat tarragonina en homenatge a «Als Herois de 1811».

Una de les opinions que cridà més l'atenció des del punt de vista cultural durant aquests anys fou plantejada pel president del Sindicat d'Iniciativa dins la reunió del 24 de febrer del 1932 i que seguidament es reproduïx²⁵⁷:

«El Sr. Presidente habla de la necesidad que siente Tarragona de un casino que responda á las modernas exigencias de hoy día y con arreglo á la importancia que nuestra ciudad requiere. Sería necesario para esto contar con todas las sociedades culturales, industriales, deportivas, etc., en un solo local dotado de todo confort, etc., y cumpla, emplazado en uno de los sitios más espléndidos de nuestra población.»

Sembla que la idea²⁵⁸ de crear un casino i sobretot adquirir un casal com a lloc d'encontre cultural tingué una bona acollida per part dels membres del consell directiu.

²⁵⁵ En ocasions i dins la mesura de les possibilitats el SIT de Tarragona hi va fer algunes aportacions econòmiques.

²⁵⁶ Els diferents actes en honor a Rusiñol tingueren lloc poc temps després, el 27 de setembre de 1931. Els detalls d'aquests fets es poden analitzar dins MALLOL, J. Manel (2001): «Tarragona honora la figura de Santiago Rusiñol», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 20, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 27.

²⁵⁷ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1932-1936), pàg. 2-2 volt

De fet, de seguida es creà una comissió encarregada de fer les pertinents gestions i estudiar la seva viabilitat. A més a més, també es recopilaren per al seu estudi els reglaments del Casino Mercantil de Saragossa, el Cercle de Belles Arts i el Casino Mercantil de Madrid. Tot això amb la idea de crear un «Casal Tarragoní».

L'organització d'una exposició amb el títol «Cavalcada Històrica» del reconegut artista i escenògraf Salvador Alarma fou un assumpte que despertà un cert interès dins el si de l'entitat. Es tractava de desset quadres que serien exposats a les sales de l'Ateneu de Tarragona i que anirien acompanyats d'una conferència a càrrec del soci Josep Maria Piñol. La idea de potenciar una dinàmica cultural sempre es tingué en compte a l'hora de plantejar una atracció turística.

La idea d'organitzar unes exposicions artístiques amb diferents temes turístics de la ciutat, com el seu port, va ser una iniciativa del president de l'associació. D'aquesta manera es difondrien més les tasques del Sindicat i esdevindrien unes activitats culturals per a Tarragona.

Una altra iniciativa cultural que es tingué cura d'organitzar fou un concurs de fotografies de temes tarragonins només per a afeccionats. Aquesta activitat es faria amb la col·laboració de l'Associació fotogràfica de Tarragona, amb la qual es redactarien les bases reglamentàries del concurs i es fixarien els premis i demés aspectes del mateix.

L'esport seguia essent considerat un autèntic reclam turístic. D'una manera modesta es feren algunes petites contribucions econòmiques per tal de subvencionar determinades iniciatives. Una d'aquestes seria la Vola Ciclista a Catalunya de 1935. Així, s'aportarien 50 pessetes per ajudar a l'organització d'una etapa compresa entre Manresa i Tarragona. Un any després, el 1936, ja es faria una aportació de 100 pessetes per tal que una de les etapes de la Volta Ciclista a Espanya finalitzàs a Tarragona.

3.7.1. Els Monuments

²⁵⁸ S'ha de dir que el SIT de Tarragona, el febrer de 1929, ja s'havia adherit al projecte que tenien diverses associacions de construir un edifici social que aglutinés a totes les entitats recreatives, esportives i culturals de la ciutat, ja que es tenia el convenciment que això podria millorar la situació existent.

Els monuments arqueològics de la ciutat de Tarragona sempre foren contemplats pels membres del consell directiu com uns elements d'atracció turística²⁵⁹. Davant aquella inquietud, una de les primeres mides acordades fou demanar a l'Ajuntament de Tarragona, que mitjançant els coneixements tècnics de la Societat Arqueològica²⁶⁰ Tarraconense, es col·loquessin plaques indicadores en els diversos monuments, cosa que facilitaria la coneixença dels mateixos.

Això, ens fa tenir en compte que el turisme cultural estava adquirit una importància a la ciutat a començaments del segle XX i com algunes entitats havien experimentat una creixent conscienciació del valor del patrimoni arqueològic²⁶¹ i sobretot de donar-lo a conèixer.

A més a més, de seguida que s'assabentaren d'uns rumors que anunciaven un perill de ruïna el conegut sepulcre dels Escipions, una comissió formada pel president i el secretari es desplaçaren a l'indret per a comprovar-ho. Després de poder comprovar que els comentaris afortunadament eren infundats i tenir la promesa del president de la Comissió Provincial de Monuments que aquest sepulcre i l'aqüeducte estarien sempre en bon estat, els reunits tancaren l'assumpte amb tranquil·litat.

Una altra mida encaminada a aconseguir una major difusió dels elements arqueològics i monumentals de la ciutat, fou l'organització d'una conferència a la Guàrdia Urbana de Tarragona. Aquesta activitat fou realitzada pel vocal Martín Navarro i pretenia transmetre uns coneixements als guàrdies de la ciutat. Així, estarien preparats a l'hora de respondre i atendre les preguntes dels turistes.

La conservació del patrimoni historicoartístic propi fou un assumpte que preocupà de debò als membres²⁶² de l'entitat. Prova d'això, és que una vegada assabentats els

²⁵⁹ Cal recordar que dins l'article primer dels Estatuts del Sindicat d'Iniciativa, ja trobam una voluntat de voler facilitar tots els mitjans possibles al viatger, perquè pugui visitar les belleses arqueològiques de la regió.

²⁶⁰ Era lògic que se sol·licitassin els serveis de la Societat Arqueològica, ja que en aquells moments havia elaborat un modern sistema d'inventari i catàleg d'antiguitats. A més es compartien uns vertaders interessos amb la senyalització i difusió dels monuments i les restes arqueològiques de Tarragona.

²⁶¹ Segons DE ORTUELA HILBERATH, Elena (2004): *De l'erudit al turista. Inici de la projecció del patrimoni artístic i cultural de Tarragona (1834-1933)*, Ed. Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, Tarragona, pàg. 133.

²⁶² Tal i com indica MURO MORALES, José Ignacio (2002): «Tarragona, la ciutat del sol brillant, el cel diàfan i de la mar tranquil·la», *Mites i Llegendes*, Cossetània Edicions, Col. Antines, núm. 4, Tarragona,

membres del consell directiu de l'11 de setembre de 1911 de la desaparició d'objectes històrics i artístics del Monestir de Poblet, reaccionaren de seguida enviant una carta al president de la Comissió de Monuments demanant una major custòdia i fidelitat d'aquests béns.

La idea que els cotxes dels ferrocarrils duguessin fotografies dels principals monuments de Tarragona fou una iniciativa de promoció turística que s'intentà desenvolupar de seguida, quedant encarregat el recent nomenat vocal Maties Mallol de gestionar aquest assumpte.

Algunes actuacions o iniciatives de l'associació turística tarragonina d'aquests primers anys poden semblar insignificants o de poca rellevància, tot i que sí s'observen en conjunt adquireixen un major sentit. Aquest és el cas d'una petició que es formulà al Capítol eclesiàstic de la ciutat quan s'insistí en què no es despengessin els tapissos de la catedral fins al 21 de juny, data en què ja haurien fet la visita els membres del Centre Excursionista de Catalunya. La bona imatge de la ciutat seguia estant en el punt de mira de la gent del SIT.

La decisió de dur endavant excavacions arqueològiques²⁶³ a la ciutat, motivà un debat intern a finals de 1912 sobre el lloc on s'haurien d'iniciar aquestes. Així, el que es tenia clar era que les intervencions s'havien de fer als terrenys més propers de la catedral, per ésser uns llocs amb moltes possibilitats de troballes, tal i com havia indicat en la seva visita el marquès de la Vega-Inclán. Entre les diferents propostes, s'ha d'assenyalar que el directiu Pujol era partidari que les obres comencessin en un solar enmig del carrer de Santa Teresa, propietat dels hereus dels senyors Salas, on ja hi havia localitzada una part d'una antiga muralla, mentre que el president era partidari de què les obres s'havien d'executar pels voltants de l'expresidi del *Milagro*, ja que una vegada finalitzades embellirien la zona. D'altra banda, el directiu Martín Navarro opinava que el millor seria continuar les excavacions iniciades en el solar, on recentment havia aparegut una

pàgs. 95-96 «L'aprofitament dels recursos monumentals de Tarragona va ser un altre dels eixos de la tasca del Sindicat d'Iniciativa. Les evidències del passat de Tarraco a la ciutat i rodalies, així com l'activitat urbanística i de creixement de la ciutat feien d'aquesta qüestió una prioritat en la promoció turística. A més, membres de la direcció de l'entitat eren historiadors, arqueòlegs i arquitectes municipals.»

²⁶³ El Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona enviaria una instància al Ministre d'Instrucció Pública i Belles Arts sol·licitant una autorització i una subvenció per poder fer diverses excavacions arqueològiques a diferents punts de la ciutat.

estàtua, entre d'altres coses, perquè les despeses serien més reduïdes. En definitiva, tots ells pretenien recuperar una part del passat tarragoní i ser un al·licient més per al visitant.

Paralel·lament, i en base a una proposta de Martín Navarro, s'envià una carta al Comissari Regi de Turisme, el marquès de la Vega-Inclán, plantejant la possibilitat de gestionar amb les autoritats la construcció d'una presó provincial. L'objectiu de rerefons era utilitzar l'edifici de la presó actual com a seu d'un futur museu arqueològic.

Una setmana després, el 16 d'octubre de 1912, el consell directiu es congratulà d'una troballa arqueològica. Es tractava d'un mosaic d'època romana. La protecció i conservació d'aquesta peça arqueològica fou gestionada per un dels directius, el senyor Pujol.

Tanmateix, no només es volia treballar en la defensa dels béns arqueològics d'època clàssica sinó que també es valorà el patrimoni d'altres etapes històriques. Prova d'això, foren els treballs efectuats amb l'objectiu d'evitar les ruïnes de l'església del Miracle. Finalment, es traslladarien els motius de preocupació a la corporació municipal.

El consell directiu també s'interessà per la mort de la vídua de Juan Manuel Martín, propietari d'una gran col·lecció arqueològica i que ho havia deixat en testament a la ciutat de Tarragona. El vocal i alcalde de la ciutat Roberto Guasch²⁶⁴ quedà encarregat de fer les pertinents investigacions sobre la notícia.

La importància cultural i monumental de Tarragona esdevindria una tema prioritari per a la promoció turística d'aquests anys. Prova d'això, és que des del SIT, el 1915, s'impartirien uns cursos²⁶⁵ a la Guàrdia Urbana. La idea, que no era nova, era que els seus membres adquirissin unes nocions dels monuments més importants de la ciutat i poguessin informar als visitants.

²⁶⁴ El senyor Guasch, també quedà encarregat de parlar amb la màxima autoritat militar, per poder esbrinar l'opinió que tindria sobre l'organització d'unes possibles visites públiques de les voltes romanes ubicades al Parc d'Artilleria.

²⁶⁵ PUJOL, Enric (1991): «Sindicat d'Iniciativa i Turismo. La atracció de forasteros», DIARI DE TARRAGONA (13/10/1991), pàg. 10.

Una notícia que el consell directiu rebé amb gran satisfacció, en la reunió del 2 d'agost de 1926, fou la declaració de l'Arc de Berà, la Torre dels Escipions i el Castell de Pilat amb la categoria de «monuments nacionals». Sens dubte, aquella declaració motivaria l'arribada d'un major nombre de visitants i garantiria encara més la seva protecció.

La correcta retolació dels principals monuments arqueològics de la ciutat, no era un afer que es plantejava per primera vegada el maig de 1927, encara que en aquella ocasió, a més de demanar una millor senyalització, se sol·licitaria a la corporació municipal que col·loqués un panell explicatiu a cada un d'ells, perquè els visitants poguessin tenir una major informació del patrimoni cultural de Tarragona.

Uns mesos després, la Societat d'Atracció de Forasters²⁶⁶ de Barcelona continuà recordant la necessitat de senyalitzar alguns monuments arqueològics importants de la ciutat. No seria fins a la reunió del consell directiu del 6 de novembre de 1928, quan el vocal Salvador Ripoll presentà els esborranys dels pals indicadors, que foren del gust dels reunits. Ara només mancava demanar els pertinents pressuposts per a la seva adquisició²⁶⁷.

A finals de 1930 els principals monuments de la ciutat continuaven sense la seva correcta retolació, tot i tenir el compromís del Patronat Nacional de Turisme. Davant aquella realitat, els reunits acordaren el següent²⁶⁸:

«Se acuerda lamentarse ante el Patronato Nacional de Turismo de no haber sido atendidas las indicaciones de este Sindicato de establecer rótulos indicadores en las proximidades de la Torre de los Scipiones, Médol, Arco de Bará, etc. y demostrar el disgusto por tener desatendida a Tarragona.»

²⁶⁶ Segons BLASCO PERIS, Albert (2005): *Barcelona Atracción (1910-1936). Una revista de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, Tesi Doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, pàg. 176, cal tenir present que la ciutat Tarragona era el tema predominant en els articles relacionats amb el patrimoni arqueològic romà i medieval de la revista de l'associació bercelonina.

²⁶⁷ Dins la reunió del mes de gener de 1930 s'anuncià que el Patronat Nacional de Turisme es faria càrrec de la col·locació d'aquells rètols indicatius. Bàsicament es tractava de senyalitzar els que tenien un major interès, com és ara l'Arc de Berà, el Pont del Diable, o la Torre dels Escipions, entre d'altres. Tot i a les bones intencions de la institució turística estatal s'ha de dir que a finals de 1930 els monuments continuaven sense la seva retolació.

²⁶⁸ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 16.

Per tal de facilitar la correcta indicació i comprensió dels principals monuments de la ciutat, els directius, el març de 1931, acordaren instal·lar panells informatius en diferents llengües.

La lluita en defensa del patrimoni cultural no cessà amb el pas del temps. L'equip directiu sempre vetllà per la conservació i el bon estat de les restes monumentals i en especial les arqueològiques ja que n'estava d'allò més convençut que era un aspecte fonamental de l'atracció turística tarragonina. Davant aquelles premisses, era habitual que en denunciàs l'estat d'abandonament i sol·licitàs als poders públics corresponents la seva conservació. Seguidament proporcionam un fragment que posa de manifest aquesta actitud²⁶⁹:

«Así mismo, habiendo llegado a conocimiento de este Consejo Directivo el estado de abandono en que se hallan los restos arqueológicos descubiertos en la Plaza de Corsini, dirigir atento oficio al Excmo. Ayuntamiento recabándole la máxima atención.»

La protecció del patrimoni cultural era un aspecte que sempre s'havia tengut en compte des dels orígens de l'associació. En aquest sentit, no ens ha d'estranyar que el SIT s'involucrés enèrgicament quan s'adonà de la desmembració de béns artístics i arqueològics del Museu de Tarragona. Aquesta problemàtica, que sorgí a finals de 1934, demostra que l'entitat turística va prendre part activa en la defensa del patrimoni propi, ja que va fer d'intermediari amb les pertinents institucions.

La restauració de les muralles de la ciutat i que el Palau d'August no fos utilitzat com a presó foren dues instàncies que se sol·licitaren a la Generalitat de Catalunya, el desembre de 1935. Se cercava una millora de la imatge de Tarragona des del punt de vista turístic però també de cara a la futura organització dels actes turístics de 1936.

3.7.2. Les Festes

Les festes de Tarragona foren aprofitades en tot moment per atreure visitants. De fet, els resultats en aquests esdeveniments gairebé sempre foren satisfactoris. Prova d'això és que segons les dades de 1911, els directius del Sindicat calcularen que havien vingut

²⁶⁹ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 39.

entre vint i vint-i-dues mil persones a les festes de Tarragona, de les quals quinze mil ho havien fet a través del ferrocarril.

Les festivitats de la ciutat, que organitzaven les respectives comissions de festes, de cada vegada foren observades amb més deteniment pel consell directiu, perquè es tenia la convicció que l'èxit de les mateixes seria beneficiós per al turisme. En aquests esdeveniments l'associació també solia col·laborar-hi d'alguna manera. Les festes dels Reis Mags²⁷⁰, les de Santa Tecla²⁷¹ o les de Setmana Santa eren algunes de les principals. Per això, quan els membres del consell directiu de l'11 de maig de 1927, hagueren observat la mala impressió que havia provocat la gran polseguera aixecada pels carrers durant la desfilada del recorregut religiós d'aquell any, decidiren demanar la urgent pavimentació del passeig de la Rambla de Sant Joan a l'Ajuntament de Tarragona.

Aquestes festes religioses de Setmana Santa de mica en mica esdevindrien l'excusa perfecta per atreure visitants. Així, es feren gestions per aconseguir un tren especial per a les dates assenyalades amb la Companyia *Ferrocarriles del Norte* o l'edició d'un fulletó, on a més de tractar els actes propis de l'esdeveniment religiós en forma de programa, s'explicaven les grandiositats de la ciutat. A continuació proporcionam les opinions del president Lluís Soler sobre les festes de 1927²⁷²:

«Acto seguido dió cuenta el Sr. Presidente de que antes de Semana Santa, fué terminada la edición del folleto referente a la misma, haciendo propaganda de la grandiosidad y severidad de la procesión.

También manifestó que durante los días de dicha Semana fueron muchos los forasteros que acudieron a nuestra Ciudad, habiendo atendido cumplidamente a cuantos visitaron nuestro domicilio social.»

²⁷⁰ Dins la reunió del 9 de desembre de 1929, ja es creà la Comissió Especial Pro Cavalcada dels Reis Mags encarregada d'organitzar i donar categoria a aquest esdeveniment festiu, la qual quedà formada per Lluís Soler (president), Joan Solé Granell (tresorer), Salvador Ripoll (director artístic), Francesc Lugañes (vocal), Bernabé Martí Bofarull (vocal), Antoni Punyet (vocal), Santiago Vallvé (vocal), Vicenç Brull (vocal) i Pau Recasens (vocal). Una dels tasques més importants d'aquesta comissió seria fer un inventari de totes les disfresses, carrosses i efectes de la cavalcada. L'organització comptà amb el suport del Governador militar el qual aportà el personal militar necessari per a l'organització de la mateixa.

²⁷¹ Pel que fa a les festes de Santa Tecla, el Sindicat d'Iniciativa tindria un representant dins la comissió de festes per tal que aquestes fossin pensades amb l'atracció de visitants forans. Un dels suports més destacats del SIT fou la cessió del dibuix de l'Arc de Berà, obra realitzada per l'artista Gols i que l'entitat ja havia utilitzat com a il·lustració de segells de promoció turística. Aquestes festivitats serien controlades anualment i s'intentaren millorar amb el pas del temps.

²⁷² Llibre d'Actes del Consell Directiu (1926-1929), pàg. 13 volt.

La promoció d'un turisme religiós relacionat amb les festes de Setmana Santa continuava motivant als membres de la junta directiva a començaments de 1930. De fet, es creia que s'havien d'organitzar unes festes totalment diferenciades de les emblemàtiques processons de Sevilla. Per això any rere any es gastaria més en material de propaganda, sobretot en fulletons i prospectes²⁷³. A continuació recollim les impressions del directiu Eduard Estellés²⁷⁴:

«El mismo señor Estellés se extiende en consideraciones sobre la importancia de la Semana Santa en nuestra Ciudad, pues comparada con la de Sevilla resulta más seria, más sincera, más edificante, más mística y puede decirse que más católica, por lo que sería conveniente intensificar la propaganda a fin que nuestra Semana Santa sea conocida en toda España y en el Extranjero.»

Aquesta especial motivació faria que de cada vegada més l'equip directiu s'involucrès dins l'organització d'aquestes festes de Setmana Santa. De fet, tendria cura de coordinar bona part dels serveis logístics per tal de facilitar les màximes comoditats als assistents. Així, es parlaria amb l'Alcalde i la Comissió de Festes de l'Ajuntament sobre el tema de la vigilància i aparcament per als automòbils o l'adequada instal·lació dels corresponents palcos²⁷⁵ a la Rambla de Sant Joan per a la processó del Divendres Sant, entre d'altres. També s'esperava un tren especial amb turistes estrangers, iniciativa organitzada per algunes agències de viatges.

Les festes de Setmana Santa de 1930 també comptaren amb l'organització d'un concurs fotogràfic. La idea era crear dues modalitats (professionals i aficionats) i concedir diversos premis, la qual cosa encara ajudaria a donar a conèixer les processons de Setmana Santa de Tarragona.

Dins aquesta línia d'actuacions encaminades a fomentar els aspectes religiosos i el seu patrimoni monumental també es decidí gestionar amb determinades companyies turístiques la possibilitat de no cobrar l'entrada a la catedral durant els dies festius, en

²⁷³ Aquests prospectes, que incloïen el programa d'activitats, serien àmpliament repartits per totes les poblacions de Catalunya, així com les principals de l'Estat espanyol i l'estranger.

²⁷⁴ Extret del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 3 volt-4

²⁷⁵ El lloguer dels palcos representà uns ingressos de 2.857 pessetes i unes despeses de 1.868 pessetes, cosa que donava un benefici de 989 pessetes, quantitat que l'entitat invertiria en promoció turística per a la ciutat. El nou consell directiu, iniciat el febrer de 1931, estudià la possibilitat de reduir la despesa d'aquests palcos negociant uns preus més econòmics.

especial als estrangers i als grups. Algunes companyies contestarien informant que havien creat un tiquet especial per tal de complir la demanda realitzada.

Sembla que l'organització d'unes vistoses festes de Setmana Santa fou un objectiu que es recuperà amb força el 1935. En aquella edició, s'instal·laren unes grades a la Rambla per a la processó del Sant Enterrament, que aportaren un benefici de 635,55 pessetes; es convocà un concurs fotogràfic relacionat amb les festivitats i s'edità un fulletó²⁷⁶ especial de les mateixes.

La suspensió de les processons de Setmana Santa de 1936 ocasionà molts d'entrebancs a l'entitat, sobretot perquè ja estava a impremta un fulletó i material especial per aquella iniciativa. De fet, el text del fulletó-programa deia el següent²⁷⁷:

«Tarragona, la augusta ciudad Mediterránea, cuyo solio tiene por alfombra la inmensidad del mar azul, festoneado por sus apacibles olas de blanca espuma, y por dosel, el gran tapiz de su incomparable Campo, orlado por la elegante silueta de sus montañas; Tarragona, la ciudad dorada, saturada de luz y de color y dotada de un clima el más amable, que no conoce rival; Tarragona, ciudad dos veces milenaria, de cimientos ciclópeos, museo viviente de toda una civilización romana; Tarragona, con su imponente Catedral, acabado resumen de todos los estilos del Arte cristiano conserva y ama también sus tradiciones y ninguna cual su Semana Santa.»

Des de feia anys l'organització de les festes populars i religioses s'havia convertit amb l'excusa perfecta per promoure un turisme cultural a Tarragona. És per aquest motiu que el gener de 1931, i a iniciativa del Patronat Nacional de Turisme, s'acordà crear una Assemblea d'Associacions locals que tingués cura de treballar i fomentar aquest tipus de festivitats. La persona encarregada de representar els interessos del Sindicat d'Iniciativa en aquesta plataforma cívica seria el directiu Josep Maria Bella.

A més a més, a partir de les opinions de la junta general de socis de gener de 1932 es creà una comissió permanent de festes²⁷⁸. La idea, que demostra la importància que havia adquirit gradualment a nivell social el SIT, sembla que havia sorgit d'una reunió

²⁷⁶ Aquells anys s'editaren diferents fulletons i cartells de les festivitats religioses, alguns dels quals foren dissenyats pels propis directius de l'associació. A tall d'exemple s'ha de dir que el cartell turístic religiós de les festes de Setmana Santa de 1936 seria il·lustrat per la mà del directiu Marcel Riera, qui obsequià a l'entitat amb el dibuix original.

²⁷⁷ Extret de la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona. Fulletó de Setmana Santa de 1936, s/fol.

²⁷⁸ La cavalcada dels Reis Macs continuava tenint un important pes dins les activitats d'aquesta comissió

de les «forces vives» de la ciutat que havia tengut lloc recentment al Cub Gimnàstic. El president de la comissió de festes, Pere Saigí, treballaria de valent per tal de crear un Patronat de Festes de Tarragona i per això inclouria el Gremi de Confiters, el de Cafès i Similars, o el d'Hotels.

La correcta organització de les festes tradicionals de Santa Tecla, cada mes de setembre, continuaren essent una iniciativa de promoció turística per al Sindicat d'Iniciativa. De fet, hi continuà col·laborant dins la comissió especial de festes elaborant-hi el programa d'activitats i l'organització de les mateixes.

Tal volta un dels punts a destacar d'aquests anys en relació a n'aquestes festes patronals tindria lloc el 1927, moment en què el SIT rebria l'encàrrec d'organitzar la secció del «Coso Blanco» dins el marc de les concorregudes festes de Santa Tecla. L'activitat, que tindria lloc entre les 17 i les 19 hores de l'horabaixa del 24 de setembre, bàsicament era una desfilada de carrosses²⁷⁹ en forma de concurs pels carrers de la ciutat²⁸⁰. En aquest sentit, s'enviaren comunicacions a les principals entitats econòmiques, recreatives i regiments demanant inscripcions i se sol·licitaren objectes d'art a les autoritats, corporacions i particulars com a premis per als guanyadors. També es nomenà un jurat encarregat d'atorgar els premis, format per Andreu Segura (Alcalde de Tarragona); Antoni Ramos (professor de dibuix de l'Escola Normal); Joan Molas (professor de dibuix de l'Institut); Francesc Monravà (arquitecte provincial); Josep Maria Pujol (arquitecte municipal) i Salvador Ripoll (professor de l'Escola Municipal de Dibuix i vicepresident del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona).

Sembla que la desfilada de carrosses fou molt vistosa i animada. Tal volta perquè tot seguia un protocol preestablert, ja que fins i tot la comissió havia publicat a la premsa les normes que havien de seguir els participants durant l'espectacle, com ara atendre a les senyes del començament i acabament, la batalla de flors o les amollades de confeti i serpentines.

²⁷⁹ El SIT de Tarragona també participaria amb la seva pròpia carrossa dedicada a una quadriga romana, la qual aconseguiria el primer premi del concurs.

²⁸⁰ D'altra banda, també es va demanar a la Cambra de Comerç que celebrés una exposició comercial dels articles de la comarca.

El resultat del concurs, segons el valor artístic que atorgà el jurat, fou el següent: carrossa «quadriga roma» del Sindicat d'Iniciativa i Turisme (primer premi); carrossa dels «estevets» a càrrec del senyor Esteva (segon premi); carrossa dels «cignes» dels senyors López i Urrubiz (tercer premi); carrossa «Cupido» de Manuel Vilar (quart premi); carrossa «Templet Indi» de la Casa Blandinieres (cinquè premi); carrossa «Gals i Pilotes» de P. Gibert (sisè premi); carrossa «Tennis» del Club Tennis (setè premi); carrossa «Moix» dels senyors Ripoll i Romagosa (vuitè premi) i carrossa dels «alpinistes» dels senyors Mallol i Vallvé (novè premi). A més a més, s'ha de dir que les respectives carrosses de l'Ajuntament i la comissió de festes es presentaren fora de concurs.

Les festes dels Reis Mags²⁸¹ del 1933 foren organitzades amb tot detall mesos abans. Es pretenia aprofitar l'organització de la cavalcada amb finalitats turístiques. Per això, es parlaria amb el Comissari de la Generalitat de Catalunya amb l'objectiu d'aconseguir el pertinent permís per poder habilitar un local de l'entitat a la Casa Provincial de Beneficència i poder conservar tots els objectes d'aquella celebració. L'esmentada autoritat hi vendria a bé a n'aquella petició.

La festa de la cavalcada dels Reis Mags de 1934 fou preparada gairebé un any abans i gràcies a que s'havia creat una comissió especial formada per vuit persones. El motiu es deu a que es complien vint-i-cinc anys des de la seva posada en funcionament. Per aquest motiu, s'arreglà part de la vestimenta utilitzada, es crearen noves comparses i s'estudià tot amb el màxim detall. Un dels aspectes que causà més sensació fou la desfilada d'una nova carrossa, obra de Salvador Ripoll.

En canvi, l'any següent, es decidí que el Sindicat no podia dur tot el pes de l'organització d'aquesta festa. És per això que se cercà el suport d'altres col·lectius i entitats. De fet, la cavalcada sembla que va lluir gràcies als treballs conjunts de la Joventut d'Acció Catòlica, l'Orfeó Tarragoní, l'Ateneu de Tarragona, l'Associació d'Alumnes de l'Escola de Treball, el Club Gimnàstic, els Antics Alumnes de les Escoles Cristianes i la gent del propi Sindicat d'Iniciativa.

²⁸¹ Els orígens d'aquesta cavalcada estan perfectament explicats dins DOLS, Francesc (1996): «La festa dels reis mags», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 11, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàgs. 7-8.

Una altra festa que el Sindicat d'Iniciativa hi formaria part amb dos²⁸² dels seus directius seria l'organitzada per la colònia de valencians residents a Tarragona, els quals pretenien fer un falla i un programa d'activitats culturals català-valencià pel dia de Sant Joan de 1933. Al capdavant dels valencians hi figurava el senyor Pere Solano, qui havia sol·licitat el suport de l'entitat.

D'altra banda, la celebració de la Diada de Tarragona fou un altre esdeveniment que també adquirí un cert protagonisme a partir de 1934. En aquella ocasió s'havia confeccionat un interessant programa d'activitats i que seria atractiu als ulls dels visitants. Així, l'Ajuntament de Tarragona, en col·laboració amb diverses societats de la ciutat, havia organitzat els balls de sardanes, l'actuació dels castellers²⁸³ o una funció de teatre a l'Ateneu.

3.7.3. Les Exposicions i els Congressos: una carta de presentació

De mica en mica, i sobretot a partir dels anys vint, la gent del Sindicat d'Iniciativa se n'adonà de la necessitat d'organitzar, celebrar i participar en esdeveniments d'un cert impacte social i mediàtic. Les exposicions turístiques i els congressos així ho permetien. Tot plegat ajudava a que sonàs amb més força el nom de «Tarragona».

Una de les iniciatives capdavanteres del SIT de Tarragona durant aquests primers anys fou prendre part²⁸⁴ en l'organització del III Congrés de Metges de Llengua Catalana, que el 1919 tindria lloc a Tarragona. El suport a n'aquest tipus d'esdeveniments engrescà i motivà a la gent de l'entitat dedicada a donar a conèixer les contrades tarragonines.

El Cercle de Tarragona, a inicis de maig de 1926, demanà la col·laboració de l'associació turística per tal d'organitzar la quarta edició del Congrés de la Federació de Premsa Catalano Balear, que tendria lloc a Tarragona el 28, 29 i 30 d'aquell mes.

²⁸² Després dels corresponents preparatius i haver celebrat les festes, els dos vocals comentaren al consell directiu que havien estat mal tractats i que havien patit mostres de desconsideració. La resposta no es faria esperar i s'envià un escrit d'insatisfacció respecte a n'aquest tema tot i a l'èxit de les festes.

²⁸³ Les gestions i les despeses dels castellers anà a càrrec del propi Sindicat.

²⁸⁴ Segons AA.VV. (1929): *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*, Vol. 65, Ed. Espasa-Calpe, Madrid, pàg. 357.

Finalment, el Sindicat s'encarregaria de programar quatre visites i repartir entre els assistents diverses guies i fulletons. Els llocs a visitar serien la fàbrica²⁸⁵ i destil·laria dels pares cartoixans de Chartreuse²⁸⁶; la fàbrica de tabacs; les coves romanes i una ruta per diversos monuments.

La ciutat de Sant Sebastià organitzà una exposició turística el 1929. La modesta participació del SIT de Tarragona només es concretà en l'enviament d'un conjunt de fotografies, que s'exposaren al Gran Casino de Sant Sebastià, però ja denota el ferm interès de ser-hi present. Ara bé, sovint l'associació només enviava mostres d'agraïment quan tenien lloc iniciatives culturals que promocionaven el nom de la ciutat. Això és el que va fer el gener de 1930 quan s'assabentà de l'èxit obtingut per la Unió de Ràdio de Barcelona quan organitzà l'acte de Tarragona.

El Foment del Turisme Català organitzà una exposició turística a Barcelona del 30 de gener al 14 de febrer de 1932. De seguida l'entitat volgué participar-hi amb el lloguer d'un stand. L'entitat va satisfer les dues-centes pessetes de l'esmentat lloguer i acordà omplir-lo amb fotografies, fulletons i cartells de la ciutat.

La ciutat de Tarragona els dies 9, 10 i 11 de desembre de 1932 acollí una assemblea de l'Acció Popular Catòlica. Davant la notícia d'aquell esdeveniment la gent del Sindicat va preveure l'arribada d'un gran nombre de «forasters». Això motivà que es preocupassin per tots aquests visitants, rebent-los i acompanyant-los en la visita de les principals bel·leses de la ciutat.

La VII Fira Internacional de Mostres de Barcelona, prevista per al juny de 1934, despertà un notable interès als membres del Sindicat, ja que d'una manera paral·lela s'organitzava el Saló del Turisme i dels Esports²⁸⁷. Era una manera d'animar²⁸⁸

²⁸⁵ La factoria, que romangué oberta des del 1904 fins al 1989, estava ubicada a la part baixa de la ciutat, a la plaça dels Infants, prop del port i de l'estació de ferrocarril.

²⁸⁶ Aquesta beguda d'origen francès tant singular es produïa a Tarragona des del 1904 i esdevé una promoció turística per a la ciutat. No de bades a les seves etiquetes figurava la frase «Liqueur fabriquée à Tarragona par les Pères Chartreux» (Licor fabricat a Tarragona pels pares cartoixans). Per aprofundir més en aquest camp cal consultar OLIVÉ SERRET, Enric (1991): *La Chartreuse de Tarragona: de la fàbrica al convent*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament de Governació, Barcelona.

²⁸⁷ Aquesta iniciativa pretenia ser una secció monogràfica de la Fira i tendria el suport del Patronat de Turisme de Catalunya.

econòmicament aquell any. Davant aquell esdeveniment i considerant del tot necessari que Tarragona hi estigués dignament representada s'acordà participar-hi amb uns estands expositius.

El disseny artístic dels estands fou encarregat a l'artista tarragoní Salvador Alarma amb un pressupost²⁸⁹ màxim de 5.000 pessetes. A més a més, també s'exposarien els principals productes industrials de la regió. La Junta d'Obres del Port i el Gremi d'Hotelers, Cafeters i Similars hi col·laboraren decididament subvencionant una part dels estands. Per a la seva inauguració foren convidades totes les autoritats, les entitats oficials i s'envià una tarja informativa a tots els comerços col·laboradors. Al mateix temps també es contractaren els serveis de dues noies per a que cuidassin els mostradors, els tinguessin nets, i atenessin i venessin a la gent els àlbums de postals i llibres de Tarragona.

Després del concorregut Saló del Turisme de Barcelona s'acordà transportar tot el material dels estands al local social de l'entitat a Tarragona, en especial els cinc diorames que havia fet l'artista Salvador Alarma. D'aquesta manera, molts de ciutadans tarragonins podrien admirar el treball realitzat per l'entitat. Uns mesos després, i ja durant la tardor de 1934, la Generalitat de Catalunya sol·licità els esmentats diorames per poder-los exposar al Pavelló Català de la Fira de Toulouse.

3.7.4. L'Exposició Internacional de Barcelona de 1929

L'Exposició Internaccional de Barcelona²⁹⁰ de 1929 fou un gran esdeveniment per a Catalunya, és més, esdevindria un important revulsiu turístic per a finals dels anys vint. El gran nombre de viatgers que es desplaçaren a la Ciutat Comtal amb la intenció de visitar i conèixer la ciutat i les terres catalanes és un aspecte que no podem deixar de banda quan analitzam aquests anys.

²⁸⁸ Segons FARRERAS, Antoni (1973): *El turisme a Catalunya del 1931 al 1936*, Ed. Pòrtic, Col. Llibre de Butxaca, núm. 70, Barcelona, pàg. 101.

²⁸⁹ S'ha de tenir en compte que es demanaria als comerços de la ciutat que fessin un esforç per tal de contribuir-hi econòmicament.

²⁹⁰ Veure: GRANDÀS, M. Carmen (1988): *L'Exposició Internacional de Barcelona de 1929*, Els Llibres de la Frontera, Sant Cugat del Vallès.

L'ocasió valia la pena i per això es volgué aprofitar aquesta carta de presentació des de diferents segments culturals, socials, polítics i econòmics. No ens ha d'estranyar si des del SIT més d'un any abans de tant magne esdeveniment, ja es començà a plantejar la necessitat de preparar l'edició d'una nova guia i uns fulletons turístics econòmics per poder-los repartir en grans quantitats i aprofitar així el gran volum de gent que es mobilitzaria davant aquella fita internacional. Des del principi es tenia la convicció que s'havia de treballar amb força per captar una part dels turistes desplaçats a la Ciutat Comtal.

Entre els diferents projectes que es pretenien desenvolupar a Barcelona, el directiu Salvador Ripoll, dins la reunió del 17 d'octubre de 1928, proposà encarregar un mapa relleu amb els monuments i panorames més destacats de la província (Arc de Berà, Torre dels Escipions, Mèdol, Pont del Dimoni, Monestirs de Poblet i Santes Creus, etc.), perquè d'una manera fàcil es pogués visualitzar tota l'oferta cultural de Tarragona. La idea, immediatament agradà molt als membres del consell directiu, que acordaren demanar pressuposts per a la seva materialització, ja que a més a més podria ser exposada a l'estand²⁹¹ que tindria l'entitat a l'Exposició Internacional²⁹² de Barcelona.

En determinats moments puntuals el SIT de Tarragona esgotà el seu material de difusió (fulletons i guies). Els motius són diversos: la necessitat de contemplar diversos pressuposts o els treballs de disseny dels nous materials. Un d'aquests buits es produí durant la tardor de 1928, quan s'ultimaven els preparatius per als futurs materials que havien de distribuir-se els propers mesos a l'Exposició de Barcelona. Aquest fet ens dóna una idea de les limitacions en què encara es trobava l'entitat en aquesta etapa.

Pel que fa a l'Exposició Internacional Iberoamericana ubicada a Sevilla, s'ha de dir que s'enviaren unes reproduccions fotogràfiques de la torre dels Escipions i l'Arc de Berà, que havien estat encarregades al fotògraf Vallvé. Aquests treballs s'exposarien en un dels mostradors comercials més centrals de la ciutat andalusa. Precisament, aquell mateix any i coincidint amb l'esmentada Exposició, l'arxiver diocesà Sancho Capdevila

²⁹¹ Per a la decoració dels estands de Barcelona i Sevilla també es feren unes ampliacions fotogràfiques dels principals símbols de la ciutat.

²⁹² L'estructura i organització d'aquest destacat esdeveniment ha estat estudiat per HEREU, Pere (1995): «L'Exposició Internacional del 1929», *Història Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, Vol. 8, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàgs. 376-377.

edità l'obra²⁹³ *Tarragona. Guia Histórico-Arqueològica*, un acurat treball de les principals restes i ruïnes del passat tarragoní, però que a la vegada proporcionava unes dades²⁹⁴ turístiques d'interès al visitant.

L'Exposició Internacional de Barcelona i la Iberoamericana de Sevilla²⁹⁵ de 1929 foren tingudes de seguida en compte com una oportunitat cultural per promoure els interessos del Sindicat d'Iniciativa i Turisme i atreure visitants. Una de les primeres iniciatives sorgí de la Cambra de Comerç, que plantejà la possibilitat d'instal·lar un pavelló romà aferrat al recinte firal de la Barcelona per tal de captar visitants cap a la ciutat. En el pavelló s'exposarien els principals tresors arqueològics i escultòrics dels diferents museus.

Tot el consell directiu s'involucrà en aquest projecte universal, el qual de seguida fou gestionat per un comitè especial²⁹⁶ dirigit des de l'Ajuntament de Tarragona. Els primers acords que decidí aquest subcomitè, en relació a l'Exposició Internacional de Barcelona, foren: procurar aconseguir la concurrència del major nombre d'expositors de la ciutat i de la província; organitzar els mitjans i les gestions adients per atendre correctament el gran nombre de turistes que arribaran a Tarragona durant l'esdeveniment; demanar als propietaris dels establiments hotelers que millorin al màxim els seus serveis d'atenció, neteja i tots els seus serveis en general; organitzar i preparar diversos itineraris de visites procurant comoditat i economia en el servei dels automòbils o sol·licitar de l'Ajuntament que millori determinats aspectes de la ciutat, com la pavimentació dels principals carrers, la construcció del passeig arqueològic²⁹⁷ o de les muralles, l'embelliment dels monuments i tramiti amb el Circuit de Fers

²⁹³ CAPDEVILA, Sancho (1929): *Tarragona. Guia Histórico-Arqueològica*, Imp. Librería Tarraconense J. Antonio Guardias, Tarragona.

²⁹⁴ Capdevila, en el seu treball, també proporciona informació dels transports, hotels, restaurants, fondes, serveis postals, consolats, oficis religiosos, itineraris, excursions, festes o espectacles. Pel que fa al seu apartat sobre «Informes als viatgers» diu que tant el Sindicat d'Iniciativa (Atracció de Forasters), com l'Oficina de Turisme de l'Ajuntament faciliten informació al visitant. Una part del seu treball fou redactat en llengua francesa, conscient que molts dels visitants procedien d'aquest estat veí

²⁹⁵ Pel que fa a la seu expositiva ubicada a Sevilla, el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona només hi col·laboraria mitjançant una proposta de la Diputació de Barcelona, el qual s'oferí per a vendre fulletons, àlbums i reproduccions. El motiu geogràfic i les menors possibilitats de captació turística de la ciutat andalusa condicionaren que l'aposta de l'entitat es concentrés bàsicament a Barcelona.

²⁹⁶ Per tal d'assessorar en matèria turística al comitè especial es creà una comissió encarregada d'estudiar el projecte de pavelló formada pel president Lluís Soler, el vicepresident, el secretari Juli Baixauli i el vocal Salvador Ripoll.

²⁹⁷ Aquest projecte seria treballat i estudiat pels arquitectes Martorell i Pujol.

Especials²⁹⁸ la ràpida millora de la carretera entre Barcelona i Tarragona, ja que en alguns trams era quasi impossible la seva circulació.

Altres demandes urgents que se sol·licitarien a l'alcaldia amb motiu de l'esdeveniment de Barcelona seria la neteja i embelliment de totes les restes arqueològiques de la ciutat i que el monument a Juli Antoni dedicat als màrtirs de Tarragona fos incorporat dins el projecte de passeig arqueològic.

A més a més, i aprofitant l'avinentsa del macro esdeveniment turístic de la Ciutat Comtal, dos mesos i mig abans de la inauguració oficial de l'Exposició, el president Lluís Soler es desplaçaria a Barcelona per entrevistar-se amb el comitè organitzador i visitar al comte de Ruiseñada²⁹⁹ com a subdelegat del Patronat Nacional del Turisme³⁰⁰ de Catalunya per demanar-li suport econòmic amb el propòsit de fomentar el turisme cap a Tarragona.

A iniciativa del president Lluís Soler, i ja inaugurada l'Exposició de Barcelona, el juny de 1929, també es decidí estudiar la idea d'organitzar una Diada Tarragonina³⁰¹ dins el Poble Espanyol de l'Exposició Internacional de Barcelona. Així, se celebrarien les festes i els balls tradicionals en una jornada dedicada a Tarragona, on hi podrien participar l'Orfeó, els Xiquets de Tarragona, la Colla de l'Harmonia i el Cor de l'Àmfora. Les actuacions tindrien el suport d'una gran expedició de tarragonins, que es desplaçarien amb un tren especial per donar suport als participants. La problemàtica econòmica fou un clar entrebanc al projecte.

Tot i a la il·lusió de participar en una Exposició Internacional, sembla que els treballs i la representació de Tarragona no estigué a l'alçada de les circumstàncies. És veritat que

²⁹⁸ A partir del Reial Decret de 9 de febrer de 1926 es creà el *Circuito Nacional de Firms Especiales*, la missió del qual era facilitar i promoure el turisme a través de la millora de les principals carreteres. En aquest sentit, es donà una major prioritat a aquelles vies que fossin més importants per als desplaçaments i els itineraris d'interès turístic.

²⁹⁹ Segons FERNÁNDEZ FUSTER, Luis (1991): *Historia general del turismo de masas*, Ed. Alianza, Col. Alianza Universidad Textos, Madrid, pàg. 287-288, el senyor Juan Carlos Güell Churruca, Comte de Ruiseñada fou el Subdelegat Regional del Patronat Nacional de Turisme de les zones d'Aragó, Catalunya i les Balears.

³⁰⁰ A diferència de la Comissaria Règia de Turisme, el Patronat Nacional de Turisme estava dividit en subdelegacions de zona, fet que denota una major estructura turística estatal.

³⁰¹ Segons Llibre d'Actes del Consell Directiu (1926-1929), pàg. 42 volt.

es feren algunes coses puntuals i s'edità un material³⁰² especial amb l'objectiu de captar visitants cap a Tarragona, però no s'acabà de visualitzar aquesta presència tarragonina a la Ciutat Comtal. Sembla com si en part s'hagués perdut una oportunitat. Prova d'això, és l'aparició d'algunes crítiques com el fragment de l'article d'opinió que proporcionem a continuació³⁰³:

«[...] Així, doncs, avui sense tenir prou dades per a jutjar a consciència, sols apuntem una impressió. La impressió desastrosa que ens ha fet en recórrer l'Exposició Internacional del nostre cap i casal i no veure el nom de Tarragona en cap lloc, en cap stand ni cap palau. Només havem sabut veure de tot el nostre llegat artístic uns tapissos que allí apareixen amb una esclatant unanimitat de provinença. Què fem, doncs els tarragonins? No tenim res en les diverses branques de l'activitat humana què valgui la pena d'ésser exposat? No hi ha res entre nosaltres que podem mostrar-ho amb orgull davant tot el món? [...]»

3.7.5. Els espais naturals i la bona imatge de la ciutat

La bona imatge de la ciutat i la conservació i manteniment dels seus espais naturals és un altre assumpte que també s'ha de destacar en aquest primer període. Per això, i coincidint amb un debat iniciat al *Diari de Tarragona* referent a la manera que s'haurien de podar els arbres de la ciutat, el directiu Juli Francillón opinà que l'entitat s'hauria de pronunciar davant aquesta qüestió. Fruit d'un intercanvi d'opinions, s'acordà que el senyor Francillón, en nom del Sindicat d'Iniciativa, publicqués una nota de premsa donant a conèixer la seva opinió. A continuació proporcionem l'esmentat comunicat de premsa publicat al *Diari de Tarragona*³⁰⁴ el dissabte dia 17 de desembre de 1910:

«Señor Director del Diario de Tarragona.

En el número del miércoles del diario de su digna dirección, vimos con verdadera satisfacción que ponía las columnas de dicho periódico á disposición de todos los que querían intervenir, con su opinión, en tan importante asunto de la poda del arbolado de la ciudad y, especialmente, de la Rambla de San Juan.

Nuestra opinión, es la de que, el Ayuntamiento adoptara (ó estudiara) la proposición que hizo en su discurso en la Asamblea de constitución de este Sindicato, un entusiasta de Tarragona, á saber:

³⁰² Segons la notícia «Un nuevo folleto turístico» publicada al *Diario de Tarragona* (27/06/1929), pàg. 1, ens donam com gairebé després d'un més de ja haver-se inaugurat l'Exposició Internacional de Barcelona, l'Ajuntament de Tarragona presenta un fulletó turístic molt interessant, amb dibuixos de l'artista Xavier Bella. És veritat que aquest macroesdeveniment es perllongaria fins al gener de 1930, però ja s'hagués pogut preveure tenir-lo abans.

³⁰³ BORONAT, J. M. (1929): «Tarragona i l'Exposició», *Diario de Tarragona*, (08/06/1929), pàg. 1.

³⁰⁴ *Diari de Tarragona* (17/12/1910), pàg. 1.

Teniendo en cuenta que las raíces crecen con relación á la cantidad de tierra y de agua y que también están en relación con las ramas y las hojas, habría por lo tanto que coronar ligeramente los árboles todos á una misma altura para que el aspecto de conjunto resultara estético.

[...] Dotaríase de este modo á Tarragona de un hermoso paseo de verano, donde á más de la agradable brisa del mar, se disfrutaría de deliciosa sombra. Por lo cual y por creer que entra de lleno en el objeto para que ha sido constituido este Sindicato, es por lo que, aprovechando la amable facilidad que nos ofrece su popular periódico, somos los primeros en acudir con nuestra opinión creyendo que no seremos los últimos por tratarse de un asunto provechoso para el vecindario de Tarragona.»

Amb el temps, la inquietud pel manteniment d'una bona imatge de la ciutat es convertiria en una espècie d'obsessió. Prova d'això són els comentaris que reproduïm a continuació³⁰⁵:

«Se acuerda oficiar al Excmo. Sr. Alcalde para evitar la mendicidad en esta población por efecto deplorable que causa ese espectáculo por las calles.»

Sovint, també se sol·licitaria a l'Ajuntament de la ciutat per a què conservés boniques i netes les entrades de la ciutat. D'altra banda, i en aquell mateix sentit, a iniciativa del directiu Manuel de Peñarrubia, també es postularia la possibilitat de col·laborar amb l'Associació d'Amics de l'Arbre plantant arbres³⁰⁶ per fer més boniques i vistoses les entrades de l'estació. Per això, es demanà un pressupost de jardineria i es contemplà la possibilitat d'ampliar l'empedrat de la zona.

A més a més, pel que fa a la corporació municipal se li sol·licitaria que plantés hedra per tota la paret del passeig de Santa Clara i enderroqués una caseta abandonada situada vora el portal de Sant Antoni, ja que totes dues situacions provocaven dolents efectes visuals en aquelles zones.

Paralel·lament, també es demanaria als propietaris dels solars o petits terrenys buits ubicats dins la ciutat que, mentre no construïssin edificis, plantessin arbres o plantes per millorar la imatge urbana.

³⁰⁵ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 48.

³⁰⁶ Altres llocs on es plantejà el plantament d'arbres amb motius d'embelliment per al visitant foren el Camp de Mart, el Balcó del Mediterrani, el portal del Rosari o el passeig lateral del zig-zag.

Seguint amb aquesta línia d'actuacions, a finals de setembre de 1911, ja es plantejaria una discussió dins el consell directiu centrada en si l'Ajuntament de Tarragona hauria d'obligar o no a fer tancar els solars buits de la ciutat. Uns pensaven que la mida era necessària, tenint en compte que s'omplien de fems i brutor, causant una mala imatge als visitants, mentre que d'altres opinaven que aquella iniciativa era millor no proposar-la a la corporació municipal, perquè sí s'aixecaven les parets als solars es perdrien moltes de les vistes panoràmiques de la ciutat situades al final de les Rambles. Finalment, només es demanaria a l'Ajuntament i a la Junta de Sanitat que obligués als propietaris a fer net amb freqüència els seus solars.

D'altra banda, també s'insistí a la Comissió de Monuments que ordenés la neteja de l'aqüeducte romà per les males herbes que allà hi havien crescut. A més se sol·licitava que es fes el mateix amb les existents localitzades en el camí que conduïa a aquell lloc.

Les queixes ciutadanes a causa de la construcció d'una sanatori al voltant de les proximitats de la concorreguda platja de la Rabasada, feren que el president del SIT s'entrevistés amb el president de la Diputació, l'abril de 1926, demanant-li la possibilitat d'allunyar aquesta construcció de la platja, ja que així s'evitaria el perill d'abocament d'aigües residuals.

A proposta del vocal Francesc Membrillera, el paratge natural conegut com «el Mèdol», fou un dels llocs que per les seves bel·leses, es gestionà la seva protecció a través de la Direcció de Belles Arts. La idea era la seva conservació, però després sorgí el projecte d'adquirir una part dels terrenys on es localitzava la cantera romana, que tinguessin un camí d'entrada per la carretera de Barcelona. El projecte de declaració de l'espai, com a paratge nacional, es tornaria a demanar el 30 d'octubre de 1928.

Dos anys després, el febrer de 1930, el consell directiu quedà angoixat quan s'assabentà que s'havia venut³⁰⁷ la finca del Mèdol i que a més s'estava explotant una cantera de pedra pròxima. De seguida es prengué la decisió d'esbrinar i si arribàs el cas denunciar aquesta «profanació de tan singular paratge». Finalment es denuncià aquella pràctica a

³⁰⁷ Sembla que la finca havia estat adquirida pel senyor Baredas de Barcelona.

la Comissió de Monuments i es reiterà la petició de declarar aquell espai amb la categoria de paratge natural.

El propietari de la finca rústica on s'ubicava el Mèdol, el maig de 1930, acabaria contactant amb l'associació i oferint la possibilitat al SIT de Tarragona d'encarregar-se i gestionar les visites d'estrangers a la seva propietat. La idea seria ubicar una caseta amb un guàrdia que controlàs les visites i fer una neteja general del paratge. Per això es cobraria una mòdica quota d'entrada que serviria per al seu manteniment.

Abans de prendre cap decisió es va voler inspeccionar el terreny per visualitzar l'estat real en què es trobava la cantera romana del Mèdol. Finalment es parlaria amb el propietari de la finca, s'acceptaria la gestió d'aquell espai natural i se cercaria una persona que per un mòdic preu acceptàs la tasca de guàrdia³⁰⁸. La veritat és que uns mesos després l'entitat no acabava de gestionar amb èxit aquella part de la finca i decidir traspasar-la a una agència turística perquè se'n fes càrrec de l'explotació.

3.7.6. El foment de l'excursionisme

La promoció de les activitats excursionistes es dugué a terme gairebé des dels inicis. De fet, ben aviat se cercaren representants a les localitats de Valls i Espluga per a l'organització de les excursions a Poblet i Santes Creus. A més a més, la idea d'organitzar i promoure excursions entre els socis³⁰⁹ i els directius del Sindicat és un aspecte que tampoc es pot deixar de banda ja des d'aquests primers moments.

Les caravanes turístiques i les excursions, que organitzaven els diferents congressos foren contemplades pels membres de la junta directiva, com una vertadera oportunitat per a donar a conèixer Tarragona. Així, des dels inicis es realitzaren nombroses gestions per tal d'aconseguir incrementar el nombre d'aquests visitants. Entre els primers grups, cal destacar una caravana automobilística del mes d'abril de 1911 o la visita d'una representació del Congrés Eucarístic de Madrid del mes de juny de 1911.

³⁰⁸ La persona contractada percebria 2 pessetes diàries.

³⁰⁹ La primera excursió que es té constància que feren els membres de l'associació fou l'organitzada a Poblet i Santes Creus. Per això, abans es demanà informació dels preus i condicions de l'estada al conserge del monestir, la qual seria col·locada en un lloc ben visible dels locals.

Per tal de poder captar aquests excursionistes-visitants, els reunits decidiren que quan s'assabentessin de qualsevol caravana o congrés que es realitzés a l'Estat espanyol, regalarien un carnet³¹⁰ amb les descripcions de les bel·leses i excel·lències de Tarragona als seus participants.

En aquest anterior sentit, també es feren les gestions³¹¹ bastant més directes perquè determinats grups excursionistes visitessin Tarragona. Prova d'això, foren les facilitats que propicià l'entitat a un grup de dos-cents excursionistes esperantistes que es desplaçaren a Tarragona durant la primavera de 1911; les gestions d'una caravana d'un nombrós grup del Cercle Artístic de Barcelona durant la tardor d'aquell mateix any; el viatge d'un grup de persones que des de Mèxic es desplaçarien a Tarragona; una excursió artística a Tarragona dels socis del Centre de Lectura de Reus; una altra organitzada pel Cap de la Biblioteca Provincial de Lleida; una caravana excursionista del Sindicat d'Iniciativa de l'Arrondissement de Saint-Flour per a l'abril de 1912; una del Liceu Escolar de Lleida; l'excursió d'un grup de setanta-cinc estudiants de l'Institut de Reus; la visita d'un grup de la classe de Teoria i Història de l'Art de l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona encapçalat pel professor Lluís Folch i Torres; el desplaçament de 16 integrants de la secció fotogràfica del Centre Excursionista de Barcelona o els detalls que es tingueren amb els seixanta-cinc membres de la banda de música valenciana de Torrente.

A instàncies de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona, a partir del març de 1912, s'organitzaria l'estada dels excursionistes participants en el 1r Congrés d'Higiene Escolar de Barcelona. Els quaranta visitants foren obsequiats amb una guia de la ciutat. Tots ells expressaren el seu agraïment per totes les atencions rebudes.

El Centre Excursionista de Bages a Manresa envià un escrit el 22 de maig de 1912 anunciant i convidant a la gent de l'entitat al 2n Congrés d'Excursionisme Català. De seguida, s'acordà la participació i representació³¹² en aquell destacat esdeveniment.

³¹⁰ Segons el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 35.

³¹¹ Segons SANTACANA, Carles; PUJADAS, Xavier (1995): «Del primer excursionisme al turisme», *Història Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, Vol.8, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàg. 371, l'etapa compresa entre el 1900 i el 1930 assistirem a un procés d'institucionalització de tot el món excursionista.

³¹² El president i el directiu Joan Molas foren els encarregats de representar a l'associació, a més de gestionar que el tercer congrés excursionista tingués lloc a Tarragona.

Alhora, es rebé una altra carta del president del Centre Excursionista de Catalunya manifestant la seva voluntat de proposar Tarragona com el lloc on organitzar la tercera edició d'aquest congrés. Els reunits acordaren fer totes les gestions possibles per dur a bon port aquell projecte, que tan beneficiós seria per al turisme.

Finalment els desitjos es compliren, i el 1914 tingués lloc a la ciutat el 3r Congrés de les Societats Excursionistes de Catalunya. Una fita rellevant i a tenir en compte en aquests moments inicials en què el foment de l'excursionisme i la coneixença del territori motivaran molts dels primers desplaçaments, com és ara el d'un grup de l'Acadèmia Àngel Guimerà, el 8 de setembre de 1915.

Sembla que aquest tercer Congrés Excursionista tindria un important contingut turístic si s'analitzen els temes tractats³¹³. Així doncs, el binomi «excursionisme» i «turisme» es donava la mà. Segons el congressista i secretari de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona, Manel Folch i Torres, havia arribat el moment en què els sindicats d'iniciativa possessin en valor allò que les societats excursionistes havien descobert i conservat, que ho propaguessin i ho donessin a conèixer, facilitant tot els mitjans per fer-ho possible.

Un repte important fou l'excursió d'un nombrós grup de quatre-centes persones del Gimnàstic *Sportmen's Club* de Barcelona, que havien de visitar la ciutat el 16 de juny de 1912. Els directius hagueren de cercar el suport d'alguns socis per a l'organització de les visites i itineraris. Sembla que l'allotjament fou un assumpte fàcil de resoldre, segons el secretari del Club Pedal. Finalment, i després dels esforços dipositats, la comissió organitzadora d'aquest viatge-excursió anuncià la seva suspensió per motius aliens a la seva voluntat.

Algunes excursions tingueren un component polític destacat. Prova d'això, foren les facilitats que es proporcionaren a Antoni Roca Codina com a organitzador de l'excursió a Tarragona que havien de fer els membres de la 5a Assemblea de la Unió Nacional Catalanista, l'octubre de 1912. A més a més, també es feren gestions amb el president

³¹³ Segons ROMA CASANOVAS, Francesc (2009): *L'excursionisme a Catalunya 1876-1939*, Ed. Bubok Publishing, Madrid, pàg. 243.

de la Unió Democràtica Nacional. Per aquesta destacada activitat s'enviaren mil guies a Barcelona per a ésser repartides entre els assembleistes.

Els delegats de l'entitat a Toledo, els germans Lluís i Josep Ferré Domenech, el 31 d'agost de 1912 informaren que havien aconseguit que Tarragona figurés dins l'itinerari de l'excursió que havien de fer els membres amb motiu del Centenari del Greco.

D'altra banda, també s'ha de dir que a partir d'aquests anys vint una part d'aquest fenomen excursionista evolucionarà cap a noves tendències turístiques: ens referim al càmping³¹⁴. Una modalitat que no podem deixar de banda quan analitzem aquests anys.

Les cartes, els telegrams o els escrits sol·licitant informació abans d'organitzar excursions a Tarragona tingueren una continuïtat constant durant la dècada dels anys vint. Una de les sol·licituds més significatives fou de l'entitat barcelonina Foment de la Sardana, que programà una excursió marítima amb unes sis-centes persones per al 1928. A continuació, per la seva rellevància, reproduïm les opinions i decisions dels directius davant aquella activitat³¹⁵:

«El Sr. Presidente de la Sociedad el “Foment de la Sardana” de Barcelona organiza una excursión por mar a esta Ciudad, calculándose que nos visitaran unos 600 excursionistas.

Después de leído el programa de esta excursión para cuyo itinerario se facilitaron datos por el Sr. Soler, se acuerda que una Comisión del Consejo Directivo del Sindicato se halle en el puerto a la llegada del buque en que vengan los excursionistas, a fin de dirigirles un saludo, y acompañarles en su visita a la catedral y demás monumentos arqueológicos de la ciudad.»

Altres excursions d'aquesta època foren les de les Escoles Pies de Mataró, l'Ateneu de Tortosa, els treballadors de la fàbrica de teixits del Marquès de Villanueva, una caravana d'un centenar d'automòbils procedents de Gènova, que arribaren el 25 de juny de 1920, l'alumnat i professorat de l'Institut de Lleida, etc.

³¹⁴ Segons SANTACANA, Carles; PUJADAS, Xavier (1995): «Del primer excursionisme al turisme», *Història Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, Vol.8, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàg. 373.

³¹⁵ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1926-1929), pàg. 25 volt.

En alguna ocasió els excursionistes només feien una aturada en tren a l'estació, ja que el seu destí era un altre. Aquests petits moments també foren utilitzats pels membres de l'associació per passar a saludar i repartir fulletons, ja que s'aprofitava qualsevol oportunitat per atreure possibles visitants. A tall d'exemple, això és el que passà l'abril de 1929³¹⁶:

«Con motivo del Congreso Internacional de Ciudades pasó un tren especial por esta estación de ferrocarril habiendo ido una Comisión de Consejo Directivo a saludar a tan ilustres viajeros, entregando folletos de propaganda»

Els excursionistes que es reberen amb motiu de les festes de Setmana Santa de 1929, no només realitzaren activitats religioses sinó que feren altres visites, com les de la fàbrica de tabacs o el Club Nàutic. Aquests, que es traslladaren amb trens especials, foren acompanyats en tot moment pels directius de l'entitat, els quals organitzaren els pertinents itineraris.

En aquests moments els treballs realitzats pels membres del SIT en matèria excursionista eren bastant esporàdics³¹⁷, depenent de les circumstàncies i a l'espera que grups s'interessessin. De fet, en aquests moments de finals dels anys vint es comentava el següent de l'entitat³¹⁸:

«Á menudo organiza excursiones colectivas á los célebres monasterios de Poblet y Santas Creus, así como al Puente del Diablo, al Clot del Medol, ruinas de Centellas, Tamarit, Torre de los Escipiones, etc.»

Des de la presidència de Lluís Soler, el maig de 1929, es postulà la possibilitat d'organitzar una excursió a Sitges, expedició que finalment arribaria fins a Barcelona per poder visitar el recinte firal de l'Exposició Internacional i contemplar la seva bonica il·luminació. L'excursió es repetiria l'any següent amb l'objectiu de visitar l'exposició de clavells.

³¹⁶ Segons Llibre d'Actes del Consell Directiu (1926-1929), pàg. 39 volt.

³¹⁷ Tanmateix, de mica en mica s'articulà una oferta excursionista per les comarques i nuclis tarragonins. Prova d'això és que l'arxiver diocesà Sancho Capdevila a la seva guia *Tarragona. Guia Histórico-Arqueològica* de 1929 ja inclogué un interessant apartat dedicat a les Excursions.

³¹⁸ Extret de: AA.VV. (1929): *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*, Vol. 65, Ed. Espasa-Calpe, Madrid, pàgs. 357-358.

El Liceu Escolar de Lleida programà una excursió a Tarragona durant la primavera de 1930. El SIT de Tarragona hi col·laborà amb l'assessorament cultural de les visites i proporcionant un material turístic de la ciutat per al grup.

Un altres grup seria els de piragüistes aragonesos, que organitzaren una excursió pel riu Ebre des de Saragossa fins a la seva desembocadura. La iniciativa comptà amb el suport del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona ja que els tramità els corresponents permisos de pernòctació en el far de Buda.

La promoció d'unes rutes excursionistes alternatives a les ja tradicionals fou un assumpte que s'estudià el juny de 1930. Per tant, es volia ampliar l'oferta existent i poder oferir així un major ventall de possibilitats als visitants. Cal tenir en compte que en aquells moments se solia visitar Poblet, Creus o Mèdol. A n'aquests indrets ja tradicionals s'hi volien afegir Tortosa, Escornalbou o Tamarit, entre d'altres llocs de la província.

Un material que no publicà el SIT però que no podem obviar quan analitzam l'excursionisme tarragoní d'aquests anys és el quart volum³¹⁹ de la col·lecció *Album Meravella. Llibre de les belleses naturals i artístiques de Catalunya* i que es dedicà íntegrament a Tarragona. Aquesta publicació que supera les tres-centes pàgines, obra de diversos autors i editada a Barcelona el 1931, és d'una qualitat exquisita i aporta tota una informació molt interessant per poder conèixer i valorar la província. Sens dubte, la seva aportació fotogràfica mereix una especial atenció ja que afavoreix el coneixement de la regió i promou aquests desplaçaments.

De mica en mica, el SIT de Tarragona s'assabentà de la visita de nous grups excursionistes, com és ara el Centre Natura de Barcelona que visità la ciutat el febrer de 1932. En molts de casos una petita representació de l'entitat tenia cura de reber-los i tenir algun tipus de detalls amb aquests grups. El mateix faria un any després amb el Dinamic Club de Barcelona, que arribà el 2 d'abril, l'Institut Geogràfic de Grenoble, l'Agrupació d'Estudiants de Farmàcia Francesos o l'Associació d'Estudiants Universitaris de França i Bèlgica.

³¹⁹ AA.VV. (1931): «Tarragona», *Album Meravella. Llibre de les belleses naturals i artístiques de Catalunya*, Vol. 4, Ed. Centre Excursionista Barcelonès-Llibreria Catalonia, Barcelona.

La constitució definitiva de la Federació Espanyola de Sindicats d'Iniciativa i Turisme – FESIT– tingué lloc a finals de juny de 1932 a la ciutat mallorquina de Palma. El SIT, a més d'enviar dos dels seus directius com a representants de l'entitat, també organitzà una excursió a l'illa que sortiria amb el vapor del dia 22 de juny i que coincidiria amb l'esmentada assemblea.

Sembla que a partir d'aquests moments, la gent del Sindicat intensificà la pràctica excursionista i aquestes de cada vegada foren més llunyanes. Així, a mitjans febrer de 1933 l'equip directiu proposà organitzar una excursió al Santuari de Núria. La idea era visitar l'esmentat temple, contemplar les belleses naturals dels Pirineus, i a la vegada assistir a les pràctiques i concursos d'esport d'hivern que havien de tenir lloc a la vall de Núria.

L'organització del viatge/excursió a Núria acabaria entusiasmant a nombroses persones de la Tarragona. Davant aquell previsible èxit de concurrència i motivà encara més aquella eixida s'acordà establir una copa com a premi del SIT al guanyador de la classificació general del concurs i una altra al guanyador dels classificats tarragonins.

Un altre manera de col·laborar amb el foment del l'excursionisme tarragoní consistiria en acceptar una proposta del Centre Excursionista de Tarragona, i formulada el mes de maig de 1933. La sol·licitud d'aquest Centre es concretava en poder utilitzar el local social del Sindicat per poder organitzar les corresponents reunions a canvi de fer una aportació de 30 o 35 pessetes mensuals.

De mica en mica, l'Oficina de Turisme de Catalunya començà a enviar grups d'excursionistes a Tarragona, la qual cosa va ser molt ben vista per l'associació. Un dels primers i més nombrosos fou mitjançant el suport de l'Associació Obrera de Concerts, que desplaçà a cinc-cents excursionistes. Davant la previsió que n'arribassin més s'organitzaren unes festes per tal de fer-los agradable la seva estada.

El Cap de l'Oficina de Turisme de la Generalitat, el senyor Armengol, acompanyat d'una petita comitiva féu una excursió per Escornalbou a finals d'abril de 1935 on admiraren els paisatges de la zona. La visita, a més serví per parlar sobre alguns temes

relacionats amb el SIT i alhora demostrar el seu interès en què s'organitzés a Tarragona la futura assemblea de la FESIT.

La mateixa Oficina de Turisme de Catalunya, l'abril de 1936, comunicà que un grup d'estudiants de l'Escola Normal de Barcelona tenia la intenció de desplaçar-se a Tarragona per tal de conèixer la ciutat. En aquest sentit, sol·licitaven una llista de les obres o publicacions que tractassin els museus, els monuments, etc. Òbviament, s'accedí a respondre en el sentit de la pregunta formulada.

4. LA LLUITA PER LA SUPERVIVÈNCIA I LA VOLUNTAT DE CONTINUAR TREBALLANT EN PRO DEL TURISME (1939-1960)

4.1 Les dificultats arran del període bèl·lic i la postguerra

4.2 Els vincles amb les altres associacions turístiques. De la Federació Espanyola de Sindicats d'Iniciativa i Turisme –FESIT– a la Federació Espanyola de Centres d'Iniciativa i Turisme –FECIT–

4.3 Paràlisi i impuls a certs projectes modernitzadors

4.3.1. Algunes iniciatives en el marc de la indústria de l'allotjament

4.3.2. El ferrocarril continua essent primordial

4.3.3. La xarxa de carreteres: la necessitat d'unes bones connexions

4.3.4. El port de Tarragona i els serveis marítims

4.4 Les diferents publicacions destinades a la promoció turística de Tàrraco

4.5 Cultural i natura: un binomi turístic de gran interès

4.6 Tàrraco Monumental

4.7 El Fòrum romà: una reivindicació arqueològica amb vocació turística

4.8 Les Fires d'Artesania i Art

4.9 Les festes populars de Tarragona: un reclam turístic

4.10 L'excursionisme i el turisme

4.1 Les dificultats arran del període bèl·lic i la postguerra

La sessió de la junta directiva del 24 de març de 1939 ja esmentaria al seu Llibre d'actes la referència «*III Año Triunfal*». Això suposava l'inici d'una nova etapa històrica en la qual el SIT de Tarragona passava a integrar-se plenament dins el nou règim de la dictadura franquista. De fet no quedava un altre remei i per això ens trobam amb les següents referències³²⁰:

«Se lee el acta de la sesión anterior que es aprobada al reintegrarse a la España Nacional [...]. Se acuerda agradecer al Excmo. Gobernador Militar y demás autoridades locales las facilidades que nos ha dado para posesionarnos nuevamente del local y por el apoyo que los señores Gobernador Civil³²¹ y Alcalde han prestado a esta Junta. Se toma el acuerdo de solicitar del Excmo. Ayuntamiento el nombramiento de un

³²⁰ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 2.

³²¹ Tanmateix el Governador Civil envià un escrit en relació a la depuració de personal, encara que ben aviat també s'interessà per la situació turística existent abans de l'alçament militar.

delegado de la Corporación Municipal y una subvención mensual que nos permita utilizar el material de la extinguida Oficina Municipal de Turismo. Igualmente se acuerda comunicar a la Delegación Provincial de Propaganda de F.E.T. la reanudación de actividades y solicitar el nombramiento de un delegado³²² de la misma para la junta y enviar una salutación a otras actividades locales.»

La posada en funcionament de les activitats i afers del Sindicat d'Iniciativa no va ser fàcil, sobretot si es té en compte que diversos socis i directius patirien l'exili i la repressió franquista i quan s'accedí novament al local s'adonaren que havia desaparegut pràcticament tot. La llista³²³ de béns «espoliats» era bastant llarga i dóna compte de la intensitat final de la guerra. Ara bé, de mica en mica es reposà el material necessari per començar a treballar l'oficina i es contractaren els serveis d'un empleat i una mecanògrafa, cadascun amb uns sous ben discrets.

Ben aviat també se cercà un local més cèntric i aprofitant la conjuntura es decidí fer les gestions oportunes per tal de poder ocupar l'antic local del Centre Catalanista Republicà ubicat al passeig de la Rambla del Generalísimo número 50. La idea del directiu Josep Maria Melendres³²⁴ es materialitzaria entre abril i maig de 1939 i de fet quatre mesos després ja s'organitzaria la inauguració oficial del mateix amb una exposició de l'escultor Salvador Martorell.

El parlament que oferí el president en ocasió de la inauguració oficial del nou local social mereix una atenció especial, sobretot si tenim en compte el context històric del moment i alhora perquè es posen de manifest unes suposades desavinences amb l'anterior autoritat política republicana³²⁵. A continuació, proporcionam un fragment de la crònica que es relatà en ocasió d'aquell acte³²⁶:

³²² La persona escollida per a vetllar i representar els interessos de la Prefectura Provincial de Propaganda de FET i de las JONS seria Isidro Valentones. Ara bé, uns mesos després seria substituït pel senyor Sabater Palomares.

³²³ Segons la valoració inicial que es feu en un primer moment es trobaren en falta els següents objectes: els quadres de la catedral i la torres dels escipions, una cadira, dos penjadors, dues tovalloles petites, dues tovalloles grans, dos gots de vidre, una làmpara portàtil, tres tinters de vidre, dues escopideres, tres estorilles de coco, una catifa, un rellotge de paret, un lavabo de water, totes les bombilles, un poal d'aigua, dos taburets de roure, quatre seients de mimbre, una màquina d'escriure i totes les obres d'art.

³²⁴ Sembla que aquest local era de la seva propietat.

³²⁵ És important fer notar que almenys a nivell escrit no es té una constància anterior d'aquests conflictes polítics del SIT amb els membres de la República i que segurament obeïa a una estratègia per tal d'encaixar millor el SIT dins l'estructura franquista.

³²⁶ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 7 volt-8.

«El Presidente toma la palabra para renovar ante las dignísimas autoridades asistentes, los deseos del Sindicato de trabajar incansablemente para el mayor desarrollo del turismo en nuestra provincia, que es contribuir en el radio de acción que nos está encomendado a la difusión de las bellezas de España, máxime ahora que ha desaparecido aquella baja política, que con la capa de que la labraban para dignificar el turismo no hacían más que combatir a nuestro Sindicato por el hecho de que sus Juntas siempre han estado integradas por elementos que no pertenecían a núcleos que en los últimos años han llevado el timón del municipio de Tarragona. Hacer resaltar que precisamente en el mismo local que hoy alberga el Sindicato era donde se habían fraguado todas las intrigas conducentes a anular nuestra labor. Dedicó un elogio a los miembros de la Junta que en el periodo de dominación marxista supieron sostener el Sindicato completamente apartado de toda actividad, limitándose a cuidar de su administración y conservación del material existente. Finalmente renovó nuestra adhesión incondicional al Gobierno nacional y a nuestro Caudillo.»

La inauguració del nou local³²⁷, el suport a l'entitat de les diferents institucions franquistes, l'organització de les festes populars de Santa Tecla com a patrona de la ciutat amb molt d'encert, i algunes petites iniciatives puntuals fa que poguem parlar d'un ràpid reconeixement polític i social del SIT de Tarragona. Òbviament, això es traduí amb un increment del nombre de socis, ja que durant la tardor de 1939 es donaren d'alta Eusebi Múgica Jaca (president de la Diputació), Agustí Sandoval, Josep Maria Moncaba López, Joan Boada Piqué, Pere A. Martínez, Albert Díaz de Brito, Josep Macian Pérez, Antoni Sánchez Galán, Germà Lorente, Bartomeu Sartigán, Josep Maria Mayol, Joan Vallvé Morera, Josep Maria Moragas o Lluís Claudet Fortis, entre d'altres.

D'altra banda, també s'hagueren d'iniciar els contactes amb la nova institució turística estatal, el Servei Nacional de Turisme³²⁸. La idea era informar de la reanudació de les tasques de l'entitat i sol·licitar una subvenció mensual ordinària, l'enviament de material de promoció, els serveis d'un intèrpret i una subvenció anual extraordinària a causa de l'espoli que havia sofert el local. A més a més, també se sol·licità el deute que tenia pendent l'anterior institució turística estatal.

³²⁷ El trasllat i l'adequació al nou tingueren un cost de 2.406 pessetes, xifra elevada si es té en compte el difícil context econòmic del moment. La Diputació Provincial de Tarragona va fer una aportació extraordinària de 500 pessetes.

³²⁸ En l'àmbit estatal, el Patronat Nacional de Turisme –PNT– desaparegué, a causa de la Guerra Civil, i donà pas a la Direcció General de Turisme –DGT– mitjançant una institució intermitja anomenada *Servicio Nacional de Turismo*. Per a més informació es pot consultar l'obra de FERNÁNDEZ FUSTER, Luis (1991): *Historia general del turismo de masas*, Ed. Alianza, Col. Alianza Universidad Textos, Madrid, pàgs. 294-295.

Les senyals d'adhesió al nou règim foren constants en aquests primers anys. Així, abans de començar cada reunió es feia constar el lema «*Año Triunfal*» i s'havia de demostrar una perfecta sintonia amb el poder polític. Prova d'això és que quan es rebé un escrit del president de la Comissió organitzadora demanant un representant de l'entitat per a la peregrinació a la Santíssima Verge del Pilar en honor als excaptius de la Guerra, de seguida es nomenà al senyor Timoteu Zanny perquè hi actués de delegat.

A partir de la reunió del 10 d'agost de 1939 també ens trobam amb una reincorporació del president Guillem Boxó dins els afers de l'entitat després d'haver satisfet els seus corresponents deures militars.

La creació a nivell estatal de la Direcció General de Turisme³²⁹ es posà de manifest amb l'escrit que es rebé d'aquesta institució el 18 de setembre de 1939. En el document s'informava que en breu s'enviaria una important remesa de propaganda i que a partir del gener de 1940 es podria demanar una modesta col·laboració econòmica³³⁰ de l'estat. També es contestava afirmativament a la petició del Sindicat d'assumir la representació oficial del Servei Nacional de Turisme, cosa que va ser molt ben vista per l'equip directiu.

La discreta, però bona marxa del SIT de Tarragona durant aquests primers moments de l'etapa franquista, contrasta amb la situació general de crisi que es vivia en aquests anys. De fet, gradualment s'incorporaven més socis i algunes institucions feien efectives unes determinades aportacions anuals. Un dels exemples més significatius és el de la Diputació Provincial de Tarragona que aportà una subvenció anual de 3.000 pessetes per a gastar lliurement i una altra de 5.000 per a conceptes més concrets.

Pel que fa a la Diputació Provincial de Tarragona s'ha de dir que uns anys després de la Guerra Civil ja crearà una Comissió d'Educació, Esports i Turisme³³¹ dins la seva junta

³²⁹ Segons ESTEVE SECALL, Rafael; FUENTES GARCÍA, Rafael (2000): *Economía, historia e instituciones del turismo en España*, Ed. Piràmide, Madrid, pàg. 56, cal tenir en compte que l'estructura de la Direcció General de Turisme ja l'havia creada el bàndol franquista dins la pròpia Guerra Civil, més concretament, el 30 de gener de 1938, quan havia creat el Servei Nacional de Turisme.

³³⁰ Després de valorar les despeses que tenia l'associació i que era l'organisme que representava els interessos turístics de la Direcció General de Turisme s'acordà demanar una subvenció de 6.000 pessetes.

³³¹ Tota la seva documentació es pot consultar a l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona –AHDT–, on es conserven els Llibres d'Actes de la Comissió d'Educació, Esports i Turisme entre 1949 i 1968. Si analitzam detingudament els treballs d'aquesta Comissió ens adonam, entre d'altres notícies, que

gestora. De l'anàlisi dels llibres d'actes que es disposen es desprèn com el tema cultural, artístic i arqueològic³³² es lliga amb unes clares connotacions turístiques. A més a més, també es significatiu com en el mateix nom de la comissió ja s'incorpori el mot «turisme», signe de preocupació per aquest camp. Ara bé, s'ha de dir que els esforços d'aquesta Comissió se centraran majoritàriament en l'educació, els esports o les biblioteques, àrees per ventura més necessitades a nivell immediat. Tanmateix, els seus pocs recursos econòmics limitaran en aquests primers moments la concessió d'ajuts o subvencions, inversions que s'incrementaran amb el tema turístic a partir dels anys seixanta.

L'Ajuntament de Tarragona a més de fer anualment unes aportacions econòmiques al SIT també tingué en compte les tasques que venia realitzant i procurà fer-se amb els seus serveis. Així, malgrat només sigui un petit exemple, s'ha de dir que de seguida que es creà la Comissió d'Ornament Públic i Embelliment dins el sí de la corporació municipal, l'associació hi quedà representada mitjançant la designació d'un vocal. La persona escollida fou el propi president Guillem Boxó.

Una representació de l'associació formada per Pere Saigi i Josep Maria Melendres es desplaçà a Madrid el novembre de 1940 per entrevistar-se amb el Director General de Turisme³³³ i el Secretari General, respectivament. Des de la DGT se'ls informà que en breu es tornarien a constituir unes noves Junes Provincials i Locals de Turisme per tot Espanya a excepció feta de les províncies que ja comptassin amb un sindicat d'iniciativa consolidat, com era el cas de Tarragona. Evidentment eren notícies positives perquè es tenia en compte la feina i la trajectòria de l'associació.

col·laborà econòmicament amb algunes publicacions del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona. També dins el seu pressupost de 1950, integrat dins el Llibre d'Actes de la Comissió d'Educació, Esports i Turisme (1949-1951), s/fol., dedica una partida de 100.000 pessetes a la Secció de Turisme «*Para coadyudar a la obra de propaganda turística conjunta que pueden realizar los Centros de Iniciativas de Tarragona, Tortosa y Reus*».

³³² Per ventura un d'aquests millors exemples sigui la defensa dels mosaics romans d'Altafulla «Els Munts» perquè aquests es quedessin a Tarragona, patrimoni valorat com un bé turístic que s'intentarà canalitzar a través dels museus.

³³³ Malgrat semblés sorprenent, també s'envià un escrit a la DGT sol·licitant una subvenció extraordinària de 6.000 pessetes. No de bades encara es tenia un deute pendent amb aquest valor per haver organitzat de la I Exposició Nacional de Turisme el juny de 1936 i sobretot perquè no s'havia pogut fer efectiva la subvenció de l'antic Patronat Nacional del Turisme. No seria fins a l'any següent quan la DGT aprovaria un crèdit extraordinari per fer front a les factures pendents. La junta directiva del 12 d'abril de 1943 donà per tancada la liquidació pendent.

I així, el 21 de febrer de 1941, el Cap d'Estat signà un Decret que es publicà en el Butlletí Oficial el 7 de març en el qual s'informava de la constitució i funcionament de les Juntes Provincials de Turisme³³⁴. En el mateix text s'indicava que en el cas de Tarragona seria el Sindicat d'Iniciativa l'entitat que gaudiria d'aquestes funcions. A partir d'aquests moments el SIT de Tarragona s'hauria d'adaptar a la nova normativa oficial en aspectes relatius al seu funcionament intern³³⁵, com era: una reunió mínima cada trimestre; la DGT hauria d'aprovar el seu pressupost anual enviant-hi una memòria econòmica; assessorar i desenvolupar el foment del turisme a la província segons les directrius estatals o assessorar el que sigui sol·licitat per la DGT.

Per tal d'assumir aquestes competències el primer que es va fer va ser enviar una còpia dels Estatuts i del Reglament de funcionament intern a la DGT, i informar de quins eren els membres que formaven l'actual junta directiva. Un mes després també es respongué a la petició de donar comptes de les entrades econòmiques obtingudes des de dia primer de l'any.

Les funcions de Junta Provincial de Turisme facilitaren una certa estabilitat al SIT de Tarragona. No de bades es tenia el suport de la DGT. Ara bé, els membres de l'equip de govern no cessaren de seguir fent gestions amb altres institucions per tal d'incrementar les seves entrades econòmiques. En aquest sentit, s'ha de dir que tot i que els ajuntaments estaven obligats a destinar unes determinades quantitats a inversió turística eren pocs els que ho feien i se'ls havia d'anar al darrera per tal d'aconseguir almenys un ajut. De fet, dins la reunió del 5 de novembre de 1941 s'optà per fer una sol·licitud de 4.000 pessetes a l'Ajuntament de Tarragona, de les quals mil es destinarien per a l'atenció dels turistes i tres mil al propi manteniment intern de l'entitat.

La preocupació pel tema econòmic durant aquests anys també es posa de manifest dins l'equip directiu en què serà habitual que gairebé a cada reunió de la junta directiva el tesorero doni comptes de la situació econòmica de la caixa de l'entitat, moviments de caràcter molt inestable, i que estaven condicionats a l'efectivitat de les diferents

³³⁴ Cal assenyalar que molts de sindicats d'iniciativa havien desaparegut durant la Guerra Civil i era necessari crear unes estructures semblants per tal de reorganitzar el turisme.

³³⁵ Una de les primeres mesures a prendre fou la unificació del personal del Sindicat d'Iniciativa y de la Delegació de la Direcció General de Turisme.

subvencions. De fet, un dels problemes d'aquests anys és que les institucions prometien o concedien diverses subvencions o ajuts però molts d'aquests no es feien efectius.

La primera junta general de socis que tingué lloc després de la Guerra Civil no es convocà fins al 7 de febrer de 1942, ja que fins aleshores no s'havia obtingut el corresponent permís del Govern Civil. En aquella reunió es llegí la memòria d'activitats compresa entre 1936 i 1941, s'explicaren els moviments i la situació econòmica i sobretot s'acordà que per tal d'omplir les vacants existents dins la junta directiva se sol·licitassin vocals representants de la Diputació Provincial, l'Ajuntament, el Club Nàutic i el Club Gimnàstic. Pocs anys després també es decidiria que la Junta Provincial de Premsa, la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació³³⁶ de Tarragona, la Cambra de la Propietat³³⁷ o la Delegació d'Educació Popular tinguessin un representant dins l'equip directiu.

Els nous directius prengueren possessió del seu nou càrrec a la següent reunió de l'equip directiu i són els següents: Srs. Guasch i Pedrol (vocals electes del SIT), Sr. Josep Maria Moragas Soler (Diputació), Sr. Ricomá (Ajuntament³³⁸), Sr. Josep Monguió Vidal³³⁹ (Gimnàstic).

La inestabilitat pròpia de la Segona Guerra Mundial es va deixar sentir d'una manera indirecta dins la reunió del 13 d'abril de 1942. Així, s'informà que a una Biblioteca de París catalogada amb el número 75 hi havia una peça que deia «*Maqueta construïda por M. Petit Rodel de las fortificaciones y murallas de Tarragona, a base de los planos iniciados por Antonio de Martí a primeros del siglo XIX*». Evidentment, es tractava d'una maqueta que previsiblement fou utilitzada per organitzar l'atac a Tarragona del mariscal Louis Gabriel Suchet (1770-1826) durant la Guerra del Francès. Per tal de recuperar aquest bé històric, i aprofitant les bones relacions franquistes amb l'Alemanya nazi, se sol·licità la seva devolució al cònsol alemany Loebe.

³³⁶ S'ha d'esmentar que la gent del SIT de Tarragona s'alegrà molt que dins la Memòria d'activitats de la Cambra de Comerç de 1942 hi hagués una destacada ressenya de les activitats realitzades per l'associació. La seva representació l'ostentà el senyor Martí.

³³⁷ La persona designada per la Cambra de la Propietat seria el senyor Valentines.

³³⁸ A partir de la reunió del 22 de febrer de 1944 s'incorporà el senyor Artal com el nou vocal representant de l'Ajuntament dins el consell directiu.

³³⁹ El senyor Monguió era membre de la comissió gestora del Club Gimnàstic i només fou vocal representant de l'associació durant mig any.

La mort de l'expressident del SIT de Tarragona i propulsor del Sindicat d'Iniciativa i Turisme d'Aragó Francesc Cidón va ser una notícia molt lamentada el juny de 1943. Es recordà que el senyor Cidón havia estat un dels fundadors de la Cavalcada dels Reis Macs de la ciutat i s'aixecà aquella sessió en senyal de dol. Més endavant se li organitzaria una exposició en el seu honor amb el títol «*Pueblos de Aragón devastados por la Guerra*».

Els lligams del Sindicat d'Iniciativa amb l'Església sempre havien estat bastant puntuals però respectuosos. Ara bé, una representació de la societat no dubtà en assistir als funerals que tingueren lloc a la catedral en homenatge al reconegut cardenal tarragoní Francesc Vidal i Barraquer³⁴⁰ (Cambrils de Mar 1868-Friburg 1943), el qual havia mort a Suïssa. La junta també envià un escrit de bona disposició al nou administrador apostòlic de la diòcesi, Salvador Rial. En aquest sentit, és necessari assenyalar que aquest personatge defensor de la llibertat de l'Església i de la llengua i cultura catalana ja havia contribuït a evitar els incendis d'esglésies i convents de Catalunya durant la Segona República i s'havia negat a signar la lletra col·lectiva de l'episcopat espanyol de l'1 de juliol de 1937 a favor de l'Espanya del general Franco, conseqüència d'això li prohibirien retornar en vida a la seva diòcesi, la qual governaren en nom seu els vicaris generals Salvador Rial i Francesc Vives.

Un símptoma que dóna fe de la importància que estava adquirint l'associació és que després des tres anys d'haver pres possessió del nou local s'iniciaria una llarga reforma d'obra³⁴¹, sobretot de la seva façana, la qual estava molt malmesa, però també del seu interior. La data d'inauguració no seria fixada fins al 4 d'agost de 1944 moment en què també seria inaugurada de forma oficial una exposició artística col·lectiva.

El nou espai comptaria amb cinc habitacions grans; un atri d'estil pompejà amb columnes romanes d'ordre dòric i una reproducció del nin etiop del Museu Arqueològic; l'oficina d'informació decorada amb gravats i mapes perfectament

³⁴⁰ És important assenyalar que la tasca d'aquest cardenal va ser molt ben vista pels membres de l'equip directiu del SIT, sobretot si tenim en compte que va ser un declarat opositor al franquisme.

³⁴¹ Aquesta reforma seria subvencionada per la Direcció General de Turisme, la Diputació Provincial i l'Ajuntament de la ciutat.

il·luminats, la sala d'exposicions³⁴² de 9x10 metres, la sala de juntes plantejada d'estil modern, còmode i amb una petita biblioteca; i arxius i una magnífica façana decorada amb motius artístics d'època romana.

És important assenyalar que el Director General de Turisme, Lluís A. Bolín, es desplaçaria a la ciutat amb motiu d'aquell acte i que aprofitant l'avinentesa de comptar amb la màxima autoritat turística entre els presents es prepararia una completa agenda d'activitats³⁴³:

**Agenda d'activitats amb motiu de la vinguda del Sr. Lluís A. Bolín,
Director General de Turisme**

- *A las doce, llegada del Ilmo. Sr. Director General de Turismo*
- *Visita a estas oficinas y revisión de la reforma llevada á cabo y acto seguido; visita a los terrenos del Paseo de Calvo Sotelo en los que se proyecta construir un gran hotel.*
- *Traslado a la finca de don José María Monravá³⁴⁴ y almuerzo*
- *Excursión al Monasterio de Poblet para su visita y designación del lugar de emplazamiento del Parador en proyecto, y al regreso visita al Club Náutico de Tarragona.*
- *A las veinte treinta horas, inauguración oficial de estas oficinas, a cuyo objeto se cursaron las oportunas invitaciones a las autoridades civiles, religiosas y militares, y a las jerarquías del Movimiento de esta capital.*

L'acte d'inauguració comptà amb l'assistència de les diferents autoritats i després de fer la corresponent benedicció religiosa es pronunciaren els discursos del president del SIT de Tarragona Guillem Boxó, de l'Alcalde de la Ciutat Agustí Sandoval Panasachs i del Director General de Turisme, Lluís A. Bolín. A continuació el Gremi d'Hosteleria obsequià als assistents amb un tast de vi.

La junta general de socis celebrada el 26 de febrer de 1945 serví per fer el corresponent balanç econòmic i passar revista a la feina feta en el darrer any. Els càrrecs directius que havien de cessar segons les normes estatutàries no ho feren tenint en compte la difícil

³⁴² De seguida es redactarien unes condicions de lloguer de la sala, que inclouria un 5% de la comissió sobre la venda de les obres i un dipòsit de 100 pessetes.

³⁴³ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 91.

³⁴⁴ El senyor Monravá havia dissenyat el projecte de reforma dels locals del SIT.

situació que es vivia i per no causar una major inestabilitat al règim de funcionament intern.

La defunció de l'expresident de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense i del Patronat de Poblet, Pere Gil Moreno de Mora, causà un gran desànim als membres de l'associació la primavera de 1945. Així, organitzaren una sortida amb autocar per a tots aquells directius i socis que volguessin anar als actes fúnebres.

La bona predisposició del Governador Civil i la voluntat d'aquest d'ajudar a tirar endavant millores i projectes turístics faria que el president del SIT s'entrevistés amb aquesta autoritat una vegada cada més per informar-li de quines eren les principals reivindicacions.

La primera audiència d'aquest tipus tingué lloc l'abril de 1944 i ja se li proposaren les següents problemàtiques: la reposició del tren exprés diari amb València; la compra dels terrenys del fòrum per part de l'Estat; la construcció del Museu Provincial; les excavacions de l'amfiteatre; la campanya contra la mendicitat en els trens i la ciutat; i l'estat en què es trobava l'estació de ferrocarril. Lògicament era molt difícil posar remei a tots aquests assumptes però era una manera d'anar avançant en positiu. Paral·lelament també es gestionà amb l'Ajuntament que demanés als menjadors de l'Auxili Social³⁴⁵ *«que se prohiba la salida de los muchachos antes de haber comido la fruta en el propio local, pues en caso contrario echan las pieles de platanos y naranjas por el suelo, con el consiguiente peligro para los transeuntes, y que la salida se realice con orden y por las aceras para evitar accidentes.»*

Els mesos d'hivern de 1946-1947 suposaren un període de canvi en el sí de l'entitat. No ens ha d'estranyar si tenim en compte que el fins aleshores president Guillem Boxó havia estat desacreditat per alguns directius durant els mesos anteriors pel fet d'haver abonat algunes factures pendents de la reforma del local sense el consentiment de la junta. Així, després d'una corresponent junta general de la qual només en tenim constància, a partir del 10 de febrer de 1947 la junta directiva quedà integrada de la següent manera³⁴⁶:

³⁴⁵ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 11-12.

³⁴⁶ Elaboració pròpia a partir del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 50.

Junta Directiva (febrer, 1947)	
Sr. Manel Montoliu i Togores	President
Sr. Josep Ixart de Moragas ³⁴⁷	Vicepresident
Sr. Pere A. Martínez	Secretari
Sr. Josep Maria Banús Vidal	Tresorer
Sr. Pau Olivé Sanromà	Comptador
Rd. Dr. Pere Batlle Huguet ³⁴⁸	Bibliotecari/Arxiver
Sr. Josep Maria Monravà López	Vocal
Sr. Josep Gramunt Subiela	Vocal
Sr. Lluís de Muller i Ferrer	Vocal

La presidència passava a estar ocupada pel crític i historiador de la literatura Manel de Montoliu i de Togores (1877-1961) i sembla que l'equip engrescà de veritat en termes generals, sobretot si tenim en compte que durant les properes reunions es donaren d'alta més de setanta-cinc socis³⁴⁹ i la caixa arribaria quasi a les trenta mil pessetes. A més a més, l'anterior junta directiva seria investigada³⁵⁰ per diferents fets suposadament negligents.

La preocupació per la defensa del patrimoni cultural i els seus monuments continuà essent una prioritat dels nous membres directius. Aquesta dèria es materialitzaria de seguida amb la creació de la Comissió de Defensa dels Tresors Arqueològics i Artístics³⁵¹.

La junta general de socis del 31 de gener de 1949 renovà parcialment el consell directiu. Així, mitjançant un previ sorteig s'acordà que havien de sortir de l'equip de govern Pere Batlle, Lluís de Muller i Pere A. Martínez. El seus substituïts serien Frederic Torres Brull, que actuaria d'Arxiver, Pere Armengol Vallverdú que seria nomenat Secretari, i Antoni Guerrero que passaria a ser Vicesecretari. En aquests cal afegir-hi l'entrada de

³⁴⁷ Segons ROVIRA GÓMEZ, Salvador J. (1993): *Els Ixart del segle XX (Josep Ixart i de Moragas)*, Ed. Indústries Gràfiques Gabriel Gibert, Col. Pau de les Postals, núm. 13, Tarragona, pàg. 56, Josep Ixart era soci del Sindicat d'Iniciativa des de la seva fundació i seria nomenat vicepresident a proposta del nou President Manel de Montoliu. A més a més era un perfecte coneixedor de la realitat turística tarragonina ja que el 1929 havia fundat la societat TAU.

³⁴⁸ La seva tasca arqueològica es veuria reconeguda amb el nomenament de Comissari Local d'Excavacions.

³⁴⁹ Alguns d'aquests socis foren Joaquim de Querol –Comte de Rius–, Francesc Monravà, Pere Pallarés, Ferran Morenes Carvajal –Marquès de Grigny–, Frederic Torres Brull o Anselm Allué.

³⁵⁰ El vicepresident Josep Ixart investigaria i realitzà un informe relacionat amb algunes acusacions existents.

³⁵¹ La comissió estigué formada per Josep Maria Monravà, Pere Batlle, Pau Olivé i Josep Maria Banús.

Ricard Forés en qualitat de vocal representant de l'Ajuntament de Tarragona i Antoni Soler Morey en representació de la Diputació Provincial de Tarragona.

Els afers polítics també preocupaven de debò als membres del SIT de Tarragona i per això volgueren concórrer a les eleccions de diputats provincials de 1949. En aquest sentit, tingueren cura d'incorporar-se al Registre d'Associacions Culturals del Govern Civil uns mesos abans, ja que d'aquesta manera podrien escollir els seus propis candidats a diputats provincials i la seva proposta de candidat compromissari. Les persones escollides en qualitat de possibles diputats foren Antoni Soler Morey, Frederic Torres Brull i Enric Guash Jiménez, mentre que Josep Maria Banús Vidal seria proposat com a compromissari.

Un any després, a la sessió de la junta general de socis del 31 de gener de 1950, es tornà a recompondre la junta directiva. Deixaren reglamentàriament el seus càrrecs els directius Josep Ixart, Josep Gramunt, Josep Maria Monravà i Lluís de Muller. En conseqüència el nou òrgan gestor quedà integrat de la següent manera:

Junta Directiva (febrer, 1950)	
Sr. Manel Montoliu i Togores ³⁵²	President
Sr. Joan Noguera Salort	Vicepresident
Sr. Josep Maria Bella Boquer	Secretari
Sr. Enric Baixeras Sastre	Vicesecretari
Sr. Josep Maria Banús Vidal	Tresorer
Sr. Pau Olivé Sanromà	Comptador
Sr. Frederic Torres Brull	Bibliotecari/Arxiver
Sr. Letorio Alaix Torres	Vocal
Sr. Lluís Herrera de la Cuadra	Vocal
Sr. Ricard Forés	Vocal representant Ajuntament
Sr. Antoni Soler Morey ³⁵³	Vocal representant Diputació
Sr. Isidre Valentines Llovell ³⁵⁴	Vocal representant Cambra de la Propietat

La creació d'una base de dades de ciutadans tarragonins absents, també anomenat «censo de tarraconenses ausentes» fou un projecte que desenvolupà la Corporació

³⁵² Manel de Montoliu i Togores seria nomenat Soci d'Honor el 1956 per haver treballat com a president del SIT i per haver dedicat part de la seva vida a donar a conèixer Tarragona. Un any després l'Ajuntament de Tarragona li concediria la Medalla d'Argent de la Ciutat.

³⁵³ El senyor Antoni Soler Morey era el director de l'Escola de Treball i seria directiu del SIT fins que deixà la seva acta de diputat provincial, el 1955.

³⁵⁴ A més de representar els interessos de la Cambra de la Propietat, Isidre Valentines era professor de l'Institut d'Ensenyament Mitjà.

municipal a partir del mes de febrer de 1950. Cal tenir en compte que es volien tenir fitxades totes aquelles persones que havien emigrat per un motiu o un altre. El SIT a mida que assabentà de persones amb aquesta situació informà detingudament a la institució.

El primer d'aquests casos tingué lloc tres mesos després, el maig, quan es rebé una carta de la senyoreta Josefina Pita Benavides, natural de Tarragona i en aquells moments assentada a la ciutat cubana Camagüey en la qual demanava que se li enviassin fotografies dels passos de les processons de Setmana Santa. La junta va voler complaure els seus desitjos de franc. També ens trobam com a partir de 1954 es rebé una carta del tarragoní Josep Masdeu Rovira³⁵⁵, assentat a la zona internacional de Tànger, en la qual s'oferia a fer treballs de promoció totalment desinteressats, i el mateix, el 1959, amb el pare franciscà Francesc Maria Piquer que es trobava de missions a la ciutat Rio Cuarto de la República d'Argentina.

La ciutat de Barcelona des de sempre havia estat el lloc d'entrada de la major part dels visitants de Tarragona. Era obvi que calia seguir treballant des de la Ciutat Comtal per facilitar els desplaçaments cap sal sud. Des d'aquesta premissa es nomenaria un representant del SIT amb les següents funcions³⁵⁶:

Obligacions del representant del SIT de Barcelona (Gener, 1951)

- a) Estreta relació amb les agències de viatges per preparar viatges col·lectius o grups de turistes per a visitar Tarragona.
- b) Procurar que les agències de viatges i companyies navilieres i aèries no esgotin els fulletons de propaganda tarraconense.
- c) Tenir al dia els preus dels hotels de Barcelona i les modificacions que puguin sofrir els preus dels hospedatges, a fi de poder informar convenientment a les agències o guies.
- d) Contacte periòdic amb els hotels més importants de Barcelona per conèixer els viatges que allà s'allotgen per tal de poder-lis lliurar fulletons de Tarragona, en el cas que es tractin de persones a les quals pugui interessar el turisme
- e) Estret contacte amb la premsa i ràdio de Barcelona amb la finalitat de proporcionar-lis notícies interessants de Tarragona i recomanar-lis la publicació de les cròniques que els remetin els corresponents tarragonesos.

³⁵⁵ Josep Masdeu Rovira s'integraria dins el Comitè d'Iniciativa de Tànger.

³⁵⁶ Extret del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 197-198.

La persona escollida per ocupar el càrrec de representant seria Josep Solé Sanromà, familiar del directiu i tinent d'alcalde Pau Solé Sanromà, qui en principi realitzaria les anteriors funcions del dia primer de febrer al dia primer d'octubre amb una remuneració de 150 pessetes mensuals. Un dels seus primers treballs fou preparar una gran recepció amb tots els directors de les companyies aèries, navilieres, agències de viatges, oficines turístiques, associacions culturals i socials (Skäl Club, Cercle Artístic...) i dels mitjans de comunicació³⁵⁷ de Barcelona, als quals se'ls convidaria a un vi d'honor. L'acte tendria lloc a la Ciutat Comtal el 8 de març de 1951 i comptaria amb la presència del delegat municipal Manel Ribé.

La ferma voluntat de mantenir uns lligams amb la Ciutat Comtal influiria d'una manera notable en què uns mesos després, el diumenge 11 de novembre de 1951, es constituís en aquella ciutat l'associació «Amics de Tarragona». El programa de la inauguració inclogué un ofici religiós a la basílica de Santa Maria del Mar; la visita al barri gòtic i un convit³⁵⁸ de germanor presidit per les autoritats de Barcelona i Tarragona al cèntric Hotel Majestic. En aquell acte hi acudiren el president de l'Skäl Club de Barcelona Antoni Gallardo³⁵⁹, el president del SIT Joan Noguera, l'alcalde de Tarragona Enric Olivé Martínez, el tinent d'alcalde de cultura i festes Pau Olivé Sanromà i el secretari del Casino de Tarragona Antoni Alasá Domingo, entre d'altres simpatitzants.

La junta general de socis ordinària del 31 de gener de 1951 propicià que deixessin reglamentàriament els seus càrrecs Manel Montoliu, Josep Maria Banús i Pau Olivé Sanromà. El nou equip directiu electe quedaria de la següent forma: Joan Noguera Salort³⁶⁰ (president), Joan Antoni Guardias³⁶¹ (vicepresident), Enric Baixeras Sastre

³⁵⁷ Un dels primers mitjans interessats a col·laborar amb la causa fou la revista *Destino*, que ben aviat publicaria un reportatge gràfic de les festes de Setmana Santa.

³⁵⁸ A mode de curiositat s'ha de dir que el preu d'aquest dinar tendria un cost de 85 pessetes per persona.

³⁵⁹ En recompensa pels serveis prestats i per haver ajudat a promoure el turisme a Tarragona seria nomenat Soci d'Honor del SIT.

³⁶⁰ Joan Noguera Salort també era vicepresident de la Diputació Provincial de Tarragona i a més a més, havia estat el promotor i fundador de Caixa d'Estalvis Provincial de la Diputació de Tarragona (Caixa Tarragona), el 1949. Una persona ben valorada i reconeguda a nivell social.

³⁶¹ Joan Antoni Guardias ja era soci de l'entitat des de feia temps i havia col·laborat en alguna ocasió amb el SIT. A més era editor i propietari de la Llibreria Guardias. Uns mesos després dimitiria del seu càrrec per les seves múltiples ocupacions i seria substituït en el càrrec de vicepresident per Isidre Valentines.

(secretari), Lluís Herrera de la Cuadra (tresorer), Joan Ferrer Ribera (comptador), Frederic Torres Brull (vocal), Letorio Alaix Torres (vocal), Isidre Valentines Llobell (vocal) i Antoni Alasá Domingo³⁶² (vocal).

El nou president, i que abans actuava de vicepresident, proposà i s'aprovà fer un canvi estructural en l'ordre de funcionament intern de l'associació a patir de la creació de tres comissions de treballs: Publicacions i Conferències (Srs. Guardias, Torres i Valentines); Excursions (Srs. Valentines, Alasá, Ferrer i Herrera) i Sala d'Exposicions (Srs. Valentines, Alasá i Ferrer), cada una integrada per tres o quatre membres. La idea seria donar agilitat a les feines de gestió i decisió.

Des del punt de vista estatal, la creació del Ministeri d'Informació i Turisme³⁶³, el juliol de 1951, i els conseqüents canvis dins la Direcció General de Turisme va ser contemplat com un senzill assumpte de tràmit polític i tant sols s'envià un telegrama de felicitació i adhesió al ministre Gabriel Arias Salgado pel nomenament d'aquest càrrec. Cal tenir en compte que segons la nova administració turística es nomenaria un Delegat Provincial d'Informació i Turisme³⁶⁴, que recauria en la persona de Josep Maria de March Hyda.

Les ocupacions de vigilància i control social d'aquesta Delegació faria que la seva implicació en el tema turístic no fos completa, cosa que beneficiaria extraordinàriament al Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, ja que era un motiu més de la seva raó de ser. És necessari tenir present que l'esmentat organisme tindria cura del control de la ràdiodifusió, la televisió, el cinema, el teatre o les festes populars.

L'any següent ja publicaria el seu treball: ANTONIO GUARDIAS, Juan (1952): *Tarragona. Itinerario turístico*, Ed. Librería J.A. Guardias, Tarragona.

³⁶² Antoni Alasá també ocupava el càrrec de secretari del Casino de Tarragona.

³⁶³ Segons ESTEVE SECALL, Rafael; FUENTES GARCÍA, Rafael (2000): *Economía, historia e instituciones del turismo en España*, Ed. Piràmide, Madrid, pàgs. 55-56, la creació d'aquest nou ministeri inclouria la denominació «Turisme» per suavitzar les seves funcions d'Informació. De fet, de les cinc direccions generals només una corresponia a Turisme.

³⁶⁴ Segons PIQUÉ PADRÓ, Jordi; VIRGILI BELTRAN, M. Elena (2003): *Tarragona 1950-2000. Itinerari visual*, Cossetània Edicions, Valls, pàg. 17 «[...] *La censura, centralitzada finalment per la Delegación de Información y Turismo, filtrava i anul·lava qualsevol crítica al règim i prohibia la utilització del català, ja fora imprès o radiat. [...]»*.

No seria fins a la tardor de 1953, i en virtut de l'entrada en vigor d'un Decret³⁶⁵ publicat al BOE el setembre d'aquell any, quan el SIT de Tarragona perdria les funcions³⁶⁶ de Junta Provincial de Turisme que tenia adquirides des del 1941 i serien atribuïdes al Govern Civil de la província. La notícia causà un gran desconcert i s'acordà cercar l'ajut de l'Ajuntament amb la idea de crear una Oficina Municipal de Turisme, doncs els seus treballs eren necessaris, sobretot si tenim en compte que en aquell mes de setembre s'havien atès unes 1.200 persones.

Per ventura, el comentari «*Este es el pago que reciben los nueve Sindicatos que hasta la fecha y de una manera completamente generosa y honorífica han venido realizando las funciones de Junta Provincial de Turismo*» sigui la millor manera que exemplifiqui el sentiment que tingueren els membres de l'associació. Malgrat tot, la nova Junta Provincial de Turisme de Tarragona no es constituí fins al 12 de gener de 1954. En aquella sessió s'acordà que el Sindicat d'Iniciativa i Turisme ostentaria les funcions de Junta Local de Turisme³⁶⁷ i podria disposar lliurement del seu capital econòmic existent, quedant almenys d'aquesta manera salvaguarda la tasca i el reconeixement que gaudia l'entitat.

Crida l'atenció que un dels primers treballs que realitzà la nova Junta Provincial de Turisme³⁶⁸ fos l'edició d'un fulletó de les platges tarragonines amb el títol *Playas del Sol* i que uns dels primers precés que rebé del Sindicat fos la difícil gestió de vehicular amb el govern la conseqüent eliminació dels visats fronterers, que tan dificultaven els desplaçaments turístics estrangers. Aquest organisme amb el temps també faria uns estudis estadístics del nombre de turistes visitants, visites a museus i monuments, vehicles i o estrangers de pas, etc.

A partir de la junta general de socis de 1952 foren escollits com a directius del Sindicat els senyors Josep Maria Sugrañés Perelló i Jaume Alegret Ferreté, no obstant havien

³⁶⁵ Segons ARANZADI (1953): *Repertorio cronológico de legislación 1953*, Ed. Aranzadi, Pamplona, pàg. 1060, aquest Decret fou aprovat l'11 de setembre de 1953 amb el títol «Juntas Provinciales y Locales de Turismo. Creación de las provinciales en todas las provincias».

³⁶⁶ Sens dubte les mesures que estaven contemplades dins aquest Decret tendien a cercar un major control estatal del vessant turístic.

³⁶⁷ Cal assenyalar que també estava previst que es creassin Juntes Locals de Turisme als nuclis de Reus i Tortosa.

³⁶⁸ A partir del mes de gener de 1957 modificaria el seu nom pel de «Junta Provincial de Turisme i Educació Popular». Les seves dependències estaven allotjades dins la pròpia Diputació Provincial.

cessat Frederic Torres Brull i Letorio Alaix. Un any després entraria en escena el periodista Lluís Maria Mezquida Gené³⁶⁹, més conegut amb el sobrenom de «Petrófilos». L'equip directiu quedava així³⁷⁰:

Junta Directiva (febrer, 1953)	
Sr. Joan Noguera Salort	President
Sr. Isidre Valentines Llobell	Vicepresident
Sr. Enric Baixeras Sastre ³⁷¹	Secretari
Sr. Lluís Herrera de la Cuadra	Tresorer
Sr. Joan Ferré Ribera	Comptador
Sr. Antoni Alasá Domingo	Vocal
Sr. Jaume Alegret Ferreté	Vocal
Sr. Josep Maria Sugrañés Perelló	Vocal
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené	Vocal

Una de les primeres decisions del nou equip directiu fou iniciar una campanya de socis per aconseguir augmentar el nombre d'entrades econòmiques de l'entitat i alhora perquè el turisme estava adquirint un impuls durant l'etapa franquista i necessitava la col·laboració de totes les persones i agents implicats. Els resultats no es feren esperar i en poc temps ja es donaren d'alta totes aquestes persones i empreses: Gonçal de la Peña, Francesc Sanromà Daroca, Josep Burdeus Seritjol, Fèlix Donoso Mezquida, Ramon Miserachs, Pere Pons Alegret (restaurant Portalet), Brisamar S.A., Josepa Grau Costa (pensió Costa), Josep Sendrós Llord (pensió Abellas), Esteve Borràs Casas (restaurant Avenida), Josep Gatell (fonda Universo), Pere Bofarull Mir (Mesón del Puerto), Ramon Lladó Pedrol (Bolera Tucuman), Hotel Miramar³⁷², Hotel la Capella d'Espluga de Francolí, Cinta Casadó Calsapeu de Tortosa (Rancho Chico), Habitaciones Tarragona, Josep Gorro Miret de Vallfogona de Riucorb (fonda Casa Fangara), Jaume Garau Alzina, Josep Carreras, Josep Ignasi Bach Cuchillo, Pau Grau Fernando (fonda de Reus), Hotel Balneari La Terraza de Salou, Residencia Acuarium, Bonaventura Icart

³⁶⁹ Mezquida serà una d'aquestes persones compromeses amb la causa turística. Des dels seus articles i treballs promourà la indústria turística i els propis treballs del Sindicat d'Iniciativa. Bona part dels seus articles els publicarà al *Diario Español*, i es poden localitzar a partir de BARRIACH, Francesc; VIRGILI, M. Elena (2007): *Petrófilos. Índex d'articles de Lluís M. Mezquida al Diario Español (1945-1983)*, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.

³⁷⁰ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 277.

³⁷¹ Enric Baixeras dimitiria de la junta dos mesos després i seria substituït en el càrrec de Secretari pel senyor Herrera de la Cuadra.

³⁷² L'Hotel Miramar ja era soci i per tant sol·licità un augment de la seva quota.

Pons, Pere Jornet Grant, Club Bola-Va, Hotel Marina de Tarragona o la Caixa d'Estalvis de la Diputació de Tarragona³⁷³, entre d'altres.

L'assemblea general de socis de 1954 determinà la incorporació de dos nous directius: es tractava de Pere Jornet i Antoni Gonçal Lindin. El vocal Antoni Alasá deixaria el seu càrrec de vocal per imperatiu reglamentari. De la mateixa manera, un any després, el febrer de 1955, abandonarien la junta directiva Josep Maria Sugrañés, Jaume Alegret i Lluís Herrera de la Cuadra i entrarien Joaquim Icart Leonila que seria nomenat secretari, Joan Ricomá Teixidó i Joan Massó Dalmau. El vocal representant de l'Ajuntament Pau Olivé Sanromà seria substituït per Lluís Arola Cugat i el vocal i diputat designat per la Diputació Provincial Antoni Soler Morey seria substituït pel metge i també diputat Esteve Meseguer Gil.

Un dels primers objectius del nou equip va ser sol·licitar a l'Ajuntament que fes les gestions oportunes per aconseguir que Tarragona fos declarada lloc o ciutat d'interès turístic. De la mateixa manera també es farien les passes pertinents amb la Diputació perquè la zona compresa entre Calafell i Cambrils fos declarada d'interès turístic. La idea era aconseguir unes majors subvencions i aportacions de l'estat en matèria turística.

El president Joan Noguera, el 3 de març de 1955, llançà una proposta encaminada a aconseguir una major conscienciació i importància del tema turístic. Es tractava d'organitzar uns Congressos Provincials de Turisme a Tarragona a imatge i semblança dels que organitzaven altres regions. Tot i que l'assumpte despertà l'interès dels reunits el tema quedà en suspens.

Segons la reglamentació del Sindicat dins la junta general de socis del 31 de gener de 1956 havien de deixar els seus càrrecs Isidre Valentines, Lluís Maria Mezquida i el president Joan Noguera, qui abans de cessar ordenà dos inventaris de les propietats de l'associació. Als tres abans esmentats també s'hi afegiria Antoni Gonçal Lindín que presentà la seva dimissió de forma voluntària. Per la seva banda ingressaren dins l'equip directiu Josep Maria Banús Vidal en qualitat d'electe, Ramon Gavaldà Gabriel, Antoni de P. Murtra i Lluís Maria Mezquida que seria reelegit.

³⁷³ La Caixa d'Estalvis de la Diputació aportaria una quota de 500 pessetes mensuals.

Després de les corresponents votacions la nova junta directiva quedà establerta de la següent forma: Joan Ricomà Teixidó³⁷⁴ (president), Josep Maria Banús Vidal (vicepresident), Joaquim Icart Leonila (secretari), Joan Ferré Ribera (tresorer), Ramon Gavaldà Gabriel (comptador i vocal), Joan Massó Dalmau (vocal), Antoni de P. Murtra (vocal), Lluís Maria Mezquida (vocal), Pere Jornet Grant³⁷⁵ (vocal) i Lluís Arola Cugat (vocal representant Ajuntament), Esteve Meseguer Gil (vocal representant Diputació) i Joan Baptista Garcia (vocal representant Cambra de la Propietat³⁷⁶).

La necessitat d'actualitzar i reformar els Estatuts ja s'havia plantejat durant la darrera junta general. La nova junta directiva se n'adonà de la necessitat de renovar-los quan els comparà amb els de la FECIT i observar que encara estaven en vigor els aprovats el 1931. Davant aquella necessitat s'encarregà al vocal Antoni de P. Murtra que treballés amb aquest sentit amb el suport dels directius Banús i Ferré. Per això i per tal de tenir una idea es demanaria una còpia dels pertinents reglaments als centres d'iniciativa de Madrid, Saragossa i Palma.

De manera totalment reglamentària els directius Joaquim Icart, Joan Ferré Ribera, Joan Massó i Pere Jornet hagueren d'abandonar els seus càrrec dins la junta general de finals de gener de 1957. Resulta sorprenent com en aquella sessió el propi president ja proposà les persones substitutes. Finalment, la junta directiva quedà establerta de la següent manera³⁷⁷:

Junta Directiva (febrer, 1957)	
Sr. Joan Ricomà Teixidó	President
Sr. Josep Maria Banús Vidal	Vicepresident
Sr. Antoni de P. Murtra Solé	Secretari
Sr. Joan Vidal Segura	Tresorer
Sr. Josep Maria Moragas Soler	Comptador
Sr. Ramon Gavaldà Gabriel	Vocal Sala Exposicions
Sr. Josep Maria Melendres Rué	Vocal
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené	Vocal

³⁷⁴ Joan Ricomà Teixidó era una persona molt coneguda dins la vida social tarragonina, ja que havia ostentat càrrecs dins altres entitats. El 1958 seria proposat com a compromissari representant els interessos del SIT a les eleccions de diputats provincials, i segons el que estableix l'Article 153 del Reglament d'Organització, Funcionament i Règim Jurídic de les Corporacions Locals.

³⁷⁵ Era el propietari de l'Hotel Internacional.

³⁷⁶ La Cambra de la Propietat feia una aportació anual de 500 pessetes.

³⁷⁷ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1956-1961), pàg. 6 volt.

Sr. Antoni Alasá Domingo	Vocal
Sr. Lluís Arola Cugat	Vocal representant Ajuntament
Sr. Esteve Meseguer Gil	Vocal representant Diputació
Sr. Joan Baptista Garcia Francisca	Vocal representant Cambra de la Propietat
Sr. Pere Jornet Grant	Vocal representant Gremi Hosteleria ³⁷⁸

La visita a Tarragona i la seva província del Cap d'estat Francisco Franco, el 24 d'octubre de 1957, no deixà indiferents als membres directius. No de bades es volgué felicitar al Governador Civil, José González-Sama, i a l'Alcalde, Rafel Sanromà Anguiano, per les seves bones tasques de representació en nom de la societat tarragonina.

La junta general ordinària que tingué lloc el 28 de gener de 1958 suposà l'entrada de dos nous directius electes: Joan Doménech Miró i Lluís Gignoux Ricart, ambdós en la qualitat de vocals. Lluís Maria Mezquida continuaria dins l'equip de govern però com a vocal representant de l'Associació de Premsa.

A partir d'una proposta del president Joan Ricomà, el març de 1958 es donaren d'alta de franc com a socis els trenta-vuit policies municipals que tenia la ciutat. Era una manera de reconèixer la labor que ocupaven i la forma d'engrescar-los en aconseguir els objectius que perseguia el SIT.

Les gestions diplomàtiques era una de les ocupacions més presents i importants per a la presidència. No obstant, estava en joc la presència d'abundants visitants estrangers a la regió. Un d'aquests tràmits tindria lloc la primavera de 1958 quan s'informà del següent³⁷⁹:

«Se da lectura a la carta remitida al Excmo. Sr. Embajador de los Estados Unidos de América solicitando que los buques de guerra que su nación tiene destacados en aguas del Mediterráneo visiten nuestra ciudad, ya que llevan mucho tiempo sin hacerlo. Al mismo tiempo se le invita a que visite Tarragona y le fueron remitidos unos libros y folletos turísticos. Los señores asistentes a la sesión dan pruebas de satisfacción por el acierto que ha tenido el señor Presidente.»

³⁷⁸ Era la primera vegada que el Gremi d'Hosteleria comptava amb un vocal representant dins la Junta Directiva del SIT si bé les relacions no eren noves.

³⁷⁹ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1956-1961), pàg. 24 volt.

La voluntat de crear l'associació «Amics de Roma» en el sí del Sindicat tindria lloc el 4 de juliol de 1958. Es pretenia constituir així una entitat filial o secció dins el propi SIT que s'encarregués de mantenir uns vincles històrics i culturals de germanat amb la «ciutat eterna».

La primera comissió rectora encarregada de posar en marxa aquesta entitat filial estaria integrada per Josep Maria Melendres Rué, Antoni Murtra Solé i Gonçal de la Peña Garcia, els quals hagueren de treballar en la redacció del seu Reglament. Un dels requisits indispensables per fer-hi part com a soci seria pertànyer al SIT abonant una quota mensual de 5 pessetes. Gonçal de la Peña seria nomenat Delegat d'aquesta secció dins la junta directiva. A continuació proporcionam el document que regularia el funcionament d'aquesta secció³⁸⁰:

Reglament de la Secció «Amics de Roma» (setembre, 1958)

Artículo primero: Integrada en el Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, se constituye la sección cultural denominada «Amigos de Roma», cuyo específico objeto será el fomento y cultivo en esta Ciudad del patrimonio espiritual de Roma, contribuyendo a la buena y recíproca amistad entre españoles e italianos como continuadores de la cultura romana.

Artículo segundo: Para el cumplimiento de sus expresados fines, la Sección organizará exposiciones, conferencias, cursillos, proyecciones, visitas, intercambios, viajes, excursiones y cuantas demás actividades puedan redundar en interés y beneficio de la mayor difusión de la cultura romana especialmente en lo relacionado con la preponderancia de Tarragona en el Imperio.

Artículo tercero: la Sección dispondrá de los recursos económicos que le proporcionen las cuotas especiales, los donativos que recibiere, las subvenciones que puedan serle concedidas y los beneficios que sus actividades puedan proporcionarle.

Artículo cuarto: Todos los socios presentes y futuros del Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona tendrán derecho a pertenecer a esta Sección en calidad de numerarios, previa solicitud de inscripción en la misma, quedando sujetos al pago de las sobrecuotas que puedan acordarse y a la observancia de este Reglamento.

Artículo quinto: Los socios podrán ser honorarios, de mérito y de número. Serán socios honorarios aquellas personas a quines la Junta Directiva considere acreedores a dicha distinción. Serán socios de mérito aquellas otras personas cuya significación o actividades,

³⁸⁰ Extret del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1956-1961), pàg. 29-29 volt

estando relacionadas con los fines de la Sección, se hagan merecedoras al mencionado título por su desinteresada aportación a la misma.

Serán socios de número cuantos perteneciendo en tal calidad al Sindicato de Iniciativa y Turismo, expresamente lo soliciten.

Artículo sexto: Los socios tendrán el derecho de asistencia, en las condiciones que para cada caso se determinen, a todos los actos que organice la Sección, pudiendo, además, disfrutar de cuantos beneficios se consigan en orden a sus fines.

Artículo séptimo: La Sección estará regida por la Junta Directiva del Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, que podrá acordar el nombramiento de un Delegado y los adjuntos que estime necesarios para la inmediata gestión de cuanto concierna al gobierno de la misma.

Artículo octavo: La duración de la Sección es ilimitada y en caso de disolución se integrarán los fondos y bienes que puedan existir en el Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, cuya Junta Directiva determinará la forma de efectuar las referidas operaciones.

La secció Amics de Roma de Tarragona no es crearia oficialment fins al 3 de desembre coincidint amb la festivitat de Sant Francesc Xavier, patró del turisme, i després d'un acte celebrat a la sala de plens de l'Ajuntament de Tarragona amb l'assistència de totes les autoritats. En aquell acte hi assistí en qualitat de convidat el Cònsol General d'Itàlia a Barcelona i una representació de l'entitat «Amics de Roma» de Barcelona, entre la qual figurava el Cap de l'Oficina de Turisme Italiana a Barcelona, Giuli Picella.

Poc temps després, aquest sentiment proitàlic es canalitzaria amb l'organització d'una «Setmana d'Itàlia a Tarragona³⁸¹» i amb la col·locació d'una làpida al Passeig Arqueològic en la qual es feia esment a l'ofrena de dos llores que havia fet l'alcalde de Roma el 1951. El text en llatí diria «Aquest lloré, portat d'arrel del Capitoli, la insigne ciutat de Roma l'oferí a la seva filla Tarragona que pel seu nom i fets encarnà sempre la fama de la seva mare. Any 1951».

³⁸¹ La I Setmana d'Itàlia a Tarragona tindria lloc del 28 de novembre al 6 de desembre de 1959 i en el seu programa d'activitats incloïa un pregó radiofònic, una sessió de projecció de documentals, el descobriment de la làpida al Passeig Arqueològic, i els lliuraments del títol de Soci d'Honor aquesta secció «Amics de Roma». La premsa italiana es va fer ressò de bona part dels actes, ja que es publicaren cròniques al diaris *Arena* (Verona), *Observatore Romano* (Vaticà), *Vie Mediterranee* (Palerm), *Il Nazionale* (Roma) i a la revista il·lustrada del municipi de Roma *Capitolium* i *Terme a Riviere* (Pisa), entre d'altres.

Els seus membres també es congratularen quan l'Ajuntament decidí posar el nom Avinguda Roma a la nova via pública que enllaçava la Plaça Imperial Tarraco i la carretera de València i organitzaren una peregrinació a Roma en homenatge al XVIIè centenari del martiri de Sant Fructuós.

La gent que formava part de l'equip directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona provenia de sectors professionals molt diferents i es per això que s'hagueren de professionalitzar amb el pas del temps dins el marc de la nova i moderna indústria turística. Un d'aquests intents d'aprenentatge o formació seria formulat pel directiu Joan Doménech, qui proposà organitzar una «Setmana del turisme a Àustria» a base de conferències, sessions de cine i diapositives comentades, exposicions de fulletons, cartells i fotografies... que serviria per adquirir uns coneixements turístics estrangers i després poder aplicar-los durant la temporada d'hivern a Tarragona.

La idea despertà moltes ganes entre els assistents iniciant-se les gestions de petició del material al delegat de l'Oficina de Turisme Austríaca a Madrid i demanant a la Junta Provincial de Turisme que es fes càrrec de les pertinents despeses. L'Oficina austríaca va venir a bé accedir-hi enviant tot el que es demanava i després de múltiples gestions el projecte es va fer realitat del 6 al 14 de desembre d'aquell any.

La mort inesperada del llavors president Joan Ricomà Teixidó causà molta tristor als membres del SIT de Tarragona, ja que només tenia quaranta-vuit anys i havia mort d'un atac cerebral. De fet, volgueren que constés en acta el sentiment de dol per la seva pèrdua, resaren un parenostre i convocaren una missa en sufragi de la seva persona. En aquells moments Ricomà també era president del Consell Provincial de l'Institut Nacional de Previsió i en el seu moment havia arribat a ser alcalde accidental, tinent d'alcalde i regidor de l'Ajuntament de Tarragona, a més de president del Club Nàutic i del Gimnàstic. El vicepresident Josep Maria Banús assumiria la presidència d'una manera accidental fins a la propera assemblea general

La proposta del senyor Olivares fou estudiada amb tot detall per l'equip directiu reunit el 18 de novembre de 1958. Olivares informava que en breu crearia una Agrupació Fotogràfica i sol·licitava poder utilitzar el local social com la seva seu. Tothom hi vendria a bé però amb els següents condicionants: a) L'agrupació hauria d'estar

considerada com una Secció del SIT; b) dins la seva junta directiva hi hauria d'haver un membre de l'equip directiu; c) hauria de redactar un reglament per a la seva aprovació; d) tots els seus membres haurien de ser socis del SIT amb una quota mensual de 5 pessetes i e) podria organitzar una exposició fotogràfica anual.

Després de la corresponents junta general de socis del mes de gener de 1959, la junta directiva continuà augmentant els seu nombre de membres i quedà establerta per aquestes persones³⁸²:

Junta Directiva (gener, 1959)	
Sr. Josep Maria Banús Vidal	President
Sr. Josep Maria Melendres Rué	Vicepresident
Sr. Gonçal de la Peña Garcia	Secretari
Sr. Rafel Mutlló Orza	Vicesecretari
Sr. Joan Vidal Segura	Tresorer
Sr. Josep Maria Moragas Soler	Comptador
Sr. Ramon Gavaldà Gabriel	Vocal Sala Exposicions
Sr. Joan Doménech Miró	Vocal
Sr. Lluís Gignoux Ricart	Vocal
Sr. Joan Virgili Basora	Vocal
Sr. Lluís Arola Cugat	Vocal representant Ajuntament
Sr. Esteve Meseguer Gil	Vocal representant Diputació
Sr. Joan Baptista Garcia Francisca	Vocal representant Cambra de la Propietat
Sr. Pere Jornet Grant	Vocal representant Gremi Hosteleria
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené	Vocal representant Associació de Premsa
Sr. Antoni Alasá Domingo	Vocal representant Ràdio

Una de les primeres tasques en què tingué cura de treballar la nova formació directiva seria la posada en funcionament d'una campanya de captació de socis. Es pretenia aconseguir que es donessin d'alta el major nombre d'hotels, agències, comerços i empreses en general que es beneficiaven directament de la indústria turística. Per això se'ls concediria una escut en forma de disc metàl·lic de l'entitat que posés «Miembro del Sindicato de Iniciativa i Turismo de Tarragona». Aquesta placa seria col·locada a la façana pública del comerç o l'establiment i així es farien públics els vertaders col·laboradors de l'associació.

A finals d'any, i a partir d'una petició feta pel Sindicat d'Iniciativa a la Delegació Provincial del Ministeri d'Informació i Turisme es nomenaria un vocal representant

³⁸² Segons el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1956-1961), pàg. 39 volt-40.

d'aquest organisme dins la junta directiva. La persona escollida fou Cristòfol López Vens. De manera paral·lela, el nou president del Sindicat, Josep Maria Banús, també seria admès com a vocal de la Junta Provincial d'Informació, Turisme i Educació Popular de Tarragona.

4.2 Els vincles amb les altres associacions turístiques. De la Federació Espanyola de Sindicats d'Iniciativa i Turisme –FESIT– a la Federació Espanyola de Centres d'Iniciativa i Turisme –FECIT–

Abans d'activar-se de bell nou la FESIT, el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona ja estava ben segur de la necessitat de continuar treballant amb la resta de sindicats i foment del turisme espanyols, ja que era una manera de coordinar esforços i tenir un major poder davant les institucions. Davant aquella idea és normal que l'abril de 1940 decidís enviar un escrit a totes aquestes associacions convidant-les a organitzar una reunió a la ciutat de Saragossa. Era el preludi de la reactivació de la Federació Espanyola de Sindicats d'Iniciativa i Turisme.

La necessitat de negociar d'una forma conjunta amb la Direcció General de Turisme la manera de dur endavant nous projectes turístics i la manca de temps per posar en marxa la FESIT propicià que el desembre de 1940 s'encarregués a l'associació amb més historial la representació de la resta; en aquest cas s'acordà que fos el Foment del Turisme de Mallorca.

Un mes després, el 22 de gener de 1941, ja es rebé un escrit del president de la FESIT convocant a una reunió de la mateixa a Saragossa. Les dues persones encarregades de representar els interessos del SIT de Tarragona serien el seu president Guillem Boxó i el directiu Josep Maria Melendres.

La mort del president mallorquí de la FESIT Francesc Vidal Sureda durant la primavera de 1942 fou una notícia molt lamentada pels membres de l'associació i causà un cert desconcert. Tant és així que quan es convocà l'assemblea federativa d'aquell any a Madrid per als dies 12 i 13 de maig, es pregà a la representació de Palma que primer fes una aturada a Tarragona, ja que s'examinaria l'arxiu existent. Paral·lelament, també es

va donar suport a la candidatura de Saragossa per a que aquesta ostentés la presidència de la FESIT, cosa que seria aprovada i recauria sota la persona d'Eduardo Catiuela.

En aquella assemblea extraordinària de la FESIT, que se celebrà al Palau de la Premsa de Madrid, hi assistí el Director General de Turisme Luís A. Bolín. Allà es va manifestar la conveniència de què la FESIT perdurés i que procurés incrementar el seu nombre d'actuacions. També es va voler deixar constància de la necessitat de crear aquest tipus d'entitats arreu dels territoris i s'aprovà una nova reorganització interna destinada a treballar les gestions de tràmit i la pròpia propaganda.

Un dels aspectes que més afectaren al SIT de Tarragona en aquesta nova organització fou que aquest quedà encarregat d'administrar tota la regió catalana amb l'objectiu de tornar a posar en funcionament els Sindicats d'Iniciativa desapareguts durant la Guerra Civil i motivar-ne la creació de nous. A la vegada, el seu membre Josep Maria Melendres seria nomenat directiu de la FESIT.

És necessari assenyalar que Melendres tindria cura de mantenir algunes reunions amb el senyor Manel Ribé Labarta³⁸³ del nou Sindicat d'Iniciativa de Barcelona (antiga Societat d'Atracció de Forasters) i que feia part de la Junta Provincial de Turisme de Barcelona per tal de coordinar esforços. Valgui dir que l'esmentat senyor Ribé li comunicà que tenien la intenció de tornar a posar en marxa la publicació de la seva revista i ambdós acordaren que cada número tindria una secció destinada a Tarragona.

El mateix directiu, i per encàrrec de la FESIT, també es desplaçà a Girona on havia mantingut unes entrevistes amb diferents persones amb l'objectiu de crear un Sindicat d'Iniciativa en aquella ciutat. Per la seva rellevància a continuació proporcionam el corresponent fragment³⁸⁴:

«Asimismo da cuenta de que con motivo de un viaje particular que tuvo que hacer a Gerona, hizo gestiones en aquella capital catalana para la organización del Sindicato

³⁸³ El tarragonès Manel Ribé però establert a la Ciutat Comtal, era Cap de Cerimònies de l'Ajuntament de Barcelona i havia estat president de la Federació Catalana de Sindicats d'Iniciativa. L'Ajuntament d'aquella ciutat li acabaria concedint la medalla d'argent de la Ciutat, mentre que el SIT el nomenaria Soci d'Honor per totes les seves tasques dedicades al foment del turisme.

³⁸⁴ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 42.

de Iniciativa, habiendo obtenido una buena acogida y sacado la impresión que se va a proceder seguidamente a su creación.»

La VII Assemblea de la FESIT tingué lloc el 27, 28 i 29 de setembre de 1942 a la ciutat de Sant Sebastià. Al Sindicat d'Iniciativa li fou encarregada la ponència «Distribució de zones de propaganda; Reorganització dels Sindicats d'Iniciativa i organització dels nous Sindicats» i hi assistiren el president, vicepresident i secretari de l'associació. També s'edità un fulletó gràfic especial de la Tarragona romana per a ser repartit entre els assistents. En aquella reunió es decidí organitzar un Congrés Nacional de Turisme a Madrid i que la pròxima assemblea tingués lloc a Burgos o en cas impossible Navarra.

A més a més, en aquella sessió la junta directiva de la FESIT quedà integrada per les següents persones: Eduard Cativiela, del Sindicat d'Iniciativa i Propaganda d'Aragó (president), Antoni Mulet, del Foment del Turisme de Mallorca (vicepresident) i Josep Maria Melendres, del SIT de Tarragona (vicepresident segon). Tanmateix es nomenà al senyor Cabrera delegat de la FESIT a Madrid.

La possibilitat de modificar els habituals impressos de permanència de les estades als hotels per un de la FESIT va ser una mesura estudiada pels seus membres durant l'estiu de 1943. L'aplicació d'aquesta mesura suposaria unes entrades econòmiques importants pels diferents sindicats d'iniciativa que permetria dur endavant projectes encara més ambiciosos. De la mateixa manera també s'estudiava la possibilitat que la revista *Aragón* es convertís en l'òrgan de difusió de la federació.

Tot i que la VIII Assemblea de la FESIT estava preparada que tingués lloc a Burgos els dies 18 i 19 de setembre de 1943, però finalment s'acabaria celebrant a Pamplona del 25 al 28 d'octubre d'aquell mateix any. En aquella assemblea els representants de l'entitat tingueren cura de presentar la controvertida ponència «Solució econòmica dels Sindicats d'Iniciativa».

A més a més, la constitució dels Sindicats d'Iniciativa de Tortosa³⁸⁵ i Sitges³⁸⁶ propicià que el SIT de Tarragona gestionés el seu ingrés dins la FESIT en aquella assemblea

³⁸⁵ La posada en funcionament del SIT de Tortosa implicaria establir quins eren els seus límits geogràfics d'actuació amb la idea d'evitar duplicitat de feines. Després de les corresponents reunions es decidiria que la seva zona d'influència seria el terme municipal de Tortosa, els partits judicials de Tortosa i

pamplonesa i s'obsequià als assistents amb un nou fulletó de la província de Tarragona, material editat en ocasió del final de les obres de reforma del local social.

Seguint les directrius de la FESIT l'associació turística tarragonina continuà fent les passes necessàries per aconseguir la creació o reorganització d'altres entitats semblants catalanes. És el cas del Sindicat de Puigcerdà o Reus, entre d'altres.

La IX Assemblea de la FESIT tingué lloc a Burgos del 25 al 30 de setembre de 1944. La ponència presentada pel representant de l'entitat seria «Reglamentació de la reserva d'habitacions en els hotels». En aquella mateixa sessió el directiu Josep Maria Melendres proposà que Sant Francesc Xavier fos el patró del turisme, cosa que va ser molt ben rebuda per tots els assemblearis. A partir de llavors, cada 3 de desembre i ocasió d'aquella onomàstica, es farien diferents activitats laiques i religioses encaminades a festejar-ho i s'organitzaria el tradicional menjar de germanor.

Les activitats de la X Assemblea de la FESIT es farien a Sevilla del 22 al 25 d'octubre de 1945, tot i que alguns dels seus actes i excursions es perllongarien fins al 30 d'aquell mes. El president, vicepresident i secretari, com solia ser costum, foren els encarregats de representar a l'entitat en aquella ocasió.

El SIT de Tarragona continuà assistint a les assemblees de la federació durant la resta dels anys quaranta, les quals tengueren lloc a les Illes Canàries³⁸⁷ (1946), Barcelona (1947), Galícia³⁸⁸ (1948) i Jaca (1949), respectivament.

Pel que fa a l'assemblea de Barcelona de 1947 s'ha de dir que aquesta aniria acompanyada de visites a Montserrat, Sitges, Poblet i Tarragona. En aquest sentit, una representació del SIT s'entrevistà amb les autoritats de l'Ajuntament i la Diputació

Gandesa a excepció feta de la Ribera de l'Ebre des de Benissanet. Poc temps després se sol·licità que nomenés una persona dins l'equip directiu, tenint en compte que el SIT de Tarragona ostentava la representació de Junta Provincial de Turisme i se li aprovà una subvenció anual de 1.000 pessetes.

La junta directiva del SIT de Tarragona també es congratulà que aquesta entitat turística de la regió hagués inaugurat els seus locals l'octubre de 1956 a la Casa del Cavaller Despuig.

³⁸⁶ A començaments de gener de 1946 s'inauguraria l'oficina d'informació turística de Sitges.

³⁸⁷ Un dels fets més notoris d'aquella assemblea fou l'organització d'uns festivals regionals a les illes de Tenerife i Gran Canària.

³⁸⁸ En aquella assemblea hi assistiren 10 persones de Tarragona i es presentaria una ponència sobre el fòrum romà i l'intercanvi de turistes hispanoamericans. La FESIT també aprovaria els seus nous Estatuts i seria reelegida la seva junta.

Provincial amb la idea de poder fer un obsequi als assembleistes. El propòsit era convidar-los a dinar³⁸⁹ al monestir de Poblet, i que aquest fos servit pel restaurant de l'Hotel la Capella. No seria l'única col·laboració sinó que els Exportadors de Vins també volgueren col·laborar-hi.

Un dels punts clau que es tractà a l'assemblea de Jaca fou el projecte de construcció d'un ferrocarril directe que unís la Mar Cantàbrica amb la Mediterrània, passant per Osca i arribant a Tarragona. En cas de realitzar-se aquesta infraestructura es millorarien substancialment les possibilitats turístiques, la regió estaria més connectada amb l'exterior i s'obriria una nova via d'accés per als visitants.

Valgui assenyalar també que a partir d'aquella convocatòria de 1949 es decidiria canviar el nom de FESIT pel de FECIT, és a dir es baratà el nom de *Sindicat* pel de *Centre*. Tanmateix l'associació tarragonina continuaria utilitzant el nom de *Sindicat* per autoanomenar-se a ella mateixa.

Les assemblees de la FECIT es continuaren organitzant amb el pas del temps i les que tingueren lloc durant la dècada dels anys cinquanta són les que proporcionam en el següent requadre³⁹⁰:

Assemblea	Any	Lloc
XV	1950	Andalusia i Marroc
XVI	1951	Santander i Astúries
XVII	1952	Navarra
XVIII	1953	Girona
XIX	1954	Madrid
XX	1955	Palma de Mallorca
XXI	1956	València
XXII	1957	Barcelona
XXIII	1958	Alacant
XXIV	1959	Sant Sebastià

Les ponències presentades a l'assemblea d'Andalusia i Marroc tractaren aquestes temàtiques tan suggerents: Urbanització de les platges de Tarragona; Pas dels trens

³⁸⁹ El dinar tingué un cost de 4.106,80 pessetes, a les quals se n'hi afegiren 400 en concepte de tabac.

³⁹⁰ Elaboració pròpia a partir de la consulta dels diferents llibres d'actes.

directes per Tarragona; Estat de les obres; Retolació dels pobles i creuaments de carretera.

El nomenament de Manel Beguer Pinyol, directiu del Sindicat d'Iniciativa de Tortosa, com a nou president de la FECIT a començaments de 1952 va ser entès com una bona notícia per a Tarragona. De fet, si li envià un escrit de felicitació i un exemplar del llibre *Tarragona, Símbolo*.

L'assemblea de la FECIT³⁹¹ organitzada a Palma del diumenge 5 al dissabte 11 de juny de 1955 tendria per ventura un caire més emotiu que la resta, ja que tendria lloc la vintena edició de l'assemblea i alhora coincidiria amb la celebració del 50è aniversari del Foment del Turisme de Mallorca. Tal volta per això, el SIT de Tarragona decidí enviar-hi en representació seva alguns dels seus exdirectius, com és ara Josep Ixart de Moragas i senyora, Josep Maria Melendres Rué, Manel de Montoliu, Josep Maria Banús Vidal i senyora, i Joan Antoni Guardias i senyora.

La redacció d'un reglament d'un pla d'intercanvi turístic va ser un aspecte en el qual treballà la FECIT el 1956. En aquella assemblea, el Sindicat i acudí presentant unes ponències relacionades en la necessitat de restablir el vapor entre Palma i Tarragona, i la necessitat d'aconseguir que s'augmenti el suport per al crèdit hotelier.

En un principi, la XXII Assemblea de la FECIT havia de tenir lloc a la ciutat de Barcelona entre el 22 i 29 de setembre de 1957. La seva proximitat geogràfica i el sentiment de germanor amb la Ciutat Comtal faria que el Sindicat des del primer moment planifiqués una participació ben decidida. Tanmateix la convocatòria federativa fou ajornada fins als dies 2 i 3 de desembre d'aquell any, doncs el seu president Pedro Bretcha havia presentat la dimissió, càrrec del que fou substituït per Alberto de León Murua de Madrid. L'assistència del Sindicat hi estigué representada pel nomenament de sis delegats.

³⁹¹ En aquells moments eren membres de la junta directiva de la FECIT: Pedro Bretcha Galí (president), Mariano de Gallego Roselló (vicepresident primer), Alberto de León Murua (vicepresident segon), José Cruz Estrada (tresorer), Aurelio Peláez de Ojeda (vocal), Enrique Cela Alcaine (vocal) i Enrique Descayre Salgas (vocal).

L'assemblea federativa dels centres d'iniciativa i turisme espanyols de 1958 se celebrà a la ciutat d'Alacant entre el 10 i el 15 de novembre. Les tres ponències presentades pel Sindicat foren: Reparació i modernització de la carretera de València a Tarragona; Electrificació de la línia fèrria Alacant-Tarragona i Senyalització a l'interior de les ciutats. En aquella sessió ja se sol·licità que Tarragona organitzés la futura XXV assemblea de la FECIT de 1960 ja que coincidiria amb les noces d'or de l'associació i resultaria que el directiu tarragoní Josep Maria Melendres Rué seria nomenat vicepresident de la FECIT.

Els membres concurrents a l'assemblea de la FECIT de 1959, que tingué lloc a Sant Sebastià, exposaren i tractaren les següents ponències: Ferrocarril Cantàbric-Mediterrani, entre Sant Sebastià i Tarragona; Senyalització de les Carreteres i II Exposició Nacional de Turisme a Tarragona. En aquelles reunions també es tractaren temes tan importants com els horaris de trens entre Barcelona i Tarragona, la posada en funcionament de la línia aèria Sant Sebastià-Tarragona-Palma.

Tot això acabat d'exposar ens fa plantejar una gradual reactivació de la FESIT durant aquests difícils anys, i que el SIT de Tarragona hi jugà un paper destacat.

4.3 Paràlisi i impuls a certs projectes modernitzadors

Una de les primeres conseqüències de la Guerra Civil en matèria de comunicacions fou l'augment dels lligams entre Tarragona i Saragossa. Les forces vives de la ciutat aragonesa es desplaçaren a Tarragona, el juny de 1939, amb la ferma voluntat de crear unes comunicacions directes amb el ferrocarril i el transport marítim, ja que es pretenia que el port de Tarragona es convertís en el port natural d'Aragó.

Els nous vincles i col·laboracions amb Aragó propicià que dos mesos després es rebés una carta de Francisco Llamas de Saragossa en la qual s'informava de les adreces dels balnearis, i especificant dades de Planas de Salou, Hotel Comarruga o Hotel Miramar de Calafell. Malgrat sembli una mica sorprenent, això també propicià que el SIT de Tarragona sol·licités subvencions al President de la Diputació de Saragossa i a l'Alcalde d'aquella ciutat, els quals de seguida prometeren el màxim suport.

El creixement demogràfic de Tarragona és un fet que tampoc podem deixar de banda quan analitzam aquest període ja que repercutiria en un augment urbà. La inauguració de la Ciutat Residencial i la Universitat Laboral Francisco Franco també s'han de tenir en compte dins aquest context de canvi. Davant aquestes premisses l'estiu de 1957 es demanà a les corresponents autoritats que augmentessin la reserva de bitllets ferris en destinació Madrid, doncs eren moltes les persones que s'havien establert temporal o definitivament a Tarragona i que necessitaven estar ben connectats amb la capital espanyola.

Ben segur que aquest augment poblacional i els avenços tècnics en el terreny dels transports motivaren la inquietud del Sindicat i de la Junta Provincial de Turisme per a què es vehiculés la possibilitat d'instaurar una línia aèria Madrid-Tarragona-Madrid els mesos de gener i febrer de 1958. Les dificultats perquè aquell projecte es convertís en realitat eren importants; en primer lloc per la incògnita de la seva demanda i en segon terme l'existència d'uns serveis ferris entre dues ciutats. És per això que ben aviat cobrà força la viabilitat de l'opció aèria Madrid-Tarragona-Palma i al contrari, ja que les dificultats per unir per via marítima Palma i Tarragona eren ben existents.

4.3.1. Algunes iniciatives en el marc de la indústria de l'allotjament

El fet que el SIT ostentés la representació oficial de l'estat en matèria turística implicà que aquest tingués determinades tasques de gestió assumides. Un d'aquests primers afers fou el compliment de l'Ordre dictada pel Ministeri de Governació el 8 d'abril de 1939 (Butlletí Oficial del 14 d'abril) relativa a la reglamentació i funcionament de la indústria hotelera. Davant aquella tasca, s'acordà sol·licitar un anunci dins el Butlletí Oficial de la Província en el qual es demanava a tots els establiments hotelers³⁹² que enviassin aquella documentació al Sindicat. Alhora els directius Marcel Riera i Pere Saigí foren nomenats «inspectors hotelers» i les persones encarregades de controlar aquelles tasques.

D'altra banda, el gremi d'Hotels, Fondes, Restaurants i Similars, que en aquells moments estava integrat per vint-i-quatre membres, va demanar poder augmentar un

³⁹² Els primers que enviaren aquesta documentació foren la Pensió Nacional de Falset i l'Hotel España de Valls.

25% les seves tarifes al·legant que des de l'inici del conflicte civil havien quedat congelades. L'associació turística tarragonina va veure amb bons ulls aquella proposta i malgrat ostentava la representació turística estatal cercà la ratificació de l'aparell polític del Govern Civil, el qual confirmà l'acord sempre i quant tot els establiments d'allotjament enviassin la documentació que se'ls havia requerit.

A la sessió de la junta directiva del SIT de Tarragona del 4 de març de 1940 es parlà per primera vegada de la possibilitat de dur endavant un projecte ambiciós que consistia a sol·licitar un crèdit dels que havia aprovat recentment el Ministeri d'Hisenda. L'objectiu d'aquests ajuts, que es concedien mitjançant la Direcció General de Turisme, era la construcció de nous hotels a poblacions de marcat impacte turístic on hi manqués un establiment d'allotjament en bones condicions per rebre a personalitats i turistes en general. Els motius que decidiren iniciar les gestions per fer viable un d'aquests ajuts quedaren plasmats en aquest fragment³⁹³:

«[...] y ante el hecho indiscutible de ser nuestra capital una de las mejores en cuanto a posibilidades de atracción, por sus incomparables monumentos medievales y milenarios, por su situación y clima no igualados por otra capital hermana ni por muchas del extranjero cuya nombradía alcanza los más remotos países del mundo, por su acertada propaganda y por su embellecimiento artificial, por cuyo motivo se ha visto la posibilidad de llevar a la práctica un proyecto, años ha, soñado por los tarraconenses, de poseer un gran hotel a todo confort y en la envidiable situación que ofrece la magnífica perspectiva de nuestro balcón del Mediterráneo, se toma el acuerdo con verdadera unanimidad y fervoso entusiasmo por todos los miembros de la directiva de instar a la Dirección General de Turismo con el fin de interesarles para que sea concedido un préstamo suficiente a nuestra Capital, a través del organismo adecuado al Sindicato de Hoteleros de Tarragona para su completa realización, seguros de que con ello, no solamente contribuiremos a realzar la categoría turística que nos corresponde, sino que además, conseguiremos dotar a nuestra querida Tarragona de un adecuado edificio hotel, digno de la nueva España.»

De mica en mica i en ocasions puntuals les inversions en matèria d'infraestructures turístiques s'animaren amb iniciatives ben concretes. Una d'aquestes fou anunciada l'agost de 1944 per l'industrial i exdirectiu Amadeu Valls Pujol, qui tenia el projecte de construir un gran hotel en els terrenys de l'antic convent de Santa Clara situats en el passeig de Calvo Sotelo.

³⁹³ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 14 volt-15.

L'establiment disposaria de les següents característiques: seixanta habitacions amb quarto de bany o dutxa, saló de lectura, restaurant, saló de festes, saló de te, un bar-cafeteria, piscina, pista de tennis, i una pèrgola per a poder organitzar festes nocturnes, sopars americans i concerts durant els mesos d'estiu. L'edifici comptaria amb comoditats com calefacció i refrigeració i el seu entorn estaria integrat per jardins.

Evidentment la notícia fou molt ben acollida per tothom, ja que suposaria una millora substancial per a la indústria turística tarragonesa. Des del SIT no es dubtà a prestar el seu màxim suport a l'hora de vehicular una sol·licitud de crèdit hotelier segons l'Ordre de Ministeri d'Hisenda de 27 de març de 1942 i a la vegada demanar a l'Ajuntament que declaràs el projecte d'Utilitat Pública i vehicular-ho a la màxima institució turística estatal.

Uns mesos després, el 24 de novembre d'aquell mateix any de 1942 es rebé la notícia esperada. La Direcció General de Turisme comunicava que havia acordat declarar «d'excepcional utilitat pública i d'interès nacional» la construcció d'un gran hotel a Tarragona en els terrenys abans esmentats.

El manteniment d'uns bons i correctes serveis de la infraestructura hotelera va ser un punt que sempre es vetllà. La qualitat i l'ètica vers els turistes i que aquests quedassin satisfets era un aspecte fonamental de la imatge turística de Tarragona. A continuació reproduïm un fragment que dona fe d'aquesta anterior afirmació³⁹⁴:

«El Sr. [Pau] Olivé Sanromà expone que han llegado a su conocimiento algunas reclamaciones producidas por supuestos abusos cometidos por industriales hoteleros al cobrar hospedajes excesivos a los forasteros. Se decide reincidir a dichos a dichos industriales para que no dejen de observar la máxima pulcritud en ese aspecto, sujetándose a las tarifas legales, advirtiéndoles del perjuicio que podría causarles la falta de cumplimiento de lo que está dispuesto y reglado.»

A partir de la dècada dels anys cinquanta ens trobam com de cada vegada més hi haurà una major coordinació del Sindicat d'Iniciativa amb el gremi dels hotelers. Les raons eren òbvies, es pretenien unificar esforços amb la finalitat de millorar la indústria

³⁹⁴ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 178-179.

turística. A més a més, aquests vincles també servien per programar unes campanyes de promoció conjuntes.

El projecte d'obrir un parador no era nou. Anys enrere ja s'havia parlat de la possibilitat d'obrir-ne algun. Curiosament, a partir de la visita realitzada pel Director General de Turisme, el febrer de 1955, es tornà a parlar d'aquesta idea, que tant podia ajudar a promoure el turisme de la regió.

El projecte de construcció de l'hotel Imperial Tarraco fou molt ben vist de seguida, ja que ompliria un buit important en matèria d'allotjament. La junta directiva, ja el mes de març de 1958 volgué expressar el seu agraïment a la Diputació per les facilitats que havia posat i demostrat al respecte. Aquest emblemàtic establiment hoteler de la ciutat tarragonina no obriria les seves portes fins al 1963.

4.3.2. El ferrocarril continua essent primordial

El transport ferriovari continuà essent fonamental per a Tarragona en aquest període. A partir dels anys quaranta i cinquanta es dugueren iniciatives per tal de millorar aquests serveis. Una d'aquestes vendria de la mà de la *Compañía de Ferrocarriles del Norte* que establí el servei Tortosa-Barcelona durant la tardor de 1940, cosa que beneficiaria extraordinàriament les comunicacions de Tarragona. Lògicament, la mesura fou molt ben vista pel SIT.

La voluntat de millorar els tràmits de compra i timbratge dels bitllets de ferrocarril de la Companyia *Madrid-Zaragoza-Alicante* va fer que la junta directiva, l'octubre de 1940, es posés en contacte amb la direcció d'aquesta companyia per tal que s'habilités una taquilla especial o que els mateixos empleats poguessin marcar els corresponents bitllets dels usuaris amb una estampeta.

La junta directiva celebrà una reunió extraordinària el 13 de gener de 1941 amb un únic motiu: la celebració d'haver aconseguit que els trens directes entre Madrid i Barcelona fessin escala a Tarragona. Això era un desig que se cercava des de molt de temps enrere i s'observà com una millora que beneficiaria econòmicament i turísticament a la ciutat. Els reunits no dubtaren a felicitar a totes les autoritats locals per l'èxit aconseguit.

D'altra banda, la campanya de promoció de les festes de Setmana Santa de 1941 i més concretament l'esplendor de la processó religiosa del Sant Enterrament, aspecte que des de sempre coordinava l'entitat, va ser una iniciativa que s'intentà desenvolupar en tots els sentits. Per això, s'acordà demanar a les diferents companyies de ferrocarril que ampliassin la capacitat dels seus trens i intensificassin els seus serveis durant el Divendres Sant. De tal manera que hi hagués trens que sortissin a les 12 hores del vespre³⁹⁵ per tal de facilitar el retorn de molts de forasters. Aquesta iniciativa es repetiria any rere any fins ben entrats els anys cinquanta.

Des del SIT de Tarragona també s'oferiren mostres de col·laboració a altres entitats i organismes. En aquest sentit, s'ha de dir que durant la primavera de 1942 es proporcionà el màxim suport a la Cambra de Comerç, la qual pretenia sol·licitar que fossin modificats els horaris dels trens lleugers que transcorrien per Tarragona.

La supressió del tren de les 12 hores del migdia que connectava Tarragona i Barcelona, el maig de 1942, modificà els altres serveis comportant conseqüències negatives per als usuaris. Des del Sindicat no s'entenia com s'havia eliminat aquest servei ja que gairebé sempre anava ple de passatgers i com ara només restaven operatius els serveis del dematí i de l'horabaixa. Això significava que si algú necessitava fer una gestió a Barcelona s'havia d'absentar tot el dia.

El tema del transport ferroviari fou assumpte que de cada vegada preocupà més durant la primavera de 1943. Resulta evident, que per això finalment es decidís demanar a la *Red Nacional de Ferrocarriles Españoles* –RENFE– que nomenés algú per a que formés part del consell directiu. Aquest càrrec recaigué en possessió d'Argimiro Valero, qui s'incorporà com a vocal representant dins el consell directiu poc temps després. La creació del Sindicat d'Iniciativa de Tortosa també ajudaria a crear unes negociacions per tal de decidir els horaris dels ferrocarrils amb aquella localitat.

A partir del bon enteniment mostrat amb la RENFE s'acordà fer-li una sèrie de petits suggeriments de millora dels seus serveis. El primer que el tren número 5.828 sortís de

³⁹⁵ També es demanaria als bars i cafès que romanguessin oberts els seus establiments fins aquella hora del vespre.

Sant Vicenç a les 14:10 hores amb arribada a Barcelona a les 16:05 hores i que el que sortia de Barcelona a les 19:15 hores continués cap a Tarragona, ja que milloraria el servei i no suposaria cap cost a la companyia en tant en quant la màquina havia de tornar sola cap a Vilanova. Sembla que aquesta companyia milloraria els seus serveis a partir de la primavera de 1945.

La consegüent supressió de diferents serveis ferroviaris entre Barcelona i Tarragona causà abundants crítiques des del sí de l'entitat. La reacció fou gairebé immediata i dins la sessió del mes de febrer de 1944 s'acordà fer les corresponents gestions amb la Direcció General de Ferrocarrils, entre d'altres coses, perquè s'havia arribat a un punt que en determinats dies no arribava a la ciutat ni el correu ni la premsa. Per tal de tenir una idea de la magnitud d'aquest fet es proporciona el següent fragment³⁹⁶:

«Se estudia nuevamente las comunicaciones actuales entre Tarragona y Barcelona, que con las supresiones de trenes recientemente acordadas, dejan a nuestra ciudad en estado deficientísimo, hasta el extremo de que en ciertos días no hay manera de trasladarse de Barcelona a Tarragona por la mañana, quedando incluso Tarragona sin correo ni prensa en estos días, encargándose el señor Melendres de redactar una carta con destino a la Dirección General de Ferrocarriles y dando cuenta de ello a las Corporaciones locales.»

És ben evident que les connexions ferroviàries amb Barcelona eren fonamentals per a la societat tarragonina en termes generals i per al desenvolupament de la seva incipient indústria turística en particular. Ara bé, també era lògic que un bon servei de trens amb altres ciutats també beneficiaria extraordinàriament la situació en alguns casos d'aïllament que es vivia. Per ventura, una fita a tenir en compte seria el pas per Tarragona dels trens directes entre la Ciutat Comtal i Madrid, servei que seria inaugurat pel propi Franco durant la seva visita oficial, el 4 de juny de 1952.

A més a més, tot el que succeïa a l'estació de ferrocarril era considerat rellevant, no obstant era una de les principals vies d'entrada de turistes a la ciutat. A més dels horaris i serveis dels trens, en ocasions des del Sindicat també s'hagué de fer una crida a tots els propietaris de carruatges per a què acudissin amb més freqüència a l'estació a recollir viatgers per traslladar-los a l'hotel, ja que es donava el cas que moltes vegades no hi

³⁹⁶ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 75 volt.

havia cap servei de transport. No ens ha d'estranyar que poc temps després es reclamés l'establiment d'un servei d'autobusos dins l'interior de la ciutat.

Els rumors de què la RENFE pensés suprimir els bitllets de tercera classe en els trens que feien l'itinerari entre Tarragona i Reus causà una gran mobilització de gestions i tràmits des del propi consell directiu, els quals demanaren el suport a la DGT, el Govern Civil, les Cambres de Comerç, les alcaldies de Reus i Tarragona per a que això no succeís.

L'entrada en funcionament d'un tren autovia que connectava Lleida i Barcelona passant per Picamoixons era una notícia positiva des del punt de vista turístic. La idea de millorar el projecte es concretà a l'hora de demanar als directius de RENFE que aquest servei fes una aturada a l'estació d'Espluga de Francolí, doncs d'aquesta manera es facilitaria la visita al Monestir de Poblet.

A la mateixa directiva ferroviària també se li demanà que el tren que sortia a les 7:15 hores del matí i que unia Barcelona i Sant Vicenç arribés a Tarragona. Aquesta petició que afectava al tren 2877 no es faria efectiva fins al mes de maig de 1950.

En aquest context històric no podem deixar de banda les contínues reivindicacions en la millora dels serveis ferroviaris entre Barcelona i Tarragona, les quals amb el pas del temps sembla que empitjoraven, tot i els esforços i petits èxits puntuals. A continuació reproduïm una de les diverses opinions que es tenien en aquest sentit durant la tardor de 1949³⁹⁷:

«Dado el lamentable estado de nuestra comunicaciones ferroviarias con Barcelona, a causa del pésimo horario del tren ligero a Barcelona, se acordó cursar un escrito en tal sentido al Gobernador Civil de la provincia y hacerle una visita para entregárselo.»

Les declaracions del Ministre d'Obres Públiques anunciant a la premsa del 8 de novembre de 1951 que els trens directes entre Madrid i Barcelona farien escala a Tarragona va ser una notícia molt ben rebuda pels membres de l'entitat. Cal assenyalar que era un tema que s'esperava des de feia molt de temps ja que facilitaria

³⁹⁷ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 145.

extraordinàriament els desplaçaments amb les dues ciutats. Evidentment que el mínim que es podia fer era enviar un telegrama d'agraïment i donar a conèixer la notícia entre els mitjans de comunicació locals.

4.3.3. La xarxa de carreteres: la necessitat d'unes bones connexions

L'automòbil i l'autocar es convertirien en uns mitjans de transport turístic importants durant aquests anys. A més de facilitar i ampliar el nombre de desplaçaments calia disposar d'unes infraestructures bàsiques i modernes que facilitessin aquests moviments.

A partir d'aquesta anterior premissa resulta obvi que des del Govern Civil de Tarragona també se sol·licités informació sobre el vertader estat en què es trobaven les diferents infraestructures, en especial les carreteres provincials. La mateixa autoritat també estava interessada en saber els projectes d'itineraris per a les excursions i les característiques de la planta hotelera existent.

Per tal de difondre els serveis de transport i animar el seu us es decidí editar de forma modesta una llista dels horaris de trens i autobús que connectaven Barcelona amb Tarragona. Aquesta llista informativa seria col·locada als llocs més visibles de la ciutat i es faria constar el nom de l'entitat.

Per dur endavant aquesta iniciativa se cercà el màxim suport enviant escrits a: la companyia fèrria *Madrid-ZaragozaAlicante*, l'Ajuntament, la Diputació, la Cambra de Comerç, la Junta d'Obres del Port, la Cambra de la Propietat i la Prefectura de Propaganda de la FET i de les JONS. Cal tenir en compte que, en realitat, es pretenia establir una eficient coordinació de les comunicacions.

La rellevància que s'adquirí a partir de finals dels anys quaranta fou notable si tenim en compte l'augment de les temàtiques tractades. Entre aquestes, podem assenyalar el projecte d'urbanització dels terrenys de Santa Clara, que seria estudiat amb tot detall mitjançant l'anàlisi de la seva maqueta durant la sessió del 17 de juliol de 1947, o la petició que es rebé de l'Ajuntament d'Albiol sol·licitant la necessària ampliació de la seva carretera, competència aquesta de la Diputació.

Les notícies aparegudes en relació al projecte d'autopista entre Madrid i Barcelona, i la ruta del ferrocarril Cantàbric-Mediterrani despertà un cert interès als membres de la junta directiva el febrer de 1948, ja que no se sabia si afectarien a Tarragona d'alguna o altra manera. No és estrany que se cerqués ampliar aquesta informació a partir dels vincles que es tenien amb la DGT.

Tanmateix, aconseguir unes bones infraestructures continuà essent una prioritat per al desenvolupament de la indústria turística. En ocasions només es feien comentaris de possibles idees o projectes. Una d'aquestes vingué de la mà del vocal Josep Maria Monravá qui durant la junta directiva del 15 d'octubre de 1948 comentà el projecte d'urbanització del Camp de Mart amb jardins que destaquessin la perspectiva de les muralles, la construcció d'un Auditòrium, la reparació dels Jardins de Saavedra o la millora dels accessos a la catedral³⁹⁸, el museu i l'estació.

La correcta senyalització dels panells indicatius dels camins i carreteres no era una cosa nova, i de fet ja s'havia parlat en alguna ocasió d'una correcta senyalització de tots els pobles i nuclis de la província. El que sí que sorprèn és que es volgués senyalitzar Tarragona des de ciutats llunyanes i des dels encreuaments de carreteres principals bastant llunyanes on s'indiqués la distància pendent en quilòmetres per arribar-hi i que aquesta anés acompanyada d'una frase eloqüent de la seva riquesa monumental.

Lògicament el seu cost i la difícil tasca de negociació amb altres institucions faria que aquests panells s'anessin col·locant gradualment a partir de desembre de 1950. Tal volta una de les senyalitzacions més interessants seria aprovada el febrer de 1953 i consistiria en sol·licitar a la Prefectura d'Obres Públiques de Girona que indiqués el nom de la ciutat i la seva distància en quilòmetres a l'entrada del pas fronter de la Junquera.

La platja de la Pineda, a Vila-seca, s'intentaria promoure mitjançant una campanya a partir de finals de 1950. La idea era que aquest nucli de la Costa Daurada disposés d'un pla de comunicacions i de delimitació de terrenys per tal de dur endavant la urbanització dels mateixos. No deixa de ser curiós com aquesta tasca seria promoguda des del SIT

³⁹⁸ Més endavant també es pregaria al Capítol Catedralici que es retirassin les reixes del claustre de la catedral, cosa que milloraria la bellesa de l'edifici.

pel seu vocal representant de la Diputació, Antoni Soler Morey. De la mateixa manera també es començaria a treballar amb la millora i adequació turística de la platja de la Rabassada.

Tot plegat faria que els moviments de transport terrestre per carretera augmentessin de mica en mica amb el pas del temps. Els cotxes i els vehicles particulars entraren en escena en massa. A pesar de tot mai s'abandonaria el tren. Les millores en matèria de camins i carreteres es continuaren a manifestar d'una manera bastant periòdica i habitual. A tall d'exemple podem assenyalar la reivindicació que es fa de l'amplària de la carretera compresa entre Alcolea del Pinar, carrer Jaume I i el pont del riu Francolí i l'Avinguda de Prat de la Riba.

Per tal d'aprofitar la sintonia que semblava hi havia amb el Ministeri d'Obres Públiques també se sol·licità que es reparés el ferm de les carreteres entre Vendrell i Valls, alguns trams entre Vilarrodona i Santes Creus, i la millora de la pavimentació de l'Arc de Barà. També s'indicà la conveniència d'establir una millor senyalització en els itineraris que conduïen als monestirs de Poblet i Santes Creus, entre d'altres coses, perquè es pensava amb el futur Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona, moment en què el trànsit seria bastant intens.

No seria la darrera vegada que se sol·licitaria la construcció o reparació d'una carretera durant aquests anys cinquanta. La recuperació econòmica i l'auge que gradualment estava adquirint la indústria turística facilitaren molts d'aquests canvis. La zona de Salou també experimentarà una intensa transformació a partir d'aquests moments. A continuació proporcionam un fragment de maig de 1952 en el qual es posa de relleu la necessitat d'invertir en aquella zona³⁹⁹:

«En vistas a hacer posible el desenvolvimiento urbano de una zona de amplias posibilidades turísticas y residenciales cual es el litoral situado al sur de esta ciudad, se acuerda dirigirse a los poderes públicos solicitando el estudio y realización de una carretera que siguiendo dicho litoral una la capital con la carretera del faro de Salou.»

A banda d'això, els membres del Sindicat, dins la seva reunió del 13 de gener de 1955, volgueren deixar constància de l'agraïment transmès a la Delegació Nacional de

³⁹⁹ Segons el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 259.

Sindicats per haver aprovat el projecte de concessió de Tarragona com a primera Ciutat Residencial d'Educació i Descans per a productors que havia de tenir lloc a la Platja Llarga.

4.3.4. El port de Tarragona i els serveis marítims

L'aprovació del projecte de reforma del port amb un pressupost concedit de 52 milions de pessetes, el novembre de 1949, es contemplà com una notícia ben positiva per a la ciutat. Des de l'equip directiu s'enviaren escrits de felicitació a les autoritats portuàries per haver aconseguit aquestes millores, que tant ajudarien a promoure els serveis de transport marítim.

Per això, és que pocs anys després, el 1954, ja es parlarà del restabliment d'uns serveis marítims periòdics entre Palma i Tarragona. No de bades se sabia de l'atractiu que tenia l'illa i es pensava en la possibilitat de crear un entrada i sortida mitjançant el port tarragonès.

Seria precisament el port de Tarragona un dels que veuria de cada vegada més incrementades les seves activitats. En aquest sentit, s'ha de comentar que any rere any s'assistí a un major volum del nombre de creuers que farien escala a la ciutat. Algunes d'aquestes empreses navilieres que començaran a operar tenint en compte l'interès que despertava la ciutat foren la *Compagnie Havraise Péninsulaire de Navigation*, mentre que algunes agències estrangeres començaren a organitzar-hi itineraris, com és el cas de l'anglesa *Polytechnic Touring Association*. Valgui dir que aquesta anterior agència enviaria al càmera Arthur Leslle perquè enregistrés un documental en tecnicolor dels principals monuments, platges i monestirs de la regió.

4.4 Les diferents publicacions destinades a la promoció turística de Tàrraco

L'inici de les emissions de Ràdio Tarragona, la primavera de 1939, i la possibilitat de disposar de trenta minuts setmanals per poder parlar dels assumptes turístics fou una notícia molt ben acollida en aquells difícils moments. Uns anys després, el 1946, es faria una col·laboració semblant amb l'emissora Ràdio Reus, fets que posen de manifest la importància i interès del tema turístic des d'un punt de vista social.

Ara bé, el primer material de promoció en el qual es treballà després de la contesa militar espanyola fou un fulletó de Tarragona. La idea, que provenia del Ministeri de Governació, era que una persona del Sindicat d'Iniciativa aprofitàs els fulletons realitzats durant l'etapa republicana del Patronat Nacional de Turisme i els actualitzats, fes una revisió acurada del seu contingut per tal d'adaptar-los a les noves circumstàncies del moment i se n'editàs un de nou. Un mes després ja s'envià a Madrid el projecte de nou fulletó. Acte seguit proporcionam el següent fragment⁴⁰⁰:

«Finalmente se lee otro oficio del Ayuntamiento dando cuenta de que en aquellas oficinas se ha recibido una comunicación del Ministerio de la Gobernación, adjuntando dos folletos de propaganda de Tarragona, que ante la posibilidad de una proxima reedición de los folletos de propaganda turística, que publicó el Patronato Nacional del Turismo, envían para que se disponga que persona competente haga la correspondiente revisión de textos, poniendo al día todos los detalles y encareciendo especial cuidado en la revisión de lo que se refiere a alojamientos, precios, horarios, nombres de calles y demás datos informativos y el estado actual de los monumentos, con expresión incluso de los que hayan podido desaparecer como consecuencia de la actuación de los elementos rojos que envía a este Sindicato de Iniciativa para su cumplimiento. Se acuerda que se encargue de ello el Sr. Melendres.»

Paralelament, també es posà en funcionament una comissió encarregada d'organitzar unes vistoses festes de Setmana Santa de 1940 i per això s'acordà negociar amb les diferents confraries l'edició d'un fulletó especial, iniciativa que ja es feia abans de la Guerra. El material havia de ser modest i en cap cas superar un pressupost de 2.000 pessetes. De fet, només se'n gastaren 1.000. La promoció d'un turisme religiós continuava essent objecte d'estudi i treball.

Abans de la seva impressió, el text⁴⁰¹, que superava les 20 pàgines, fou enviat a Madrid per a la seva aprovació, tràmit indispensable per a la seva publicació, mentre que la portada fou dissenyada pel directiu Marcel Riera. S'ha d'assenyalar que davant la manca de paper existent només es va fer una tirada de 500 exemplars.

Per a l'any vinent, i seguint amb la mateixa temàtica, els esforços se centrarien més en l'organització d'un concurs de cartells turístics amb la temàtica de la Setmana Santa. Les bases, que es publicarien a la premsa, preveïen tres premis: un guanyador que

⁴⁰⁰ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 12.

⁴⁰¹ El directiu Josep Maria Melendres fou la persona encarregada de redactar el text.

obtendria un premi en metàl·lic de 500 pessetes i que la seva obra fos reproduïda⁴⁰² com el cartell d'aquella edició, i dos accèssits de 100 pessetes cadascun. Tots els cartells presentats en el certamen participarien en una exposició que tendria lloc al local social i a més la Confraria de Sant Magí demanaria poder-los utilitzar per tal d'organitzar una exposició a Barcelona.

El jurat d'aquest concurs de cartells, i que es reuní el 22 de setembre de 1941, estigué format pel Reverend Doctor Batlle (Reial Societat Arqueològica), l'Alcalde de Tarragona, Joan Serra (Prefectura de Propaganda), Joan Solé Granell (Reial i Venerable Congregació de la Puríssima Sang), Guillem Boxó i Jaume Gusart (Sindicat d'Iniciativa). Després de comprovar que s'havien presentat disset treballs i fer les pertinents deliberacions el jurat emeté el següent resultat: cartell amb el lema «Flagelación» de l'artista Guillermo Pérez de Saragossa (primer premi), cartell amb el lema «X.4» d'Isidre Valentinés de Tarragona (primer accèssit), cartell amb el lema «E. Tribus Cruzibus» d'Enric Baixeras de Tarragona (segon accèssit).

De la mateixa manera que s'havia fet amb els cartells, dins la reunió del 18 de maig de 1942, es va posar en marxa l'organització d'un concurs de fotografies d'interès turístic i folklòric. La idea era que tingués lloc durant les properes festes de nadal i que els millors treballs presentats fossin exposats a les sales del local del SIT. Evidentment, es redactarien les Bases del concurs i es demanarien a les diferents institucions que col·laborassin aportant un premi.

Entorn a un any després, el 16 d'abril de 1943, es volgué tornar a organitzar un altre concurs de fotografies però aquest de Setmana Santa. L'objectiu era crear un arxiu fotogràfic per tal de tenir-lo disponible a l'hora de confeccionar futurs materials de promoció⁴⁰³. Josep Maria Melendres quedà encarregat de redactar les pertinents bases del concurs, que es reproduïxen en el següent quadre⁴⁰⁴:

⁴⁰² Del cartell seleccionat la Casa José López en faria una tirada de mil exemplars.

⁴⁰³ Uns d'aquests nous exemplars fotogràfics serien enviats per a la seva publicació a la revista *Semana Española* de Madrid.

⁴⁰⁴ Extret del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 53 volt-54 volt.

Bases del Concurs de Fotografies de Setmana Santa (1943)

Primera: Cada concursante podrá presentar los trabajos que desee.

Segunda: Las fotografías que se presenten al concurso tendrán un tamaño mínimo de trece por dieciocho centímetros y podrán ser directas o ampliadas y conseguidas por el procedimiento técnico que se queira.

Tercera: Los apuntes del natural podrán ser indistintamente a base de lápiz, carbón, pluma, acuarela, óleo, etc. a elección del concursante y pintados lo mismo sobre papel, cartón, tela o madera y cristal. El tamaño libre.

Cuarta: La admisión al concurso se cerrará el día veinte de mayo próximo a las doce de la noche, debiéndose presentar los trabajos acompañados de una tarjeta con el lema que se repetirá en la cubierta de un sobre cerrado que contenga el nombre y las señas del concursante.

Quinta: Al presentar los trabajos el concursante deberá especificar el premi a que aspire.

Sexta: El Jurado se reserva el derecho de rehusar los trabajos que se presenten y que no se ajusten a las presentes Bases.

Séptima: Se reserva también el Jurado el derecho de dejar desierto uno o varios premios si, a su criterio, los trabajos presentados no se consideran dignos, así como también se reserva el derecho a dividirlos si lo cree conveniente.

Octava: El Jurado estará formado por dirigentes del Sindicato de Iniciativa y técnicos en materia de arte y en fotografía.

Novena: El fallo, que será inapelable, se dará a conocer pasados diez días después de terminado el plazo de admisión, osea después del treinta de mayo.

Décima: Las fotografías y apuntes premiados quedarán de propiedad del Sindicato de Iniciativa, con todos los derechos de reproducción exclusivos y será obligatorio para los concursantes en fotografía premiados, a poner a disposición del Sindicato de Iniciativa, los negativos correspondientes.

Undécima: Una vez terminado el concurso, el Sindicato de Iniciativa organizará una exposición de todos los trabajos presentados, pasada la cual, los trabajos no premiados podran ser retirados por los interesados.

La totalitat dels premis del concurs quedaren estipulats en el següent sentit: un primer premi, que es destinaria a la millor col·lecció de fotografies nocturnes de la processó del Divendres Sants i que obtindria una gratificació en metàl·lic de 500 pessetes, quantitat que seria aportada pel propi Ajuntament de Tarragona; un segon premi que aniria a càrrec del Governador Joan Selva de Mergelina i que consistiria amb una gratificació de 250 pessetes per a la millor col·lecció de fotografies nocturnes de la processó del Divendres Sant que tinguin com a fons els principals monuments o carrers de la ciutat; un premi de 250 pessetes de la Diputació Provincial de Tarragona per a la millor col·lecció d'apunts al natural sobre temes de la Setmana Santa a Tarragona; un premi de 150 pessetes concedit per la Cambra de Comerç a la millor col·lecció de fotografies de

la Setmana Santa d'una temàtica lliure i uns premis de 50 pessetes cadascun atorgats per la Casa Blandimieres a les millors fotografies de la processó del Sant Enterrament i els ornaments, respectivament.

Per la seva banda, el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona aportaria un premi de 250 pessetes per a la millor col·lecció de fotografies o apunts sobre obres d'art (capitells, escultures, retaules, teles...) amb motiu de la passió de Crist.

Un any després, el 1944, es tornaria a organitzar un concurs amb més o més amb les mateixes característiques. La poca concurrència condicionà que tres dels set premis quedessin deserts.

L'especialitat en la confecció i edició d'un material de promoció turístic religiós és un afer que no podem obviar quan analitzam els treballs i la trajectòria de l'entitat. Així, cal recordar que any rere any tenia cura de fer els corresponents cartells i fulletons de la Setmana Santa tarragonina, així com el seu programa d'activitats. En aquest sentit, no ens ha d'estranyar que en més d'una ocasió la Direcció General de Turisme felicités als membres de l'equip directiu per la feina feta i demanés una vuitentena d'exemplars per a ser distribuïts per totes les Juntes Provincials i Locals de Turisme del territori espanyol ja que podien servir de model a la confecció de materials semblants a altres llocs. Per tal de tenir una idea de la feina feta, a continuació reproduïm un fragment del fulletó de Setmana Santa de 1945⁴⁰⁵:

«[...] Tarragona, como siempre, dará la nota de fe y de austeridad, prerrogativas ambas que le dan carácter y que la distinguen entre todas las principales ciudades españolas que gozan fama preeminente por sus procesiones durante los días santos. Y este año aún más, pues está ocupada la Silla Primada que fundara San Fructuoso y la presencia del Prelado realzará en cuanto es posible nuestras solemnidades. [...]»

La Reial Societat Arqueològica Tarraconense⁴⁰⁶ –RSAT– i el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona iniciaren una col·laboració conjunta el mes de maig de 1943. Ambdues entitats pretenien editar una col·lecció de publicacions encaminades a donar a

⁴⁰⁵ Extret del fulletó de Setmana Santa de 1945, s/fol.

⁴⁰⁶ La RSAT seria nomenada sòcia d'honor el 1944 en ocasió del seu centenari i a partir del mes de novembre de 1944 utilitzaria els locals del SIT per tal de celebrar les seves reunions i conservar els seus arxius, ja que s'havia quedat circumstancialment sense espai físic.

conèixer les bel·leses de Tarragona. Es pensà que el seu títol genèric podria ser «Biblioteca de Tarragona». La comissió especial formada amb aquella finalitat estigué integrada per Guillem Boxó i Josep Maria Melendres (SIT) el Dr. Batlle i Josep Gramunt (RSAT), l'arxiver municipal com a persona tècnica i un representant de la Prefectura de Premsa i Propaganda.

El primer número d'aquesta col·lecció de monografies pretenia ser un estudi sobre *Los tapices de la Catedral de Tarragona*, mentre que el segon es volia que dedicarlo exclusivament al monestir de Poblet i per això s'encarregà el projecte a l'historiador Manel de Montoliu.

Finalment, el segon títol d'aquesta col·lecció seria *Poblet, Símbolo* i donat que el seu autor s'havia convertit en el nou president de l'associació es va fer una edició molt més ampliada i sense escatimar en despeses⁴⁰⁷, ja que la seva impressió tingué un cost de 18.230,75 pessetes a la qual li hem d'afegir quatre làmines d'aquarel·les a tot color amb impressió offset amb un cost de 6.768 pessetes i elaborades a la Sala Gaspar pel dibuixant Sr. López Ramón. L'obra sortiria a la venda amb els següents preus⁴⁰⁸:

Llibre <i>Poblet Símbolo</i>		
Socis protectors	Edició normal	Gratuit
	Edició en fil	75 pessetes
Socis	Edició normal	50 pessetes
	Edició en fil	125 pessetes
Públic en general	Edició normal	80 pessetes
	Edició en fil	200 pessetes

Paral·lelament i relacionat amb la idea anterior pensaren que seria bo que l'Ajuntament nomenés un cronista que s'encarregàs de recopilar totes les manifestacions de la vida tarraconense per a l'Arxiu Municipal. Des de l'associació es recomanà a Timoteu Zanny. A més a més, el directiu Josep Maria Melendres tendria cura de treballar en aquest arxiu per tal de confeccionar una Història del Tarragona durant el segle XIX.

⁴⁰⁷ De fet, el SIT de Tarragona donà una entrada de 8.000 pessetes a l'impressor Gabriel Gibert i la resta ho va satisfer amb terminis mensuals.

⁴⁰⁸ Segons el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 83.

La voluntat de transmetre una idea d'unitat d'Espanya mitjançant la difusió d'una material de promoció turística i la voluntat de coordinar els esforços de tots els agents turístics són dos aspectes que no podem deixar de banda quan s'analitzen els vincles amb la Direcció General de Turisme durant aquests primers anys. Aquesta anterior afirmació es veu confirmada quan des de la institució turística estatal es comencen a intensificar els enviaments de materials d'altres llocs i publicacions.

D'altra banda, també s'ha de comentar que la DGT enviava uns projectes de fulletó al SIT de Tarragona per a que fossin revistats i si calia modificats. Habitualment els membres de l'entitat s'esforçaren en proporcionar unes atractives fotografies i que aquestes fossin el més actualitzades possible. D'això s'extreu la conclusió que és l'aparell franquista de l'estat un dels elements directors i coordinadors dels materials de promoció, si bé les pròpies associacions o entitats turístiques també podien editar els seus propis materials comptant amb el beneplàcit institucional.

Els projecte d'edició d'una *Guia de Tarragona*⁴⁰⁹ del ciutadà Doroteo Gondra Isasi seria estudiat a finals de maig de 1945, doncs estava interessat en què a la seva publicació hi constés la referència «*Autorizada por el Sindicato de Iniciativa y Turismo*». Els directius supeditaren l'aprovació d'aquesta petició a una revisió prèvia del seu contingut i anuncis inserits. Cinc anys després, el mateix senyor Gondra va tornar a formular la mateixa petició, la qual finalment va ser acceptada.

L'edició d'un mapa de la província i un plànol de la ciutat de Tarragona fou un material que es començà a confeccionar a partir del juliol de 1946. Des del primer moment se cercà el suport de la DGT, ja que s'entenia que la seva edició beneficiaria extraordinàriament a la regió. Després de fer els corresponents tràmits s'aconseguí una subvenció de 3.000 pessetes. A més a més, cal assenyalar que la impremta dels Successors de Torres i Virgili quedà encarregada de l'elaboració d'aquest material i que se'n faria una edició de 5.000 exemplars i una d'especial per a ser lliurada a tots els membres de la FESIT.

⁴⁰⁹ Finalment, publicaria l'obra de vint-i-quatre pàgines i tres mapes: GONDRA ISASI, Doroteo (195?): *Guía de Tarragona*, Ed. Ajuntament de Tarragona-Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.

Una part del plànol-guia de Tarragona i la seva província seria distribuït estratègicament a la Guàrdia Urbana i Nocturna de la ciutat, i entre els guàrdies de RENFE, els quals ho podrien fer servir amb els turistes.

El funcionament i les tasques de difusió que realitzava el *Noticiero Documental* –NO-DO– tampoc passaren desapercebudes per la gent del propi Sindicat d'Iniciativa. Així, en una ocasió, plantejada l'abril de 1948, es decidí intentar vehicular una proposta encaminada a aconseguir que la revista cinematogràfica NO-DO es desplaçés a Tarragona i enregistrés la processó de Setmana Santa d'aquell any.

A finals de 1949 es començà a estudiar la possibilitat d'editar un material d'allò més curiós. Es tractava de negociar unes tarifes fixes d'excursions no massa llunyanes amb els serveis de taxi de la ciutat per tal de poder imprimir una fulletó especial que estigués disponible per tots els establiments d'allotjament.

En aquests anys es començaren a editar un gran nombre de fulletons turístics de Tarragona. Sorprenentment molts eren de temàtica religiosa però amb el pas del temps la temàtica arqueològica i romana guanyà força. També ens començarem a trobar materials més moderns i actuals que són una prova del canvi que s'està experimentant a nivell turístic i social durant aquest període. La redacció dels textos i la tria de fotografies, així com la supervisió del disseny solia córrer a càrrec d'un dels directius.

A començaments de 1950 i tenint en compte l'èxit del llibre *Poblet, Símbolo* el president Manel Montoliu rebé l'encàrrec de preparar la futura edició d'un llibre amb el títol *Tarragona, Símbolo*. La idea era fer una publicació semblant a l'anterior i que fos un recull dels seus articles periodístics publicats a la premsa local. En aquests escrits el president parlava de diferents aspectes de la vida i realitat tarragonesa, cosa que tenia molt d'interès per al públic en general. L'impressor de l'obra seria Sugrañés i es fixaria un preu de venda públic de 70 pessetes l'exemplar per a l'edició normal i de 140 per a l'edició en fil. A finals de 1951 aquesta obra seria guardonada per l'Institut Nacional del Llibre Espanyol com una de les cinquanta millors editades de l'any.

A mitjans de juny de 1950 quedà aprovat i llest per a la seva impressió un nou plànol-guia de Tarragona. Un material poc usual en aquells moments, molt pràctic per al

visitant i que era una manera fàcil de combinar la informació turística. L'èxit d'aquesta publicació estava assegurat i de fet un any després ja es prepararia una reedició de dos i cinc mil exemplars i es començaria a treballar en una nova edició actualitzada i millorada. La importància d'aquest material farà que sigui reeditat any rere any.

A partir del 1953 es demanaria al propi Ajuntament que encarregués la confecció d'un nou plànol⁴¹⁰ de la ciutat amb finalitats turístiques, material que després seria treballat i ampliat pel Sindicat indicant els principals monuments, els llocs d'interès turístic per al visitant i es donaria la possibilitat de participar-hi a les diferents cases comercials. El material, imprès a dues tintes per la impremta Sugrañés, seria presentant a finals de l'any següent en forma de fulletó i acabaria agafant el títol de *Plano-guía Tarragona. Balcón del Mediterráneo*.

Uns del tipus de publicacions turístiques en les qual els membres del SIT no solien entrar-hi eren les postals. Tal volta perquè les mateixes cases editorials o cases impressores eren capaces per sí mateixes de confeccionar i difondre aquest material i per això valia més la pena concentrar-se en altres tipus de treballs. Ara bé, en algunes ocasions puntuals es rebé l'oferiment de col·laborar-hi per iniciativa individual d'alguns fotògrafs, com era el cas de Leopold Plasencia de Barcelona, amb el qual es va fer una col·lecció de postals de Tarragona amb una tirada de vint mil exemplars i es faria una exposició ampliant a un major format les millors fotografies.

El projecte de tenir una publicació pròpia i periòdica no era una cosa nova quan es plantejà dins la reunió del 13 de desembre de 1950. Valgui dir que ja se n'havia parlat en anteriors ocasions. Tanmateix aquella vegada semblava que anava en serio, entre d'altres coses, perquè es faria la corresponent sol·licitud a la Direcció General de Turisme i es pretenia convertir-lo en un mitjà de difusió més del producte turístic tarragonès. Per la seva singularitat adjuntem el corresponent fragment⁴¹¹:

«Es presentado a la Junta un proyecto de Boletín que editará la entidad con carácter periódico, para divulgar las riquezas naturales y monumentales de Tarragona y las características más acusadas de su economía. [...]»

⁴¹⁰ La persona encarregada de dissenyar i projectar el corresponent plànol de la ciutat fou el delineant Joan Baptista Milà.

⁴¹¹ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 194.

La màxima autoritat turística espanyola, Lluís A. Bolín, respongué un mes després desfavorablement a la proposta d'edició d'una d'aquestes publicacions, ja que creia que un butlletí periòdic no serviria per a promoure el turisme. Davant l'interès i les ganes per dur endavant aquest treball continuà estudiant les seves possibilitats.

De tant en tant, el SIT editava fulletons i materials de promoció del Monestir de Poblet, doncs des de sempre havia estat un dels principals elements d'atracció turística de la regió. En aquest sentit, no és estrany que en publiqués un en ocasió de la magna cerimònia que tindria lloc el 1951 en ocasió del trasllat de les restes dels antics monarques de la Corona d'Aragó.

Els materials de promoció turística sonors⁴¹² i audiovisuals de cada vegada varen merèixer més l'atenció del Sindicat. L'adquisició d'una còpia del curtmetratge en format d'imatges 363, que havia enregistrat l'equip del NO-DO a començaments de 1952 amb el títol *La puerta del Lacio*, despertà una certa expectació, doncs es projectaven interessants imatges de la regió. Una prova que denota aquest nou interès és que es dedicà la suma de 1.295,25 pessetes.

Cinc anys més tard, el 1957, el secretari Antoni P. Murtra ja parlà de la conveniència d'encarregar una pel·lícula de curtmetratge a color a algun membre del cine amateur en la qual hi apareguessin els principals monuments i les belleses naturals, per així poder-la utilitzar com a reclam i divulgació turística. L'esmentat directiu faria les pertinents gestions a la Ciutat Comtal aprofitant que s'hi desplaçava a raó de l'assemblea de la FECIT però la iniciativa quedaria en suspens.

A començaments de 1959 s'anuncià el projecte d'organitzar un concurs de pel·lícules de 8, 16 i 9,5 m/m. a mode de curtmetratges a color que estassin inspirades en les platges, monuments, museus, festes i belleses en general de Tarragona. Els directius Joan

⁴¹² A partir de la dècada dels anys cinquanta es comencen a fer habituals els contactes i treballs amb Ràdio Tarragona i sobretot la ferma voluntat de mantenir uns bons lligams. De fet, el propi Sindicat obriria un Àlbum de signatures i felicitacions quan el 1957 s'assabentà que al seu director Josep Maria Tarrassa se li havia concedit la Medalla de la Ciutat.

Doménech i Rafel Mutlló tindrien cura de redactar les bases⁴¹³ del I Certamen Nacional de Cinema Amateur i fer una impressió de cinc-cents exemplars per a la seva difusió. El termini d'inscripció era fins a final d'any i la matrícula era de 15 pessetes per als socis i de 25 per als no socis.

També es demanaria el suport a diferents institucions perquè col·laboressin amb algun premi, guardons que serien concedits en l'organització d'un acte oficial i en el qual es projectarien els dos documentals premiats. Després de tot, el jurat qualificador es reuní el 6 de febrer de 1960 i establí el següent veredict⁴¹⁴: primer premi a les cintes «Tarragona, encanto y tradición» i «Tarragona». Curiosament, entre els autors premiats hi hauria els directius Rafel Mutlló i Josep Maria Monravà, encara que també trobam a Edmon Braña, Siro Manuel i Antoni Cavellé

A partir de la primavera de 1953 es començà a estudiar la possibilitat d'editar una guia turística de Tarragona a imatge i semblança de les que publicaven moltes de les Juntes Provincials de Turisme. Cal recordar que des de feina molt de temps el Sindicat no s'havia interessat en editar aquest tipus de materials i havia preferit invertir en fulletons. En un principi es pensà en una edició reduïda de 3.000 exemplars, cosa que permetria fer les pertinents reedicions actualitzades i corregides al cap de poc temps.

Paral·lelament es continuaria treballant en la confecció de diferents fulletons de Tarragona en castellà, anglès, francès i alemany, els quals s'haurien de dissenyar segons els paràmetres que establia la Direcció General de Turisme, institució que subvencionava en part aquests treballs. És en aquest context de canvi i a partir de la tirada que es fan d'aquests exemplars quan es comencen a percebre les dimensions que està adquirint la indústria turística, ja que se situa al voltant dels vint mil exemplars.

⁴¹³ El jurat avaluador estaria format per Josep Mitjà Martí, president de la secció de Cine Club de Reus; Àngel Manuel de Avilés Pérez, professor de filmologia de la Universitat Laboral; Francesc Flo Solà i Carles Almirall Wennberg de la secció de Cine Amateur del Centre Excursionista de Catalunya de Barcelona, i un membre del SIT de Tarragona que recauria en la persona de Joan Doménech Miró. Els reunits conveniren que la qualitat dels treballs presentats era força bona i opinaren que en aquest tipus de certàmens amateurs no se solien concedir premis en metàl·lic.

⁴¹⁴ BERNABÉ, Bernadí (1996): «I Certamen Nacional de Cinema Amateur», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 10, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 10.

Un d'aquests materials és el fulletó *Tarragona 1955. Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona*. Una publicació a dues tintes, desplegable en quatre parts, i que incorporava un plànol de la ciutat indicant els principals llocs d'interès. El treball a més proporcionava un gran nombre d'informació i de dades d'interès turístic. Al final del fulletó el SIT hi figurava com a Oficina d'Informació de la Direcció General de Turisme.

En ocasions i sempre que fos possible es mirava d'aprofitar el material editat a nivell estatal per introduir-li una frase o un lema propi en diferents llengües estrangeres. Així en alguns d'aquests materials, com són ara els cartells s'hi afegia el lema «Visitad Tarragona». De fet, el tema dels eslògans⁴¹⁵ va ser un afer que de cada vegada es vigilà més, doncs era una manera de captar futurs turistes en els països emissors. Una d'aquestes primeres frases que adquiriria un caire oficial fou patentat pel propi Ajuntament el 1954 i duia per títol «Tarragona, balcón del Mediterráneo». Tanmateix, els membres de l'associació intentaven que directament dins els fulletons o materials que amb la denominació *España* publicava la Direcció General de Turisme hi aparegués alguna referència i fotografia de l'època romana de Tarragona, cosa que no sempre passava.

El fulletó *Tarragona. Balcón del Mediterráneo* i que incloïa un plànol de la ciutat seria un dels materials amb més difusió d'aquests anys. Per la seva extraordinària utilitat al visitant va ser habitual que la Junta Provincial de Turisme i Educació Popular subvencionés una part del mateix. Només perquè serveixi a mode d'exemple s'ha de dir que a finals de 1959 veuria la llum la seva setena edició amb una tirada de quinze mil exemplars.

Des del Sindicat també es confeccionarien cartells de gran format per a col·locar a l'estació de ferrocarril. El material reproduiria els monuments i llocs de més interès de la ciutat perquè el turistes de seguida se sentissin atrets. S'imitava així el que feien les principals estacions de ferrocarrils estrangeres. La col·locació d'aquests cartells també

⁴¹⁵ Un dels eslògans d'aquests anys que es difongué més per la premsa britànica i gràcies a la iniciativa de les agències de viatges d'aquell país fou el lema «Visite Tarragona donde el agua es más cara que el vino».

s'ampliaria a la carretera Barcelona-València, i a les zones més cèntriques i turístiques de la ciutat amb el lema «Tarragona romana. Balcón del Mediterráneo».

A començaments de 1959 ja s'edità amb el patrocini de la Direcció General de Turisme un material de promoció turística bastant modern. Es tractava d'un fulletó de Tarragona i els seus voltants que s'havia dissenyat i plantejat a base de fotografies del litoral i les platges. Paral·lelament es treballaria amb la confecció d'un fulletó exclusivament de la catedral.

4.5 Cultural i natura: un binomi turístic de gran interès

La promoció d'activitats culturals i la defensa d'alguns espais naturals singulars foren algunes preocupacions amb les quals treballaren els membres del SIT durant aquesta etapa. La difusió dels valors patrimonials també jugà un paper important en aquest sentit. La delicada i inestable situació econòmica, social i política dels primers anys dels franquisme no impedirà que des de l'associació s'impulsin algunes iniciatives turístiques de certa trascedència.

En aquests projectes, la col·laboració amb l'etapa Barcelona-Tarragona de la Prova Ciclista Nacional Barcelona-Madrid de Regions Alliberades en homentage al Caudillo fou un proposta que vingué de la mà del Servei de Propaganda de la FET i de les JONS de la Prefectura Provincial de Tarragona i en la qual també hi col·laborava el *Diario Español*. El directiu Marcel Riera fou la persona encarregada de representar al Sindicat d'Iniciativa en aquelles reunions. Sembla que els resultats d'aquell final d'etapa foren tant brillants que s'aconseguí un premi especial.

La reorganització del Servei de Guies i Intèrprets Lliures per part de la Direcció General de Turisme era un tema que afectava de debò a la difusió del patrimoni natural i cultural de la província. Aquelles noves disposicions que es donaren a conèixer el febrer de 1940 afectaven al personal que es dedicava a n'aquests afers mitjançant la revalidació d'aptitud a partir d'un examen. Pel que fa a Tarragona només es presentà un candidat, el senyor Josep Maria Mallol.

Una proposta vingué de la mà del Servei de Propaganda de la FET i de les JONS pertanyent a la Prefectura Provincial de Tarragona, el qual comunicà que tenia el propòsit d'organitzar un cicle de conferències durant les festes de pasqua de 1940 i que n'havia reservat una dedicada al turisme. Els reunits hagueren de decidir el nom del conferenciant, que recaigué sota la persona del senyor Josep Ixart, el qual amb el beneplàcit de l'associació acordà parlar sobre «Valoració Arqueològica de Tarragona».

L'Associació de Pessebristes de Tarragona tenia la voluntat d'organitzar un gran betlem durant les festes de Nadal de 1940. Era obvi que el local social de l'entitat reunia les condicions perfectes perquè hi tingués lloc, quant el muntatge i exposició del mateix. Les dues parts arribaren a un acord i la iniciativa quallà amb èxit. No seria la darrera vegada que se cediria la sala d'exposicions del local per a determinades iniciatives culturals, essent les exposicions artístiques les activitats més habituals.

La possibilitat de convidar al conegut orador Federico García Sanchís fou una qüestió que agradà molt a tot l'equip directiu. El motiu no era altre que coneguéssim Tarragona, doncs se sabia amb ciència certa que estava preparant una de les seves intervencions sobre Catalunya.

La participació a la XII Fira Oficial i Internacional de Mostres de Barcelona, que tingué lloc del 10 al 25 de juny de 1944, s'observà com una manera més de difondre Tarragona. Cal assenyalar que des del SIT només es col·laboraria amb la Junta Provincial de Turisme de Barcelona enviant una de les dues maquetes que tenia l'Ajuntament.

A partir de la tardor de 1950 es treballà amb l'organització d'una Exposició d'Artesania i Productes del Camp que oferís una imatge global de la realitat i la producció de la regió. Aquesta exposició tindria un caràcter permanent amb objectes dins vitrines i demás elements decoratius i estaria muntada dins el local social, cosa que permetria donar a conèixer millor la situació econòmica, social i cultural de Tarragona.

De la mateixa manera, l'anunci del Secretariat Internacional informant de l'organització d'una exposició dels productes de Catalunya i Balears a París i la possibilitat de participar-hi despertà l'interès del Sindicat. La participació bàsicament consistiria en

enviar-hi còpies fotogràfiques de gran format de diferents aspectes de Tarragona. No seria la darrera vegada que aquesta institució col·laboraria amb els objectius que perseguia el Sindicat i de fet el 1954 ja anuncià l'arribada d'un grup d'universitaris estrangers que passarien les seves vacances d'estiu a Tarragona excavant l'amfiteatre romà.

El projecte de crear un refugi en el monestir de Poblet fou una proposta presentada pels membres de l'associació a la VII Assemblea de la FESIT de Sant Sebastià. Sembla que la idea de seguida comptà amb l'entusiasme dels assistents i sobretot de la Direcció General de Turisme, els quals prometeren que en breu seria una realitat. Les autoritats locals i provincials també donarien el seu respectiu suport a la iniciativa i des de l'equip directiu es treballaria en l'edició d'un fulletó exclusiu d'aquell indret.

L'interès turístic del Reial Monestir de Santa Maria de Poblet no decaigué⁴¹⁶ ja que era un aspecte més que evident des de temps enrere i per això se seguí gestionant el seu ús turístic. De fet, la restauració de les tombes reials el 1944 va ser una cosa molt ben vista des del SIT de Tarragona ja que seria un element d'atracció per al visitant. Una exposició d'aquestes tombes tindria lloc un any després a Madrid.

Dos anys després, la inauguració del refectori, la sala capitular i el rebedor del Monestir de Poblet entusiasmà al consell directiu de l'entitat. De fet, contractà els serveis d'un autocar per poder desplaçar-se a l'indret el 27 d'octubre de 1946 i presenciar els diferents actes d'estrena.

D'altra banda, l'Associació dels Antics Alumnes dels Germans de les Escoles Cristianes organitzà uns Jocs Florals a Tarragona el 1943. Davant aquella bona iniciativa cultural l'associació hi col·laborà amb un dels premis, que seria l'obsequi d'un exemplar del llibre commemoratiu de les noces d'argent *Tarraco quanta fuit*.

El projecte d'elaborar un Catàleg General Turística de la Província de Tarragona motivà que a finals de febrer de 1944 s'enviàs una circular a tots els ajuntaments demanant que enviassin una nota amb tots els seus monuments històrics i arqueològics, paisatges o

⁴¹⁶ El SIT de Tarragona formaria part de la Germandat de Benefactors del Reial Monestir de Santa Maria de Poblet i vehicularia la creació d'una delegació dins la ciutat a partir del setembre de 1946.

festes dignes de menció. Era una manera més de difondre el patrimoni natural i cultural del territori tarragonès.

Per tal d'homogeneïtzar tots els panells indicadors de carretera del nom dels pobles de la província es va fer el corresponent estudi⁴¹⁷. No de bades se sabia que era un assumpte que interessava molt al Governador Civil i que facilitaria el moviment de turistes. També es pensà en la possibilitat de què aquests panells fossin distribuïts exclusivament per l'entitat.

La cessió de la sala d'exposicions, ubicada dins el propi local social i inaugurada⁴¹⁸ oficialment a partir de l'agost de 1944, s'ha de valorar com una iniciativa que tenia la voluntat de promoure una oferta cultural a la ciutat. Sovint eren els mateixos artistes els qui sol·licitaven l'espai per tal de presentar els seus treballs però en ocasions també ens trobam amb altres associacions o organismes interessats en poder disposar d'aquest servei, com ara la Prefectura d'Educació i Descans, l'Obra Sindical, la Reial Societat Arqueològica Tarraconsense⁴¹⁹, l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus, l'Agrupació Excursionista Ginesta, l'associació Amics de l'Art, el Grup Delta 51⁴²⁰ de Tortosa, la Revista Setmanari *Arte y Letras* de Barcelona que organitzà la mostra «Joven pintura catalana», la Delegació Provincial de la Federació Espanyola de Muntanyisme, el *Diario Español*, l'agrupació La Salle, la Societat d'Exploracions Submarines de Tarragona, l'Ajuntament perquè exposés les obres presentades a l'annual concurs de cartells de Setmana Santa i dels Festivals de Tarragona, el Centre Coordinador de Biblioteques, la Delegació Provincial del Frente de Juventudes, la Secció Femenina, el

⁴¹⁷ La idea era imitar els panells ja existents a Pamplona.

⁴¹⁸ Sembla que tot just després del conflicte aquest espai expositiu ja va començar a funcionar organitzant algunes mostres puntuals. Així, segons BAIXERAS SASTRE, Enric (1996): «Art a Tarragona», *La província de Tarragona durant el franquisme (1939-1976). Política, societat i cultura*, Ed. Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, Tarragona, pàg. 133 «*La represa de la vida artística a la ciutat de Tarragona, després del gran desastre, ocorregué el setembre de 1939, a pocs mesos d'acabada la guerra. Salvador Martorell (1895-1968) va exposar una selecció d'escultures a la Sala del Sindicat d'Iniciativa (Rambla Nova, 50)*».

⁴¹⁹ Una de les exposicions que crida més l'atenció de la RSAT d'aquests anys és una dedicada als mosaics romans d'Altafulla.

⁴²⁰ La importància del Grup Delta 51 és explicada dins: BAIXERAS SASTRE, Enric (1996): «Art a Tarragona», *La província de Tarragona durant el franquisme (1939-1976). Política, societat i cultura*, Ed. Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, Tarragona, pàg. 159-160.

grup de joves artistes Pere Joan o *El Correo Catalán*⁴²¹ de Barcelona que organitzà l'exposició «Catedrales de Cataluña».

Allà s'organitzaren exposicions molt interessants com aquelles dedicades a l'Art Culinari, o als documents i objectes pertanyents a la defensa heroica de Tarragona durant la Guerra del Francès.

Tot això propicià que el SIT de Tarragona col·laborés o mantingués contactes en moments puntuals amb algunes associacions com és ara l'Associació Pessebrista, els Amics de l'Art, l'Agrupació d'Associacions de Setmana Santa, el Cercle Català de Madrid que a començaments de 1957 organitzà una Setmana de Tarragona en els seus locals, etc.

No és estrany que l'associació rebés periòdicament sol·licituds de subvencions o ajuts econòmics per part d'altres entitats. Ara bé, no sempre s'accedia als desitjos sol·licitats, sobretot si no tenien una projecció turística, però en aquests anys es col·laborà amb nombroses aportacions com són a: la Comissió organitzadora Pro Cavalcada dels Reis Macs, la Comissió Organitzadora de l'Exposició del Diccionari Català-Valencià-Balear, l'Associació de Premsa de Tarragona, la Societat Marítima i Protectora, els Amics dels Castells de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense, la Comissió Organitzadora del Trofeu Internacional d'Escacs Agustí Pujol, etc.

Un altre projecte d'aquests anys seria la reobertura o creació d'un casino. Un altre espai cultural que es creia que beneficiaria molt l'estada dels visitants. També s'estava convençut que era el SIT l'associació que havia de liderar i promoure aquest projecte convocant a una reunió a les forces vives de la ciutat. Doncs bé, no seria fins a la junta directiva de l'11 de gener de 1949 quan es decidí el següent⁴²²:

«Se toma el acuerdo de comunicar por oficio, a D. Luis Arola, Presidente del nuevo Casino o Círculo, la simpatía con que nuestro Sindicato vé la creación de tal entidad, que viene a llenar un vacío que se dejaba sentir intensamente en Tarragona.»

⁴²¹ El periòdic *El Correo Catalán* organitzà el concurs de pintura i els premis Coma Ferrer i Santiago Julià, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Tarragona, als locals del Sindicat d'Iniciativa de la Rambla del Generalíssim del 22 al 30 de març de 1959. Evidentment, un projecte que pretenia donar a conèixer d'una manera molt novedosa i visual una part molt important del patrimoni historicoartístic català.

⁴²² Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 125.

La publicació de llibres de temàtica local sempre va ser molt ben vist i de fet es valorà com una promoció turística indirecta, en tant en quant ajudarien a donar a conèixer la realitat de Tarragona i la seva comarca. Algunes de les felicitacions que transmeté el Sindicat durant aquests anys anaren dirigides als reverends Joan Serra Vilaró⁴²³ i Pere Batlle Huguet, Josep Ixart de Moragas i Francesc de A. Costas, que havien publicat els treballs *La Comisión de Monumentos ante Poblet*; *Epigrafía Latina*; *Estudio biográfico del Marqués de Montoliu*; i *El novelista Narciso Oller*, respectivament. A la llista cal afegir-hi la separata del senyor Mesquida *Tarragona 1811*. Altres publicacions que amb el pas del temps meresqueren les felicitacions de l'entitat foren el *Llibre de Tarragona* (1953) de Manel de Montoliu, *A description of Tarragona and its province* (1953) de S. M. Pearse i Joan Ferré Ribera o *Heroic ressò* i *Tres poemes de la devoció tarragonina* de Joan Antoni Guardias.

Des del punt de vista arqueològic, el descobriment d'un sarcòfag romà en aigües de la Punta de Mora fou una notícia que tingué un important ressò mediàtic a la tardor de 1948. El seu descobridor, l'esportista Manel Álvarez Icart, fou gairebé elevat a la categoria d'heroi nacional. De fet, se li homenatjà amb un convit de caire popular al Club Nàutic, on es va convidar a l'Enginyer en Cap de les Obres del Port Eduardo Serrano Suñer, el qual havia ajudat a l'extracció d'aquesta peça arqueològica.

A més a més, la notícia que el ciutadà nord-americà William June Bryant hagués fet un donatiu de 100.000 pessetes en concepte de les excavacions arqueològiques de l'amfiteatre romà de Tarragona va ser una notícia molt benvinguda per a Tarragona en general i pel SIT en particular, el mes de novembre de 1948. Aquesta iniciativa serviria perquè anys més tard es materialitzés el projecte total de reforma i conservació del monument, iniciativa aquesta que ja comptà amb el suport de la ciutadania i que també tendria un discret suport econòmic de l'entitat.

La visita a la ciutat del periodista i escriptor català Josep Pla, acompanyat del poeta Joan Teixidó, el març de 1951, volgué ser aprofitada per l'associació per convidar-los a dinar

⁴²³ Uns anys més tard, el 1950, el SIT col·laboraria amb una aportació de 250 pessetes als actes organitzats per l'Ajuntament de Tarragona en ocasió d'imposar-li la Medalla d'Ordre Civil d'Alfons Xè el Sabi.

i mantenir un intercanvi d'impressions. Des de l'entitat també es tingueren en compte els mèrits i treballs dels intel·lectuals locals. Per ventura un exemple que corrobora aquesta anterior afirmació és l'homenatge⁴²⁴ que es tributà el 1952 a l'escriptor i crític Josep Ixart de Moragas (1852-1895) en ocasió del centenari del seu naixement.

L'equip directiu també gestionà i donà suport a diferents projectes socioculturals privats sempre que aquests fossin d'interès turístic. Un d'aquests casos es produí el novembre de 1951 quan l'empresari Joan Panadés, en representació de «Urbanitzacions Milagro S.A.», informà del seu projecte de construir un cinematògraf al número 1 bis de la cèntrica Rambla de Sant Carles i que l'establiment comptaria amb les millors condicions de comoditats i bellesa, aspectes que no tenien els actuals.

La designació de Tarragona com a seu de la Universitat Laboral de Catalunya, Aragó i València o del Nord-Est d'Espanya va ser una notícia molt ben acollida pels membres de l'equip directiu, el gener de 1952. De tots els agraïments enviats amb posterioritat crida l'atenció el de Carlos Pinilla Turiño, Subsecretari del Ministeri de Treball i president de l'Institut Nacional de Previsió, una de les persones que més havien intervingut a favor de l'opció tarragonesa. No és d'estranyar que uns mesos després se li organitzés un homenatge aprofitant la seva visita a la ciutat.

La celebració del XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona, el 1952, es postulà com una destacada possibilitat per a donar a conèixer Tarragona. Els treballs que es feren encaminats a captar visitants amb l'excusa religiosa foren diversos, si bé la immensa majoria foren coordinats amb les comissions arxidiocesanes.

Es tenia el convenciment que molts de peregrins visitarien la ciutat abans, durant o després de l'esdeveniment religiós de la Ciutat Comtal i davant aquella realitat s'havia d'estar preparat. L'oficina d'informació oferiria un horari especial; s'organitzaria una recepció amb les autoritats religioses; s'editaria un fulletó⁴²⁵ especial «cristià» de Tarragona i la seva província; se sol·licitaria a la Diputació que edités un fulletó dels monestirs de Poblet i Santes Creus amb una tirada de 50.000 exemplars; es demanaria el

⁴²⁴ La comissió organitzadora, en la qual hi havia una amplíssima representació social, política i econòmica començà a treballar-hi un any abans.

⁴²⁵ Aquest fulletó estaria subvencionat pel Ministeri d'Informació i Turisme. El pressupost presentat tenia un cost de 15.000 pessetes i suposava una edició de 60.000 exemplars.

restabliment del servei marítim de la Companyia Transmediterrània amb les Balears i es tendria cura que tot estigués a punt.

La previsió d'una manca d'allotjaments durant els dies del Congrés Eucarístic de Barcelona motivà que s'informés d'aquesta preocupació a la DGT i al pertinent gremi sobretot s'instà perquè es construís un nou hotel a la ciutat. Aquests darrers sembla que reaccionaren i en poc temps ja s'informà que s'estaven estudiant alguns projectes de construcció hotelera.

Des del SIT també es pretenia col·laborar amb l'organització de l'exposició artística i arqueològica amb el títol «Tarragona eterna» al Cercle Artístic de Barcelona. El projecte no estigué absent de polèmica a causa d'unes complicades i difícils gestions entre tantes entitats i institucions i per una sèrie de desavinences polítiques. Tanmateix el Museu Arqueològic i Diocesà no hi vendrien a bé cedir les peces per a l'esmentada mostra i el projecte fou suspès.

La celebració del primer centenari de la Rambla, organitzat per la Corporació municipal el 1954, despertà un cert entusiasme pels membres de l'associació. El Sindicat hi vendria a bé col·laborar-hi subvencionant un dels premis de mil pessetes dels Jocs Florals amb el lema «Passat, present i futur de la Tarragona turística»; col·laborant amb l'organització d'un gran i vistós festival de carrosses Cosso Blanc el 22 d'agost i amb el segon Concurs de Mestres Romescaires que tendria lloc el 15 d'agost d'aquell mateix any.

Paral·lelament i coincidint amb aquest centenari, també s'editaria el llibre *Tarragona eterna* en forma d'aplec d'articles del pare franciscà Francesc Iglesias⁴²⁶ qui es trobava a Palestina. En un principi els tallers Sugrañés només editarien 500 exemplars i el pròleg aniria a càrrec de Manel Montoliu. És necessari destacar que coincidint amb aquestes festes, el 22 d'agost, l'Ajuntament li concediria la Medalla de la Ciutat en un

⁴²⁶ Mig any després es rebé la notícia de la mort del pare Iglesias a l'església de Sant Salvador de Palestina. L'entitat, juntament amb l'Ajuntament i altres associacions organitzaria un homenatge popular li enviaria un ram de flors per a què fossin dipositades a la seva tomba. A més li acabaria dedicant un carrer a la ciutat i es col·locaria una placa commemorativa a la seva casa natal el dia de la festa de Sant Magí.

acte celebrat al Mèdol on la ciutadania pogué signar en un àlbum de dedicatòries que havia posat a disposició l'entitat.

Un altre acte semblant seria proposat a la corporació municipal a iniciativa del soci Antoni Murtra, el 30 de juny de 1954. La idea era que l'Ajuntament organitzés un acte literari en homenatge a Mr. Archer Milton Huntington (1870-1955), reconegut hispanista nord-americà que havia fundat la *Hispanic Society of America* el 1904. Aquesta celebritat de renom internacional havia publicat uns versos dedicats a Tarragona en una de les seves obres dedicades a Espanya i se li volia retre un homenatge.

Aquell mateix any també es començaria a organitzar, juntament amb el Casino de Tarragona, el Concurs de Rams de Flors amb substitució de la Festa de les Roses. Les bases d'aquesta convocatòria foren redactes pel SIT i són les que adjuntam a continuació⁴²⁷:

I Concurs de Rams de Flors (maig, 1954)

1ª- El I Gran Concurso de Ramos de Flores, tendrá lugar el próximo día 2 de mayo, debiendo los concursantes presentar antes de las 10:30 horas de este día, los ramos en jarrones, cestas o cualquier otro recipiente adecuado, pudiendo asimismo presentarse en «paneamp» o centros sin recipiente alguno.

2ª- Podrán tomar parte en este Concurso indistintamente los industriales y los particulares que lo soliciten a este Sindicato hasta el día 1 de mayo próximo, a las doce del mediodía, en que quedará cerrada la inscripción, la cual es gratuita.

3ª- Se adjudicarán entre los concursantes los siguientes premios:

- Copa del Excmo. Sr. Gobernador Civil, al más bello conjunto*
- Copa del Excmo. Ayuntamiento al más hermoso ramo de rosas de tonos claros*
- Copa de la Excmo. Diputación Provincial, al más hermoso ramo de rosas de tonos oscuros*
- Copa del Sindicato de Iniciativa a la más bella cesta de flores*
- Copa del Casino de Tarragona, al ramo más artísticamente presentado*
- Copa de la C.N.S. al ramo de flores más selectas*
- Copa de la Casa Blandimieres de don Pablo Olivé Sanromà*

4ª- El Jurado, presidido por don Juan Noguera, Presidente del Sindicato de Iniciativa, estará compuesto por el señor Arquitecto Municipal, don José María Monravá; por el director de la Escuela de Tarabajo de Arte de la Diputación,

⁴²⁷ Extret del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 319-320.

don Luis María Saumells; por el delegado del Sindicato de Iniciativa, don A. Gonzalo Lindín; por el profesor del Instituto de Enseñanza Media, don Isidro Valentines; por el Presidente de «Amics de l'Art», don Salvador Martorell; por el Catedrático don Juan Centellas y por el floricultor don José Mestres, actuando de Secretario don Antonio Alasá. El Jurado se reunirá a las 11 de la mañana del día 2 de mayo y dará su veredicto antes de las 12 de dicho día, hora en que tendrá lugar la inauguración por nuestras primeras autoridades. El fallo del jurado será inapelable y los premios no podrán declararse desiertos, salvo en el caso de que no fuese presentado ningún ejemplar que reuniese las condiciones exigidas en cada premio, en cuyas circunstancias deberá otorgarse a otro ramo de flores que sin reunir las características exigidas, merezca, una recompensa a juicio del Jurado.

5ª- Los concursantes quedan obligados a retirar los recipientes de su propiedad dentro de las 48 horas de finido el Concurso, quedando libre de toda responsabilidad por pérdida o rotura de los mismos, pasado dicho plazo de tiempo, el Sindicato de Iniciativa.

L'èxit d'aquesta anterior iniciativa fou aclaparadora, sobretot si tenim en compte que s'hagué d'allargar un dia més l'exposició a causa de les llargues coes de gent interessada en visitar-la. La vistositat dels rams presentats no deixà indiferent al públic en general i podem assenyalar que el local social quedà petit.

Lògicament aquest concurs es tornaria a convocar l'any següent, els dies 1 i 2 de maig, però a uns locals de majors dimensions que eren els que disposava la Caixa de Pensions, a la Rambla del Generalísimo número 77, els quals serien decorats amb quadres i escultures artístiques per a l'ocasió. També es confeccionaren etiquetes especials per als premis i els concursants.

El III Concurs de Rams de Flors tendria lloc el 31 de maig de 1956 coincidint amb la festa religiosa del Corpus. Per tal de donar renom a la convocatòria es farien les gestions corresponents perquè participés el reconegut floricultor barceloní Andreu Batlle Fabregat. Curiosament, l'any següent no se celebraria a causa de la prematura arribada de les roses i la conseqüent manca de temps per organitzar-lo.

Tanmateix, l'embelliment i ornament de la ciutat de cara al turisme passava per diferents iniciatives. Una de les propostes més singulars es formulà l'abril de 1955 i consistiria en promoure la creació d'una associació de veïns del Carrer Major, doncs així es podria plantejar la possibilitat d'unificar els criteris a l'hora de plantejar un

disseny vuitcentista de tots els rètols de les seves botigues. La raó es veia justificada, entre d'altres coses, perquè era una via de pas obligat a l'hora d'entrar i sortir de la catedral.

La voluntat de conservar els espais naturals és un assumpte d'especial interès que no es pot deixar de banda. Una d'aquestes primeres reivindicacions de la present etapa es posà de manifest dins la reunió extraordinària del 23 de maig de 1941. En aquell acte es parlà dels greus perjudicis que ocasionaria destinar el Sanatori Marítim de «La Sabinosa» a l'allotjament o alberg de presos afectats de tuberculosi pulmonar, entre d'altres coses, perquè l'emplaçament del sanatori separava dues de les millors platges de les rodalies de la ciutat i per la seva situació privilegiada era un dels llocs més bells que s'observava des de la panoràmica del Balcó de la Mediterrània.

És interessant observar com des del propi Sindicat d'Iniciativa i Turisme es fa constar el perjudici d'aquell penal en tant en quant una d'aquestes platges havia estat cedida a l'Ajuntament de Saragossa i de fet aquesta institució aragonesa pensava modernitzar-la i invertir els millors avenços. Per la seva singularitat, proporcionam els dos corresponents fragments⁴²⁸:

«Una de esas playas fue cedida por el Excmo. Ayuntamiento a Zaragoza, cuya ciudad la ha aceptado como suya y ha empezado los trabajos preliminares para habilitarla y convertirla en la playa de Aragón, dotada de todas las comodidades y apeadero de la línea de Madrid a Barcelona. Además la primera de estas playas, es la más concurrida por los vecinos de ésta, de Lérida, de Valls y demás pueblos comarcanos, y con el establecimiento de dicho penal agravado por la circunstancia de que los reclusos sean tuberculosos, el bañista para evitarse un contacto abandonará las playas en las que por su belleza y situación habíamos cifrado nuestras aspiraciones turísticas.»

«El Sindicato de Iniciativa de Tarragona, en funciones de Junta Provincial de Turismo, debe ser el primero en velar porque el patrimonio turístico de Tarragona, no sufra precisamente en estos momentos, merma de ninguna clase. Todos hemos de agruparnos en nuestro ruego para que esas playas hoy llenas de vida, hoy sonrientes con un bello porvenir, lleguen un día a verse solas y abandonadas, arrastrando tras ellas la ruina completa de la riqueza turística de Tarragona; a causa de una disposición que salvando siempre todos los respetos, es subsanable y ofrece rectificación.»

⁴²⁸ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 28.

Òbviament des de l'Ajuntament de Tarragona es gestionà el corresponent escrit sol·licitant que aquella idea no es materialitzés. Malgrat el Sindicat d'Iniciativa no era un dels organismes competents sí que a títol privat també va voler comunicar amb un escrit la seva opinió desfavorable i va demanar a la Direcció General de Turisme⁴²⁹ que es pronunciés sobre aquella diligència.

D'això anterior acabat d'esmentar es pot deduir que l'estat en què es trobaven les platges, com s'ha vist anteriorment, sempre havia preocupat de debò ja que cal assenyalar que era un dels principals atractius turístics i naturals de la regió. En ocasions puntuals des del Sindicat es denuncià la manca de manteniment de les mateixes, doncs estava en joc la imatge de Tarragona. Per la seva singularitat, acte seguit adjuntam el següent fragment, aprovat el 22 de juny de 1953⁴³⁰:

«Finalmente se suscitó el tema del estado deplorable de nuestras playas y el perjuicio que tal abandono acarrea al prestigio turístico de nuestra Ciudad, al convertirse, particularmente la del Milagro, en verdadero suburbio lleno de barracas, acordándose enviar sendas comunicaciones al Ayuntamiento y Comandancia Militar de Marina, al fin de que sea posible un convenio entre ambas partes que permita la puesta en práctica de un plan de adecentamiento y arreglo de las playas del Milagro y la Rabasada. Por lo que respecta a la Playa de la Sabinosa el Sr. Ferré Ribera dio cuenta de que en la misma se encuentra una tubería de desagüe procedente del Preventorio Marítimo, que se halla en males condiciones, acordándose también dirigirse a la Dirección del establecimiento citado para ver de lograr el arreglo de tal deficiencia.»

La gran tala d'arbres a ciutat fou un fet molt criticat a nivell social durant la primavera de 1949. Se suposava que aquests embellien i donaven una nota de color a la ciutat. Les queixes davant aquells fets, i previ acord de la directiva de Sindicat, arribaren a la Prefectura d'Obres Públiques i a l'Ajuntament.

L'arribada del president del Sindicat d'Iniciativa, Joan Noguera, el 1951, propiciaria que s'iniciés el projecte de celebrar una Festa de l'Arbre. L'esdeveniment festiu serviria per aconseguir una aportació ciutadana i poder fer una important plantació d'arbres en el futur parc de Milagro. El projecte, lògicament, es faria amb la col·laboració de l'Ajuntament, institució que pretenia dur endavant un projecte d'embelliment de la ciutat i tendria un continuïtat l'any següent.

⁴²⁹ Des de la DGT es donà suport a l'entitat i comunicà que s'havien fet les gestions oportunes amb la Subsecretaria de Governació perquè el projecte no fos una realitat.

⁴³⁰ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 293.

De la mateixa manera, el bon estat i manteniment dels jardins públics també preocupava de debò en tant en quant hi estava en joc la imatge turística de la ciutat. En determinades ocasions es tendria cura de demanar a les diferents autoritats que tinguessin cura d'aquests afers. Un dels que més preocupà per la seva deixadesa fou el del Museu de la Necròpolis, lloc molt de pas dels turistes. Tanmateix, la Direcció General de Belles Arts contestà que no tenia pressupost per poder satisfer aquella demanda però s'intentaria resoldre per altres vies.

4.6 Tàrraco Monumental

La gent del Sindicat d'Iniciativa tenia clar que un dels principals al·licients turístics de Tarragona eren els seus aspectes monumentals. És a dir, es pensa que el turisme cultural és la millor opció per donar a conèixer la ciutat. Davant aquelles encertades idees resulta evident que la preocupació pels monuments, els béns arqueològics i els museus⁴³¹ esdevinguí una prioritat de primer nivell.

Precisament, un d'aquests museus que inquietà als directius del SIT fou el Museu de la Fàbrica de Tabacs, entre d'altres coses, perquè se n'adonaren del mal estat en què es trobaven les seves instal·lacions i de l'abandonament de molts dels seus béns. No és d'estranyar que els membres directius acordassin trametre un escrit a la màxima institució turística informant d'aquest perill patrimonial.

La voluntat de conservar i preservar els monuments i les restes del patrimoni històric i cultural propicià que el Sindicat mantigués uns vincles amb la Reial Societat Arqueològica Tarraconense, unes relacions que venien de molt de temps enrere. De fet, era normal que col·laborassin en determinats aspectes sempre que fos possible. Davant aquestes premisses s'ha de comentar que en aquests anys el Sindicat compartí, entre d'altres objectius, el propòsit de la Societat Arqueològica de salvar les ruïnes del Fòrum Mercantil, lloc de vertader interès romà.

⁴³¹ La preocupació pel vertader estat en què es trobaven els museus, la seva difusió i els seus objectes arqueològics va ser un dels fonaments de l'entitat.

La visita a la ciutat del Director General de Turisme, el 5 de març de 1941, motivà que s'organitzés una comissió de benvinguda i acompanyament durant la seva estada. Des de la junta es planejà l'estratègia de visitar el Fòrum Romà del carrer Cervantes per veure si seria possible aconseguir que la màxima autoritat turística es fes càrrec del pressupost de millora d'aquest monument. Al mateix temps es decidí convidar-lo a sopar al restaurant de l'Hotel Internacional.

D'altra banda, la Comissió de Monuments de Tarragona, el mes de març de 1944, inicià les corresponents gestions per fer possible la revalorització i millora de les ruïnes romanes situades a la plaça Corsini. Aquella mesura fou aplaudida per l'entitat i alhora s'iniciaren les gestions amb la Direcció General de Belles Arts amb la idea d'adquirir els seus terrenys i aconseguir un crèdit que es dedicaria íntegrament per posar-les en forma «decorosa».

És evident que la protecció i conservació dels monuments i dels museus era un tema important però també ho era la seva difusió. No de bades el SIT treballà amb el desig de facilitar la visita dels turistes. En ocasions es trobava amb entrebancs que intentava solventar ja que s'entenia que empitjoraven la imatge turística de la ciutat. Acte seguit podem llegir aquest fragment⁴³²:

«El señor Valls explica a la Junta las dificultades que existen para poder visitar los Museos, la Catedral, etc. y propone que se busque la manera que sea factible de que si unos forasteros desean visitar algunos de estos monumentos o museos, pueda dárselle satisfacción, pues esta dificultad sólo redundaría en perjuicio del prestigio turístico de Tarragona.»

És evident que el projecte d'un futur edifici on s'ubiqués el Museu Arqueològic de Tarragona era un tema d'enorme transcendència a nivell turístic perquè reforçaria encara més les conviccions per promoure i desenvolupar un turisme cultural. Evidentment que era necessària una inversió estatal que fes viable aquella idea, però a mitjans dels anys quaranta foren nombroses les reunions i tràmits perquè això fos una realitat. Malauradament, encara s'haurien d'esperar uns anys perquè el projecte fos una realitat.

⁴³² Llibre d'Actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 41.

Un altre reivindicació d'aquesta etapa fou promoguda a finals de 1945 per la Comissió de Monuments de Tarragona i el Sindicat d'Iniciativa, els quals iniciaren una campanya encaminada a aconseguir la devolució de la munyeca d'ivori que pertanyia al Museu Paleocristià de Tarragona. Per això, es feren escrits a la Direcció General de Belles Arts defensant el seu retorn i assenyalant que aquell bé era patrimoni tarragoní.

La construcció d'un passeig en el Balcó del Mediterrani, a l'alçada de Calvo Sotelo, despertà moltes crítiques a nivell social durant la tardor de 1946. El projecte de reforma, una vegada finalitzades les obres, comptà amb el beneplàcit de l'equip directiu ja que entenien que s'havia creat un passeig de categoria i acordaren transmetre a l'Ajuntament la seva enhorabona assenyalant que els veïns havien quedat d'allò més satisfets.

A pesar d'algunes iniciatives puntuals com aquesta, el bon estat de conservació dels principals monuments d'interès turístic continuà essent una reivindicació amb el pas del temps. Els motius eren obvis, la Torre dels Escipions⁴³³ estava en estat ruïnós, hi havia un figuera situada a l'Arc de Barà oferint una imatge d'abandonament, l'amfiteatre amenaçava moviment de terres i tot plegat donava mostres de deixadesa. Després d'avaluar l'estat general en què es trobaven aquests elements patrimonials a finals de febrer de 1958 s'elevà un escrit d'intervenció a la Direcció General de Belles Arts i organitzar el més aviat possible un col·loqui públic per tal de debatre l'estat present i de futur de la necessària restauració de l'amfiteatre del parc del Milagro. Sembla que la resposta no es va fer esperar i es començaren a atendre les súpliques de l'associació.

Poc temps després els esforços es concentraren en aconseguir que la institució provincial o municipal fes una correcta il·luminació de l'Arc de Barà, la Torre dels Escipions i de tot el Passeig Arqueològic⁴³⁴. Curiosament i seguint els desitjos generals l'any següent s'acordà per unanimitat adherir-se al projecte de trasllat del cor de la catedral, ja que així augmentaria la bellesa del seu interior i la capacitat per a una major assistència de fidels.

⁴³³ L'estat de ruïna en què es trobava la coneguda Torre dels Escipions era un assumpte que ja preocupava amb força als membres de l'associació turística tarragonina a inicis dels anys quaranta. Prova d'això és que ja s'enviaren escrits de denúncia al president de la Diputació Provincial de Tarragona i al de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense.

⁴³⁴ La manca de pressupost de l'Ajuntament de Tarragona per aquesta finalitat propicià que el SIT demanés que se li concedís una concessió per poder cobrar 5 pessetes a tots els visitants i d'aquesta manera poder estalviar per a la il·luminació.

Però no totes les reivindicacions tenien un caràcter arqueològic ja que les obres de reforma de l'hospital de Sant Pau i Santa Tecla durant la primavera de 1959 posaven en perill l'edifici del Teatre Principal. De fet, arribà la notícia de que la seva Junta Administrativa tenia pensat enderrocar-lo. L'estil vuitcentista i el seu caràcter únic dins la ciutat serví perquè el SIT, juntament amb el suport d'altres associacions i corporacions tarragonines, es mostressin en contra d'aquella previsible actuació, enviant els corresponents escrits a les autoritats.

4.7 El Fòrum romà: una reivindicació arqueològica amb vocació turística

El bon estat de conservació dels monuments i de les restes arqueològiques romanes com s'ha vist a l'anterior apartat preocupava de debò als membres del Sindicat d'Iniciativa, doncs eren un dels principals atractius turístics de la ciutat. Així, malgrat semblava sorprenent se sol·licità a l'Ajuntament que destinés guàrdies municipals permanents a la custòdia dels principals tresors arqueològics. Un dels més gelosos i pel qual es gestionà la seva màxima protecció i recuperació serien les ruïnes del fòrum romà de l'any 73 d.c., ubicat al carrer Cervantes. Es tractava d'un espai obert en el qual hi havia els principals edificis administratius, religiosos i culturals de la ciutat de Tàrraco, capital de la província romana *Hispania Citerior Tarraconensis*.

Tanmateix, des del SIT es mirà d'anar una mica més enllà i a finals de 1947 s'inicià una campanya mediàtica⁴³⁵ i es col·laborà amb una subscripció pública, amb la destacable quantitat de 20.000 pessetes, per mirar d'aconseguir l'adquisició dels terrenys on es trobava el fòrum. La iniciativa anava acompanyada de diferents gestions amb els poders polítics per tal d'estudiar la viabilitat de futur d'aquest monument.

El desig de protegir el fòrum romà augmentà en molt poc temps. Per això i per tal d'involucrar a més gent es confeccionaria un fulletó especial amb el títol *El foro romano de Tarragona: colección de documentos y artículos*⁴³⁶ i amb fotografies del professional Vallvé molt vistoses. En un primer moment només es faria una tirada de

⁴³⁵ El *Diario Español* va ser un dels periòdics que més contribuï a difondre les campanyes de l'entitat en aquests anys.

⁴³⁶ AA.VV. (1948): *El foro romano de Tarragona: colección de documentos y artículos*, Ed. Publicaciones del Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, Tarragona.

500 exemplars i es destinaria un pressupost de 6.365 pessetes. Aquesta publicació, de vuitanta-quatre pàgines i vuit làmines, seria repartida entre les diferents autoritats i a cada associació, entre les quals s'ha de destacar el Ministre d'Educació, el Ministre de Governació, el Secretari i Director General de Turisme, els presidents de les Reials Acadèmies, tots els Museus Arqueològics espanyols i diferents personalitats científiques.

Els treballs encaminats a aconseguir una subscripció popular profòrum obtingueren uns bons resultats. És necessari assenyalar que en molt poc temps s'aconseguien un important nombre de donatius o aportacions que certament feien pensar en l'adquisició dels terrenys on s'ubicava el fòrum. Entre les aportacions més significatives cal citar les següents:

Subscripció popular profòrum romà	
Benefactor	Aportació
Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona	20.000 pessetes
Sr. Francesc Figuerola Ferré ⁴³⁷	200.000 pessetes
Reial Societat Arqueològica Tarraconense	5.000 pessetes
Ferran Morenes –Marquès de Grigny–	1.000 pessetes

Font: elaboració pròpia a partir de la consulta del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956),

Poc temps després s'informà que el Ministeri d'Educació, mitjançant la Comissió de Monuments, adquiriria els terrenys on s'ubicava el fòrum i la subscripció pública es dedicaria a la reedificació i conservació dels monuments. És evident que l'aportació del soci d'honor Francesc Figuerola seria posteriorment reduïda davant aquella aportació estatal.

Per tal de poder vehicular l'adquisició estatal del fòrum s'organitzà un cicle de conferències d'arqueologia i es creà una comissió especial encarregada de assessorar i informar dels tràmits pertinents al Ministre d'Educació. Les persones designades foren Martí Fernández Almagrado (President de la Societat Arqueològica de Barcelona i Comissari de Recuperació del Tresor Artístic de la zona de Llevant), Manel de Montoliu (President del SIT), Josep Ixart (Vicepresident del SIT), l'Alcalde, el President de la Diputació, el Dr. Pere Batlle, el Dr. Salvador Vilaseca Anguera (metge i historiador), el

⁴³⁷ Davant la important contribució econòmica del senyor Figuerola, aquest seria nomenat Soci d'Honor del SIT.

Rd. Dr. Joan Serra Vilaró (historiador i teòleg), Samuel Ventura Solsona i el Sr. Pau Font de Rubinat (polític i bibliòfil). Tot i els esforços dels reunits sembla que les negociacions amb els Ministeris de Governació i Educació es refredaren, cosa que feia preveure unes lentes i difícils negociacions.

Tot i així, el Director General de Turisme Lluís A. Bolín Bidwell es desplaçà el 10 de març de 1948 a Tarragona per comprovar sobre el terreny l'emplaçament i l'estat en què es trobava el fòrum romà. Aprofitant la conjuntura també se li mostraria el lloc on es pensava projectar el Museu Arqueològic. Ambdues iniciatives serien aprovades un mes després per la màxima autoritat turística.

A pesar de tot, les gestions burocràtiques només acabaven de començar. De fet, es treballà en un informe sobre l'estat legal en què es trobava el monument i en algunes ocasions es denuncià als seus propietaris per haver iniciat excavacions arqueològiques il·legals. Valgui dir que aquestes protestes comptarien amb el suport de les autoritats, les quals intervingueren consegüentment.

Paral·lelament, no quedava un altre remei que continuar mantenint les corresponents gestions amb els propietaris⁴³⁸ dels terrenys, ja que es tenia la por d'una possible urbanització. La persona encarregada de dur endavant aquestes negociacions seria el directiu Francesc Monravá. Ara bé, el SIT i la Reial Societat Arqueològica varen fer pinya amb la Comissió de Monuments a l'hora d'establir una estratègia conjunta per fer viable la valoració dels solars i negociar amb l'apoderat, advocat i representant dels propietaris Salvador Ventosa.

Passaven els anys i la qüestió del fòrum romà continuava pendent de resolució. Sembla que el tema es reactivà a partir de la primavera de 1954 ja que, mitjançant un Decret⁴³⁹ del 26 de març, es declararen les restes arqueològiques del fòrum amb la categoria de Conjunt Històric Artístic. Aquesta mesura ja suposava una protecció del jaciment de 5.819 m² i comprès entre els carrers de Lleida, Cervantes i Soler.

⁴³⁸ Entre els propietaris figuraven la Sra. Bonaventura Bas (vídua de Soler), la Sra. Rosalia Morera, el Sr. Wenceslau Malet, la Sra. Tecla Rimbau (vídua de Verderol), la Sra. Maria Muñoz Baradat i Sr. Lluís Malet.

⁴³⁹ Publicat en el BOE del 6 d'abril de 1954, pàgs. 2.171-2.172.

Entorn a un any després, i a partir d'un altre Decret, aquest de 10 d'agost de 1955, ja es declaraven d'urgència les obres per a la restauració i consolidació de l'espai arqueològic. La lluita arribava a bon port, doncs el novembre de 1959 ja s'aprovà un crèdit provisional per a l'expropiació dels terrenys, mentre que un any després, en el BOE del 6 de novembre de 1960, ja s'aprovava aquest crèdit d'una manera total i definitiva.

4.8 Les Fires d'Artesania i Art

Les Fires d'Artesania i Art suposarien un al·licient i estímul cultural per a la ciutat. El seu interès turístic de seguida seria captat pels membres del Sindicat, els quals s'involucraren de ple en aquesta iniciativa.

La idea havia sorgit del Governador Civil i de seguida s'estudià la possibilitat d'organitzar la I Fira d'Art durant la segona quinzena de juny de 1948 al saló de l'Ajuntament. L'activitat es reforçaria amb l'organització d'un cicle de conferències i una exposició de quadres de col·leccions privades al local social. El directiu Josep Maria Banús seria la persona encarregada de vehicular aquest projecte.

Després de les corresponents gestions, la I Fira d'Art seria inaugurada⁴⁴⁰ el 20 de juny de 1948 a les 12 hores als salons de les Cases Consistorials. L'acte, que comptà amb la col·laboració del *Salón 1800*, estava estructurat en quatre exposicions simultànies. L'èxit d'aquesta iniciativa propicià que tingués una continuïtat amb el pas del temps.

Dos anys després, el 1950, es recuperaria aquesta iniciativa d'una manera totalment renovada. Així, es pensava en el projecte d'una II Fira d'Art de Tarragona que donés continuat a la primera i que es dedicués al dibuix i al gravat. La primera actuació encaminada a organitzar aquest esdeveniment seria la creació d'una comissió de treball mixta i en la qual hi fessin part alguns dels representants del SIT i dels Amics de l'Art, l'Educació i el Descans, de l'Escola Taller d'Art de la Diputació, del Casino de Tarragona, de Ràdio Tarragona, la Delegació Provincial de la Subsecretaria d'Educació

⁴⁴⁰ Segons *Diario Español de Falange Española Tradicionalista y de las JONS de Tarragona* (22/06/1948), «Solemne inauguración de la I Feria de Arte», pàg. 3.

Popular, i del *Diario Español*. La inauguració de la fira es faria coincidir amb les festes municipals⁴⁴¹ de Santa Tecla.

La III Fira d'Art i Artesania, celebrada el 1952 coincidint amb les festes de Santa Tecla, s'organitzaria amb tot tipus de detall. Així, per tal de fer-nos una idea de les seves dimensions s'ha de dir que es formaria una comissió d'honor, una comissió organitzadora, unes subcomissions d'organització i una comissió executiva. La idea era utilitzar unes casetes, propietat del Ministeri d'Informació i Turisme, i crear una espècie de recinte ben enmig del passeig central de la Rambla del Generalísimo.

El programa d'activitats d'aquesta tercera edició seria molt complet. L'entitat hi col·laboraria amb l'organització d'una conferència a càrrec de l'historiador granadí Ricardo del Arco Garay, qui parlaria sobre «Tarragona, inspiradora de arte». L'acte seria presentat per Samuel Ventura Solsona, director del Museu Arqueològic i de la Necròpolis Paleocristiana. A més a més, també organitzaria un festival cinematogràfic al recinte on es visualitzaria un reportatge del NO-DO sobre els trasllat de les restes dels Reis d'Aragó i es projectaria una selecció de diapositives amb les principals belleses artístiques de Tarragona acompanyades d'un film en el mateix sentit.

L'organització de la IV Fira d'Art i Artesania, que tenia lloc cada dos anys coincidint amb les festes de Santa Tecla, no s'organitzà el setembre de 1954 sinó gairebé un any després, el 1955, i coincidint amb les festes de Sant Magí, a causa d'una sèrie de dificultats logístiques. En aquella edició, que tingué lloc del 13 al 21 d'agost es pretenia donar més rellevància al paper de l'artesanía i fer un homenatge al dibuixant tarragoní Ricard Opisso Sala, deixeble de l'arquitecte Antoni Gaudí i persona de reconeguda solvència artística de la ciutat. L'homenatge a Opisso consistiria en un acte solemne a l'Ajuntament amb una conferència del publicista i crític d'art Alexandre Cirici-Pellicer, una exposició antològica dels seus dibuixos a les sales d'entitat i un dinar al Club Nàutic.

D'altra banda, també se cercà el suport i la participació dels artistes locals convocant un certamen amb les modalitats de paisatge, gravat, dibuix i dibuix a color de temes

⁴⁴¹ D'aquesta manera s'aconseguiria que l'Ajuntament de Tarragona hi col·laborés amb una subvenció de 2.500 pessetes.

tarragonesos. Evidentment l'homenatge a Opisso també seria ajornat. L'èxit aquesta quarta fira fou tan aclaparador que s'hagué de convocar una segona exposició del 23 al 28 d'agost d'aquell mateix any.

4.9 Les festes populars de Tarragona: un reclam turístic

La promoció de les festes de Santa Tecla fou una de les primeres iniciatives que s'intentaren promoure tot just acabada la Guerra Civil. És veritat que els recursos econòmics no permetien massa excessos però des de la Comissió de Festes del SIT de Tarragona es començà a confeccionar un programa d'activitats a mitjans d'agost de 1939. Evidentment, aquest projecte d'activitats hauria de ser ratificat per l'Ajuntament.

L'any següent, els membres de l'equip directiu acordaren organitzar una tómbola amb l'objectiu de col·laborar amb aquestes festivitats i recaptar diners per a l'organització de la cavalcada dels Reis Macs. A més a més, el directiu Pere Saigi mostrà el seu entusiasme a l'hora d'organitzar un sopar americà.

Precisament, l'organització d'una cavalcada per a les festes dels Reis Macs fou un projecte que es tornà a posar en marxa a finals de 1939. Si bé des de l'entitat no es duia l'organització d'aquesta festivitat, sí que s'hi formava part perquè es tenia la convicció que tot aquest tipus d'iniciatives ajudarien a promoure l'atracció de visitants. A més a més, en alguns moments puntuals hi faria algunes aportacions econòmiques extraordinàries a l'hora d'aconseguir nous elements⁴⁴² i al·licients per a la desfilada.

El nou equip directiu que començà a treballar a partir del mes de febrer de 1947 ho va fer en un projecte cultural d'allò més interessant. Es pretenien allargar les festes de Setmana Santa organitzant unes «Festes de Primavera», cosa que motivaria una major estada als turistes visitants. En aquells dies es volia fer una desfilada de carrosses amb un pas multicolor i atorgar uns premis⁴⁴³, entre d'altres activitats⁴⁴⁴.

⁴⁴² Tal volta, la creació i desfilada del Fanal de la Ciutat, el 5 de gener de 1949, en sigui un dels millors exemples d'aquestes aportacions. A banda d'això, aquest vistós fanal seria ofert a l'Ajuntament de Tarragona perquè pogués ser utilitzat dins els actes de les diferents festivitats. Per a més informació sobre aquest element es pot consultar: MALLOL, J. Manel (2000): «La Cavalcada de Reis i el Gran Fanal de la Ciutat», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 19, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 27.

⁴⁴³ El jurat estaria format pels senyors Montoliu, Monravà, Martorell, Fàbregas, i Artal.

La comissió encarregada de treballar en aquest projecte estaria formada pels directius Lluís de Muller, Pau Olivé i Pere A. Martínez. Entre d'altres assumptes es decidí que la carrossa del Sindicat d'Iniciativa i Turisme estaria integrada per senyorettes disfressades i que tota la comparsa sortiria de la plaça Corsini el dia 5 d'abril a les 17 hores. Per tal de crear un ambient festiu es repartirien serpentines i confeti entre el públic. Paral·lelament també es prengué l'acord de crear la festa del Xot Pasqual regalant sis-centes mones als nins més pobres.

Un any després es tornaren a organitzar les Festes de Primavera, aquestes si cap amb bastant més de temps i tranquil·litat. S'ha de dir que malgrat les tasques d'organització anassin a càrrec del SIT, la major part del patrocini econòmic fou aportat per l'Ajuntament de Tarragona, organisme que al cap d'un temps també tendria cura de l'organització de les mateixes a partir dels treballs d'una comissió mixta. No obstant, no podem oblidar que altres entitats locals i provincials també hi col·laboraven. Un fet que exemplifica la rellevància que havia adquirit aquesta iniciativa és el seu complet programa d'actes que tenim a continuació⁴⁴⁵:

Festes de Primavera (1948)		
Dissabte, dia 27	16 hores	Inauguració de la Fira
	18 hores	Gran cosso amb batalla de confetti
	20 hores	Inauguració de l'exposició de pintura i escultura. Medalles Tapiró i Juli Antoni, patrocinades per la Diputació Provincial de Tarragona a la Sala d'Exposicions del SIT
	21 hores	Concurs de mostradors
Diumenge, dia 28	15:30 hores	Partit de futbol entre l'Atlètic de Bilbao i el Gimnàstic ⁴⁴⁶ de Tarragona
	19 hores	Gran concurs comarcal de sardanes a la Rambla del Generalísimo
Dilluns, dia 29	Lliurament dels premis	
	Carrosses	5.000 pessetes (1r premi)
		3.000 pessetes (1r premi local)
		4.000 pessetes (1r premi Escoles de Treball de la Diputació)

⁴⁴⁴ La idea era organitzar uns Jocs Florals però per manca de temps es decidí no celebrar-los.

⁴⁴⁵ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 100-101.

⁴⁴⁶ En ocasions puntuals el SIT de Tarragona col·laborà amb el Gimnàstic. Una d'aquestes vegades es produirà el març de 1948 quan li gestionà els serveis d'un automotor per què es pogués desplaçar a la ciutat de València per enfrontar-se amb aquell equip.

		1.000 pessetes
		500 pessetes
	Cotxes	500 pessetes
		300 pessetes

A les Festes de Primavera de 1949 es volgueren introduir noves activitats dins el pertinent programa d'actes. De fet, es projectà la representació teatral d'un Acte Sacramental a l'esplanada de la catedral que finalment no va poder ser viable o l'organització d'un concert a càrrec de l'Institut Musical.

El nou vocal Antoni Alasá va proposar dur endavant una iniciativa de caràcter popular, la primavera de 1951, que marcaria una fita a recordar. Es tractava de celebrar una «Diada del Romesco» i un concurs on estigués en joc el títol de «Mestre Romesquer⁴⁴⁷», activitats que serviren per difondre les qualitats d'aquest excel·lent plat típic mariner de la regió. A més a més, era una nova manera d'unir l'herència romana de Tàrraco i el patrimoni arqueològic existent d'aquest període.

El «Concurs de Mestres Romescaires» tendria una continuïtat amb el pas del temps, i de fet si bé la seva segona edició es pensava que fos el 1953 coincidint amb el Congrés Sindical de Pesca de la zona de Llevant, no tendria lloc fins al 1954 coincidint amb les festes del primer centenari de la Rambla..

Per tal que aquests projectes turístic-gastronòmics tinguessin l'èxit oportú es crearia una comissió organitzadora i es faria coincidir amb la visita de l'Skäl Club de Barcelona a la ciutat, que tendria lloc el 3 de juny d'aquell any.

Paral·lelament, el mateix directiu Antoni Alasá, també proposà que li publicassin un treball original en forma de fulletó-opuscle que havia redactat en referència a les diferents modalitats i possibilitats culinàries d'aquesta salsa culinària amb el títol *El Romesco. El gran guiso mariner tarraconense*. La senzilla publicació, acompanyada amb un pròleg del reconegut escriptor Josep Pla, tendria un discret preu de 5 pessetes i serà reeditada amb el pas del temps.

⁴⁴⁷ Segons ALASÁ DOMINGO, Antonio (1951): *El Romesco. El gran guiso mariner tarraconense*, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. s/fol., la senyora Carme Brull Zaragoza – vídua de Budesca– en seria la guanyadora durant la primera edició.

Els dos projectes relacionats amb el romesco tingueren un gran èxit si tenim em compte l'impacte mediàtic que tingueren en els mitjans de comunicació locals i estatals, cosa que va ser valorada molt positivament ja que de rerefons hi era present el nom de la ciutat.

De la mateixa manera que s'havia utilitzat un plat típic per fer una campanya amb unes clares finalitats turístiques, es pensà que es podria fer el mateix organitzant una exhibició vinícola i alhora es donarien a conèixer els fabricants i productes de la terra. Aquest projecte seria ajornat per les múltiples dificultats trobades en el seu moment i no aconseguí les expectatives esperades.

La difusió d'un turisme religiós continuà essent un punt destacat a tenir en compte dins les activitats del SIT amb el pas dels anys. La processions de Setmana Santa i es especial la del Divendres Sant motivà molts dels treballs del Sindicat, i no només perquè s'editava un material especial sinó perquè es pretenia que fos el més vistós possible. Davant això, i només a tall d'exemple s'ha de dir que es proposà que el recorregut de 1955 s'allargués des del carrer de Sant Agustí fins a la Rambla de Sant Carles i arribés al passeig de la Victòria i s'estudià la possibilitat d'adquirir quatre o vuit vestimentes noves d'armat.

L'auge que estaven adquirint les festes d'estiu de Sant Magí en els darrers anys propicià que el Sindicat col·laborés amb l'Ajuntament per a l'edició de 1956. Des de la Corporació municipal i amb el suport d'altres institucions i entitats es pretenia organitzar un espectacle de castells de focs d'artifici a les rodalies del port amb el nom «espectacle nocturn màgic». Per unanimitat tota la junta directiva acordà col·laborar-hi ja que estava convençuda que la iniciativa que es pretenia dur endavant no tenia precedents a Espanya i tan sols s'havien organitzats uns festivals pirotècnics d'aquelles característiques a la ciutat de Ginebra.

L'esperada nit tingué lloc el 19 d'agost d'aquell any i tot i que se suspengué s'havia convocat un concurs de fotografia nocturna amb aquella temàtica. Cal tenir en compte que s'edità un fulletó especial per a l'ocasió, es llogaren altaveus, i es feren tot tipus de preparatius. Tanta sort que l'aportació econòmica del Sindicat al festival pirotècnic fou

complementada amb els ajuts que també concediren de 3.750 pessetes la Junta Provincial i la Diputació Provincial, respectivament.

A les festes de Sant Magí de 1957 el Sindicat cregué oportú col·laborar-hi amb l'organització del tradicional III Concurs de Mestres Romescaires, iniciativa que aconseguí un superàvit econòmic. S'ha de tenir present que l'Ajuntament ja duia a terme el «Festival de Tarragona» al recinte del camp de Mart, i el qual tenia una setmana de durada.

4.10 L'excursionisme i el turisme

El foment de l'excursionisme fou un aspecte que es continuà promovent de mica en mica durant aquest període i que es desenvolupà amb el pas del temps. De totes maneres, la junta directiva no perdé l'antic costum de donar la benvinguda i facilitar els seus serveis als grups més destacats que visitaven la ciutat.

Un dels primers grups excursionistes que visità Tarragona després del conflicte bèl·lic fou el de l'Escola de Treball i l'Escola Normal de Mestres de Barcelona, els quals ho feren la primavera de 1941. En aquests primers anys també ens trobam amb les visites de la Junta Provincial de Turisme de Lleida o l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, entre d'altres.

Aquestes atencions a vegades es dispensaven a personalitats. Una d'aquestes tingué lloc el 12 i 13 de juny de 1945 amb el Mr. Herny de Ségogne, Conseller d'Estat i Comissari de Turisme Francès. La Direcció General de Turisme agrai extraordinàriament aquest detall i que els membres del Sindicat l'haguessin acompanyat per la ciutat i la província.

Les ganes d'organitzar i fomentar l'excursionisme arreu dels territoris tarragonesos propicià que el febrer de 1947 es demanés un dels autocars de la DGT per a que pogués ser utilitzar per l'entitat amb aquest sentit. De rerefons se cercava la possibilitat d'organitzar circuits turístics locals pel centre i extraradi de la ciutat.

Les excursions amb autocar al Monestir de Poblet i Santes Creus era una part important de l'oferta excursionista de la província. Des d'aquesta premissa es pensava en la

possibilitat d'anar eixamplant aquesta oferta incloent-hi la ciutat de Tarragona. Això és el que es traslladà a totes les agències de viatges de Barcelona. La majoria d'aquestes contestaren acceptant la proposta i incloent a la ciutat dins els seus itineraris.

Tanmateix la junta directiva també donaria el seu suport a una empresa privada que havia anunciat la posada en funcionament d'una línia turística d'autocars entre Tarragona i el monestir de Poblet i amb el de Santes Creus. L'aprovació de la concessió fou gestionada el maig de 1953 amb l'enginyer Cap d'Obres Públiques. L'equip directiu també veuria amb molts bons ulls que la Diputació hagués suprimit el pas a nivell de Mulles en aquella via i els treballs d'amplària d'alguns trams, cosa que facilitaria aquelles excursions.

A partir dels mesos de primavera de 1950 s'estudiaria la possibilitat d'implantar una nova modalitat excursionista combinada estretament amb la difusió d'un turisme cultural i monumental. Es tractava d'organitzar unes excursions periòdiques visitant els principals testimonis arqueològics i històrics de la ciutat i la província tarragonina a partir d'una intensa campanya de premsa i ràdio.

A finals dels anys quaranta es reactivà de mica en mica l'organització d'excursions entre els propis membres o socis. Prova d'això és que a partir de la primavera de 1948 se n'organitzà una a la Marina de Pratdip, una de quatre dies a la Seu d'Urgell i Andorra, una de religiosa a Cervera, una a la Vall d'Aran. A partir de la dècada següent aquestes iniciatives s'intensificaren organitzant excursions estivals a: Tortosa, Penyíscola, Poblet, Santes Creus, Montserrat, Vich, Ripoll, la Costa Brava en general i determinats llocs de la província de Girona.

Resulta evident que l'amor a Tarragona i a tota la seva província influí decisivament en què a partir de la primavera de 1957 s'estudiés la possibilitat d'organitzar una excursió anual per la regió, ja que així seria una manera de donar-se a conèixer; crear uns vincles de major fraternitat entre els socis i poder comprovar la realitat i el potencial turístic disponible.

El directiu Josep Maria Moragas seria l'encarregat d'elaborar el pertinent programa que quedà tancat per al 16 de juny. La primera d'aquestes sortides tendria lloc a Cardó

coincidint amb els inicis de temporada del seu balneari. El tiquet que incloïa desplaçament amb autocar i dinar seria de 150 pessetes per persona, quedant exclòs el vi i les despeses extres. El 7 de juliol se n'organitzaria una altra al vall de Cardó, tenint aquesta un preu –una mica superior– de 160 pessetes.

Un any després i dins la segona quinzena de març es volgué organitzar l'excursió a Olesa de Montserrat ja que és volia presenciar la representació teatral de «La Passió». De fama coneguda en aquella localitat cal observar que era una de les poques manifestacions culturals que es permetia fer en llengua catalana per la seva llarga tradició històrica. La manca de bones localitats faria inviable aquella eixida i s'hagué de substituir per una excursió al castell de l'Albiol on l'abril es faria un típic dinar de germandat a base de faves i conill.

El Congrés Internacional d'Escriptors de Turisme del març de 1959 fou molt tingut en compte des del Sindicat d'Iniciativa, ja que se sabia que dins el seu programa d'activitats figurava una excursió a Barcelona. La seva previsible escala a Tarragona durant un vespre despertà la possibilitat d'aconseguir que fos durant un dia complet. El propòsit seria comunicat a la Junta Provincial de Turisme amb la idea que fes les pertinents gestions. Finalment el directiu Joan Doménech es traslladaria a Madrid en qualitat de delegat de l'entitat on repartiria fulletons entre els congressistes i en convidaria una representació a dinar durant la seva estada a la ciutat tarragonina.

5. ELS ANYS DEL DESENVOLUPISME TURÍSTIC I LA POSTERIOR CRISI ECONÒMICA I POLÍTICA (1960-1979)

5.1 Els anys del desenvolupisme. La crisi econòmica de 1973. La Transició democràtica

5.2 La I i II Assemblea Provincial de Turisme de Tarragona de 1962 i 1963

5.3 La XXV Assemblea de la FECIT i la II Exposició Nacional de Turisme de 1960

5.4 Les infraestructures i els transports: una qüestió prioritària

5.5 Els mitjans de comunicació i els materials audiovisuals

5.6 Les fires i les publicacions turístiques

5.7 La difusió d'un patrimoni turístic cultural i natural

5.8 La consolidació del Concurs de Mestres Romescaires

5.9 L'excursionisme: una activitat que esdevé corporativa

5.1 Els anys del desenvolupisme. La crisi econòmica de 1973. La Transició democràtica

Els treballs dels membres directius del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona eren molt disperss, sempre tenint en compte que s'havia de fer qualsevol cosa que redundés en el benefici turístic de la regió. Si bé els seus principals afers se centraven en el terreny de la promoció no podem destacar tot un conjunt d'altres tasques, activitats que augmentaren d'una manera important a partir d'aquests anys seixanta⁴⁴⁸.

Un d'aquests nous treballs consistiria en fomentar i captar un determinat mercat emissor i és que el turisme nòrdic repicava en força a la Mediterrània occidental a finals dels anys cinquanta i començaments dels seixanta. És en aquests moments quan agafa més força el mite de les sueques: al·lotes altes, rosses i de pell blanca i en certa manera una mica més desinhibides que les locals. És en aquest context quan des del SIT es farien

⁴⁴⁸ Cal tenir en compte que a finals dels anys cinquanta i inicis dels seixanta es viurà un canvi de conjuntura econòmica important, prova d'això, és que l'Estat el 1959 aprova el Pla d'Estabilització Econòmica i el 1962 la Reforma Bancària, mesures ambdues que afavoriran l'arribada d'un major nombre de visitants estrangers europeus. Evidentment, la superació de la postguerra europea o la implantació dels anomenats vols xàrter també contribuiran a parlar dels anys seixanta com els d'un primer «boom» turístic. Les motivacions d'aquest tipus de turisme seran noves, sorgeix així el fenomen del sol i platja.

diferents reunions amb els agents de viatges escandinaus per tal de augmentar la captació d'aquests tipus de visitants.

Des del punt de vista interior, la constitució i la posada en funcionament de la secció «Amics de Roma» i la petita colònia d'italians acabaria motivant, entre d'altres aspectes, l'obertura d'una agència consolar d'Itàlia a Tarragona. Poc temps després, el president d'aquesta secció, Gonçal de la Peña, seria condecorat amb la Creu de Cavaller de l'Ordre del Mèrit de la República Italiana i es col·laboraria en el projecte de constituir un comitè de la «Dante Alighieri» a la ciutat. A més a més, s'aconseguiria un ajut per poder dur una exposició de reproduccions a color i llibres d'art del *Instituto Poligrafico dello Stato* i el 21 d'abril de 1967 es col·locaria una estàtua de la Lloba Capitolina a l'inici de l'Avinguda de Roma en senyal d'amistat i afecte entre els dos pobles.

En aquelles mateixes dates també es mantindrien uns vincles importants amb l'Alguer ja que la revista *Destino*, en la seva edició del nadal de 1959, havia publicat un article on es faria ressò que a la ciutat de l'Alguer de la Sardenya s'havia posat el nom «Tarragona» a un dels seus carrers gràcies a les semblances i lligams existents entre ambdues ciutats. En resposta s'envià un escrit d'agraïment al seu alcalde en senyal de lleial amistat i alhora es demanà que l'Ajuntament de Tarragona fes el mateix dedicant el nom de l'Alguer a algun carrer de l'eixample.

No seria la darrera vegada que ambdues poblacions es demostrarien mostres de solidaritat, ja que poc temps després es rebria un escrit del Centre d'Estudis Algueresos en el qual feia certes recomanacions d'interès i s'encarregaria al conegut fotògraf Francesc Català Roca⁴⁴⁹ que fes una conferència amb diapositives sobre la seva darrera estada a l'Alguer en representacions oficials de Tarragona.

Els treballs extraordinaris desenvolupats el 1960 en ocasió de la vint-i-cinquena assemblea federativa i la pertinent exposició turística motivà que la gent conegués més els afers i propòsits del l'associació i en conseqüència es donassin d'alta un interessant nombre de socis durant els mesos previs, com foren els senyors Francesc Garcia

⁴⁴⁹ El fotògraf tarragoní Francesc Català Roca (1922-1998) era molt conegut per la recerca dels punts de vista original i cercar l'ambient humà.

Llauradó, els doctors J. Girón Giménez i Adserà, Josep Maria Ricomá, Eduard Serres Sena, Rafel Nadal, Carles Martí Prat, Agustí Martí Pla, Vicenç Martí Ollé, Daniel Güell Socias, Jesús Calderón, Bienvenido Barrera Carrero, Marcelí Garcia Llauradó, Raimon Ferrero, Lluís Zamora Navas, Valentí Vidal Jané, Joaquim de Muller d'Abadal, Josep Maria Llauradó Miró, la sala de festes Maxim's amb una quota de 60 pessetes mensuals, el soci fundador Joan Molas Sabaté⁴⁵⁰, Comercial Anònima Marsol, entre d'altres.

A finals d'aquell agitat any tindrien lloc els actes festius del 50è aniversari del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, mig segle d'iniciatives i dinamisme social amb una clara voluntat: promoure Tarragona com a destinació turística. El programa d'aquelles noces d'or quedà establert de la següent forma⁴⁵¹:

Programa d'activitats 50è aniversari del SIT de Tarragona	
Dissabte, 3 de desembre (festivitat de Sant Francesc Xavier)	-Projecció de dos documentals turístics, un de Barcelona i un Palma al saló d'actes del C.N.S., a les 20 hores
Diumenge, 4 de desembre	-Missa resada en honor a Sant Francesc Xavier, patró del turisme espanyol, a la capella del Palau de l'Arquebisbe a les 10.30 hores. -Visita col·lectiva al Museu Arqueològic de Tarragona amb explicacions a càrrec del seu director Samuel Ventura Solsona. -Se servirà una copa de vi espanyol en honor als socis i protectors del SIT al restaurant «Las Palmeras».
Dijous, 15 de desembre	-Conferència «Invitació a l'Alguer actual», a càrrec de Pere Català Roca ⁴⁵² amb projecció de diapositives del Dr. Eduard Padrós de Palacios al saló d'actes de la C.N.S. a les 20 hores. -Sopar convidant al conferenciant i a les pertinents autoritats
Dimarts, 20 de desembre (clausura dels actes commemoratius)	-Conferència de Josep Ixart de Moragas sobre «Valoració de Tarragona en els darrers cinquanta anys», a la Biblioteca de la Caixa de Pensions, a les 20 hores.

⁴⁵⁰ Joan Molas Sabaté es donà d'alta com a soci com a requisit indispensable per a que se li pogués atorgar el títol de Soci d'Honor.

⁴⁵¹ Extret del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1956-1961), pàg. 86 volt.

⁴⁵² Pere Català Roca era historiador, fotògraf i germà del conegut fotògraf Francesc Català Roca. Seria conegut, entre d'altres iniciatives, per promoure les relacions culturals amb l'Alguer.

	-Lliurament del títol de Soci d'Honor de l'entitat a favor de Joan Molas Sabaté, únic supervivent dels fundadors del SIT.
--	---

La junta general de socis del febrer de 1961 no implicà gaires canvis dins la junta directiva. Tos els seus membres foren reelegits i tan sols es donà entrada a l'exvocal Josep Maria Sugrañes Perelló que ara ho feia en qualitat de vocal representant de l'Ajuntament de Tarragona, ja que era el tinent d'alcalde d'aquella institució. El que sí que cal destacar d'aquella convocatòria és la ferma voluntat dels seus membres de renovar els Estatuts vigents i per això, es nomenà una comissió especial encarregada de fer-hi feina. L'esmentada comissió presentà el seu avantprojecte a la junta directiva del 23 de novembre d'aquell any, document que seria ratificat per la junta general extraordinària el 26 de gener de 1962.

Des de feia temps i de manera habitual el Sindicat d'Iniciativa i Turisme nomenava un compromissari quan des del Govern Civil era sol·licitat un representant per acudir a les eleccions de diputats provincials. Normalment, sempre solia recaure en la persona de Josep Maria Banús Vidal qui ostentava aquesta representació. Els comicis de 1961 propiciarien un canvi del vocal representant de la Diputació dins la junta directiva, la qual passaria a estar representada per Valentí Monte Ortea, persona que el 1964 seria substituïda per Miquel Aleu Padrey.

Tres anys després, el 1964, s'acordà que el compromissari de la societat fos Josep Maria Rosell Saurina i el de la secció «Amics de Roma» fos Josep Maria Melendres Rué. El 1967 aquesta designació recauria a favor de Joan Vidal Segura i Joan Virgili Basora, respectivament. El president Gonçal de la Peña seria escollit compromissari i es proposaria com a diputat provincial de caràcter corporatiu per a les eleccions de 1971 i 1974, respectivament. D'altra banda, els directius Joan Virgili i Francesc Xavier Roselló serien proposats com a concejals a l'Ajuntament de Tarragona el 1973.

En algunes ocasions i amb temes ben concrets el SIT de Tarragona mantenia contactes amb altres sindicats i centres d'iniciativa. En especial són els vincles que mantingué amb el de Tortosa. Aquestes col·laboracions s'intensificaren en aquesta nova etapa i de fet, dins la junta directiva del 7 de novembre, ja s'informà que la gent del Centre d'Iniciativa del Vendrell s'havia posat en contacte sol·licitant la convocatòria d'una

reunió amb les forces turístiques de la província per tal de resoldre la qüestió de donar una nomenclatura específica a les costes de Tarragona.

Uns mesos després, el 14 de maig de 1961, el SIT de Tarragona i ja de ferm convocaria a tots els sindicats i centres d'iniciativa i turisme de la província per tal de tractar tots plegats els assumptes turístics comuns. S'iniciaven així unes col·laboracions puntuals entre la major part d'aquestes associacions tarragonines. A la primera sessió, els seus membres acordaren repartir-se l'estudi i redacció d'unes ponències. Les dues encarregades al SIT de Tarragona, i que foren treballades pel seu vicepresident, serien «Ordenació turística de la província» i «Propaganda turística».

La posada en comú de tots aquests treballs elaborats pels centres d'iniciativa de Reus, Tortosa, Vendrell, Calafell, l'Ajuntament de Vilaseca en representació de Salou i Tarragona tindria lloc al saló d'actes de la Caixa d'Estalvis de la Diputació de Barcelona l'11 de juny d'aquell. L'acte, que estigué presidit pel Governador Civil i l'alcalde de Tarragona, fou un vertader èxit ja que s'aprovaren diversos projectes turístics de vertader interès.

El tema formatiu dels professionals del turisme continuava essent inexistent. És veritat que en alguns moments puntuals s'havia fet algun intent per omplir aquest buit, com és ara la I Setmana del Turisme d'Àustria però no havia tengut una abast social. Per això quan el secretari Gonçal de la Peña comentà, durant la tardor de 1961, que s'havia fet ressò de l'existència d'una Escola Professional de Turisme a Barcelona i de la possibilitat d'organitzar uns cursos a Tarragona, el tema interessà de debò. De la Peña es desplaçaria a la Ciutat Comtal i miraria de fer les corresponents negociacions per cercar una viabilitat a n'aquesta idea.

Un any després, el 1962, el mateix De la Peña i ara ja en qualitat de president comunicà que estava fent les corresponents gestions per tal de fer viable l'obertura d'una Escola Professional de Turisme a Tarragona. Després de fer els pertinents estudis de viabilitat s'enviaria una moció a favor del projecte al Governador Civil. Sembla que la cosa es retardà, perquè el 28 d'agost de 1963 la junta directiva acordà el següent⁴⁵³:

⁴⁵³ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1961-1967), pàg. 46 volt.

«Elevar al Ilustre Sr. Delegado de Información y Turismo el proyecto de Reglamento y horario de clases de la Escuela de Turismo que esta Entidad ha elaborado para que pueda ser puesta en práctica el acuerdo de promover la institución de dicho Centro, cursando asimismo a dicha autoridad el proyecto de convocatoria para el primer curso de Información, digo Información turística apreciada con el que la Escuela podría iniciar sus tareas docentes.»

Un altre símptoma que denota el pes que està adquirint la indústria turística en aquesta dècada dels seixanta és la creació d'una Secció de Turisme dins la pròpia Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Tarragona. Així, de seguida que el SIT en tengué notícia, l'octubre de 1961, volgué establir uns contactes amb la seva gent per tal de trobar punts d'unió.

A la junta general de socis del 26 de gener de 1961 es tractaren diversos assumptes d'interès col·lectiu. En primer lloc s'aprovaren uns nous Estatuts de funcionament intern de l'associació, en segon terme, finalitzà el mandat per ordre reglamentari del president Josep Maria Banús, que en aquella mateixa sessió seria nomenat president honorari del SIT, i en tercer lloc, foren reelegits alguns directius i se'n sumaren de nous. Finalment l'extensa junta directiva de divuit membres quedà establerta de la següent forma⁴⁵⁴:

Junta Directiva (febrer, 1962)	
Sr. Gonçal de la Peña Garcia	President
Sr. Josep Maria Melendres Rué ⁴⁵⁵	Vicepresident
Sr. Joan Virgili Basora ⁴⁵⁶	Secretari
Sr. Cristòfol López Vens	Vicesecretari
Sr. Joan Vidal Segura	Tresorer
Sr. Josep Maria Moragas Soler ⁴⁵⁷	Comptador
Sr. Lluís Maria Saumells Panadés	Vocal (sala exposicions)
Sr. Joan Doménech Miró	Vocal
Sr. Lluís Gignoux Ricart	Vocal
Sr. Rafel Mutlló Orza	Vocal
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	Vocal
Sr. Josep Maria Sugrañes Perelló	Vocal representant (Ajuntament)
Sr. Valentí Monte Ortea	Vocal representant (Diputació)
Sr. Joan Baptista Garcia Francisca	Vocal representant (Cambra Propietat)
Sr. Pere Jornet Grant	Vocal representant (Hosteleria)
Sr. Argimiro Valero Cuenca	Vocal representant (RENFE)

⁴⁵⁴ Segons Llibre d'Actes del Consell Directiu (1961-1967), pàg. 9-9 volt.

⁴⁵⁵ Josep Maria Melendres era vicecònsol de Portugal a Tarragona.

⁴⁵⁶ Joan Virgili acabaria essent nomenat concejal de l'Ajuntament de Tarragona.

⁴⁵⁷ A nivell professional Josep Maria Moragas era procurador de tribunals.

Sr. Lluís Maria Mezquida Gené	Vocal representant (Premsa)
Sr. Antoni Alasá Domingo	Vocal representant (Ràdio)

Un dels primers acords que arribà el nou equip directiu va ser mantenir uns majors contactes amb els socis enviant-los unes circulars informatives de les activitats desenvolupades de manera periòdica i crear un carnet⁴⁵⁸ de tipus corporatiu. Es tenia el convenciment que així s'involucrarien més dins els afers i la vida l'associació.

A la vegada també s'iniciaria una campanya de captació de nous socis fent visites molt selectives a persones, empreses i entitats. Els resultats no es feren esperar i de seguida ja es donaren d'alta un gran volum⁴⁵⁹ amb les següents aportacions: Josep Amposta Terrats (quota anual de 60 pessetes), el Servei Oficial de Renaul (quota mensual de 10 pessetes), Chartreurse S.A. (quota anual de 120 pessetes), Joan Manel Romeu Sanromà (soci protector amb 500 pessetes anuals), Caixa d'Estalvis Provincial de la Diputació de Tarragona (soci protector amb 500 pessetes anuals), Banc de Vizcaya (soci protector amb 500 pessetes anuals), Casa Blandimieres (soci protector amb 500 pessetes anuals), René Barbier i Ca. (soci protector amb 500 pessetes anuals), Lluís Martí Gavaldà (quota mensual de 5 pessetes), Francesc Pera Verdaguer (quota mensual de 5 pessetes), Viatges Melià (quota mensual de 10 pessetes) i Magatzems La Rambla (quota mensual de 10 pessetes), Agua del Carmen (soci protector amb 500 pessetes anuals), Caixa d'Estalvis de la Diputació de Barcelona (soci protector amb 500 pessetes anuals), Navymar (soci protector amb 500 pessetes anuals), Rossell Porta S.A. (soci protector amb 500 pessetes anuals), Vinícola Ibèrica S.A. (soci protector amb 500 pessetes anuals), i Víctor Merelo Barberà (quota mensual de 10 pessetes), Marc Andrews & Co. (soci protector amb 500 pessetes anuals), De Muller S.A. (soci protector amb 500 pessetes anuals) i Hidromtro Espanyola S.A., Ultramar Express⁴⁶⁰ S.L. (soci protector amb 500 pessetes anuals), Ceratonia S.A. (soci protector amb 500 pessetes anuals), Josep Maria Ricomà S.A. (soci protector amb 500 pessetes anuals), Banc d'Espanya (soci protector amb 500 pessetes anuals), Alfons Ferrer Rodríguez (quota mensual de 5 pessetes), Industrial Acerbi S.A. (soci protector amb 500 pessetes anuals), Unió Azufrera S.A. (soci protector amb 500

⁴⁵⁸ Gràcies a l'encàrrec de confeccionar els carnets sabem que el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona comptava en aquests moments amb uns 500 membres associats, quantitat bastant notable i significativa per a l'època.

⁴⁵⁹ La gran quantitat de nous socis d'aquests anys seixanta corrobora encara més que aquesta etapa esdevé un període de canvi significatiu.

⁴⁶⁰ L'empresa Ultramar Express faria ús dels materials turístics que editava el SIT i els difondria entre els seus clients estrangers.

pessetes anuals), Josep Moyà Iniesta (soci protector amb 500 pessetes anuals), Banc Central (soci protector amb 500 pessetes anuals), Banc Mercantil (soci protector amb 500 pessetes anuals), Aureli Maceiras Vilar (soci protector amb 500 pessetes anuals), J. Sanromà de l'Agència Marítima (soci protector amb 500 pessetes anuals) i Ramon Brell Mercadé (quota mensual de 5 pessetes), Camping Torre de la Mora (soci protector amb 500 pessetes anuals), Hotel Miramar (soci protector amb 500 pessetes anuals), Josep Maria Hernández (quota mensual de 10 pessetes), Eduard Ochoa Vázquez (quota mensual de 10 pessetes), Francesc Ferrandiz (quota mensual de 5 pessetes), Ramon Rodríguez (quota mensual de 5 pessetes), Propagadora de Servicio S.A. (soci protector amb 500 pessetes anuals), Pau Llansá Soler (quota mensual de 5 pessetes) o Bonaventura Solé Solé (quota mensual de 5 pessetes), Companyia Urbanitzadora Nostra Senyora de Núria de Reus (soci protector amb 500 pessetes anuals), Miami Platja (soci protector amb 500 pessetes anuals), Promotora Hispanica S.A. (soci protector amb 500 pessetes anuals), Cambra Oficial de Comerç. Indústria i Navegació de Tarragona (soci protector amb 500 pessetes anuals), Josep Callau Saumells (quota mensual de 10 pessetes), Santiago Vallvé Morera (soci protector amb 500 pessetes anuals) i Josep Maria Valls Regards (quota mensual de 10 pessetes).

Totes les anteriors aportacions econòmiques acabades d'esmentar sumades a les ja existents consolidaren els treballs de l'associació en aquesta etapa i permeteren dur endavant projectes molt més ambiciosos. Evidentment, també denota un canvi socioeconòmic de conjuntura en el qual el turisme hi jugarà un paper fonamental. Són els anys del «desenvolupisme».

L'associació turística tarragonina també estaria representada pel seu president⁴⁶¹ dins el Consell Econòmic Sindical Provincial de Tarragona. De fet, a Gonçal de la Peña se li encarregaria la ponència «Turisme» el febrer de 1962 i en aquelles mateixes dates també es va veure amb molts bons ulls que el Governador Civil hagués promulgat l'Ordenança Provincial per al Foment del Turisme⁴⁶², document que ben segur

⁴⁶¹ El seu president també formaria part de la comissió d'estudis monogràfics del Consell Econòmic Sindical Interprovincial de Catalunya. De fet, el 1970 quedà encarregat de redactar la ponència sobre «Turisme» i un any després aquest òrgan celebraria una reunió a la ciutat.

⁴⁶² L'Ordenança per al Foment del Turisme a la província de Tarragona es publicà al Butlletí Oficial de la Província el 22 de març de 1962, amb un afany coordinador i en certa mesura també regulador. Entre d'altres coses, els seus articles parlaven sobre la necessitat d'embellir els pobles i rutes d'interès, la promoció de les manifestacions artístiques i folklòriques dels pobles, la disciplina social, la millora de la

complementava els esforços que perseguia l'entitat. A banda d'això, De la Peña també faria part de la Comissió de Recursos Turístics de la Diputació Provincial de Tarragona a partir del maig de 1963.

El fet que es comptés amb el Sindicat d'Iniciativa dins aquestes institucions i òrgans representatius del turisme tarragoní denota el pes que ha adquirit l'associació i a la vegada l'interès que ha començat a despertar el tema turístic des de diferents segments, especialment els polítics i els empresarials.

D'altra banda, també s'ha de dir que la presidència representaria els interessos del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona dins l'Associació Turística de la Costa Daurada⁴⁶³ a partir de la tardor de 1962 participant en la planificació i estudi⁴⁶⁴ d'aquella zona turística. Un any després col·laboraria amb l'entrada en funcionament de la seva oficina d'informació turística.

A més a més, el 1964, el SIT de Tarragona, juntament amb l'Associació Turística de la Costa Daurada, també informaria favorablement a la Delegació Provincial de Promoció del Turisme per a que iniciés l'expedient del Registre de la Denominació⁴⁶⁵ Geoturística «Costa Daurada», iniciativa que era compartida amb tots els agents de la zona implicats.

A instàncies del mateix Governador Civil de Tarragona, Rafael Fernández, fou convocat prèviament el president del SIT de Tarragona Gonçal de la Peña amb l'objectiu de preparar la I Assemblea Provincial de Turisme de Tarragona, que tendria lloc el 18 d'abril de 1962. El SIT de Tarragona seguiria estant representat dins l'assemblea en les posteriors edicions mitjançant el seu president, i de fet se li seguirien encarregant

costa i les carreteres, la preservació dels monuments i llocs històrics, l'ordenació de l'hostel·leria i els campaments, la vigilància sanitària, la informació turística o l'ordenació urbanística.

⁴⁶³ Els seus Estatuts no serien aprovats pel Governador Civil de Tarragona fins al 16 d'abril de 1963. Segons aquest document localitzat a l'AHT. Fons de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme (1940-1984), Carpeta 26-2, s/fol.

⁴⁶⁴ Tot això certament motivaria des del Govern Central la publicació: AA.VV. (1962): *Estudio sobre un plan para la ordenación turística de la Costa Dorada*, Ed. Secretaría de Ordenación Económico Social. Presidencia del Gobierno, Madrid. Un treball d'unes vuitanta pàgines que parla de la delimitació geogràfica d'aquest espai, els seus atractius, les infraestructures, el medi, les obres públiques, la promoció, així com un estudi econòmic de pressuposts, finançament i rendibilitat.

⁴⁶⁵ Segons AHT. Fons de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme (1940-1984), Carpeta 2-3, s/fol., aquesta proposta de denominació seria presentada davant el Ministeri d'Informació i Turisme, l'estiu de 1964.

ponències. A partir de 1967, any en què tendria lloc la quarta assemblea, també formaria part de l'Assemblea d'Ajuntaments Turístics⁴⁶⁶.

Un dels afers que continuava tenint cura l'associació era la gestió de l'oficina d'informació turística, que si bé era dirigida pel Sindicat era subvencionada per la Delegació Provincial del Ministeri d'Informació i Turisme. De fet, els mesos d'estiu estigué oberta una delegació a la ciutat residencial perquè el SIT corria amb les despeses.

Les modificacions introduïdes en el Ministeri d'Informació i Turisme durant l'estiu de 1962 no passaren desapercibudes en el sí de la societat. No de bades un dels objectius sempre fou mantenir unes bones relacions amb el personal polític i en especial amb aquell que ostentés les competències en matèria turística. A continuació reproduïm un fragment de la junta directiva del 22 d'agost d'aquell any força significatiu⁴⁶⁷:

«Hacer constar en acta la satisfacción de la Entidad por el nombramiento del Excmo. Sr. D. Manuel Fraga Iribarne por la cartera de Información y Turismo, ofreciéndole el testimonio de nuestra adhesión, expresando asimismo dicho sentimiento al Ilmo. Sr. D. Antonio García Rodríguez Acosta con motivo de haberse posesionado de la Dirección General de Turismo, comunicando a dicha autoridad el especial agrado con que nuestra entidad ha visto la creación del Instituto de Estudios Turísticos, con el ofrecimiento de nuestra más entusiasta colaboración al desarrollo del mismo.»

Els canvis en el Ministeri d'Informació i Turisme⁴⁶⁸ amb l'arribada de Manuel Fraga no es feren esperar i foren molt ben arribats. Lluny quedava el període anterior amb Gabriel Arias-Salgado. La seva bona predisposició i la voluntat de tenir en compte els desitjos de la FECIT i els seus membres, així com establir uns bons lligams amb el sector turístic privat en són alguns exemples d'aquesta nova etapa. Quant a les noves relacions amb els centres d'iniciativa i turisme aportem el següent fragment⁴⁶⁹:

⁴⁶⁶ Els diversos alcaldes, secretaris i representants dels municipis turístics de la província de Tarragona es reuniren en diferents sessions als salons del Govern Civil per tal d'estudiar els problemes més comuns quant al desenvolupament del turisme.

⁴⁶⁷ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1961-1967), pàg. 24 volt.

⁴⁶⁸ Fruit d'aquests canvis ministerials, es deixa entreveure com a partir de llavors hi haurà una major preocupació econòmica per la indústria turística i la necessitat de potenciar-la com un dels eixos modernitzadors de l'estat.

⁴⁶⁹ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1961-1967), pàg. 29 volt-31.

«Por último y fuera del orden del día, el Sr. Melendres da cuenta de haber asistido como Vicepresidente de la FECIT a la reunión de la Directiva de la Federación celebrada en Madrid el pasado día 11 y hace resaltar con gran satisfacción que el clima en el Ministerio ha variado radicalmente en los que se refiere a las relaciones entre dicho alto Organismo y los Centros de Iniciativa españoles. Fueron recibidos por el Director General de Promoción del Turismo, por el Subsecretario de Turismo, por el propio Sr. Ministro, y por los Sres. Arturo Grau y Don Pedro Seguí, todos ellos manifestaron que ahora se iba a valorar la colaboración desinteresada de los organismos privados y que estaba decidido a apoyar en ellos toda la estructura nacional, a cuyo fin nos estimulaba para la creación de nuevos Centros y nos ofrecían la colaboración decidida tanto moral como material. Precisamente el día de su visita, el Ministro firmó una disposición creando un premio anual de 100.000 ptas para el Centro que más se distinga en su actuación.»

Del text anterior es desprenen una sèrie de coses: en primer terme la importància que de cada vegada més li dona el règim franquista a la indústria turística; en un segon nivell, la creació i posada en funcionament d'un sistema polític molt més estructurat pel que fa al tema, com és ara la creació d'una Direcció General de Promoció del Turisme i en tercer lloc, el pes que han adquirit aquestes associacions turístiques privades arreu de l'estat i la seva capacitat d'influència.

La nova Direcció General de Promoció del Turisme s'havia creat el 1962 com un òrgan de suport a la Subsecretaria de Turisme⁴⁷⁰. Era un dels canvis que havia previst el nou Ministeri. El seu màxim representant visità Tarragona i tot el seu litoral a inicis de 1963 per conèixer de primera mà la situació turística de la regió i quedà admirat per la bona feina feta i les bones perspectives de futur.

Un altre dels canvis de la cartera de turisme fou el «relleu» en la Delegació Provincial del Ministeri d'Informació i Turisme de Tarragona. Josep Maria de March seria substituït molt poc temps després pel mestre i periodista Néstor Gallego Caparrós⁴⁷¹. Les relacions amb aquesta institució foren cordials i de col·laboració amb excepció feta d'alguns determinats moments en què la Delegació no tingué en compte al Sindicat. Tal volta per això i per altres motius seria substituït a finals de 1965.

⁴⁷⁰ Segons ESTEVE SECALL, Rafael; FUENTES GARCÍA, Rafael (2000): *Economía, historia e instituciones del turismo en España*, Ed. Piràmide, Madrid, pàgs. 108-109, la creació d'aquesta Subsecretaria, el 8 de setembre de 1962, seria una de les novetats del nou Ministeri, ja que esdevindria un òrgan d'assistència i treball en les qüestions relatives a la política turística en general.

⁴⁷¹ Estretament vinculat a la Falange Espanyola des de l'octubre de 1935 també acabaria essent Delegat d'Informació i Turisme a Balears, Astúries i Màlaga.

En general, les bones relacions del SIT de Tarragona amb el Ministeri d'Informació i Turisme propiciaren que el 1963 li fos concedida la Placa de Bronze al Mèrit Turístic, distinció per la qual es recompensaven els treballs que venia realitzant des de feia temps.

La corresponent i ordinària junta general de socis de 1963 no canvià massa la composició de la junta directiva. Tan sols el vicepresident Josep Maria Melendres Rué abandonaria l'equip i seria substituït en el seu càrrec per Josep Maria Moragas Soler. També suposaria l'entrada amb la designació de vocal de Josep Maria Rosell Saurina.

La campanya de captació de socis i en especial els pertanyents a la indústria hotelera continuà activa i no decaigué, prova d'això és que en un sol any es donaren d'alta els següents membres: Hotel Astari (soci protector amb 500 pessetes anuals), Hotel Marina (soci protector amb 500 pessetes anuals), Hotel del Sol (soci protector amb 500 pessetes anuals), Carles Andrea Domingo (quota mensual de 10 pessetes), Joan Oliva (quota mensual de 5 pessetes), Josep Maria Ventosa (quota mensual de 10 pessetes), López Beltran i Ca. (soci protector amb 500 pessetes anuals), Camilo Lamas López (soci protector amb 500 pessetes anuals), Residencia Lauria (soci protector amb 500 pessetes anuals), Restaurant La Puda (soci protector amb 500 pessetes anuals), Joan Valls Torrens (soci protector amb 500 pessetes anuals), etc.

Les bones relacions amb la jerarquia eclesiàstica continuà essent una constant amb el pas dels anys. És per això que quan hi havia notícies o canvis importants dins l'Església l'entitat sempre hi solia estar present d'una o altra forma. Un exemple que posa de manifest aquesta anterior afirmació, són els testimonis transmesos pel SIT quan es produïen diferents canvis dins el bisbat o el propi papat de Roma. Una d'aquestes manifestacions tingué lloc amb la mort del papa Joan XXIII.

L'èxit aconseguit en el Saló de Turisme del Principat d'Andorra de setembre de 1963 i les bones relacions establertes amb la seva gent propicià que tot d'una se cerqués la forma de crear dins l'associació la secció «Amics d'Andorra», ben igual com la que existia d'Amics de Roma. En primer lloc s'hagué de redactar un projecte de Reglament, document que tengué cura de treballar-hi la pròpia presidència. Després de tot, el vocal Josep Maria Villasevil seria nomenat per unanimitat el Delegat d'aquesta secció dins la

junta directiva i un dels seus primers treballs seria aconseguir que l'Ajuntament dediqués el nom «Avinguda d'Andorra⁴⁷²» al primer tram de la carretera de Lleida, és a dir la via que partia de la plaça Imperial Tarraco, fet que seria aprovat per l'Ajuntament l'estiu de 1967.

Poc temps després de l'èxit aconseguit amb la posada en funcionament d'aquestes delegacions ja es treballaria en la creació d'una delegació del Skal Club a Tarragona. La persona intermediària i de contacte seria el directiu Antoni Alasá Domingo. L'Skal sempre va ser una associació molt ben vista perquè contribuïa a aconseguir els desitjos de l'entitat, és per això que tendria el suport moral i econòmic del Sindicat. Una de les iniciatives més destacades d'aquesta delegació seria l'organització d'un Congrés Nacional de l'Skal a Tarragona. Tal volta l'èxit aconseguit en l'organització d'aquest esdeveniment propiciés que el seu president Francesc Llatjós fos nomenat secretari del Comitè Nacional.

Els treballs que realitzaven els centres d'iniciativa i turisme espanyols, també anomenats foment del turisme dependent del cas, tenien unes semblances i uns objectius pràcticament idèntics, sempre atenent la realitat geogràfica de cadascun. De fet es relacionaven mitjançant la FECIT. Davant aquestes premisses i per tal de crear uns vincles de treball, coneixença i solidesa amb els ubicats a l'estranger, el gener de 1964 es parlà de la possibilitat d'organitzar un congrés internacional d'aquestes associacions a Tarragona.

L'anterior proposta d'establir uns lligams amb entitats turístiques de l'estranger, motivà que de cada vegada més es parlés de la necessitat de disposar d'uns corresponsals de l'associació a determinades ciutats europees, perquè eren els països emissors de turisme i es podrien dur endavant molts de treballs i projectes. En aquest sentit, de mica en mica es començaren a rebre algunes cartes de tarragonins residents a fora oferint-se per a realitzar els pertinents treballs de representació, com és ara el Sr. J. Coll (Estocolm) o el Sr. Basot (Oslo).

⁴⁷² El Sindicat d'Andorra volgué respondre a l'agraïment fent les mateixes gestions al Principat perquè es dediqués el nom d'un carrer a Tarragona.

La I Assemblea Nacional de Turisme⁴⁷³, que se celebrà el 1964 a Madrid, significà una fita important dins la nova articulació turística espanyola, ja que s'inaugurava una nova etapa econòmica a partir de la qual el turisme esdevindria un element fonamental. El SIT de Tarragona hi participà de ple dret com a assembleista donat que estava distingit amb l'Ordre al Mèrit Turístic. Posteriorment, s'organitzarien una segona i una tercera Assemblea Nacional el 1975 i el 1977, respectivament.

La necessitat de continuar mantenint unes bones relacions amb les autoritats polítiques faria que el Governador Civil Rafael Fernández Martínez fos nomenat Soci d'Honor de l'entitat i se li fes entrega d'una insígnia d'or. Era una manera d'aconseguir els favors i el suport polític necessari. També es tenien mostres d'aquests detalls amb altres alts representants institucionals, depenent de les circumstàncies. Un altre exemple que posa de manifest aquesta anterior voluntat de dur-se bé amb les altes jerarquies quedà plasmat quan l'abril de 1969 s'envià un escrit de condol al Comte de Barcelona per la mort de la Reina Victòria Eugènia de Battenberg.

La consolidació dels treballs que realitzava l'entitat i el pes que adquirirà durant aquests anys seixanta d'efervescència turística no es pot deixar de banda. Així, el 1965 s'estudià la possibilitat de traslladar les funcions administratives de la secretaria a un altre indret per mirar de descol·lapsar tot l'entramat del local social. Es feren negociacions amb la Casa de Cultura i el Ministeri d'Informació i Turisme, encara que en un primer moment s'acordà traslladar a les dependències de l'Associació de la Costa Daurada.

Per tal de tenir una lleugera idea del volum de treball de l'oficina i del servei d'informació turística s'ha de dir que només aquest any es reberen 865 sol·licituds d'informació per via postal, de les quals curiosament 805 eren procedents de França. Tots els escrits foren corresponents contestats adjuntant-hi material de promoció.

Un altre aspecte que tampoc podem deixar de banda és el constant creixement en volum de socis. Aquests, a més de suposar unes entrades econòmiques importants per a la supervivència i viabilitat dels projectes, són la base de l'associació. En una data tan concreta com és el 1965 s'ha de dir que el SIT de Tarragona comptava amb 299 socis

⁴⁷³ S'ha de dir que aquesta Assemblea Nacional de 1964 tindria lloc a partir de les respectives assemblees turístiques provincials celebrades els anys anteriors.

dels quals 47 eren protectors, és a dir que contribuïen amb una quota superior a les 500 pessetes anuals, i 252 eren de número. Unes dades destacades si es té en compte el context històric i social de la ciutat de Tarragona.

La idea d'elaborar unes enquestes turístiques és una prova més de l'interès que despertava el coneixement i la situació de la indústria turística de la regió. Tot i que el projecte seria promogut en un principi pel SIT ben aviat la Delegació Provincial de Turisme s'hi sumà. La Casa Vila seria l'encarregada d'imprimir aquest material amb una tirada de deu mil exemplars en castellà, anglès i francès i es distribuïrien bústies metàl·liques especials en els hotels i càmpings encarregades de recopilar les enquestes emplenades. La campanya tendria lloc a inicis de 1967 i en part seria encarregada a l'empresa Publicitat Pastor. A partir de l'anàlisi de d'aquestes dades es podria tenir en compte l'opinió del visitant; poder millorar alguns aspectes i posar-ne en marxa de nous.

Si parlem dels anys seixanta, la reforma estatutària era una cosa previsible si tenim en compte que el Sindicat havia d'adaptar-se als nous temps i circumstàncies. Valgui dir que des de feia temps es parlava d'aquest assumpte sense que s'acabés de posar fil a l'agulla.

La junta general del 31 de gener de 1964 no va implicar massa canvis en termes generals. Així, es donà entrada al vocal Bernadí Martí Llauredó en substitució de Lluís Maria Saumells que havia dimitit un mes abans, i es reelegí al directiu Joan Doménech. Dos anys després es donaria entrada a un nou directiu, Ferran Boada, que substituïa a Rafel Mutlló per haver presentat aquest darrer la dimissió. Dos mesos després es notificaria la substitució del vocal representant de l'Ajuntament passant a ocupar el càrrec el tinent d'alcalde Antoni Duran Segura, persona que seria substituïda dins la junta general del 30 de gener de 1967 per Pere Jornet Grant. A partir del mes de juliol de 1967 formaria part del consell directiu el vocal Pere Solé Montalá en representació del Gremi d'Hosteleria. Tanmateix, la junta directiva de 1966 quedà establerta de la següent manera⁴⁷⁴:

⁴⁷⁴ Segons la Memòria d'Activitats del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona de 1966 (document inserit dins el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1961-1967).

Junta Directiva (febrer, 1966)	
Sr. Gonçal de la Peña Garcia ⁴⁷⁵	President
Sr. Josep Maria Moragas Soler	Vicepresident
Sr. Joan Virgili Basora	Secretari
Sr. Cristòfol López Vens	Vicesecretari ⁴⁷⁶ i representant d'informació i Turisme
Sr. Joan Vidal Segura	Tresorer
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	Comptador
Sr. Joan Doménech Miró ⁴⁷⁷	Vocal
Sr. Josep Maria Rosell Saurina ⁴⁷⁸	Vocal
Sr. Ferran Boada Aragonés	Vocal
Bernadí Martí González	Vocal
Sr. Antoni Duran Segura	Vocal representant (Ajuntament)
Sr. Miquel Aleu Padreny	Vocal representant (Diputació)
Sr. Joan Baptista Garcia Francisca	Vocal representant (Cambra Propietat)
Sr. Pere Jornet Grant	Vocal representant (Hosteleria)
Sr. Argimiro Valero Cuenca	Vocal representant (RENFE)
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené	Vocal representant (Premsa)
Sr. Antoni Alasá Domingo	Vocal representant (Ràdio)

La posada en funcionament d'altres sindicats d'iniciativa sempre va ser una cosa molt ben vista, sobretot si eren de la regió, ja que permetia mantenir uns contactes molt més propers. Tot i que cadascun d'ells se'n preocupés dels seus afers sí que trobem unes nexes d'unió i solidaritat. Unes d'aquestes entitats que es crearen aquests anys fou el Centre d'Iniciatives i Turisme de Torredembarra⁴⁷⁹ (1966), el Centre d'Iniciativa i Turisme de Prades (1970); el Centre d'Iniciativa i Turisme d'Altafulla (1970), o el Centre d'Iniciatives Turístiques de la Conca i Segarra (1976).

A partir de 1968 es treballà en la possibilitat de convidar i programar una visita a Tarragona del Director General de Promoció del Turisme⁴⁸⁰. El motiu no era altre que mostrar-li sobre el terreny la feina que venia desenvolupant l'associació en especial els

⁴⁷⁵ Dos anys després, el 1968, seria condecorat amb la Medalla de Bronze al Mèrit Turístic.

⁴⁷⁶ La figura del vicesecretari es convertiria amb un càrrec laboral dins l'entitat. En aquest sentit, s'ha de dir que la persona designada percebria un sou mensual i esdevindria un treballador més.

⁴⁷⁷ El 1970 seria nomenat president del Col·legi Oficial de Metges de la província de Tarragona.

⁴⁷⁸ El vocal Josep M. Rosell seria substituït en la seva qualitat vocal per Jaume Costa Sansanedas dins la Junta General de socis del 30 de gener de 1969.

⁴⁷⁹ Estudiat per: GÓMEZ GRANÉS, Núria; TWOSE SÁNCHEZ, Antoni (2003): *El turisme a Torredembarra. Centre d'Iniciatives i Turisme (CIT)*, Ed. Arola, Vol. I i II, Tarragona.

⁴⁸⁰ Un any després, el secretari de la FECIT Esteve Bassols passaria a ocupar aquest càrrec. Per això, podem assenyalar que en certs moments puntuals aquests centres d'iniciativa i turisme es convertiren en una plataforma de promoció professional d'alguns dels seus directius.

treballs de promoció. A més es convocaria una reunió⁴⁸¹ amb tots els presidents de les entitats turístiques de la província per tal de mantenir un canvi d'impressions i unificar propostes d'actuació. L'entrevista amb aquesta autoritat turística tingué lloc poc temps després dins un context de cordialitat i enteniment.

La inestabilitat en les altes i baixes de socis de finals dels anys seixanta contrasta amb aquests darrers anys de creixement. Ben segur que això motivà que es posés en marxa una campanya de captació de socis a mitjans de 1969. Els èxits no es feren esperar i de seguida els directius, a títol personal, mantendrien contactes amb persones molt concretes de la societat tarragonina i aconseguiren un èxit notable amb molt poc temps.

De fet, en menys de mig any i des de que s'engegà la campanya es donaren d'alta les següents persones: Pere Culla, Miquel Iglesias Quevedo, Guillem Orteaga Navarro, Albert Lleiza Verge, Josep Maria Pomares, Enric Vendrell Duran, Agustí Alabau Lacomba, Rafel Albiol, Joan Alasá, Pere Alberni Carbonell, Francesc Murillo Rodríguez, Josep Maria Cabré Sastre, Jordi Salvà Cortés, Alfons Ansaldo Cabrera, Ferran Aldecoa Miralda, Josep Teixell Gasol, Isidre Garcia Veciana, Artur Lewis, Banca Catalana, Vicenç Filló Peiret, Maria del Mar Merelo, Josep Maria Tresserras Marco, Joan Domingo Saigí, Daniel Anguera Peris, Guillem Boxó Guasch, Narcís Virolés Aymerich, Francesc Vallhonrat Cusidó, Ramon Español Badia, Ramon Llansá, Julià Álvarez Garcia, Lluís Laborda, Abelló Oxígeno Linde S.A., Ramon Solsona Roca, Josep Maria Balañá Ferré, Antoni Adserá Martorell, Jordi Batalla Escoda, Andreu Bessa Elies, Àngel Santiago Ballesteros (Bar Manila 21), Albert Martí Mercadé (Georgia), Ramon Bonfill Salvadó (Automòbils Bonfill), Josep Maria Lleixà (Automòbils Lleixà), Josep Maria Boada Aragonés, Joan Martí Mercadé, Pere Turú (Companyia Industrial i de Subministrament S.A.), Restaurant Club Nàutic, Francesc Sariol Martínez, Marc Basora Francesch, Simeó Odena Vilarrubias, Josep Serra Valls, etc.

Poc temps després i gràcies a l'enviament de circulars també es donaren d'alta les següents empreses: Hotel París, Hotel Imperial Tarraco, Residència Urbis, Bar-

⁴⁸¹ No seria la darrera reunió, doncs el 18 de gener, el 28 de febrer, el 29 d'abril, el 12 de juny, el 23 de juliol i el 28 de setembre de 1969 es convocarien més reunions amb el mateix sentit. Un dels primers acords d'aquelles sessions seria sol·licitar a la Diputació que adquirís maquinària pesada amb la qual poder fer net a fons les platges dels municipis.

Restaurant La Barca, Banc Atlàntic, Càmping Tamarit o Càmping Tarraco, Hotel Bea, Wagon Lits-Cook, Central del Ahorro Popular, Beristain S.A., Restaurant Sabinosa, Viatges Meliá S.A., Restaurant Las Palmeras, Hostal Internacional, Hotel Marina⁴⁸², Banc Espanyol de Crèdit, Asfaltos Españoles S.A., Butano S.A., entre d'altres.

Els canvis succeïts dins el Ministeri d'Informació i Turisme l'octubre de 1969 es feren notar. Els llavors ministre Manuel Fraga seria substituït pel tecnòcrata Alfredo Sánchez Bella. Un dels primers símptomes d'aquesta nova situació fou l'assistència del nou ministre a una reunió de la FECIT el 5 de febrer de 1970. Allà es tractaren diversos temes importants entre els quals figurava una possible reorganització de les funcions⁴⁸³ dels centres d'iniciativa i turisme espanyols.

No es prengué cap acord però es crearia una comissió de treball encarregada d'estudiar les problemàtiques dels centres d'iniciativa i turisme. La primera reunió d'aquesta comissió tendria lloc a Madrid uns dies després, el 23 de febrer. El SIT de Tarragona hi estaria representat pel seu president Gonçal de la Peña, qui aleshores també ocupava el càrrec de vicepresident primer de la FECIT.

Lògicament, aquest canvi dins l'aparell turístic estatal repercutiria en un relleu dins la delegació provincial del Ministeri d'Informació i Turisme, que llavors ocupava Ramon Farré Palaus⁴⁸⁴. La persona escollida per ocupar el càrrec seria Juli Guiard Ruiz, qui el mantendria fins a l'octubre de 1975, data en què seria substituït per Manuel Martín Fornoza.

Un altre dels canvis produïts a causa de tot aquest nou context seria la creació de la CITE, el 22 de febrer de 1971. El president De la Peña hi assistiria en qualitat de representant dels centres d'iniciativa de la província de Tarragona. A més a més, i

⁴⁸² Passaria de soci de número a soci protector.

⁴⁸³ Aquest canvi no arribaria fins al 16 de setembre de 1974 quan es publicaria al BOE el Decret 2481 que preveia una nova ordenació dels centres d'iniciativa i turisme, etapa aquesta ja del ministre Pio Cabanillas. Segons ESTEVE SECALL, Rafael; FUENTES GARCÍA, Rafael (2000): *Economía, historia e instituciones del turismo en España*, Ed. Piràmide, Madrid, pàg. 221-222, l'objectiu del Ministeri era centralitzar i coordinar les activitats d'aquestes entitats. És a dir, establir uns mecanismes de control estatal sobre els centres d'iniciativa i turisme privats.

⁴⁸⁴ Un any després, el 1971, rebria la Medalla al Mèrit Turístic en recompensa per la seva tasca dedicada al turisme.

després de les corresponents votacions⁴⁸⁵ entre els nou representants d'aquestes entitats es decidí que el SIT de Tarragona representaria els interessos de tots dins la CITE.

La junta general de socis del mes de gener de 1971 no implicà massa canvis dins la junta directiva. Ben segur que el més rellevant fou la substitució de Joan Doménech per imperatiu reglamentari. Després d'agrair-li els serveis prestats s'acordà iniciar els tràmits pertinents perquè se li concedís un premi turístic. La junta directiva electe, a excepció feta dels vocals representants, quedà establerta per Gonçal de la Peña (president), Josep Maria Moragas (vicepresident), Bernadí Martí (secretari), Joan Vidal (tresorer) i Josep Maria Villasevil (comptador). A partir de llavors els interessos de l'Ajuntament de Tarragona estarien representats pel vocal Joan Tuset Bonet.

El tema educatiu i formatiu continuà preocupant de cada vegada més als membres de l'associació. Anys enrere ja s'havien fet alguns intents per tal de poder oferir uns estudis especialitzats en matèria turística. Ara, ja encetats els anys setanta, el panorama era diferent ja que es pensava des d'una òptica molt més general i professional. De fet, durant la primavera de 1971 s'oficiaren escrits al Delegat Provincial d'Educació i Ciència en el sentit de sol·licitar la implantació d'uns cursos d'estiu⁴⁸⁶ de temes culturals; la possible creació d'una Facultat Universitària o la necessària creació d'una Escola d'Estudis Mercantils. Tots això beneficiaria a la regió i propiciaria un major dinamisme a la ciutat. Més endavant, el 1976, també sol·licitaria a la Cambra de Comerç que organitzés cursos formatius als empleats dels comerços en qüestió de relacions públiques.

Els aspectes sanitaris també preocuparen especialment quan aquests afectaven al tema turístic. Així, davant les notícies de l'expansió d'un brot de còlera durant els mesos de juny i juliol de 1971 es decidí platejar la possibilitat de repartir unes circulars informatives als hotels, càmpings i tendes de la ciutat. La raó era el rumor de què alguns estrangers s'estaven marxant de Tarragona.

⁴⁸⁵ Els resultat de les votacions fou el següent: SIT de Tarragona (6 vots), CIT de Montblanc (2 vots) i CIT de Torredembarra (1 vot).

⁴⁸⁶ Els cursos universitaris d'estiu per a estrangers serà un projecte que tindrà èxit gràcies a la col·laboració de les Facultats de Lletres i en especial a l'interès dipositat pel delegat tarragoní del Vicerector de Lletres de la Universitat de Barcelona, Artur Juncosa Carbonell. L'edició d'aquest curs de 1974 tendria lloc del 15 de juliol al 3 d'agost.

Després de la corresponent junta general de socis de gener de 1973 la junta directiva electe quedà establerta de la següent forma⁴⁸⁷:

Junta Directiva –electe– (febrer, 1973)	
Sr. Gonçal de la Peña Garcia	President
Sr. Jaume Costa Sansanedas	Vicepresident
Sr. Bernadí Martí González	Secretari
Sr. Joan Vidal Segura	Tresorer
Sr. Francesc Xavier Roselló ⁴⁸⁸	Comptador
Sr. Josep Maria Moragas	Vocal
Sr. Joan Virgili Basora	Vocal
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	Vocal
Sr. Ferran Boada Aragonés	Vocal

L'assassinat de l'almirall i president del govern espanyol Luis Carrero Blanco fou una notícia que adquirí un ressò destacat dins el context històric de 1973. Òbviament, el Sindicat volgué que constés en acta el sentiment per tant important pèrdua. S'ha de tenir en compte que en aquests moments el SIT era una entitat que s'havia adaptat plenament a l'estructura del règim franquista i de fet hi participava.

La crisi energètica internacional de 1973 repercutí en un augment del preu dels carburants i per tant el descens del nombre d'arribades turístiques. Era el primer punt d'inflexió turística des de l'inici del conegut boom turístic dels anys seixanta. Les seves conseqüències més severes es deixaren sentir sobretot els anys successius de 1974 i 1975.

Davant aquell difícil i incert panorama, el Sindicat inicià una campanya de promoció del turisme interior⁴⁸⁹ per intentar pal·liar els efectes del turisme provinent de l'estranger a començaments de 1975. A més es posà a treballar de valent i per això acordà que les seves reunions serien tots els dilluns a les 13 hores⁴⁹⁰ per tal d'aconseguir una major efectivitat. Un dels primers treballs que realitzà fou entrevistar-se amb les agències de

⁴⁸⁷ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 63.

⁴⁸⁸ A partir de la Junta General de socis de gener de 1976 seria substituït per Fèlix Donoso.

⁴⁸⁹ El mode utilitzat per tal de captar aquest turisme interior seria mitjançant els altres centres d'iniciativa i turisme espanyols, en especial aquells que estassin situats al vessant nord de la península ibèrica. Com a resultat, el CIT de Casp organitzaria una excursió a Tarragona. També es miraria d'aconseguir un mata-segells especial per a Tarragona en ocasió del seu bimil·lenari amb el lema «Visite Tarragona-Bimilenario Tarraco Imperial».

⁴⁹⁰ Des de sempre les diverses juntes s'havien reunit l'horabaixa o vespre.

viatges per mirar la possibilitat d'organitzar uns viatges econòmics a Tarragona de cap de setmana.

A pesar d'aquest context d'instabilitat turística, l'adjudicació d'Espanya com a seu permanent de l'Organització Mundial de Turisme va ser una notícia molt ben arribada el maig de 1975.

D'altra banda, del 29 de setembre al 4 d'octubre de 1975 tingué lloc a Madrid la II Assemblea Nacional de Turisme. El Sindicat hi estigué representat pel seu vicepresident Jaume Costa però s'ha de tenir en compte que també hi assistí el president de l'entitat en representació de la FECIT.

A la crisi econòmica de 1973 se li afegiria la crisi política produïda per la mort del dictador Francisco Franco el 20 de novembre de 1975. Mesos abans el seu estat de salut ja es veuria afectat i s'havia convertit amb motiu d'inquietud pel conjunt de la ciutadania, les institucions i les entitats en general. No de bades un dels principals pilars del règim franquista se sustentava en bona mesura sobre la seva persona. Així, ja dins la reunió de la junta directiva del 27 d'octubre de 1975 es volgué fer constar⁴⁹¹: «*el sentimiento de la Entidad por la enfermedad que padece el Jefe del Estado, Excmo. Sr. Francisco Franco, y el deseo de su pronto y total restablecimiento.*».

Uns dies abans de morir el Generalísimo ja es percebia un cert clima d'instabilitat. Per ventura per això, ja s'acordà suspendre els actes anuals de la festivitat de Sant Francesc Xavier.

El 21 de novembre de 1975 es reuniria de manera extraordinària i només durant un quart d'hora la junta directiva del SIT de Tarragona amb l'únic objecte de tractar la mort de Francisco Franco. En aquella sessió tan sols s'acordà lamentar la seva mort i enviar uns escrits de condol al President del Consell del Regne i a la seva vídua Carmen Polo. Una setmana després, el dia 28 es tornaria a reunir només per expressar la satisfacció i esperança de l'associació per la proclamació de Joan Carles I com a Rei

⁴⁹¹ Segons Llibre d'Actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 87 volt.

d'Espanya, enviant el corresponent telegrama de felicitació i adhesió a la monarquia⁴⁹² a través de la Casa Reial.

L'inici de la Transició política i sobretot el retorn cap a un sistema democràtic acabava de començar. Des del Sindicat sempre s'havia cercat l'estabilitat i ara no en seria una excepció. Els seus membres foren testimonis dels canvis experimentats a partir del desmantellament gradual de l'estructura franquista i en termes generals tot s'intentà viure amb una relativa normalitat.

La proposta de canvi de nom de l'associació del vocal representant de l'Ajuntament de Tarragona no prosperà el 12 febrer de 1976. El senyor Joan Tuset era partidari de baratar el mot «Sindicat», ja que es podria confondre amb una associació de treballadors. Tanmateix, l'entitat seguiria mantenint el seu nom original des de la seva constitució de 1910, però era un petit símptoma més que les coses estaven començant ràpidament a canviar.

És evident que aquests anys de crisi econòmica i política no ajudaren a la indústria turística, si bé aquesta continuà essent un dels principals pilars econòmics. Tal volta una de les conseqüències més notables d'aquesta difícil situació sigui el descens gradual en el nombre de socis. Així, analitzant la documentació de l'entitat d'aquest període s'observa com alguns establiments hotelers hauran de tancar les seves portes i abundants socis es donaran de baixa per decisió pròpia.

Des del propi Sindicat també es col·laborà amb la Diputació Provincial de Tarragona amb l'estudi de l'elaboració de les Bases de Règim Especial de 1976. En aquest sentit, s'aportaren els corresponents suggeriments i s'agraí que s'hagués tingut en compte l'opinió de l'associació.

A partir del mes de febrer de 1977 assistim a una renovada junta directiva. Sens dubte, el canvi de president esdevé l'element més rellevant de la junta general de socis. De la

⁴⁹² Els Reis d'Espanya visitaren Tarragona el 19 de febrer de 1976 i els membres del SIT comptaren amb vuit invitacions per assistir a la recepció oficiada a la Sala de Plens de l'Ajuntament.

Peña⁴⁹³ no volgué ser altrament renovat ja que considerava que duia molts d'anys al front de l'associació, primer com a secretari i després com a president. La seva etapa havia acabat. Finalment, l'equip directiu quedà establert per la següent gent⁴⁹⁴:

Junta Directiva –electe– (febrer, 1977)	
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas ⁴⁹⁵	President
Sr. Jaume Costa Sansaneda	Vicepresident
Sr. Bernadí Martí González ⁴⁹⁶	Secretari
Sr. Joan Vidal Segura	Tresorer
Sr. Francesc Anglés Fores	Comptador
Sr. Joan Virgili Basora	Vocal
Sr. Joan Torres Martorell	Vocal
Sr. Fèlix Donoso Mesquida	Vocal
Sr. Ramon Martí Llaó	Vocal

L'arribada de la llibertat democràtica transformaria gradualment les estructures polítiques, patronals, sindicals, cíviques o socioculturals. La participació ciutadana esdevindria un element clau d'aquest procés de canvi. En aquest context, el 15 de març de 1978, es constituiria la Comunitat Turística de la Costa Daurada. El pes històric i present del Sindicat va ser molt tingut en compte i de fet li correspondrien deu vocals representants, és a dir tota la seva junta directiva. A més a més, el president Josep Maria Villasevil seria nomenat tresorer d'aquesta nova associació.

Un dels primers acords de la comissió executiva de la Comunitat⁴⁹⁷ va ser aconseguir unes entrades econòmiques fixes. Per això demanaria una aportació mensual a cada centre d'iniciativa i turisme de la província. Finalment, s'acordà que cada un faria una aportació anual de cent pessetes per soci. L'impuls de l'Associació Turística de la Costa Daurada no es faria esperar i en tan sols dos mesos ja es desenvoluparen més de dues-centes activitats, entre les quals figuraven unes gestions per aconseguir que els pressuposts generals de l'estat de 1979 incrementessin les seves partides en matèria de promoció turística.

⁴⁹³ Gonçal de la Peña rebria un homenatge del SIT en ocasió de la festivitat de Sant Francesc Xavier de 1977, en el qual se li faria entrega de la medalla i insígnia d'or de l'associació com a mostra d'agraïment.

⁴⁹⁴ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 102 volt-103.

⁴⁹⁵ Era una persona de confiança i un dels membres més veterans dins l'equip directiu.

⁴⁹⁶ El secretari Barnadí Martí moriria uns mesos després, el desembre de 1997 i seria substituït en el seu càrrec pel directiu Fèlix Donoso. Aquesta baixa donaria entrada com a vocal al senyor Joan Obiol Sanz.

⁴⁹⁷ Ben aviat es canviaria el seu nom per Associació Turística de la Costa Daurada.

Tal i com s'ha dit la Transició democràtica va ser un moment en què les estructures polítiques es reestructuraren de manera destacada. Les institucions turístiques no en serien una excepció i el Ministeri d'Informació i Turisme va desaparèixer el 1977 creant-se una Secretaria d'Estat de Turisme⁴⁹⁸ integrada dins el nou Ministeri de Comerç i Turisme.

Un dels primers treballs d'aquesta Secretaria seria l'elaboració d'una primera Llei general sobre el turisme. L'instint de supervivència dels centres d'iniciativa i turisme no decaigué i de fet el SIT de Tarragona s'adherí a una proposta formulada pel Foment del Turisme de Mallorca en la qual sol·licitava que s'inclogués dins l'esmentada llei la creació d'una taxa turística de cinc pessetes per estada i turista i que el seu import anés a n'aquest tipus d'entitats.

En aquests anys també s'organitzaria el III Congrés de Turisme de Catalunya⁴⁹⁹, el 21, 22 i 23 de maig de 1979 al Palau de Congressos de Barcelona, esdeveniment important per a l'encontre i debat del tema turístic a les províncies catalanes. Era una manera d'afrontar el tema turístic des del punt de vista⁵⁰⁰ de la descentralització política i l'inici de l'autonomia. Aquest esdeveniment fou un èxit de participació, ja que figuraren més de quatre-cents participants inscrits i comptà amb la col·laboració de tots els centres o sindicats d'iniciativa i turisme de Catalunya.

En aquests moments és precís assenyalar que la Generalitat de Catalunya del president Josep Tarradellas ja havia creat una Direcció General de Turisme, en un principi sota control de l'economista Jordi Petit Fontseré, encarregada de treballar en pro del turisme català. En aquest sentit, es pretenia que l'experiència d'aquest Congrés de 1979 servís

⁴⁹⁸ Segons ESTEVE SECALL, Rafael; FUENTES GARCÍA, Rafael (2000): *Economía, historia e instituciones del turismo en España*, Ed. Piràmide, Madrid, pàg. 220, la creació d'aquesta categoria administrativa seria positiva a nivell turístic ja que veuria elevada la seva categoria administrativa i perquè s'introduiria plenament dins els àmbits econòmics del Govern espanyol.

⁴⁹⁹ El SIT de Tarragona seria convidat a participar-hi com a entitat col·laboradora, cosa que seria declinada, ja que es pensava que era millor que el seu president hi participés com a congressista actiu. A més a més, cal recordar que els primer i segon Congrés de Turisme de Catalunya havien tingut lloc el 1919 i 1921 a Barcelona i Tarragona, respectivament.

⁵⁰⁰ Segons el president del Congrés, Josep Ensesa Gubert. Entrevista publicada a un article del diari *La Vanguardia* (20/05/1979), «En vísperas del III Congrés de Turisme de Catalunya», pàg. 5.

per crear un òrgan aglutinador de les institucions i entitats turístiques zonals amb el nom de Consell de Turisme⁵⁰¹.

Un altre síptome de canvi a nivell interior tindria lloc el 3 d'octubre de 1978 quan a partir d'una proposta formulada pel soci Josep Maria Pujol Sevil s'acordà que les circulars que es dirigien als socis es redactessin amb les dues llengües: el català i el castellà. De moment, la llengua castellana continuaria essent l'habitual dins els escrits de l'entitat.

Després de la corresponent junta general del gener de 1979 i incorporar al directiu Salvador Grau, els membres de l'equip de govern foren els següents⁵⁰²:

Junta Directiva –electe– (febrer, 1979)	
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	President
Sr. Jaume Costa Sansaneda	Vicepresident
Sr. Fèlix Donoso Mezquida	Secretari
Sr. Joan Torres Martorell	Tresorer
Sr. Francesc Anglés Fores	Comptador
Sr. Joan Virgili Basora	Vocal
Sr. Ramon Martí Llaó	Vocal
Sr. Joan Obiol Sanz	Vocal
Sr. Salvador Grau Calvo	Vocal

El primer alcalde democràtic de Tarragona, Josep Maria Recasens Comes⁵⁰³, s'entrevistà amb una comissió del Sindicat, el maig de 1979, i en la qual es tractaren diversos temes importants per a l'associació. De totes les qüestions n'hi hagué una que destacà per sobre de la resta i era la possibilitat d'adaptar el local de l'antic Restaurant Mirador com a Oficina Municipal de Turisme. Allà, l'associació podria col·laborar-hi difonent els materials de promoció i assessorant als visitants.

La nova corporació municipal també comunicà que col·laboraria econòmicament amb la bona marxa del SIT i nomenaria al senyor Nicolau Garau com a vocal representant dins el Sindicat. A més s'ha de dir que tendria en compte als membres de l'entitat fent-la

⁵⁰¹ Segons *La Vanguardia* (24/05/1979), «Se estructura una política catalana de turismo», pàg. 35.

⁵⁰² Llibre d'Actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 120.

⁵⁰³ Les inquietuds turístiques d'aquest personatge eren més que evidents. No de bades, era autor de la *Guia de Tarragona*, publicada per la reconeguda editorial Everest el 1974.

particip d'alguns aspectes importants de la vida municipal del consistori, com és ara la redacció del Pla General d'Ordenació.

5.2 La I i II Assemblea Provincial de Turisme de Tarragona de 1962 i 1963

A instàncies del Governador Civil de Tarragona, Rafael Fernández Martínez, es convocà prèviament al president del SIT de Tarragona, Gonçal de la Peña, així com a un grup de persones⁵⁰⁴ representatives de la vida tarragonina que superaven el centenar, amb l'objectiu d'organitzar la I Assemblea Provincial de Turisme de Tarragona⁵⁰⁵. En aquella sessió, que se celebrà el 18 d'abril de 1962, el propi Governador Civil⁵⁰⁶ anuncià un esquema provisional de les ponències i ja difongué una circular entre els assistents anunciant la convocatòria. El text deia el següent⁵⁰⁷:

«Con la finalidad de estudiar, debatir y, en su caso, proponer soluciones, acerca de los problemas generales y específicos que afectan a la industria turística de nuestra provincia, se convoca a cuantas personas estén interesadas en ello, bien sea por vocación o por profesionalidad, a la I Asamblea Provincial del Turismo en Tarragona. La colaboración que se solicita, en forma de iniciativas y sugerencias, puede resultar de gran utilidad al futuro de lo que ya es una de las principales riquezas tarraconenses [...]»

En molt poc temps es convocaria la I Assemblea Provincial del Turisme de Tarragona, que tendria lloc el 2, 3 i 4 de juny de 1962, i que estaria àmpliament representada pels sectors públics i privats. Es faria un diagnòstic del tema turístic a la comarca i a la vegada es traçarien unes perspectives de futur. La diversitat de temes tractats, el debat

⁵⁰⁴ Segons la notícia «Extraordinario ambiente de colaboración ante la I Asamblea Provincial de Turismo, a celebrar en junio» publicada al *Diario Español del Movimiento de Tarragona* (19/04/1962), pàgs. 4-5, «[...] Este augurio nos lo confirma la reunión preparatoria celebrada ayer, a la que, respondiendo cordialmente a la invitación del Gobernador Civil, concurrieron hombres representativos de toda la provincia tarraconense, desde los mandos estatales hasta las autoridades municipales, los empresarios directamente vinculados a la industria turística, los representantes sindicales y los hombres enraizados en nuestras entidades de mayor solera. [...]». La presidència de la reunió anà càrrec del Governador Civil Rafael Fernández, el Cap de Sector Aeri José Diaz Carmona, el President de la Diputació Antoni Soler, l'Alcalde de Tarragona Benigne Dalmau, el Delegat Provincial d'Informació i Turisme Josep Maria de March, el Segon Comandant de Marina Alfonso de Eguía i el Delegat d'Hisenda Viriato Sanclemente.

⁵⁰⁵ L'organització de l'Assemblea era un desig que ja havia quedat recollit dins les conclusions del Consell Econòmic i Sindical de 1956 i que havia quedat plasmat a l'Ordenança per al Foment del Turisme.

⁵⁰⁶ Cal assenyalar que a partir de l'Article 26 del Decret de 10 d'octubre de 1958 es disposava que «los Gobernadores Civiles fomentarán las medidas tendentes al incremento u ordenación del turismo en su provincia, coordinando las iniciativas y la acción de las entidades que tengan atribuida esta misión.»

⁵⁰⁷ FERNÁNDEZ MARTÍNEZ, Rafael (1963): «Convocatoria», *I Asamblea Provincial del Turismo (junio 1962)*, Ed. Govern Civil de la Província de Tarragona, Imp. Sugrañés, Tarragona, pàg. 23.

general que suscità, el destacat seguiment que en feren els mitjans de comunicació⁵⁰⁸, les múltiples conclusions a les quals s'arribà i el context socioeconòmic de canvi d'aquests primers anys seixanta, fa que s'hagi de considerar aquest acte com un punt determinant dins la història del turisme de Tarragona.

Les sessions de treball es feren a la ciutat de Tarragona (Salons de la Diputació), al nucli turístic de Salou i finalment al Monestir de Santes Creus, lloc on precisament es clausuraria l'Assemblea el tercer dia i jornada aquesta darrera que comptà amb la presència⁵⁰⁹ del Secretari General Tècnic del Ministeri d'Informació i Turisme Eduardo del Rio.

Des del punt de vista intern, el funcionament d'aquestes jornades es basaria en unes sessions plenàries i unes ponències temàtiques. A cada tema de treball o d'estudi li correspondria està integrat dins una Ponència, la qual estaria integrada per un president i uns especialistes en la matèria que actuarien de vocals. Després de les corresponents reunions de treball de les ponències s'elaborarien unes conclusions provisionals que serien presentades a les Sessions Plenàries. Els acords finals servien de base per a la seva aplicació i marcarien el ritme futur del turisme tarragonès.

L'èxit d'aquesta primera edició seria aclaparador. Tal volta el seu esperit participatiu i les seves connotacions de futur motivés una nodrida assistència d'assembleistes que superaren les dues-centes inscripcions. De fet, s'ha de tenir en compte que hi hagué vint-i-quatre ponències diferents, en les quals s'hi podia intervenir, fer propostes i presentar treballs. La diversitat temàtica de les ponències queda reflectida en el següent quadre⁵¹⁰:

Ponències de la I Assemblea Provincial de Turisme	
Ponència I	Patrimoni turístic provincial
Ponència II	Comunicacions i transports ⁵¹¹

⁵⁰⁸ A mode d'exemple, dins l'edició del *Diario Español del Movimiento de Tarragona* (03/06/1962), pàgs. 4-6, s'hi dediquen tres pàgines a fer una crònica exhaustiva de cada una de les ponències.

⁵⁰⁹ Segons *Diario Español del Movimiento de Tarragona* (05/06/1962), pàgs 4-5.

⁵¹⁰ Extret de AA.VV. (1963): *I Asamblea Provincial del Turismo (junio 1962)*, Ed. Govern Civil de la Província de Tarragona, Imp. Sagrañés, Tarragona, pàg. 24.

⁵¹¹ Aquesta ponència es subdividia en els següents apartats: Carreteres generals i circuits provincials de turisme; Ferrocarrils; Condicionament d'Estacions, Comunicacions Aèries; Utilització de l'Aeroport de Reus; Telèfons, Telègrafs i Correus.

Ponència III	Plans d'urbanització
Ponència IV	Ordenació de platges i ports pesquers
Ponència V	Defensa del paisatge i repoblació forestal
Ponència VI	Cursos d'estiu
Ponència VII	Turisme social
Ponència VIII	Esports nàutics
Ponència IX	Activitats esportives i turisme
Ponència X	Espectacles i festivals
Ponència XI	Folklore i festes populars
Ponència XII	La indústria d'hosteleria
Ponència XIII	Campaments de turisme
Ponència XIV	Agents intermediaris del turisme
Ponència XV	El lloguer de vivendes i el turisme
Ponència XVI	Aspectes econòmics i fiscals de l'empresa turística
Ponència XVII	La cooperació d'empreses
Ponència XVIII	Les corporacions locals i el turisme
Ponència XIX	Entitats col·laboradores del turisme
Ponència XX	Salut i turisme
Ponència XXI	El turisme d'hivern. Estudi de les seves possibilitats
Ponència XXII	La visita als monestirs del Císter
Ponència XXII	Propaganda turística i Guia Provincial
Ponència XXIV	Finançament de la planificació turística

De l'anàlisi que se'n pot fer del quadre anterior es desprèn com en aquests començaments de la dècada dels anys seixanta ja hi havia temes que preocupaven de debò des del punt de vista turístic. De fet, en molts d'ells encara s'hi treballa. Ens referim al tema patrimonial i cultural, la conservació de l'entorn natural, el foment de les infraestructures o la propaganda i finançament de la indústria.

Des del punt de vista general d'aquesta primera Assemblea, volem reproduir el fragment d'un article publicat pel directiu Lluís Maria Mezquida –Petrófilos– tot just clausurada l'Assemblea i que dóna fe de la importància d'aquest esdeveniment i dels grans canvis que s'estan començant a experimentar a inicis d'aquesta dècada prodigiosa dels anys seixanta⁵¹²:

«[...] Para Tarragona, la afluencia nacional y extranjera, constituye un capítulo muy importante de su economía y riqueza. Riqueza potencial en algunos casos pero manifiesta si por nuestra parte sabemos aprovechar al máximo sus posibilidades. Ahí está para demostrarlo la transformación del litoral, donde se han conjugado las iniciativas oficial y privada y ahí también esta fiebre constructora que priva a lo largo

⁵¹² Extret de l'article «Tras la Asamblea de Turismo» publicat dins el *Diario Español del Movimiento de Tarragona* (06/06/1962), pàg. 2.

de la franja costera, para alcanzar muy pronto terrenos del interior. Las ponencias discutidas, de las que nuestros lectores han tenido puntual referencia, comprenden diversos asuntos y problemas que el fenómeno turístico ha provocado en nuestras ciudades y pueblos y si el capítulo comunicaciones fue motivo de amplio debate, no lo fue menos el relativo a alojamientos, campamentos turísticos, planificación, turismo de invierno, visita a los Monasterios del Císter y tantas otras cuestiones planteadas. [...]»

En el cas concret del Sindicat d'Iniciativa i Turisme s'ha de dir que per mitjà sobretot del seu president, Gonçal de la Peña, i amb la participació d'alguns dels seus directius, tingué una representació especial en aquestes jornades. Així, entre d'altres coses, l'advocat De la Peña tindria cura de presidir la dinovena ponència que duia per títol «Entitats Col·laboradores del Turisme».

En aquestes reunions de la dinovena ponència s'analitzà el paper que havien tingut els centres i sindicats d'iniciativa i quin havien de jugar de cara al futur. Lògicament, el protagonisme, per la seva antiguitat i rellevància, del SIT de Tarragona es va posar de manifest. Les sis conclusions a les quals s'arribà establien: 1) els Centres o Sindicats d'Iniciativa han d'estar representats dins la Junta Provincial d'Informació, Turisme i Educació Popular, així com a la Comissió Permanent de Turisme; 2) a la Comissió Permanent de la Junta Provincial hi ha de figurar la representació del SIT de Tarragona; 3) les Junes Provincials i Locals han de sol·licitar la col·laboració d'aquestes entitats i revertir en elles tot el que es pugui de la planificació turística; 4) les institucions provincials i municipals han de dotar d'unes subvencions⁵¹³ suficients als sindicats i centres d'iniciativa per al seu bon funcionament; 5) la constitució d'una Agrupació de Sindicats o Centres d'Iniciativa i Turisme de la Província de Tarragona; 6) la creació de sindicats o centres d'iniciativa a Montblanc, Sant Carles de la Ràpita, Vila-seca, Ametlla de Mar i Torredembarra.

La posada en pràctica d'aquestes anteriors conclusions no es faria esperar i el propi SIT de Tarragona treballaria de valent perquè fossin una realitat. Clar que la viabilitat de futur d'algunes mesures, en especial l'econòmica, tindria uns resultats si més no dispars, ja que el tema del finançament continuaria essent una reivindicació constant amb el pas dels anys.

⁵¹³ Així, a l'annex econòmic de la ponència se sol·licitaven les següents subvencions: SIT de Tarragona (150.000 pessetes), SIT de Calafell (75.000 pessetes), SIT de Reus (50.000 pessetes), SIT de Tortosa (100.000 pessetes), SIT de Valls (50.000 pessetes) i SIT de Vendrell (75.000 pessetes).

L'èxit aconseguit en aquella primera edició de l'Assemblea ben aviat motivà l'organització d'una segona convocatòria. Així, en paraules del Governador Civil, Rafael Fernández, a la convocatòria de dia 29 de novembre de 1963 es podia llegir⁵¹⁴:

«[...] El Turismo forma parte de nuestra vida y de nuestro porvenir, y aquí, en esta tierra, existe, quizás, en individuos y colectividades, la mayor sensibilidad del País para el fenómeno turístico y el mayor caudal de conocimientos sobre el Turismo. De ahí la originalidad extraordinaria de esta II Asamblea, hecha patente en sus Ponencias. Una simple lectura de sus enunciados demuestra que no preocupan en Tarragona los problemas locales o pequeños y por eso los temas tienen un vuelo y enfoque nacional y, no pocas veces, doctrinal. Queremos que desde aquí se defina una moral del negocio turístico, se tracen las normas de conducta deseables del turista y frente al turista; que se resuelvan y encaucen los grandes problemas que el auge del turismo crea a núcleos locales que se ven agigantados en la época veraniega, poniendo la legislación al paso de los tiempos; queremos que se estructure un plan inteligente de propaganda turística para la próxima temporada porque ha crecido mucho nuestra capacidad de alojamiento; nos hemos agigantado –ved nuestras costas, nuestros hoteles, nuestros apartamentos– y necesitamos un mercado gigante. [...]»

La II Assemblea Provincial de Turisme de Tarragona tingué lloc el desembre de 1963. En el seu programa, bastant inferior en el número de ponències que el de la I Assemblea, es tractaren antics i nous aspectes relacionats amb la indústria turística. Els quinze temes d'estudi foren⁵¹⁵:

Ponències de la II Assemblea Provincial de Turisme	
Ponència I	Estatut Jurídic del Turista
Ponència II	Repercussions del fenomen turístic a la vida nacional
Ponència III	Assistència al turista
Ponència IV	La Llei de Règim Local i les exigències del turisme
Ponència V	Promoció del turisme interior o nacional
Ponència VI	Propaganda turística
Ponència VII	Deontologia turística
Ponència VIII	Setmana del Turista
Ponència IX	Escoles de Turisme i Hosteleria
Ponència X	Tarragona, meta de la peregrinació paulina
Ponència XI	II Feria Nacional del Turisme
Ponència XII	Tarragona, capital bimil·lenària: exigències davant el turisme
Ponència XIII	Turisme juvenil
Ponència XIV	Revisió de les Conclusions de la I Assemblea Provincial del

⁵¹⁴ FERNÁNDEZ MARTÍNEZ, Rafael (1964): «Convocatoria», *II Asamblea Provincial del Turismo (diciembre 1963)*, Ed. Diputació Provincial de Tarragona, Barcelona, pag. 19.

⁵¹⁵ AA.VV. (1964): *II Asamblea Provincial del Turismo (diciembre 1963)*, Ed. Diputació Provincial de Tarragona, Barcelona, pag. 23.

	Turisme i actualització dels seus estudis econòmics
Ponència XV	Pla Mínim d'actuació turística a l'any XXV de la Pau Espanyola

Pel que fa referència a les conclusions, s'ha de dir que en bona part s'actualitzarien els acords presos durant la I Assemblea encara que també es mantindrien molts d'altres anteriorment aprovats. En total, i per posar en pràctica els acords presos, se sol·licitaven unes inversions que arribaven a 3.905.937.600 pessetes, quantitat que quedava desglossada de la següent forma⁵¹⁶:

Resum d'Inversions proposades per les Ponències de la II Assemblea Provincial de Turisme	
Patrimoni Turístic Provincial	750.000
Comunicacions i Transports	1.784.100.000
Plans d'Urbanització	557.000.000
Ordenació de Platges i Ports Pesquers	95.000.000
Defensa del Paisatge i Repoblació Forestal	109.457.600
Turisme Social	12.200.000
Esports Nàutics	6.825.000
Activitats Esportives i Turisme	91.000.000
Espectacles i Festivals	905.000
Folklore i Festes Populars	3.000.000
La Indústria d'Hosteleria	1.050.000.000
Campaments de Turisme	180.000.000
Entitats Col·laboradores de Turisme	500.000
Propaganda Turística i Guia Provincial	15.200.000
TOTALS	3.905.937.600

Algunes de les inversions que se sol·licitaven en aquest anterior quadre feien referència a la necessitat de fer cursos d'investigació artística i cultural; a encarregar un catàleg inventari del patrimoni turístic de la província; a la construcció i manteniment de carreteres, ferrocarrils o de l'aeroport; a l'abastiment d'aigües; a la repoblació forestal; a la creació i millora de camps de golf, poliesportius o piscines; o a la consolidació d'unes festes i esdeveniments folklòrics.

Finalment, aquesta II Assemblea Provincial de Turisme de Tarragona fou clausurada el 21 de desembre de 1963 pel Director General de Promoció del Turisme Juan de

⁵¹⁶ AA.VV. (1964): *II Asamblea Provincial del Turismo (diciembre 1963)*, Ed. Diputació Provincial de Tarragona, Barcelona, pag. 175-176.

Arespachoga, qui s'havia desplaçat expressament en representació del Ministre d'Informació i Turisme.

El Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona seguiria representat dins les posteriors assemblees provincials mitjançant el seu president, i de fet se li seguirien encarregant ponències. Valgui dir que a partir de 1967, any en què tendria lloc la quarta assemblea, també formaria part de l'Assemblea d'Ajuntaments Turístics⁵¹⁷.

Per això podem assenyalar que les Assemblees Provincials de Turisme de Tarragona dels anys seixanta marcaran una fita important. No de bades significà l'aprovació d'uns acords d'acció conjunta i la coordinació d'uns lligams entre les institucions, els agents turístics i la societat tarragonina.

5.3 La XXV Assemblea de la FECIT i la II Exposició Nacional de Turisme de 1960

Un any abans de la XXV Assemblea de la FECIT, que tendria lloc a Tarragona coincidint amb les noces d'or de l'entitat, ja es començaren els preparatius perquè tot fos un èxit. Així, dins la reunió de la junta directiva del 9 de setembre de 1959 es perfilaren les diferents comissions de treball i a la següent reunió del mes de setembre ja es treballava en un avantprojecte. A continuació reproduïm el quadre de les mateixes:

Comissions XXV Assemblea de la FECIT	
Comissió organitzadora	Sr. Josep Maria Melendres Rué (president) Sr. Josep Maria Banús Vidal Sr. Gonçal de la Peña Garcia Sr. Joan Doménech Miró Sr. Antoni Alasá Domingo Sr. Lluís Maria Mezquida Gené Sr. Ignasi Bach Cuchillo ⁵¹⁸
Comissió de recepció i allotjament	Sr. Pere Jornet Grant (president) Sr. Josep Maria Moragas Soler Sr. Joan Vidal Segura Sr. Rafel Mutlló Orza
Comissió de festivals i excursions	Sr. Joan Virgili Basora (president) Sr. Joan Doménech Miró

⁵¹⁷ Els diversos alcaldes, secretaris i representants dels municipis turístics de la província de Tarragona es reuniren en diferents sessions als salons del Govern Civil per tal d'estudiar els problemes més comuns quant al desenvolupament del turisme.

⁵¹⁸ El senyor Bach era el secretari de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme.

	Sr. Josep Maria Moragas Soler Sr. Lluís Gignoux Ricart Sr. Rafel Mutlló Orza
Comissió de protocol	Sr. Gonçal de la Peña Garcia (president) Sr. Josep Maria Banús Vidal Sr. Josep Maria Melendres Rué Sr. Josep Maria Moragas Soler
Comissió de propaganda i muntatge de l'Exposició	Sr. Joan Doménech Miró (president) Sr. Antoni Alasá Domingo Sr. Lluís Maria Mezquida Gené Sr. Lluís Arola Cugat Sr. Josep Maria Monravà López Sr. Pau Olivé Sanromà Sr. Riera Sr. Ramon Gavaldà Gabriel
Comissió financera i administrativa	Sr. Joan Vidal Segura (president) Sr. Josep Maria Banús Vidal Sr. Rafel Mutlló Orza Sr. Josep Maria Moragas Soler
Comissió de publicacions «noces d'or»	Sr. Josep Ixart de Moragas (president) Sr. Gonçal de la Peña Garcia Sr. Ramon Gavaldà Gabriel Sr. Lluís Maria Mezquida Gené Sr. Josep Maria Melendres Rué Sr. Manel Montoliu Togores Sr. Joaquim Icart Leonila Sr. Josep Maria de March
Comissió de premsa i propaganda	Sr. Josep Maria Melendres Rué (president) Sr. Josep Maria Tarrasa Sr. Medrano Sr. Antoni Alasá Domingo Sr. Lluís Maria Mezquida

Un dels primers objectius del SIT de Tarragona fou iniciar aquesta assemblea coincidint amb les mateixes dates d'inauguració del Museu Arqueològic Provincial⁵¹⁹, fet que finalment no seria possible. També es programà de seguida una visita a Reus durant el congrés, atenent els desitjos del Sindicat d'Iniciativa d'aquella localitat i es congratulà per la declaració d'Ametlla de Mar com a nucli d'interès turístic.

L'organització de l'assemblea també comptà amb la participació de la junta directiva de la FECIT, la qual es desplaçà el 26 de març d'aquell any per mantenir un intercanvi d'impressions sobre aquest projecte i involucrar a les institucions provincials i locals.

⁵¹⁹ L'interès dipositat en aquest projecte era destacat sobretot perquè ompliria un buit existent en els treballs de difusió d'un turisme cultural i de fet animaria a l'edició d'un fulletó especial dels museus de Tarragona. No és estrany que ho fes sabre una vegada hagués entrat en funcionament.

Era una manera d'aconseguir el màxim suport de les autoritats. En aquells mesos previs foren habituals els escrits rebuts d'altres centres d'iniciativa i turisme opinant i fent recomanacions respecte a l'assemblea i l'exposició, cosa que motivà la contractació dels serveis d'un personal extra a l'oficina. A més a més, motivà que altres sindicats o centres d'iniciativa més petits s'acabassin federant per poder-hi participar, com és el cas del de la Platja de Calafell.

La manca de temps i tots els treballs extraordinaris d'aquell any de 1960 propicià que el SIT de Tarragona participés d'una manera discreta al 1r Saló de Primavera del Viatge, Esport i Turisme de Barcelona enviant-hi especialment un material fotogràfic.

Els materials que calia editar en referència a l'assemblea motivà que des d'un primer moment es reservessin 5.000 pessetes en concepte de despeses per a l'edició de material de la FECIT, quantitat que seria incrementada amb les quotes dels altres membres. És convenient assenyalar que entre els obsequis que es volia lliurar als assembleistes es confeccionarien setanta carteres de plàstic i cent cinquanta insígnies especials de 28 mm., així com el pertinent fulletó-programa que se n'encarregà una tirada de cinc-cents exemplars. També se sol·licitaria una subvenció extraordinària de 20.000 pessetes a la Diputació Provincial de Tarragona.

Els Pares Jesuïtes de Sant Xavier mesos abans ja enviaren un escrit sol·licitant la seva participació amb un estand a l'Exposició de 1960 i anunciant que organitzarien una conferència relacionada amb la figura de Sant Francesc Xavier, patró del turisme. Els reunits deixaren en espera la seva contesta, principalment perquè no es tenia resolt el tema del recinte expositiu.

Per tal d'oferir una bona imatge als congressistes es feren una sèrie de tasques de neteja, restauració de mobles i embelliment del local social, i es demanà a l'Ajuntament que iniciés unes feines de manteniment de la ciutat en aspectes ben concrets, com era la col·locació ben visible de panells indicadors de carretera, la limitació del trànsit rodat de grans camions dins la ciutat o l'obertura d'uns serveis mínims de tallers mecànics

durant els dies festius. Per la seva singularitat es vol reproduir un fragment de la petició que es va fer a la mateixa autoritat municipal⁵²⁰:

«[...] y así mismo indicar respetuosamente a dicha Corporación la conveniencia de que en esta y otras pequeñas infracciones, no se impongan multas a los turistas sino solamente se les formule la oportuna advertencia, ya que el proceder de manera inexorable se origina un descontento que en definitiva redundará en perjuicio de la ciudad.»

La col·laboració de totes les associacions de la FECIT és un aspecte que no es pot deixar de banda quan s'analitza la segona Exposició Nacional de Turisme. Cal tenir en compte que els associats enviarien materials de promoció de les seves respectives regions per tal de participar-hi. Una de les aportacions més significatives seria l'exposició de més de 160 fotografies de la col·lecció del Marquès de Santa Maria del Villar, iniciativa pel qual seria convidat a fer una conferència⁵²¹ el dia de Sant Francesc Xavier d'aquell any. Les diferents diputacions provincials limítrofes també foren convidades a participar-hi. Així, segons la premsa de l'època, es deia el següent⁵²²:

«Presenta esta Exposición un brillante y sugestivo conjunto de fotografías, carteles, folletos, pasquines y elementos diversos de propaganda turística española; muestras de vinos y de artesanía española; trofeos de competiciones deportivas relacionadas con el turismo y otros interesantes detalles.»

Finalment i després de tot, entre l'11 i el 17 de setembre tindrien lloc els dos magnes esdeveniments. El programa provisional d'aquestes jornades, que comptà amb el beneplàcit del Secretari de la FECIT Rafael Ortega Lisson, preveia les següents activitats:

Programa d'activitats XXV Assemblea de la FECIT i II Exposició Nacional de Turisme (setembre, 1960)	
	-11 hores. Missa a la Catedral amb la Coral de Santa Tecla i visita col·lectiva al Temple, Claustre, Museu

⁵²⁰ Segons Llibre d'Actes del Consell Directiu (1956-1961), pàg. 78 volt-79.

⁵²¹ Finalment, la conferència seria suspesa.

⁵²² *Diario Español de la FET y de las JONS en Tarragona*, (13/09/1969), «Solemne inauguración de las tareas de la XXV Asamblea de la FECIT», pàg. 4.

Diumenge, 11 de setembre	<p>Diocesa, Sala Capitular i Tresor</p> <p>-13 hores. Sessió inaugural⁵²³ de l'Assemblea (Salons de l'Ajuntament)</p> <p>-17 hores. Inici de les sessions de treball de l'Assemblea (Sala d'Actes C.N.S.)</p> <p>-19 hores. Inauguració de l'Exposició Nacional de Turisme (Casino de Tarragona)</p> <p>-Vi d'honor als salons del Casino</p> <p>-22.30 hores. Projectió de documentals⁵²⁴ turístics a l'auditori de Ràdio Tarragona</p>
Dilluns, 12 de setembre	<p>-11 hores. Visita al Museu Paleocristià, la Fàbrica de Tabacs i bodegues exportadores</p> <p>-14 hores. Dinar al Club Nàutic per gentilesa de l'Ajuntament de Tarragona</p> <p>-Sortida amb autocar i visita a la Ciutat Residencial d'Educació i Descans, la Torre dels Escipions i la cantera del Mèdol, on hi haurà un recital de música clàssica</p> <p>-18 hores Sessió de treball (Sala d'Actes C.N.S.)</p> <p>-22 hores. Festival folklòric nocturn de danses i cançons populars catalanes amb la participació de la Secció Femenina, la Coral de Santa Tecla i la Cobla Tarragona (Hotel Astari)</p>
Dimarts, 13 de setembre	<p>-8 hores. Excursió a Tortosa visitant la Casa del Cavaller Despuig, el Col·legi de Santiago i Sant Maties, el Castell de la Zuda, la Catedral i Palau Episcopal</p> <p>-13 hores. Recepció i dinar al Palau Municipal gentilesa del Gremi d'Hosteleria</p> <p>-Tarda: exhibició folklòrica, visita a l'Observatori de l'Ebre i retorn a Tarragona amb aturada a la Urbanització Miami-Platja</p>
Dimecres, 14 de setembre	<p>-10 hores. Sessió de treball de l'Assemblea (Saló d'Actes de la Delegació Provincial de Sindicats)</p> <p>-Visita a Torre de l'Arquebisbat i contemplar les vistes panoràmiques de Tarragona</p> <p>-Dinar a Salou, gentilesa de Urbanitzacions Salou-Mediterrani</p> <p>-Tarda: visita al Càmping de Salou i de retorn a Tarragona, aturada a la Universitat Laboral Francisco Franco</p> <p>-22 hores. Sopar al restaurant <i>Las Palmeras</i>, gentilesa del Govern Civil</p>

⁵²³ Segons el *Diario Español de la FET y de las JONS en Tarragona*, (13/09/1960), «Solemne inauguración de las tareas de la XXV Asamblea de la FECIT», pàg. 3, la presidència de l'Assemblea estigué integrada pel Governador Civil i Cap Provincial del Movimiento José González-Sama García, l'Alcalde de Tarragona Rafel Sanromà, el president de la Diputació Provincial Enrique Guash, el Delegat Provincial del Ministeri d'Informació i Turisme Josep Maria de March, el president de la FECIT Francesc Casares, el Vicari General de l'Arquebisbat Francesc Vives, i el president del SIT de Tarragona Josep Maria Banús.

⁵²⁴ En aquella vetllada es projectaren dos documentals turístics: un de Tarragona i un altre de Benidorm.

Dijous, 15 de setembre	<p>-9 hores. Sortida amb autocar Tarragona-Reus</p> <p>-10 hores. Recepció a l'Ajuntament de Reus</p> <p>-Sessió de treball de l'Assemblea (Palau Municipal)</p> <p>-12 hores. Visita per la ciutat amb aturades al Centre de Lectura, al Club Natació de Reus «Ploms», i a la Granja Banús.</p> <p>-14 hores. Dinar gentilesa de l'Ajuntament de Reus (Pineda del Reus Deportivo)</p> <p>-16 hores. Vista al Nou Museu Municipal de Reus</p> <p>Sortida amb autocar per les rodalies de Reus</p> <p>-18:30 hores. Exhibició folklòrica a la Plaça d'Espanya, davant el Palau Municipal, amb actuacions de Ball de Bastons, Amics del Folklore del Bravium d'Acció Catòlica. Lliurament d'obsequis als assembleistes</p> <p>-22:30 hores. Segona sessió de projeccions de documentals turístics (Auditori Ràdio Tarragona)</p>
Divendres, 16 de setembre	<p>-9 hores. Sortida amb autocar i excursió als reials monestirs de Santes Creus i Poblet</p> <p>-Dinar a l'Hotel La Capella, gentilesa de la Diputació Provincial de Tarragona</p> <p>-17 hores. Retorn a Tarragona amb aturada a la Vila Ducal de Montblanc. Convit de pastissos típics a càrrec d'aquell Ajuntament</p> <p>-Aturada a Valls i convit a un refrigeri a càrrec del Centre d'Iniciativa i Turisme d'aquella localitat. Actuació de la colla castellera Cella Vella dels Xiquets de Valls, que aixequen el «3 de 6» i el «4 de 6».</p> <p>-22:30 hores. Sopar al restaurant <i>Las Palmeras</i>, gentilesa del Gremi Comarcal d'Hosteleria i Similars i ball fins a primeres hores de la matinada</p>
Dissabte, 17 de setembre	<p>-10:30 hores. Visita al Passeig i Museu Arqueològic</p> <p>-12 hores. Sessió de clausura⁵²⁵ de l'Assemblea i aprovació de les respectives conclusions (Saló d'Actes de la Diputació Provincial de Tarragona)</p> <p>-13 hores. Vi d'acomiadament al restaurant <i>Las Palmeras</i> a càrrec del SIT de Tarragona i la Junta Provincial de Turisme</p>

Tots aquests anteriors actes serien acompanyats amb mostres de deferència i cortesia cap a les autoritats i els convidats. Així, no només se celebraren dinars, sopars i festes sinó que també es repartiren obsequis i es tingueren atencions d'allò més divers. Una d'aquestes consistiria en lliurar un ram de flors el primer dia a cada una de les esposes de les autoritats. Podem afirmar que era una espècie de competició per veure l'entitat

⁵²⁵ El president de la Diputació Provincial de Tarragona, el president de la FECIT i finalment el Governador Civil de Tarragona foren els encarregats de llegir els discursos de clausura de l'Assemblea.

que millor organitzava aquestes reunions i alhora demostrar el potencial turístic del lloc en qüestió.

Però no tot fou divertiment i després de les corresponents reunions assembleàries s'aprovaren vint-i-quatre conclusions⁵²⁶. Per la seva singularitat i especial interès en volem esmentar algunes: sol·licitar al Ministeri un augment de la promoció exterior a l'estranger; aconseguir la reparació de la carretera entre Andorra i Barcelona; demanar a la Companyia Transmediterrània el restabliment del servei regular setmanal entre Tarragona i Mallorca; que es col·loquin rètols als llocs turístics demanant als turistes unes normes morals; que s'instal·lin noves oficines d'informació turística a l'estranger; demanar a la Direcció General de Correus franquícia a la correspondència dels sindicats i centres d'iniciativa; intentar que hi hagi uns serveis religiosos als càmpings almenys els diumenges; continuar amb el projecte de ferrocarril entre el Cantàbric i el Mediterrani o incrementar de la neteja als pobles, entre d'altres.

En el seu temps i amb una periodicitat anual es continuaren organitzant les corresponents assemblees de la FECIT a diferents ciutats espanyoles on el Sindicat hi envià una delegació. Coincidint amb aquest desenvolupament turístic es feren assemblees als següents indrets:

Assemblea	Any	Lloc
XXV	1960	Tarragona
XXVI	1961	Burgos
XXVII	1962	Andorra
XXVIII	1963	Pontevedra
XXIX	1964	Barcelona
XXX	1965	Bilbao
XXXI	1966	Illes Canàries ⁵²⁷
XXXII	1967	Saragossa ⁵²⁸
XXXIII	1968	Sant Sebastià
XXXIV	1969	Càceres

⁵²⁶ Les conclusions de l'Assemblea serien publicades íntegrament al *Diario Español de la FET y de las JONS en Tarragona*, (13/09/1969), «Acuerdos de la FECIT», pàg. 2.

⁵²⁷ En aquella assemblea el president del SIT de Tarragona Gonçal de la Peña seria nomenat vocal de la junta directiva de la FECIT i dos anys després, el 1968, es convertiria en vicepresident primer de la mateixa.

⁵²⁸ L'assemblea de la FECIT de Saragossa tingué lloc entre el 2 i el 8 d'octubre de 1967 i el president del SIT de Tarragona presentà la ponència «Contingut de l'acció de les Corporacions Provincials, Insulars i Locals en matèria de Turisme». L'èxit d'aquest treball faria que es decidís editar i repartir entre les institucions i agents turístics implicats.

XXXV	1970	Palma de Mallorca
XXXVI	1971	Llanes
XXXVII	1972	Salamanca
XXXVIII	1973	Eivissa
XXXIX	1974	La Corunya
XL	1975	Tenerife
XLI	1976	Figueres
XLII	1977	Alacant-Elx
XLIII	1978	Sevilla
XLIV	1979	Gijon ⁵²⁹

Sembla que l'assemblea andorrana celebrada entre el 10 i el 15 de setembre de 1962 entusiasmà de debò als membres de l'associació tarragonina. La proximitat geogràfica amb el Principat motivà que es fes una crida convidant a assistir-hi a tots els seus socis. A més a més es presentaren aquestes ponències: «Ruta dels Pirineus», «Pòlissa de turisme», «Institut d'Estudis Turístics⁵³⁰» i «Televisió».

Un any després, el 1963, els membres del Sindicat presentarien dues ponències a l'assemblea gallega de Pontevedra relacionades amb els fulletons turístics i la declaració d'utilitat pública dels centres d'iniciativa, respectivament. En canvi, el 1964, es tindria cura d'exposar i defensar una ponència sobre les mancomunitats de municipis i una altra sobre la defensa del paisatge turístic.

A més a més, s'ha de dir que serà habitual que a partir d'aquests anys es faci una crida a la ciutadania mitjançant notes de premsa amb el desig que es desplacin i acudeixin a les ciutats on es té previst celebrar les corresponents assemblees de la FECIT. Aquesta campanya serviria per donar més ressò als treballs i paper que jugava l'associació turística tarragonina.

La XXXV Assemblea de la FECIT tendria lloc a la ciutat de Palma del 18 al 24 d'octubre de 1970. L'acte seria novament aprofitat per fer un viatge amb els socis i poder conèixer l'illa mallorquina. El president presentaria una ponència sobre l'estatut jurídic dels CIT, mentre que el vicepresident Josep Maria Moragas presentaria una

⁵²⁹ L'assemblea de Gijon tendria lloc del 30 de setembre al 7 d'octubre de 1979.

⁵³⁰ Valgui dir que a partir de 1968 el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona es volgué subscriure a totes les publicacions que editava l'Institut d'Estudis Turístics.

comunicació sobre la conservació i defensa del paisatge. Tots els treballs presentats serien aprovats i elevats al Ministeri d'Informació i Turisme.

La següent assemblea tendria lloc a la localitat asturiana de Llanes entre el 4 i el 9 d'octubre de 1971. Crida l'atenció que el tema de la ponència del president Gonçal de la Peña fos els efectes pertorbadors per al turisme en cas de dur-se endavant el projecte de la Refinaria de Petroli a la zona del Trèvol. El text considerava que a la província hi havia altres llocs més idonis.

La XXXVII Assemblea de la FECIT organitzada a Salamanca tendria lloc del 15 al 22 d'octubre de 1972. En el decurs d'aquells actes el SIT de Tarragona hi presentà una ponència i quatre comunicacions. El més destacat d'aquella sessió seria que el vicepresident primer del la FECIT i alhora president del SIT de Tarragona, Gonçal de la Peña seria proclamat per unanimitat president⁵³¹ de la FECIT.

Precisament, la FECIT celebrà la seva anual reunió a l'illa d'Eivissa el 1973. Les dates escollides foren del 15 al 20 d'octubre. En aquella convocatòria el president Gonçal de la Peña i l'expresident Joan Noguera⁵³² redactaren i presentaren una ponència conjunta sobre la necessitat de construir un parador a l'antic palau de l'Abat del Monestir de Santes Creus amb el títol «Distribució geogràfica de la xarxa estatal d'allotjaments». Les conclusions d'aquesta ponència serien directament tramitades al Director General d'Ordenació del Turisme.

A partir de 1975 la FECIT obrí un registre especial dels seus membres seguint les noves disposicions dictades des del Ministeri d'Informació i Turisme i que modificaria els seus estatuts en una reunió celebrada a Madrid el 10 de juny de 1975.

La federació de centres d'iniciativa també organitzaria una peregrinació a Santiago de Compostela per als dies 13, 14 i 15 de maig de 1976, enviant les corresponents circulars a tots i cadascun dels seus membres i difondria la seva campanya «Hablemos de su

⁵³¹ Aquest càrrec distintiu faria que de seguida el Sindicat d'Iniciativa li organitzés un homenatge en el seu nom, que consistiria en un sopar el 2 de desembre en el Restaurant Roger de Lauria, en el transcurs del qual se li faria entrega d'una placa commemorativa. Aquest homenatge es faria coincidir amb la Festivitat de Sant Francesc Xavier.

⁵³² En aquells moments l'expresident Joan Noguera ocupava el càrrec de president de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus.

Ciudad», que consistia en un cicle de conferències per diverses ciutats espanyoles. Així tendria lloc una conferència⁵³³ sobre Tarragona a Terol i a l'inrevés.

L'assemblea anual de la FECIT de 1976 tindria lloc a Figueres del 3 al 9 d'octubre. Aquell any el tarragoní Gonçal de la Peña seria reelegit president de la federació però renunciaria al càrrec del president del SIT de Tarragona uns mesos després. Malgrat tot, s'ha de dir que en ocasions puntuals continuà representant els interessos del SIT en cas que el seu president no pogués assistir-hi.

5.4 Les infraestructures i els transports: una qüestió prioritària

L'ús del ferrocarril amb unes clares connotacions turístiques continuà essent un assumpte important d'aquests anys. És per això que aquest mitjà de transport continuà estant en el punt de mira de la gent del SIT. Prova d'això foren els vincles de l'entitat amb la companyia RENFE. De fet, el seu vocal representant dins la junta directiva, Argimiro Valero, informava, notificava, tramitava i feia de nexa d'unió entre ambdues parts.

Alguns dels temes tractats per Valero durant aquests anys foren que s'havien sol·licitat uns petits canvis en el tren de Lleida de les 17 hores, cosa que milloraria substancialment aquest servei i que s'havia gestionat que es fes una rebaixa en els preus dels bitllets dels diumenges que unien Tarragona amb Barcelona, Lleida, Tortosa, Madrid i Saragossa durant els mesos d'estiu. Finalment, l'esmentada companyia, atenent la demanda d'usuaris existent, acordaria augmentar els seus serveis durant els mesos d'estiu.

La posada en funcionament del servei «Ferrotour» per part de la RENFE va ser una mesura aplaudida a començaments de 1962 i lògicament se li demanà que tingués en compte Tarragona dins els seus itineraris. Mig any després també es demanaria a la mateixa companyia la conveniència d'implantar un servei entre Tarragona i Barcelona que fes la seva sortida entre les 20 i les 21 hores.

⁵³³ La conferència «Tarragona» aniria a càrrec del periodista i cronista de la ciutat Marcel Riera Güell i tendria lloc el 5 de juny de 1976. El senyor Riera seria gratificat amb un taló de 5.000 pessetes.

El transport aeri es convertiria en un factor clau del turisme de masses que trobam a partir dels anys seixanta. La reducció del temps dels desplaçaments i el volum humà que podrà fer ús d'aquest mitjà és fonamental per poder entendre aquests canvis econòmics, socials i culturals. Serà a partir d'aquestes anteriors premisses quan Tarragona de cada vegada més necessitarà fer ús d'unes majors i millors infraestructures aeroportuàries⁵³⁴ i per això se sol·licitarà a les autoritats pertinents que la Base Militar Aèria de Reus pugui ser utilitzada per les companyies aèries de trànsit no regular. L'escrit en contestació afirmatiu no es notificaria al SIT fins a finals d'agost de 1961.

Més o menys un any després, l'octubre de 1962, ja s'ultimarien les pertinents modificacions i habilitacions al camp d'aviació de Reus perquè aquest pogués ésser utilitzat per l'aviació civil, sens dubte una notícia destacada per al foment del turisme de la regió. Tanmateix, sembla que l'aeroport de Reus no s'acabà de desenvolupar tal i com estava previst, i per això el mes de juny de 1969 se sol·licitaria una entrevista amb el Coronell Cap de la Base Aèria de Reus per tal de parlar i pensar una estratègia comuna que servís per promoure les activitats de trànsit civil.

Tot i a les passes fetes amb l'establiment civil de l'Aeroport de Reus, també preocupà de debò tot el que passava a l'Aeroport de Barcelona. Cal tenir en compte que les reduïdes dimensions de Tarragona feien que hi continués havent una dependència important amb el de la Ciutat de Comtal. A més a més, l'aeroport barcelonès es convertiria amb el pas del temps amb una de les principals portes d'entrada dels visitants que pensaven desplaçar-se a Tarragona.

Un any més tard continuava essent evident la necessitat de potenciar l'Aeroport de Reus amb unes finalitats turístiques ja que era un fet que venia des de molt enrere i la veritat és que no s'acabava d'aconseguir. Ben segur que per això, a partir de l'abril de 1971, s'iniciarien les gestions per intentar modificar el seu nom oficial afegint la denominació «Tarragona-Costa Daurada», perquè així s'identificaria més al seu ús geogràfic. També

⁵³⁴ Segons una carta de l'Aero Club de Reus, signada pel seu vicepresident Francisco Borrell el 9 de febrer de 1964 podem documentar els orígens d'aquest aeroport. L'escrit diu el següent: «*Aeroclub de Reus. Fundación: el día 2 de Mayo del año 1935, siendo el promotor del actual Campo de Aviación. Después de una serie de pruebas efectuadas por aviadores competentes se escogió como sitio privilegiado por los vientos, el emplazamiento actual y se firmo seguidamente un compromiso para la compra de unos terrenos, convirtiéndose después en Campo Militar al sitio que habiamos escogido para su emplazamiento*». (Extret de: AHT. Fons de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme (1940-1984), Carpeta 30-5, s/fol)

s'instaria a les diferents autoritats perquè es col·loqués una major senyalització de les vies que conduïen a l'aeroport.

A banda dels serveis aeris, la iniciativa de Casiano Paños d'organitzar creuers turístics per donar a conèixer el litoral tarragoní també seria aplaudida des de l'entitat. La seva empresa, Creuers de Recreo Olimpia, oferia una oferta complementària molt interessant per a la ciutat. Els directius foren convidats a conèixer aquest servei l'estiu de 1962 i comprovaren sobre el terreny l'èxit del servei.

No era ni seria la darrera vegada que el SIT donaria el seu suport a l'establiment d'una oferta turística marítima, ja que poc temps després col·laboraria donant el seu suport al projecte de construcció d'un port turístic a Salou. La nàutica es convertiria de mica en mica en un reclam turístic que calia potenciar de veritat, ja que eren molts els estrangers aficionats a n'aquest esport.

Els treballs realitzats per aconseguir una xarxa de carreteres òptima de cara al fenomen turístic va ser un tema perseguit i molt reivindicat, sobretot si tenim en compte que en aquests anys s'intensifiquen els desplaçaments de vehicles rodats amb finalitats turístiques.

L'eix viari Barcelona-Tarragona-València, en les seves diferents seccions, adquireix un protagonisme en tant en quant hi dependran molts dels nuclis turístics del litoral catalanovel·lenc. Un dels trams que als ulls del Sindicat necessitaven ésser millorats seria el comprès entre Hospitalet i Ampolla, però n'hi hauria molts més.

De la mateixa manera, la posada en funcionament d'un servei nocturn de taxis fou una mesura aplaudida durant la primavera de 1963. La seva base estaria ubicada al quarter de la Policia Municipal i facilitaria els desplaçaments dels visitants i de la població en general. Paral·lelament, també es demanaria un servei de tallers mecànics de guàrdia els dies festius donat l'intens trànsit rodat de les carreteres.

Quant a les infraestructures hoteleres s'ha de dir que la inauguració de l'Hotel Imperial Tarraco, el 1963, marcà la història turística de la ciutat de Tarragona ja que es convertiria en un referent d'aquesta indústria. De fet, el Sindicat d'Iniciativa i Turisme

hi organitzà una visita col·lectiva el dia de la festivitat del seu patró Sant Francesc Xavier d'aquell any per poder admirar i donar l'enhorabona a la consecució del projecte.

A partir d'aquests moments la infraestructura i l'oferta hotelera de la província de Tarragona augmentarà any rere any a un ritme moderat però constant. Així ho corroboren les dades estadístiques que elaborava la Delegació Provincial del Ministeri d'Informació i Turisme i que podem reproduir en el següent quadre⁵³⁵:

Estructura hotelera a la província de Tarragona (1963-1970)			
Any	Núm. establiments	Núm. Habitacions	Núm. places
1963	101	3.271	5.123
1964	121	3.980	6.324
1965	130	4.456	7.350
1966	123	4.190	6.888
1967	127	4.316	7.134
1968	140	4.886	8.360
1969	145	5.471	9.431
1970	135	5.625	9.955
1971	145	6.104	11.034
1972	161	6.830	12.361
1973	164	7.183	13.029

De les dades anteriors s'ha d'afegir que la majoria d'establiments d'allotjament eren de mitjana i baixa qualitat. Així, el 1970, ens trobam com gairebé tot eren hostals i hotels d'una i dues estrelles. Pel que fa a les mateixes dates i referent al tema dels càmpings⁵³⁶ s'ha d'assenyalar que n'hi havia 64, cosa que representava un total de 29.579 places, una oferta que s'havia incrementat notablement en els darrers anys.

Una altra de les infraestructures turístiques que crida l'atenció durant aquests anys és el projecte de construcció del Passeig Marítim. La gent del SIT estava convençuda que seria un revulsiu per a la ciutat i donaria un fort dinamisme a la mateixa. Pensant en aquestes anteriors premisses, el març de 1966, se sol·licitaria a l'Ajuntament de Tarragona que incorporés un aquari dins l'esmentat projecte.

⁵³⁵ Font: AHT. Fons de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme (1940-1984), Carpeta 25-3, s/fol.

⁵³⁶ Segons AHT. Fons de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme (1940-1984), Carpeta 25-6, s/fol.

El boom turístic dels anys seixanta va dur implícita una revolució dels transports, uns canvis que no arribaren del tot a Tarragona. De fet, continuaran les reivindicacions de serveis i la millora dels existents. Una d'aquestes demandes i que situam en una data tan avançada com és el 1968 continua essent l'establiment d'un servei marítim entre les ciutats de Palma i Tarragona en determinats moments de l'any.

A la vegada, el tema del trànsit rodat dins el perímetre de la ciutat de Tarragona va començar a preocupar de debò a partir de finals dels anys seixanta. És un símptoma més d'aquests canvis generats en aquesta etapa. Davant aquella situació se sol·licità a l'Ajuntament que fes els corresponents estudis i prengués les mesures oportunes de planificació.

La reforma de l'estació de ferrocarril va ser una notícia molt ben rebuda a finals de 1970. Aprofitant l'avinentsa s'oferiren els serveis del Sindicat per si interessava instal·lar-hi una oficina d'informació turística. Finalment es col·laboraria amb el projecte d'instal·lació d'una Oficina Municipal d'Informació. A més a més, es plantejà la possibilitat de transmetre una breu informació turística pels altaveus de l'estació quan fessin aturada els trens talgo.

Evidentment, no totes les inversions en matèria d'infraestructures foren benvingudes. El projecte de construcció d'un pàrquing soterrani a la Rambla del Generalíssim per part de l'Ajuntament de Tarragona fou durament criticat pel Sindicat a partir de la tardor de 1976 i mostrà la seva discrepància bàsicament per dos fets: primer, perquè amb aquesta infraestructura no se solucionarien els problemes existents de circulació sinó que empitjorarien, i segon perquè es rompia la bella estampa de la Rambla.

5.5 Els mitjans de comunicació i els materials audiovisuals

La visita a Espanya del president dels Estats Units d'Amèrica Eisenhower, el 21 de desembre de 1959, esdevindria una notícia política de ressò internacional tot just abans de començar la dècada dels anys seixanta. En certa manera se superava l'aïllament del règim franquista i s'iniciava una etapa de grans canvis econòmics, socials i culturals.

Des del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona es valorà profundament que aquell fet s'hagués retransmès pel canal d'Eurovisión i que sobretot en els minuts previs a l'espera de la notícia política s'hagués projectat un documental d'uns deu minuts de durada sobre Tarragona en el qual apareixien els seus monuments i les platges més significatives. La promoció que tingué aquell treball havia estat impagable i així es volgué transmetre per escrit al canal i a l'autor del documental en nom de la Ciutat. S'estrenava així un nou període en el qual els mitjans de comunicació de masses jugarien un paper fonamental.

En aquest període, els membres del Sindicat mantindrien vincles i col·laboracions en matèria de promoció turística amb els següents mitjans de comunicació: *Diario Español*, Ràdio Difusió de Suïssa, les revistes *Jorba* i *Destino* de Barcelona, *Triunfo*, *Gallia-Hispania*, *La Vanguardia*, etc. Paral·lelament, aquests mitjans tractarien el tema turístic amb una major freqüència i crearien seccions específiques dins les seves publicacions. És en aquests moments quan començaran a aparèixer els primers redactors i periodistes especialitzats en la matèria atesa la demanda i l'interès social d'aquesta temàtica.

Per tal d'animar i estimular al propi sector periodístic a parlar del tema i a la vegada fomentar la imatge turística de la regió, a finals de febrer de 1962 es projectaria l'organització d'un primer Concurs anual d'articles periodístics turístics sobre Tarragona amb un premi de 5.000 pessetes. Prèvia autorització de la Direcció General de Premsa es distribuïrien còpies de les bases del concurs. Després de les corresponents deliberacions, el premi únic recaigué a favor de l'article «El sentido de Tarragona» aparegut al *Correo Catalán* el 29 d'agost i redactat per l'escriptor Leonardo Kociemski. El premi⁵³⁷ seria lliurat en ocasió de la festivitat de Sant Francesc Xavier d'aquell any.

La iniciativa no fou un fet aïllat i l'any següent ja s'organitzà la segona edició amb el tema «Platges i paisatges de la ciutat de Tarragona». En aquella ocasió i malgrat semblí sorprenent el premi quedà desert. Per això i per tal d'incentivar més aquest projecte el 1964 es convocaria un III Concurs d'articles periodístics de Tarragona amb el lema «Tarragona i el Mar» augmentant el seu premi a les 10.000 pessetes, quantitat gens

⁵³⁷ El guanyador del premi tindria un acte noble destinant la meitat del seu premi de 5.000 pessetes als damnificats de les inundacions de la comarca del Vallès.

menyspreable per a l'època. Després d'emetre la corresponent resolució es volgué agrair la participació de l'escriptor Josep Pla. La cinquena edició s'emmarca dins el tema «Condicions turístiques de Tarragona» i el seu premi com ja havia ocorregut en alguna altra ocasió quedà desert.

En algunes ocasions els membres de l'entitat tenien cura d'atendre i subvencionar l'estada d'alguns escriptors i periodistes si sabia que el motiu del seu desplaçament era conèixer la realitat per a redactar alguna cosa de la regió. Una d'aquestes vegades va ocórrer a començaments de 1963 quan la periodista belga Clara Wandenberg tenia la idea de dedicar un capítol del seu llibre de Barcelona i la Costa Brava a Tarragona. L'escriptora seria allotjada durant tres dies de franc a l'Hotel Europa i estaria acompanyada en tot moment per dos directius. Uns mesos després publicaria la seva obra donant una gran rellevància a Tarragona i el seu turisme.

Altres periodistes i escriptors estrangers que foren atesos en igual o semblants condicions foren la francesa Tessier, que col·laborava en diverses publicacions d'aquell país, o dos redactors del suplement turístic del *Diario de Barcelona* que a finals de 1963 pretenien dedicar un número especial a Tarragona.

Les emissions radiades que es feien a Tarragona comptaren a partir d'aquests moments i d'una manera habitual amb un espai dedicat al turisme. De fet, dins la junta directiva hi havia un vocal representant d'aquest mitjà de comunicació. El vocal Antoni Alasá Domingo seria una d'aquestes persones que treballava en aquesta doble condició: d'una banda feia feina a la ràdio amb un programa de turisme i d'altra era directiu de l'associació turística tarragonina. Evidentment que aquesta casuística era molt valorada ja que ajudava a difondre els objectius que perseguia el Sindicat.

En aquesta anàlisi dels mitjans utilitzats per a la promoció turística d'aquests anys tampoc podem deixar de banda el tema musical. En aquest sentit, des de l'associació es veuria amb molta simpatia la participació d'un grup folklòric de Tarragona en el prestigiós festival musical italià de Sant Remo de 1966. Per això es farien les corresponents gestions amb l'Ajuntament de Sant Remo. Llàstima que aquell any se suspengués aquest certamen a causa de les diferents inundacions produïdes a Itàlia.

De mica en mica la televisió s'introduí a les llars, els cafès i els llocs públics passant a formar part de la vida quotidiana de la societat i convertint-se en un dels principals mitjans de difusió per excel·lència. Les emissions públiques de Televisió Espanyola – TVE– adquiriren un protagonisme per sí soles. En ocasions, a més de les pertinents notícies d'actualitat, es projectaren reportatges de Tarragona, materials sempre molt ben arribats i agraïts des de l'associació.

Tanmateix, Tarragona encara no disposava d'una corresponsalia de TVE cosa que provocava que a vegades s'informassin les notícies massa tard i amb irregularitats. Aquesta reivindicació no es plantejà al Director General de Radiodifusió i Televisió fins a l'abril de 1971 i denota la necessitat d'una seu i laboratori televisiu.

Un dels fets que corroboren la importància que ha adquirit el tema audiovisual se sustenta en què una de les conclusions a les quals havien arribat tots els centres d'iniciativa i turisme de la província el juny de 1961 havia estat la necessitat de realitzar i disposar d'una pel·lícula documental de Tarragona. Aquell mateix mes de setembre l'entitat ja nomenà una comissió especial encarregada de fer-hi feina integrada pel president i els vocals Rafel Mutlló i Joan Doménech.

Els materials de promoció turística audiovisuals sempre es tingueren en compte. A mida que durant els anys seixanta els mitjans de comunicació de masses adquireixen el seu protagonisme serà quan començaran a sorgir determinades empreses especialitzades encarregades de començar a treballar en aquests afers. En algunes ocasions aquestes productores oferien els seus serveis al sector turístic i el SIT de Tarragona no en serà una excepció. La majoria part de vegades l'acceptació del projecte estava condicionada a l'obtenció del finançament institucional. Una d'aquestes empreses fou Helio Films que, el març de 1965, proposà realitzar un documental turístic de Tarragona. Després d'esbrinar la qualitat i la solvència dels seus professionals s'iniciaren les gestions per aconseguir la seva viabilitat.

Uns anys més tard, la pel·lícula *Trial* del paisà Josep Maria Monravá López fou premiada al I Concurs Nacional de Cine Amateur de Tarragona de desembre de 1969. La cinta seria considerada un instrument de promoció en tant en quant s'havia inspirat en els valors monumentals i paisatgístics de la ciutat de Tarragona.

Un temps després, el directiu Francesc Anglés, va plantejar el projecte de fer una pel·lícula documental sobre Tarragona, iniciativa que tenia en ment des de feina uns anys. Després d'explicar el seu projecte, l'equip acordà posar-lo en marxa el març de 1977 creient convenient que aquest film fos de 35 mil·límetres i tingués una durada entorn als 20 i 25 minuts. La temàtica a tractar hauria de ser bastant general incloent aspectes urbans, monumentals, esportius, industrials, nàutics, festius i gastronòmics. A més a més, també es projectarien vistes aèries, accessos, comunicacions, càmpings, etc. La gran diversitat de temes propiciaria un finançament de les empreses privades, ja que d'una manera bastant subliminal es faria una discreta publicitat. Una vegada confeccionat el material es posarien a la venda petits cartutxos de 8 mil·límetres per al públic interessat.

5.6 Les fires i les publicacions turístiques

L'assistència i participació a fires i exposicions sempre es va fer en comptades ocasions pel seu elevat cost i sempre procurant que no fossin molt llunyanes. En aquest període el SIT participà amb un estand al III Saló Internacional de Turisme i Esport de Barcelona de 1962; organitzà una exposició als locals de la Companyia Hispanoamericana de Turisme de Barcelona; participà decididament en el Saló de Turisme del Principat d'Andorra⁵³⁸ de setembre de 1963 amb el suport de diverses institucions⁵³⁹, aconseguint l'actuació de diversos grups de ball folklòric i organitzant una excursió col·lectiva a Andorra; envià materials de promoció a l'Exposició Turística de Gant de 1966; assistí amb una visita col·lectiva a la Fira Provincial de Mostres de Reus de 1969, o participà amb un stand a l'Exposició turística d'Essen de 1970 juntament amb els centres del litoral tarragoní, etc.

A més d'aquestes, també col·laboraria amb la Diputació Provincial de Tarragona organitzant la I Fira-Exposició Nacional de Turisme prevista per a l'estiu de 1963 instal·lant un quiosc a la zona del passeig Calvo Sotelo i Rambla de Sant Joan. Allà podria informar i repartir materials al turista. A més a més, comptaria amb dos estands

⁵³⁸ Les bones relacions establertes amb els agents turístics andorrans i en especial amb el seu Sindicat d'Iniciativa motivaria l'organització de la Setmana d'Andorra a Tarragona, el 1965, com a mostra d'agraïment i cordialitat.

⁵³⁹ Cal destacar que la Diputació Provincial de Tarragona hi aportà una subvenció de 10.000 pessetes.

dins el recinte des d'on es vendrien postals i s'oferiria un servei informatiu. En el futur també promouria la primera Setmana Naval amb la Comandància de Marina o la Setmana d'Andorra a Tarragona, el 1965.

La campanya de celebració d'àmbit estatal del «Dia del Turista», cada 25 de setembre, suposava l'excusa perfecte per allargar la temporada turística fins a n'aquella data. Era una jornada en què es feien diferents activitats de tipus festiu i alhora també venia a ser una espècie d'acomiadament de l'estiu. Òbviament, el SIT de Tarragona a partir del 1963 hi vendrà a bé col·laborar-hi i s'hi sumarà decorant floralment les Rambles i repartint de franc postals de la ciutat.

Els actes del concurs de bellesa femenina per a l'elecció de Miss Espanya 1966 tingueren lloc a Salou. Això era un motiu de satisfacció ja que de rebot en sortiria beneficiada tota la comarca, de fet, alguns dels actes del concurs tendrien lloc a la ciutat de Tarragona. També es col·laboraria concedint alguns premis i es veuria com una promoció turística formidable l'organització de la I Ruta Turística amb Vespa a Catalunya d'aquell mateix any.

Tot plegat sembla com si des de l'associació no es volgués perdre cap oportunitat per promoure turísticament el nom de Tarragona. De fet, tot d'una que se sabé que el 1967 seria l'Any Internacional del Turisme, ja es feren les gestions pertinents amb la Unió Internacional d'Organismes Oficials de Turisme per tal d'estudiar la manera de com participar-hi. També s'intentaria involucrar a les diferents institucions tarragonines en tots els actes que havien de tenir lloc a la ciutat iugoslava d'Split.

Les bones relacions amb els altres centres d'iniciativa turístics sempre havia estat una constant al llarg del temps. De fet, treballaven conjuntament a nivell federatiu per aconseguir uns beneficis comuns i tradicionalment també havien existit unes connexions bastant intenses amb la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona. La realitat era diferent ja que cada una d'elles treballava pel seu compte dins un determinat espai geogràfic.

Ara bé, el que es plantejava la primavera de 1960 era una cosa totalment nova, doncs després de parlar intensament amb el Foment del Turisme de Sitges es decidí engegar

l'edició d'un fulletó turístic diferent a la resta i que perdés aquest caràcter individualista. Aquest material inclouria la promoció de la zona costanera compresa entre el Garraf i Cambrils. Les esperances dipositades en aquesta publicació eren importants perquè es creia que podrien beneficiar enormement el turisme de la ciutat. De la mateixa manera, el SIT de Tarragona també proposaria als altres centres d'iniciativa i turisme editar un fulletó conjunt de la província ja que sabia de bona fe que seria patrocinat pel Ministeri d'Informació i Turisme.

El plànol-guia que editava el Sindicat feia prop d'una dècada *Tarragona, balcón del Mediterráneo*⁵⁴⁰ es continuà reeditant durant aquests anys amb les seves corresponents revisions i actualitzacions. Valgui dir que les seves extenses tirades, que sobrepassaven els quinze mil exemplars i que eren patrocinades per la Junta Provincial d'Informació, Turisme i Educació Popular, el convertiren en un dels materials amb més difusió que realitzava l'associació. És evident que la utilitat i solvència per al turista estava més que justificada.

Els materials de promoció turístic de temàtica religiosa se seguiren editant amb força durant aquests anys. Clar que els més destacats eren els que feien referència a les processons de Setmana Santa i en especial la del Sant Enterrament però també n'hi havia d'altres més puntuals. Lluny quedava aquell temps en què en solitari el Sindicat tenia cura d'editar els cartells i fulletons turístics, doncs ara era una comissió formada per les confraries, l'Ajuntament i altres entitats com el SIT, els quals tenien cura d'aquest afer. Això no volia dir que no hi prenguéss part i que la distribució d'aquests materials per altres poblacions no anés a càrrec seu.

Ben segur que un dels materials més difosos durant els mesos d'estiu de 1962 serien els sis mil exemplars del fulletó *Paseo turístico de Tarragona*⁵⁴¹. Les llengües estrangeres

⁵⁴⁰ Segons una notícia apareguda al diari *La Vanguardia Española* (03/07/1966), pàg. 39, el Ministeri d'Informació i Turisme havia inscrit «Tarragona, Balcón del Mediterráneo» dins el seu Registre de Denominacions Geoturístiques el 18 de maig d'aquell any. La petició havia estat formulada amb un informe de l'Ajuntament de Tarragona i les gestions de la Delegació Provincial del Ministeri en qüestió. Era evident que l'ús comú d'aquesta evocació literària era ben coneguda, estesa, utilitzada i volia ser protegida.

⁵⁴¹ En aquest fulletó es proposava fer un itinerari per dins de la ciutat de Tarragona i també pels seus voltants. Algunes de les aturades que es recomenaven eren la Catedral, el Museu Arqueològic, el Passeig Arqueològic, la Necrópolis i Museu Paleocristià, la cantera del Mèdol, el Barri Marítim, o l'Arc de Barà, la Torre dels Escipions, i «els moderns conjunts de la Universitat Laboral i la Ciutat Residencial d'Educació i Descans».

més habituals utilitzades en aquest tipus de publicacions eren l'anglès i el francès. Aquesta publicació, de 10,5 x 22 cm. i de disseny senzill, seria repartida principalment entre l'estació de ferrocarril, l'oficina de RENFE i l'oficina d'informació turística de l'entitat. En aquells mesos estivals també s'organitzaria una exposició permanent de materials turístics de la província (cartells, fotografies, maquetes, reproduccions, artesanía...) a la Casa de Cultura.

A vegades petits detalls eren grans iniciatives des del punt de vista de la promoció turística. Així, la reproducció de l'Arc de Barà en un bitllet de la Loteria Nacional, l'agost de 1962, va ser molt ben vist per la gent del SIT. De fet, se suggerí al Director General de Tributs Especials que reproduís altres monuments de la ciutat i que si era de menester tendria el suport del Sindicat.

La idea de confeccionar i editar una publicació turística periòdica de la província i en diferents llengües estrangeres (francès, anglès i alemany) amb el títol *Tarragona* fou un projecte que quedà pendent d'estudi pel seu elevat cost l'octubre de 1963. Tanmateix es pretenia que els ingressos provinents de la inserció de publicitat i unes subvencions de l'Ajuntament i Diputació⁵⁴² servissin per córrer amb les despeses.

Un mes després i prova de l'interès dipositat ja s'havia fet una maqueta i quedà aprovada la viabilitat del projecte condicionada a la seva recerca de finançament. També es nomenà a Josep Lluís Casañé Puig, director tècnic i artístic de la publicació. Per tal de tenir una idea de les extraordinàries dimensions del projecte s'ha d'assenyalar que per fer front al projecte s'hagué de signar una lletra de canvi⁵⁴³ per valor de 300.000 pessetes, quantitat que serviria per començar a bestreure les corresponents despeses i que el pressupost de la mateixa (paper, impressió, enquadernació) arribaria a un cost de 640.000 pessetes.

L'agost de 1964 i amb una gran expectativa arribarien els primers fulletons procedents de la impremta de Barcelona. El primer exemplar s'obsequià al Governador Civil i de seguida es farien les pertinents gestions per fer-ne arribar un al propi Cap d'Estat Francisco Franco. La resta serien repartits bàsicament gràcies a la contractació dels

⁵⁴² La Diputació Provincial de Tarragona acordà col·laborar-hi adquirint 500 exemplars.

⁵⁴³ La lletra de canvi se signaria amb el Banc Mercantil de Tarragona.

serveis d'un distribuïdor que percebria una comissió del 40% de les vendes. Tal volta la seva ràpida impressió influí en què diversos exemplars tinguessin algun defecte, cosa que motivaria la sol·licitud d'una rebaixa.

Després de més de cinquanta cinc anys editant i confeccionant materials de promoció es decidí que ja era hora de començar a recopilar la feina feta, doncs aquesta podria ser útil a l'hora de plantejar futures publicacions i crear una col·lecció. Lògicament s'havien perdut molts de fulletons i guies que calia recuperar.

La necessitat de continuar potenciant la difusió dels materials de promoció va fer necessari pensar en la possibilitat d'obrir noves oficines d'informació turística. Clar que el seu cost i manteniment era un entrebanc però per això se cercaren fórmules per aconseguir locals i ajuts públics. Una d'aquestes oficines que es pensaven obrir la primavera de 1967 estava ubicada al Pretori Romà i les dependències eren propietat de la corporació municipal.

Des de l'associació també es transmeteren mostres d'agraïment i felicitació quan s'assabentà de la publicació de nous materials de promoció turística. Un d'aquests materials fou la *Guía del Museo Arqueológico* (1962), que fou elaborada pel seu director Samuel Ventura Solsona i el soci Doroteo Gondra; el llibre *Tarragona antigua y moderna a través de su nomenclatura urbana. Siglos XIV-XIX* de Joan Salvat Bové; els llibres de gastronomia d'Antoni Alasá; l'obra *Tarragona Musical* d'Eduard Baixaulí Morales, *La ciutat i camp de Tarragona* de Joan Salvat Bové o *Estampas tarraconenses* (1979) de Marcel Riera Güell.

La visita de personalitats destacades a la ciutat sempre s'havia contemplat com un aspecte positiu per a la promoció turística. De fet, solia haver-hi una comissió encarregada de donar la benvinguda i oferir uns presents en nom de l'associació. És per això que a finals de 1967 es pensà en la possibilitat de crear un *Llibre d'Or del Sindicat d'Iniciativa*⁵⁴⁴ on aquests personatges poguessin deixar per escrit les seves impressions o vivències i a la vegada es pogués utilitzar amb finalitats turístiques.

⁵⁴⁴ Aquesta iniciativa quedaria en suspens fins que el 1978 seria recuperada. Així, la primera personalitat que signaria en aquest Llibre seria el president de la Generalitat de Catalunya Josep Tarradellas en ocasió d'una visita que realitzà a Tarragona l'1 d'octubre d'aquell any.

A partir de gener de 1968 es començaria a treballar en un nou tipus de publicació. La idea era editar un material que recollís tots els monuments nacionals i historicoartístics de la província. Les il·lustracions d'aquest treball s'aconseguien a partir d'un concurs⁵⁴⁵ de fotografies i la Casa Vila seria l'encarregada d'elaborar un pressupost per al fulletó. Finalment, es faria una tirada de 10.000 exemplars amb un pressupost de 90.258 pessetes. Una vegada més s'insistia en la modalitat d'un turisme cultural i monumental per a Tarragona.

L'edició de mapes era una iniciativa que venia de lluny. No de bades era una material molt útil per poder repartir entre els visitants i d'aquí que es reedités periòdicament. Això sí, de tant en tant calia dissenyar-ne un de nou per tal d'actualitzar-lo i oferir una imatge renovada. Aquest afer és el que es plantejà a finals de 1969. L'empresa encarregada d'imprimir aquest nou material seria la impremta Torres i Virgili que faria una tirada de 28.000 exemplars del mapa incloent una llista dels socis protectors del Sindicat, cosa que tingué un cost de 35.000 pessetes. Un any més tard, el material ja quedà desplaçat pensant en la viabilitat d'editar un plànol que incorporés una fotografia aèria⁵⁴⁶ de la ciutat, la qual degudament senyalitzada oferiria una major panoràmica de Tarragona.

La Direcció General de Promoció del Turisme⁵⁴⁷ era l'òrgan estatal encarregat de treballar en la promoció turística des d'un punt de vista general. Les seves aportacions per a l'edició de publicacions eren puntuals però importants. Els seus materials feien esment a tota la província. A tall d'exemple s'ha de considerar el cartell amb el títol *Tarragona* editat a partir del 1970 o el fulletó unificat dels territoris turístics de la regió, que si bé s'editava des de temps enrere, se sol·licità un major volum d'exemplars.

De la mateixa manera, l'Ajuntament de Tarragona també començarà a editar pel seu compte tot un conjunt de materials de promoció turística, fins al punt que el Sindicat li sol·licitarà exemplars o la reedició d'alguns d'ells. Un dels més destacats d'aquests anys

⁵⁴⁵ Finalment no se celebraria cap concurs i els directius Josep Maria Moragas i Joan Doménech foren els encarregats d'aportar el material fotogràfic.

⁵⁴⁶ Per poder tenir aquest material es contractarien els serveis especialitzats de *Trabajos Aéreos y Fotogramétricos*.

⁵⁴⁷ La Direcció General de Promoció del Turisme i la Direcció General d'Empreses i Activitats Turístiques s'havien creat el 1962 dins la pròpia Subsecretaria de Turisme.

fou el fulletó tríptic *Itinerario para la visita de Tarragona*, o el cartell *Tarragona*. La corporació municipal també organitzaria algunes campanyes encaminades a aconseguir l'atracció de visitants com «Tarragona, capital bismilenaria».

A la institució municipal també se li sol·licitarien altres afers. La senyalització de bell nou de tots els llocs estratègics de la ciutat va ser una proposta que s'oferí a l'Ajuntament la primavera de 1971. La idea era contractar els serveis d'una empresa publicitària i alhora escollir els llocs i les formes d'una manera conjunta.

De les reunions que periòdicament mantenien els centres d'iniciativa de la província sorgí la idea d'editar un cartell, mural o pòster en comú. El material havia de fomentar la convivència i el coneixement entre els visitants i els residents. Per això i per tal d'animar als artistes o dissenyadors es convocaria un concurs a mitjans del 1972 que tendria un premi de 25.000 pessetes. El cartell guanyador seria reproduït i utilitzat amb aquesta finalitat pel Sindicat.

Cinc anys després, el 1977, els centres d'iniciativa acordaren editar un fulletó turístic provincial on hi estassin representades totes les demarcacions geogràfiques. El material duria inserit els corresponents texts i fotografies de cada zona.

Els vincles amb la Reial Societat Arqueològica Tarraconense eren bons i venien de lluny. Per això, quan el març de 1976 aquesta societat demanà el suport del Sindicat en la confecció d'un fulletó turístic de Tarragona la resposta no es faria esperar. Sembla que en aquest projecte hi estava involucrada la Casa Cobega S.A, que pretenia editar una tirada de deu mil exemplars. En compensació al suport proporcionat, el SIT en rebria tres mil.

La voluntat de continuar difonent les bel·leses monumentals i arqueològiques de Tarragona animà a editar una col·lecció de monografies a partir de la primavera de 1976. Els primers d'aquests números estarien dedicats al Pretori, la Torre dels Escipions, l'Arc de Barà i el Passeig Arqueològic, respectivament. De cada treball es faria una tirada limitada d'un milenar d'exemplars.

5.7 La difusió d'un patrimoni turístic cultural i natural

La sala d'exposicions del Sindicat d'Iniciativa continuà essent un referent cultural de la ciutat durant aquest període. Foren moltes les persones que a títol individual o col·lectiu sol·licitaren l'espai per dur endavant mostres artístiques, arqueològiques, musicals o lúdiques. En aquest sentit, podem assenyalar que per la seva concurrència i nombre de treballs presentats, es convertiria en un lloc de referència per a la ciutat.

Pel que fa als artistes s'ha de dir que mitjançant un lloguer de les instal·lacions presentarien els seus treballs una llarga llista de noms, com és ara Josep Cusiné Huguet, Josep Ferré Revascall, Maria C. Felip, Josep Maria Constantí Zamora, Tomàs Olivar, Salvador Rossell, M. Oliveira, Honorio Timoneda, Lluís Fàbregas, Esteve Duran, Tomàs Olivar, Sra. Holmes, Joan Baptista Plana, Nicolau Ortiz Serra, Ramon Tani Queralt, Francesc Mir, Pere Batalla, Hipòlit Peña, Josep Gil, Josepa Vilella, Joan Ceballos, Xavier Tagle, Josep Rovira, Miquel Viladrich, Ferran Sánchez, Francesc Cabré, Joan Benaiges, Francesc Domingo, Guillem Pérez Bayló, Josep Rius Estrada, Manel Roca, Pere Jordana, Lluís Font, Mercè Donoso, Conxa Pérez, Poncio Granollers, Josep Maria Rosselló, Josep Rovira, Guillem Pérez, Antoni Miró, Pere Jordana, Joaquim Guillemet, Jordi Sarrá, Rosa Segarra, Joan Ferrer, Jordi Secall, Francesc Tejero, Maria Lluïsa Picot, Josep Olivé, Tomàs Olivar, Flora Macedonski, Tomàs Meca, Francesc Roman, Josep Quintana, Manel Martín, Joan Garcia, Neville Woodbury, Teodor Espinosa, Bru Gallart, Elspeth Glen, Llorenç Nolla, Laureà Català, Joan Ciuró, Miquel Carbonell, Jordi Sarrá, Florentí Fernández de Retana, etc. Molts d'ells presentarien en més d'una ocasió els seus treballs i a partir d'aquests anys foren constants les exposicions del Saló d'Aquarel·listes de la província de Tarragona, les quals any rere any se succeïren amb un gran èxit de convocatòria.

A més a més, en aquesta etapa feren ús de l'espai expositiu les següents organitzacions o entitats: el *Frente de Juventudes*, l'Escola Taller d'Art de la Diputació, el Secretariat de Missions, el Casal Tarragoní, la Llar dels Xinesos de Barcelona, la Confraria de Sant Magí Màrtir de Barcelona, el Seminari Pontifici de Tarragona, el Viceconsolat d'Itàlia, la Universitat Laboral, el Col·legi de la Pax, el Monestir de Sant Benet de Montserrat, el Consolat de Bolívia el Col·legi Sant Pau, l'Agrupació de Confraries de Setmana Santa o l'Ajuntament de Tarragona en activitats molt diverses, entre les quals en figurava alguna tan corporativa com la de «Labor municipal. Tarragona, passat, present i futur».

L'excessiva demanda de la sala d'exposicions va condicionar que s'hagués de llogar per setmanes. Conscients d'aquesta dinàmica s'articulà un sistema que donaria bastant de renom als actes. Així, de cada activitat es faria una inauguració i una presentació; s'implantaria una bonificació per als socis que volguessin adquirir obres; i es demanaria a cada artista que cedís una de les seves obres en concepte d'obsequi a l'entitat.

La reivindicació d'unes millores en els principals monuments arqueològics de la ciutat no era una cosa nova, és més, venia de lluny. Per això, els treballs de pavimentació i il·luminació de l'Arc de Barà va ser una cosa molt ben vista durant la primavera de 1960.

Un any després, continuarien les reivindicacions demanant al Cap d'Obres Públiques que hi vengués a bé prohibir l'estacionament de camions a l'aparcament situat ben davant de la Torre dels Escipions donat que dificultava als vehicles dels turistes, o que s'il·luminessin altres monuments de la ciutat com és ara el palau d'August, la catedral o el monument a Roger de Lauria.

Altres propostes d'aquests moments basades en aquest turisme cultural foren que almenys un dia a la setmana fos de franc el Passeig Arqueològic; la ràpida finalització dels treballs de restauració de la façana de la catedral; una major preocupació pel manteniment de l'amfiteatre romà; la restauració de la façana de l'església de Sant Agustí; la ràpida reconstrucció i restauració del fòrum romà o que les voltes del circ romà que eren de domini militar fossin cedides a l'Ajuntament.

L'amfiteatre romà de la ciutat era un dels principals monuments arqueològics. La seva ubicació, vora la Mar Mediterrània, el convertien en un dels principals tresors turístics de Tarragona. Les crítiques al seu delicat estat de conservació i la seva necessària posada a punt de cara al visitant no era una cosa nova i eren instàncies que venien de lluny.

Després de tot, a finals de 1961 l'Ajuntament aconseguí que la Direcció General de Belles Arts fes una aportació de dos milions de pessetes en concepte de les obres per a la seva reconstrucció. Lògicament, els membres de l'associació se n'alegraren i

volgueren felicitar a les dues institucions per haver arribat a aquell acord. També veren amb molts bons ulls que s'hagués creat una comissió de seguiment que supervisés els treballs de reforma no només a les obres de l'amfiteatre sinó també al del pretori i al fòrum romà.

Al cap d'uns anys el monument es tornaria a trobar en un notable estat d'abandonament i deixadesa. Davant aquella realitat, el setembre de 1976, es confeccionaria un reportatge gràfic denunciant els punts més importants i es proposaria crear un patronat que tingués cura de l'amfiteatre romà. Gràcies a n'això, almenys s'aconseguiria que la corporació municipal aprovés el tancament del seu perímetre, evitant així bona part del seu mal ús.

El mausoleu romà de Centelles va ser un indret que de cada vegada més adquirí un major protagonisme des del punt de vista turístic. De fet, a partir de l'agost de 1978 es feren tota una sèrie de gestions amb la delegació provincial del Ministeri de Cultura i la pròpia Diputació Provincial de Tarragona perquè s'establís un horari de visita al públic i es condicionessin els accessos i la seva senyalització.

L'embelliment de la ciutat era un tema clau per poder oferir una bona imatge turística de cara al visitant. I no calia només tenir cura dels monuments i dels edificis més representatius sinó que s'havia d'animar i involucrar a tota la societat. Tal volta per això s'estudià el projecte d'iniciar una campanya especial amb l'objectiu d'estimular a la població a decorar floralment les façanes dels seus edificis, ja que causaria una bonica estampa urbana. Es projectà un concurs amb un premi de trofeu a partir del gener de 1963.

Un altre mesura que milloraria la imatge de la ciutat seria la restauració de les capelles i capelletes ubicades a diferents llocs de Tarragona. De fet, serà un assumpte que tindrà cura l'Ajuntament a partir de finals dels anys seixanta. El SIT volgué transmetre la seva enhorabona ja que el seu bon estat millorava la imatge de la ciutat i alhora suposava un atractiu cultural.

El Balcó del Mediterrani també era un d'aquells llocs emblemàtics que disposava la ciutat. Un autèntic mirador marítim i un reclam per als visitants. És per això que en

moments puntuals es denuncià davant la institució municipal el seu estat d'abandonament en termes generals. La seva deteriorada barana o els seus arbres i arbusts descuidats no destacaven la bellesa d'aquell indret peculiar.

La defensa del patrimoni documental i bibliogràfic també s'observà com una necessitat, doncs eren moltes les publicacions que es perdien sense que les institucions fessin res al respecte. En aquest sentit, i dins els locals de l'associació es crearia l'Arxiu Bibliogràfic de Tarragona el febrer de 1962. La persona encarregada de gestionar i dirigir aquests materials seria Josep Maria Gramunt Subiela⁵⁴⁸, qui començaria a elaborar un fitxer incorporant les seves publicacions i començant a recopilar els retalls dels articles relacionats amb la matèria a la premsa general i local.

Altres tipus de treballs encaminats a promoure Tarragona des del punt de vista turístic i culturals foren els Festivals d'Espanya, unes sessions anuals de música i dansa que es feien per diferents ciutats espanyoles i durant uns dies suposaven un atractiu per al visitant. Aquesta iniciativa partia del Ministeri d'Informació i Turisme que ho organitzava amb la col·laboració de les respectives institucions provincials i locals. Els seus elevats costs i esforços faria que se suprimissin a partir de 1968, cosa que fou profundament lamentada en el cas de Tarragona pel seu Sindicat d'Iniciativa.

La possibilitat de celebrar a Tarragona un sorteig extraordinari d'estiu de la Loteria esdevindria un projecte interessant a partir de la primavera de 1968 ja que suposaria una promoció destacada per al turisme interior. Les negociacions amb la Direcció General de Loteries no es feren esperar i de seguida es proporcionaren locals i demés facilitats.

Els rallis⁵⁴⁹ de cotxes des de sempre s'havien vist com un atractiu més per a la ciutat però mai s'hi havia treballat específicament amb unes clares finalitats de promoció turística. Tal volta la primera vegada que el Sindicat treballaria de valent amb un afer d'aquestes característiques seria amb l'organització del XI Ralli de Cotxes d'Època de

⁵⁴⁸ El 1964 se li concediria la Gran Creu de l'Ordre de Sant Raimon de Penyafort i quatre anys més tard moriria deixant inacabats els seus treballs.

⁵⁴⁹ Dins el tema dels rallis cal considerar-ne un de ben curiós i interessant. Es tracta del projecte d'organitzar el primer «Ralli Aeri del Mediterrani» el 1961 en base a una proposta formulada per l'Aero Club de Reus, una iniciativa que merescué el seu estudi un any abans. Aquest projecte donaria lloc al Ralli Internacional Aeri de la Costa Daurada que tendria lloc els dies 6, 7 i 8 d'octubre d'aquell any.

Sitges, que s'havia de celebrar el 1969. Primer aconseguiria que l'itinerari passés per Tarragona, després editaria un programa d'activitats, encarregaria un reportatge fotogràfic, lliuraria tota una sèrie de premis als seus concursants i finalment els convidaria a dinar al restaurant de l'Hotel Sant Jordi. En anys successius la iniciativa es repetiria d'una manera bastant semblant en col·laboració amb el Foment del Turisme de Sitges.

A instància de l'Ajuntament de Tarragona es proposaren una sèrie de possibles activitats culturals a començaments de 1970. Tal volta, de totes elles la que més cridi l'atenció sigui el projecte de celebració d'un Festival folklòric de tota l'antiga Corona d'Aragó, el qual podria tenir un atractiu social i turístic.

La defensa de la llengua i cultura catalana era un assumpte si més no difícil durant aquest període de dictadura franquista. De fet, podem assenyalar que no s'havia plantejat d'una manera oficial dins la junta directiva des d'abans de la Guerra Civil. Per ventura per això no ens ha de sorprendre una certa actitud d'indecisió dels membres del Sindicat, en una data molt primerenca com era el juny de 1970, moment en què es rebé un escrit de sol·licitud d'adhesió a la campanya a favor de l'ensenyament normal en llengua catalana. Per la seva singularitat històric reproduïm el pertinent fragment⁵⁵⁰:

«Finalmente, por parte del Sr. Costa se da cuenta de una comunicación recibida en el Colegio de Aparejadores y Arquitectos Técnicos, en la que Omnium Cultural interesa la adhesión de esta Entidad en favor de la enseñanza normal de la lengua catalana, de acuerdo con la encíclica «Pacem in Terris», las recomendaciones de la UNESCO sobre la enseñanza de las lenguas vernáculas y las peticiones presentadas en su día por el Instituto de Estudios Catalanes y las Reales Academias de Buenas Letras, Ciencias y Farmacia de Barcelona, y por la junta se acuerda aceptar el ofrecimiento del Sr. Costa de recabar más completa información para poder decidir sobre la cuestión en la próxima junta.»

En canvi, un mes després, el juliol de 1970, es rebé un escrit d'Omnium Cultural⁵⁵¹ en el qual se sol·licitava l'adhesió del SIT de Tarragona a favor de l'ensenyament oficial de

⁵⁵⁰ Segons el Llibre d'Actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 36.

⁵⁵¹ Aquesta associació s'havia creat l'11 de juliol de 1961 amb l'objectiu de protegir i promoure la cultura catalana. Després que el 1963 fos censurada per les institucions franquistes i romangués a la clandestinitat, a partir del 1967 va aconseguir de nou legalitzar la seva situació i crear una xarxa de delegacions per les comarques catalanes. És a partir d'aquests moments quan consolidarà les seves activitats.

la llengua catalana a tota l'àrea lingüística i en tots els seus nivells educatius. Després d'una sèrie de deliberacions la proposta seria aprovada.

Precisament, i des del punt de vista educatiu, el Sindicat contribuiria a l'Any Internacional del Nin de 1979 en l'organització d'un concurs de redacció escolar amb el tema «Tarragona i el turisme». Les bases del concurs s'enviaren a totes els centres d'ensenyament a partir de l'abril d'aquell any i el jurat qualificador quedà establert per les següents persones: Gonçal de la Peña (president), Lluís Maria Mezquida, Sergi Xirinacs (Regidor de Cultura de l'Ajuntament de Tarragona), Fèlix Donoso (secretari) i un representant de la Delegació d'Educació. Després de tot la iniciativa fou bastant concorreguda ja que es reberen setanta-tres treballs.

La promoció d'un turisme religiós continuà essent una de les principals inquietuds durant aquesta etapa, en especial les processons de Setmana Santa i sobretot la del Divendres Sant. L'atempta mirada d'aquesta festivitat religiosa propicià que es fessin recomanacions a la seva comissió organitzadora, la Reial i Venerable Congregació de la Puríssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist, entre d'altres coses, perquè es volia oferir una imatge sèria i de recolliment. Les denúncies més habituals foren que els carrers tenien massa lluminositat; els abundants talls de la processó; l'assistència de nins petits o que molts dels assistents no duien el calçat apropiat.

El Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona continuà col·laborant⁵⁵² amb les diferents festes populars. A banda de les processos de Setmana Santa, l'atenció se centrava en la cavalcada dels Reis Macs, les festes de Sant Magí⁵⁵³ i les festes patronals de Santa Tecla⁵⁵⁴, encara que també n'hi havia d'altres. En aquests anys l'Ajuntament tenia cura d'aquests afers a partir de les seves diferents comissions però la gent del SIT controlava amb una atenta mirada tot el que succeïa.

⁵⁵² A vegades ho feia econòmicament amb les pertinents subvencions mentre que d'altres ho feia aportant diferents feines d'organització o gestió.

⁵⁵³ El Cosso Blanc era un dels actes principals que centrava l'atenció dels ciutadans i estrangers per la seva vistositat. També és digne de menció pel seu ampli ressò l'organització del Festival folklòric d'àmbit provincial que se celebrà el 16 d'agost de 1974 i 1975.

⁵⁵⁴ Ara bé, sembla que les festes de Santa Tecla perderen protagonisme ja que segons PIQUÉ PADRÓ, Jordi; VIRGILI BELTRAN, M. Elena (2003): *Tarragona 1950-2000. Itinerari visual*, Cossetània Edicions, Valls, pàg. 263 «Durant els anys seixanta i setanta la forta empena del turisme provocà que l'Ajuntament tarragoní potenciés la Festa Major de Sant Magí més que no pas la de Santa Tecla. La política d'atracció turística va fer donar més importància a les festes del copatró, ja que se celebren durant el mes turístic per excel·lència.».

D'altra banda, el SIT de Tarragona se sumà a altres iniciatives ciutadanes i culturals del moment, com són ara els actes del centenari en homenatge al poeta Joan Maragall; la comissió creada pel Casal Tarragoní amb l'objecte de dedicar un monument a Jacint Verdaguer a la plaça que duia el seu nom o el concurs nacional de fotografia; el patrocini de la conferència del Dr. Ferran Sancho Fonoll que organitzava el Centre Excursionista Ginesta sobre Montblanc; la participació dins la comissió cultural del XIXè Centenari de la vinguda de Sant Pau a Espanya; la contribució amb un donatiu de 1.000 pessetes a raó dels damnificats a causa de les inundacions de la comarca del Vallès; l'adjudicació d'una subvenció trimestral de 75 pessetes a favor de l'Agrupació de Veïns i Comerciants de la Rambla donat que el seus treballs anaven en benefici de la ciutat; la concessió d'un ajut de 250 pessetes a la Diputació per al projecte de monument dedicat a la Batalla de l'Ebre; l'organització amb la Reial Societat Arqueològica Tarraconense de les Rutes del Romànic; l'agermanament Tarragona-Avignon; el muntatge d'una exposició⁵⁵⁵ de reproduccions fotogràfiques dedicada a l'artista renaixentista Miquel Àngel en col·laboració amb l'*Instituto Italiano de Cultura*; la col·laboració amb el Ralli organitzat per l'Associació Provincial de Mestresses de Casa; el seu suport al II Congrés Internacional de Postulants de Justícia celebrat a Barcelona el 1969 i que farien una excursió a Tarragona i faria el mateix amb la I Assemblea Regional de Medicina Esportiva; el donatiu a la comissió pro-monument a Jacint Verdaguer; la col·laboració amb la I Festa de la Farigola de Prades el 1975; la participació en la Comissió d'homenatge al músic Pau Casals; la integració dins la comissió⁵⁵⁶ encarregada de commemorar els actes del setè centenari de la mort del rei Jaume I; la concessió d'un trofeu a la secció d'atletisme del Club Gimnàstic per al Xè Gran Premi Ciutat de Tarragona i també la col·laboració amb l'Institut Musical de Tarragona per a l'organització d'un recital de la soprano Montserrat Caballé el juny de 1979.

⁵⁵⁵ Aquesta activitat seria promoguda per la Secció d'Amics de Roma del propi SIT de Tarragona. De la mostra en quedaria el catàleg: AA.VV. (1968): *Exposición de Miguel Ángel. Tarragona*, Ed. Casa de Cultura-Amigos de Roma del Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, Col. Cuadernos del Instituto Italiano de Cultura de Madrid, núm. 5, Madrid.

⁵⁵⁶ Cal dir que criticaria a l'Ajuntament per la seva decisió de no formar-hi part. Un dels actes més importants seria el projecte de creació d'un monument dedicat al monarca. Per a més informació es pot consultar l'article de COSTA SANSANEDAS, Jaume (2003): «Del frustrat monument al Rei Jaume I», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 25, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 16-17.

A més a més, mantindria contactes amb la Chorale Universitaire, el Cine Club Cultural amb el qual organitzà diversos cicles de cinema, l'Escola de Mestria Industrial, la Comissió Pro-Cavalcada dels Reis Macs que deixava diferents disfresses i subvencionà una carrossa nova per a la cloenda, l'Associació de Senyores de la Verge de la Soledat, els membres del VII Congrés de la Corona d'Aragó, la Comunitat de Pares Missioners del Cor de Maria, el comitè organitzador del VIè Ralli Automobilístic d'Andorra, el Club Escacs Tarragona, el Montepio de Músics de Tarragona, el Patronat de Castellans de Tarragona, els Skals Club de Tarragona⁵⁵⁷ i Barcelona, l'Assemblea Provincial de la Creu Roja, el Club de Joves, l'Orfeó Català, el Casal Tarragoní, el Club Gimnàstic⁵⁵⁸, la Jove Cambra Econòmica de Tarragona, la Societat de Pescadors de Canya, la Unió Internacional de l'Artesania i la Petita i Mitjana Empresa, el Casino de Tarragona, l'Associació d'Amics de Tarragona a Madrid, l'Automòbil Club de Tarragona, el Centre d'Estudis Falsetans, la Colla Xiquets de Tarragona, entre moltes d'altres.

L'equip directiu també volgué que constés en acte per diferents motius la solidaritat i les mostres de fraternitat amb algunes persones del món intel·lectual i cultural, com és ara l'arqueòleg alemany Adolf Schulten o el dramaturg Ventura Porta que rebé el premi Joan Santamaria de 1960 amb l'obra «L'àmfora», entre d'altres.

El tema de la conservació dels espais naturals de Tarragona i la seva regió se seguí tenint en compte en aquests anys. Dins la ciutat es tenia especial esment en què els parcs i els jardins estassin cuidats i en bon estat. També es feia un especial èmfasi en què totes les platges estassin ben netes i cuidades en tots els sentits.

D'entre els diferents llocs d'interès natural de la regió crida l'atenció el patrimoni natural i turístic que tenia la cantera del Mèdol, el qual era de sobre conegut. Les seves visites⁵⁵⁹ es venien organitzant des de temps enrere, però sempre s'havia de lluitar pel

⁵⁵⁷ La creació de l'Skal Club de Tarragona motivà l'establiment d'uns lligams de treball entre ambdues entitats en determinades iniciatives. Les exhibicions gastronòmiques i el concurs de mestres romescasres serien algunes de les vies de col·laboració.

⁵⁵⁸ Algunes de les proeses d'aquest equip esportiu eren festejades i celebrades pels membres de l'associació. Prova d'això és que es volgué que constés en acta la satisfacció del SIT de Tarragona quan el Gimnàstic ascendí a la segona divisió el 1972.

⁵⁵⁹ L'interès turístic d'aquest paratge no decauria amb el temps, prova d'això és que el 1975 el SIT gestionaria amb l'empresa Autopista Concesionaria Española S.A. que facilités l'accés a la cantera romana.

manteniment de les mateixes i la preservació d'aquest espai. Unes lluites i reivindicacions que no cessaren en aquest període.

Altres protestes del SIT provenien de les intervencions realitzades per l'Ajuntament de Tarragona a la platja del Milagro, les quals no foren ben vistes en conjunt i motivaren una campanya de premsa bastant crítica, ja que es rompia la singularitat i la bellesa d'aquell espai. Davant aquell debat suscitat l'associació turística envià un escrit a la institució municipal l'abril de 1968 adherint-se a les protestes plantejades.

Un altre exemple que posa de manifest la preocupació per l'entorn foren les denúncies presentades davant les pertinents institucions en el sentit que es fessin net de fems els voltants dels monuments, els llocs d'interès i les cunetes de certes carreteres d'habitual ús turístic. En aquest sentit, s'elaboraria un àlbum fotogràfic per a ser presentat a l'Ajuntament de Tarragona denunciant aquests problemes de pulcritud, estètica i netedat. Això es faria des de la premissa que era necessària una crítica constructiva i sempre amb un to discret i d'intimitat sense que es filtrés a l'opinió pública.

De la mateixa manera i de tant en tant s'enviaren escrits a la Diputació Provincial de Tarragona en el sentit que es fessin net alguns trams viaris, cunetes i proximitats, donat l'abocament de fems i brutors existents. També es demanaria als centres d'iniciativa i turisme de la província que fessin el mateix amb els respectius ajuntaments.

5.8 La consolidació del Concurs de Mestres Romescaires

El Concurs de Mestres Romescaires era una iniciativa que es venia organitzant des de feia uns anys coincidint amb les festes de Santa Tecla o Sant Magí i oferia un to festiu als tarragonins i un al·licient per als visitants, donat que així coneixien un plat gastronòmic de la cultura local. L'impuls d'aquesta iniciativa anà a més. De fet, el 1960 tingué lloc l'Olimpíada del Romesco⁵⁶⁰, una convocatòria molt concorreguda i organitzada per l'Associació de la Premsa i Ràdio de Tarragona i en la qual el Sindicat hi col·laborà.

⁵⁶⁰ Alguns detalls d'aquesta Olimpíada són explicats per LLORENS GRAU, Josep (2001): «El romesco a Tarragona», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 21, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 9.

La quarta edició del Concurs estava prevista que s'organitzés durant les festes de la santa patrona de 1961 amb la col·laboració d'altres agents implicats però finalment fou suspesa i no va ser fins al 20 d'agost de 1967 i coincidint amb les festes de Sant Magí quan es repregué la iniciativa creant una comissió especial de set membres i un comitè d'honor. A més a més, dins les bases del concurs es convocaren els següents premis⁵⁶¹:

IV Concurs de Mestres Romescaires (1967)	
1r Premi de «Mestre Major Romescaire ⁵⁶² »	5.000 pessetes
2n Premi de Mestre Romescaire	3.000 pessetes
3r Premi de Mestre Romescaire	2.000 pessetes
4t Premi de Mestre Romescaire	1.500 pessetes
5è Premi de Mestre Romescaire	1.000 pessetes
6è, 7è, 8è, 9è i 10è classificats de Mestre Romescaire	500 pessetes cadascun

El ressò que tingué aquest concurs, i la participació de setze aspirants fou destacada. Tal volta la roda de premsa convocada dues setmanes abans ajudà a difondre aquesta iniciativa. Els articles i les notes de premsa se succeïren tant a *Tele-Express*, *Diario de Barcelona*, i fins i tot la revista *Blanco y Negro*⁵⁶³ en la seva edició del 19 d'agost dedicà un ampli reportatge general sobre Tarragona.

A la cinquena edició del Concurs de Mestres Romescaires se li intentaria donar un caire diferent. En primer lloc variaria el seu lloc de celebració, que en aquest cas seria Cambrils, i en segon terme s'organitzaria a partir d'un acord amb els pescadors d'aquesta localitat. El Barri Marítim de Cambrils seria el lloc escollit i la data fixada seria el 6 de juliol de 1969.

El VIè Concurs de Mestres Romescaires es tornaria a organitzar a la ciutat de Tarragona. Les seves bases serien les mateixes que les de la quarta edició, tot i que s'intentaria donar-li un to molt més festiu i popular amb la participació d'una exhibició castellera i una audició de sardanes. Així, cal assenyalar que es contractaren els serveis

⁵⁶¹ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1961-1967), pàg. 98 volt.

⁵⁶² El primer premi amb el títol de Mestre Major Romescaire recauria en mans d'Antoni Pueyo Martí.

⁵⁶³ La junta directiva acordà adquirir 100 exemplars d'aquest número per a la seva difusió i reproduir una de les seves fotografies com a postal nadalenca. Aquest material seria distribuït entre les principals institucions turístiques europees i mundials.

de la Colla de Castellers Nova de Sant Magí i la Colla de Sardanes La Principal del Camp amb un pressupost de 8.000 i 3.500 pessetes, respectivament.

L'acte tindria lloc a l'esplanada situada vora el Moll de Pescadors el 23 d'agost de 1970. En aquella ocasió ja s'adquiriren vint-i-cinc fogons amb un cost de 300 pessetes la unitat per no haver-los de llogar cada any i només es manlevà una coberta de 20x8 metres. El Restaurant del Club Nàutic oferiria una degustació de romesco a les autoritats i als convidats. Una de les novetats del concurs és que es convidaria a una degustació gastronòmica a tots els hostes allotjats en els establiments hotelers de Tarragona, amb la qual cosa seria un atractiu per al visitant.

Tot i que es plantejà a l'Ajuntament de Tarragona la setena edició del Concurs de Mestres Romescaires per al 1971, aquesta no tendria lloc fins a l'agost de 1972. En aquella ocasió ja es pensava reeditar el llibret⁵⁶⁴ sobre *El Romesco* publicat per Antoni Alasá el 1951, però no s'acabaria fent fins al 1974 ja que es volia parlar amb l'autor per mirar d'actualitzar-lo. També s'oferiria la corresponent degustació al restaurant del Club Nàutic. En aquelles mateixes dates es plantejaria l'organització d'un Festival del Vi de Tarragona.

La vuitena edició del Concurs de Mestres Romescaires tendria lloc el 26 d'agost de 1973 dins el marc de les festes de Sant Magí. A més dels actes festius de l'esmentat concurs es començà a plantejar la idea de donar a conèixer altres plats típics a banda del romesco. Un dels primers seria el plat mariner «arrossejat». Per això, podem afirmar com es comença a tenir una major consciència de la importància que podria tenir la gastronomia com un element més del turisme cultural.

El 17 d'agost de 1975 tingué lloc el IX Concurs de Mestres Romescaires amb la presència de setze participants. Amb la voluntat de donar-li una major categoria es plantejà la possibilitat que hi assistís l'actual Miss Europa 1975 i se sol·licitaria a la presentadora i realitzadora dels programes de cuina de Televisió Espanyola –TVE–

⁵⁶⁴ La inserció de publicitat seria una de les formes utilitzades per tal de poder cobrir les despeses d'impressió.

Maruja Callaved que formés part del jurat⁵⁶⁵. De fet, amb això també es pretenia que el canal de televisió pública retransmetés el concurs. La roda de premsa prèvia, la degustació al restaurant Nàutic entre els convidats i el sorteig d'un recordatori entre els assistents continuava estant present dins el programa d'activitats.

L'absència d'aportacions econòmiques futures faria que s'hagués de suspendre aquesta interessant iniciativa fins al 26 d'agost de 1979, moment en què l'Ajuntament tornà a concedir un ajut per a la seva organització.

Després dels pertinents concursos, els guanyadors d'aquest peculiar i genuí certamen amb el títol de Mestre Major Romescaire havien estat⁵⁶⁶:

Concursos de Mestre Major Romescaire		
Núm. Concurs	Data	Guanyador/a
I	03-06-1951	Sra. Carme Brull Zaragoza
II	15-08-1954	Sr. Lluís Balansà Diago
III	11-08-1957	Sr. Josep Queralt Rodríguez
IV	20-08-1967	Sr. Antoni Pueyo Martí
V	06-07-1969	Sr. Agustí Ferraté Aguiló
VI	23-08-1970	Sr. Josep Budesca Brull
VII	20-08-1972	Sr. Vicenç Vandellós Badia
VIII	26-08-1973	Sr. Josep Maixé Navarro
IX	17-08-1975	Sr. Lluís Sentís Brull
X	26-08-1979	Sr. Vicenç Vandellós Badia

5.9 L'excursionisme i el turisme: una activitat que esdevé corporativa

La inauguració del Museu Arqueològic de Tarragona motivà que aquell mateix any de 1960 el Sindicat organitzés un programa de visites amb els seus socis i alhora cregués convenient estructurar un programa d'excursions visitant els monuments més importants de la província.

A banda d'aquests itineraris pel centre monumental de Tarragona, una de les primeres excursions que tingué lloc en aquest període consistí a desplaçar un gran nombre de

⁵⁶⁵ El jurat estaria integrat per Antoni Alasá, Maruja Callaved, Edmund Braña, Maria Teresa Martí, Joan Salvat Bové, Sabí Arnaiz i Marcel Riera.

⁵⁶⁶ Segons ALASÁ DOMINGO, Antonio (1951): *El Romesco. El gran guiso marinero tarraconense*, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, s/fol.

socis a Valls amb l'objectiu de degustar una bona calçotada, el 9 de març de 1961. L'autocar el posà a disposició de franc la Casa Segarra, mentre que el preu del dinar, a la Masia Vallense, tindria un cost de 125 pessetes per persona. Aquesta mateixa excursió es repetiria un any després.

La importància turística de l'illa de Buda al delta de l'Ebre i el nucli de Sant Carles de la Ràpita era més que evident. Per això i per tal de poder conèixer millor la seva realitat i les seves possibilitats turístiques sobre el terreny s'organitzà una excursió el 29 de juliol de 1962. Els assistents estigueren acompanyats en tot moment per Ignasi Dassooy Fabregat, persona molt coneixedora de la zona i amb moltes inquietuds turístiques en aquell indret. Curiosament, en aquella visita els representants dels SIT de Tarragona es reuniren amb l'alcalde i les forces vives de la zona, cosa que serviria per animar a crear un Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Sant Carles de la Ràpita.

Un altre fet assenyalat quant a n'aquesta temàtica és que el vocal Joan Doménech també complia amb el seu càrrec de delegat de la Federació Espanyola de Muntanyisme i mantenia informat de tots aquests assumptes al SIT de Tarragona. Un dels temes que despertà més interès fou la inauguració del refugi de muntanya d'Albarca, el 7 d'octubre de 1962 i que uns anys després, el 1968, seria felicitat per la seva escalada al cim del Montblanc.

El foment de l'excursionisme fou una pràctica que es desenvolupà gradualment en el sí de l'entitat. Prova d'això seria la creació d'una comissió especial encarregada de fer-hi feina. Algunes de les sortides o excursions més destacades d'aquests anys foren les següents⁵⁶⁷:

Visites / Excursions / Viatges	
Sortides	Lloc i data
Excursió a Cardó	setembre, 1965
Dinar a la Urbanització Roc Sant Gaietà	23 d'abril 1966
Dinar d'estiu. Urbanització Pinomar	15 de setembre de 1966
Excursió i dinar a Espluga de Francolí	tardor, 1967
Excursió i dinar de calçotada al restaurant La Massia de Torredembarra	11 de febrer 1967

⁵⁶⁷ Elaboració pròpia a partir de la consulta dels diferents llibres d'actes del consell directiu de l'associació.

Excursió i dinar a Planas del Rei	Primavera, 1967
Viatge a Eivissa	Estiu, 1967
Excursió i dinar a Espluga de Francolí	20 de gener de 1968
Dinar al restaurant Mesón del Mar ⁵⁶⁸	9 de març de 1968
Viatge Costa Brava i Ruta del Romànic Català ⁵⁶⁹	Del 27 d'abril a l'1 de maig de 1968
Dinar a Sant Carles de la Ràpita	Juliol, 1968
Sopar de socis Restaurant Hotel Lauria	19 de setembre de 1968
Excursió ⁵⁷⁰ a Montblanc i dinar a l'Hotel Ducal	15 de desembre, 1968
Visita i dinar al restaurant de la Urbanització Aiguaviva	12 d'abril de 1969
Excursió-viatge a Pamplona ⁵⁷¹	Del 30 d'abril al 3 de maig de 1970
Dinar a la Masia Bou de Valls	7 de març de 1970
Viatge a Mallorca (Assemblea FECIT)	Del 18 al 24 d'octubre de 1970
Excursió al Reial Monestir de Santes Creus ⁵⁷²	13 de febrer de 1971
Viatge a Santiago de Compostel·la	Juny, 1971
Excursió a Poboleda ⁵⁷³ fent aturada a Alforja	22 d'abril de 1972
Dinar ⁵⁷⁴ de calçotada al restaurant Mesón del Mar	10 de març de 1973
Excursions als Pirineus i La Cènia	Tardor, 1973
Excursió a Rialp	23 i 24 de març de 1974
Excursió a Penyíscola i Morella	18 i 19 de maig de 1974
Excursió a Piera, Capellada i la Tossa de Montbui ⁵⁷⁵	19 d'abril de 1975
Excursió a La Cènia, pantà d'Uldecona, cartoixa de Benifassà i Fredes	14 de juny de 1975
Excursió a Terol	5 i 6 de juny de 1976
Excursió a l'església de Vistabella i dinar al restaurant Mas de Brulles	19 de desembre de 1976
Excursió ⁵⁷⁶ a Sant Sandurní de Noia i Vilafranca del Panadès amb visita a unes bodegues del museu del vi	7 de maig de 1977

⁵⁶⁸ Aquest dinar se celebrà en aquest indret perquè era regentat pel guanyador del darrer títol de Mestre Major Romescaire.

⁵⁶⁹ L'organització i gestió d'aquesta sortida fou encarregada a Viatges Melià i tingué un cost per persona de 3.000 pessetes.

⁵⁷⁰ Aquesta excursió s'organitzà amb col·laboració amb el Centre d'Iniciativa de Montblanc.

⁵⁷¹ En aquest viatge se seguiria el següent itinerari: Lleida, Osca, Sangüesa, Leyre, Pamplona i es tornaria per Jaca, Broto, Boltanya, Ainsa, Barbrastro i Lleida.

⁵⁷² L'excursió aniria acompanya d'un dinar de calçotada al Restaurant Nou de la Urbanització Els Manantials.

⁵⁷³ En aquesta excursió es visitarien les ruïnes de la Cartoixa de Scala-Dei i s'aturarien a dinar al restaurant de l'Hostal de l'Antic Priorat.

⁵⁷⁴ En aquest dinar es sortejarà el tercer viatge entre els socis que consistiria en una setmana per a dues persones a Granada.

⁵⁷⁵ En un principi en aquesta jornada estava prevista per a la tardor de 1974 i que se sortejàs el tradicional viatge entre els socis, que aquell any consistia en una estada de vuit dies en un hotel de tres estrelles a Mallorca però finalment es posposà fins al sopar de la festa de Sant Francesc Xavier d'aquell any.

Excursió a Sant Carles de la Ràpita	18 de juny de 1977
Viatge a Copenhaguen (Dinamarca)	Del 18 al 25 de juliol de 1977
Excursió a Esparreguera	16 d'abril de 1978
Excursió a Caldas de Montbui i Sant Miquel del Fai	28 de maig de 1978
Excursió a Solsona, Sant Llorenç de Morunys i Port del Comte	24 i 25 de juny de 1978
Excursió ⁵⁷⁷ a Puigcerdà, Llívia i Font-Romeu	2 i 3 de desembre de 1978
Excursió a Cuenca i La Manxa	17, 18 i 19 de març de 1979
Excursió a Sant Martí de Sarroca, Vilafranca i Olèrdola	13 de maig de 1979
Excursió a Banyoles, Olot, La Salut, El Far, Rupit, Tavertet i el pantà de Sau	9 i 10 de juny de 1979
Excursió a Tortosa ⁵⁷⁸	28 d'octubre de 1979

La bona marxa de l'associació i la favorable conjuntura econòmica dels anys seixanta, possibilitaria que des de l'associació i de manera gradual s'atreïssin a organitzar excursions de cada vegada més llunyanes. Una d'aquestes tendria lloc en forma de viatge el 1964 a Santiago de Compostela. La sucursal de l'agència Wagons Lits-Cook facilitaria la corresponent informació i detalls del mateix.

A més a més, a partir del gener de 1967 s'iniciarien els preparatius per organitzar un viatge a l'illa d'Eivissa amb el suport del Foment del Turisme d'Eivissa i Formentera i dins el marc de la campanya «Conozca usted España». L'agència Viatges Melià seria l'empresa encarregada de l'organització del mateix, l'Escola Taller d'Art de la Diputació elaboraria uns presents per a ser lliurats a les autoritats⁵⁷⁹ i personalitats de l'illa major de les Pitiüses i es repartirien abundants materials de promoció de Tarragona. Sembla que el projecte despertà interès ja que de seguida hi hagué quaranta-dues inscripcions i els periodistes Wenceslau Andreu i Antoni Alasá també se sumaren al grup per tal de poder informar després de tots els fets. Cal tenir en compte que només el bitllet d'avió tenia un cost de 1.105 pessetes.

⁵⁷⁶ Finalment, aquesta sortida s'hagué de suspendre per manca d'inscripcions.

⁵⁷⁷ En aquesta excursió s'hagueren de llogar dos autocars i els participants foren rebuts per les autoritats de Puigcerdà i directius dels centres d'iniciativa de Puigcerdà, La Molina i Llívia.

⁵⁷⁸ Una de les activitats més destacades d'aquesta excursió fou la visita a l'Observatori de l'Ebre.

⁵⁷⁹ Allà serien rebuts per l'Alcalde d'Eivissa, el president del Foment del Turisme d'Eivissa i Formentera i el Delegat Insular d'Informació i Turisme.

Una altra novetat que comença a ser evident a partir d'aquests anys és la següent fórmula: organització d'una excursió a un lloc d'interès combinat amb un bon dinar a un restaurant o lloc típic. L'època de l'any serà indiferent i entre els menús escollits cobrarà força de cada vegada més la calçotada.

Per a la tardor de 1970 es programà una altra excursió col·lectiva a l'illa de Buda. Allà es pretenia entrevistar-se amb la gent del Centre d'Iniciativa i Turisme de Tortosa i alguns directius d'Urbanitzacions Riomar per tal de conèixer els canvis turístics experimentats en aquell indret.

La celebració de 1971 com a Any Sant motivà l'organització d'un viatge a Santiago de Compostela seguint la ruta xacobeà. Finalment, el desplaçament es faria amb avió gràcies a l'establiment d'un pont aeri proporcionat per la companyia Turavia. La sortida tendria lloc l'11 de juny d'aquell any.

En ocasions també s'organitzava en excursió per assistir a algun esdeveniment sociocultural, com el pessebre vivent celebrat a Espluga de Francolí, o es feien excursions conjuntes amb l'Skal Club de Tarragona. També es volgué promoure el turisme interior entre els socis fent el sorteig de paperetes de petits viatges⁵⁸⁰.

Alguns congressistes desplaçats a Barcelona o València solien realitzar alguna excursió a Tarragona dins el seu programa però també altres grups d'aquestes ciutats properes feien el mateix. Alguns d'aquests foren l'Skal Club, el Col·legi de Gestors Administratius de València o el Grup Universitari Europa.

L'excusa per organitzar una excursió el mes de juny de 1976 al Terol seria la conferència sobre Tarragona que havia de realitzar el cronista de la ciutat Marcel Riera. Aquesta activitat, que es faria dins el marc de la FECIT, consistiria en un itinerari que faria escala a Falset, Gandesa, el parador nacional d'Alcañiz. Els assistents serien rebuts

⁵⁸⁰ Aquesta iniciativa tendria lloc amb la col·laboració dels directors de les diferents agències de viatges. El primer d'aquests sortejos s'encarregaria a Viatges Melià i es pretenia que fos un viatge durant una setmana a València. Finalment, el guanyador seria el soci Josep Maria Pujol Sevil. El segon d'aquests concursos tendria lloc el 1971 amb el suport de l'agència Wagons Lits Cook i es sortejarà un viatge per a dues persones a les festes de Sant Fermin de Pamplona.

a l'Ajuntament de Terol, s'allotjarien al parador de la ciutat i tornarien al dia següent després d'una excursió per la serra.

La notícia d'una possible excursió-viatge a Dinamarca organitzada per l'Automòbil Club de Tarragona despertà un cert interès entre els socis i simpatitzants. El SIT mantindria contactes amb aquesta entitat per mirar de vehicular la possibilitat que els seus socis poguessin fer-hi part. Les gestions tècniques serien encarregades a Viatges Meliá. L'expedició, que duraria més d'una setmana, tendria lloc el juliol de 1977. A finals de 1979 es començà a treballar en la possibilitat d'organitzar un viatge a Itàlia durant la propera primavera entre els socis i totes aquelles persones interessades.

La fotografia era un fenomen que estava estretament relacionat amb l'excursionisme des de feia molt de temps. Així, eren molts els socis que acostumaven a estampar les seves impressions durant les diferents sortides de l'entitat. Per això i per tal d'animar als assistents es decidí crear un concurs que premiés les millors fotografies de les excursions de 1979.

Un altre exemple que posa de manifest la importància que adquireix el tema fotogràfic és que a partir del mes de maig de 1979 s'acordà fer una memòria il·lustrada de cadascuna de les excursions.

6. EL SIT DE TARRAGONA DURANT EL PERÍODE AUTONÒMIC (1980-2010)

6.1 El retorn cap a un sistema autonòmic. La creació del Patronat Municipal de Turisme (1983) i el Patronat de Turisme de la Diputació (1986)

6.2 El *Butlletí del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona*

6.3 La decadència de la FECIT

6.4 Les darreres iniciatives en infraestructures i transports

6.5 Els materials de promoció: una preocupació que va a menys

6.6 Cultura, Monuments i Arqueologia. La declaració de la UNESCO «Tarragona Patrimoni de la Humanitat» (2000)

6.7 Les Exposicions Artístiques i Culturals

6.8 El Concurs de Mestres Romescaires: una fita de futur

6.9 L'excursionisme: un dels referents de futur de l'associació

6.1 El retorn cap a un sistema autonòmic. La creació del Patronat Municipal de Turisme (1983) i el Patronat de Turisme de la Diputació (1986)

L'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya marcaria un punt d'inflexió. La nova vida política, social, econòmica i fins i tot cultural permeten experimentar una llibertat i crear un nou marc històric en el qual el turisme hi continua jugant un paper fonamental. Ara bé, seran les pròpies institucions catalanes les que recuperaran les competències i els serveis en aquest camp. El SIT, evidentment com altres entitats, s'hagué d'adaptar a n'aquesta nova realitat, uns moments novament de canvi i repte.

La primera junta directiva del Sindicat d'Iniciativa des de l'entrada en vigor de l'Estatut d'Autonomia estigué formada per les següents persones⁵⁸¹:

Junta Directiva –electe– (febrer, 1980)
--

⁵⁸¹ Segons la Junta general de socis del 29 de gener de 1980. Extret del Llibre d'Actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 129 volt.

El fet de mantenir unes bones relacions amb els mitjans de comunicació continuà essent una prioritat en aquesta etapa, en especial els locals. Així, la majoria d'aquests estaven representant amb un vocal dins la junta directiva, com és el cas de Ràdio Tarragona, que a partir de gener de 1980 disposaria de Josep Roca Garcia en substitució d'Antoni Alasá Domingo.

Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	President
Sr. Jaume Costa Sarsaneda	Vicepresident
Sr. Fèlix Donoso Mezquida ⁵⁸²	Secretari
Sr. Joan Torres Martorell ⁵⁸³	Tresorer
Sr. Salvador Grau Calvo	Comptador
Sr. Joan Virgili Basora ⁵⁸⁴	Vocal
Sr. Francesc Anglés Foses	Vocal
Sr. Ramon Martí Llaó	Vocal
Sr. Joan Obiol Sanz	Vocal

Una de les primeres decisions del nou equip va ser sol·licitar subvencions a la Diputació Provincial de Tarragona, l'Ajuntament de Tarragona, la Cambra de la Propietat Urbana i la Delegació de Cultura.

Les ànsies de llibertat democràtica i de participació ciutadana havia propiciat l'aprovació de la Llei d'Associacions el 1977. L'adaptació al nou ordre legal vigent no tingué lloc fins a la junta general extraordinària del 29 de gener de 1981 quan el SIT modificà i adaptà els seus Estatuts. Un mes després, es presentaria la corresponent documentació davant el Govern Civil de Tarragona per a la seva aprovació. El Sindicat quedaria inscrit amb el número 789. L'adaptació al nou marc legal seria una constant amb el pas del temps⁵⁸⁵.

El moviment d'altres i baixes de socis denota una certa inestabilitat durant aquests primers anys d'autonomia. Així, ens trobam com alguns negocis, entitats i persones es donen de baixa a voluntat pròpia però alhora també n'hi haurà de nous. És una constant que es repeteix al llarg de gairebé totes les reunions. El que sí que es pot constatar, com una nova tendència, és la disminució del nombre de reunions de la junta directiva, ja que es passarà d'una sessió mensual a una bimensual en moltes ocasions.

Per poder entendre aquesta nova actitud, cal esmentar una notícia que ben segur marcaria al SIT de Tarragona i que seria exposada pel vocal representant i tinent

⁵⁸² Fèlix Donoso moriria el març de 1986 i seria substituït a la següent junta general per Joan Zaaragoza.

⁵⁸³ El directiu Joan Torres moriria el 1985 i seria substituït per l'exdirectiu Lluís Maria Mezquida.

⁵⁸⁴ Dins la junta general de socis de finals de gener de 1983 seria substituït després de vint-i-quatre anys per Antoni Adserà Martorell, encara que aquest moriria uns mesos després. Adserà seria substituït per Joan Ferré Ribera.

⁵⁸⁵ La gent del Sindicat d'Iniciativa també sol·licitaria la seva inscripció en el Registre d'Entitats de l'Àrea de Relacions Ciutadanes de l'Ajuntament de Tarragona, l'abril de 1991, i s'adequarien a la nova legislació del Registre d'Associacions de la Generalitat de Catalunya, el 2009.

d'alcalde de l'Ajuntament de Tarragona Sebastià Barrufet Rialp, qui dins la junta directiva del 5 de novembre de 1981 explicà el projecte de creació d'un Patronat Municipal de Turisme⁵⁸⁶. Els reunits quedaren a l'expectativa i mostraren el seu desig que el projecte es materialitzés, donat que seria una bona notícia per a la ciutat. Un mes després s'informà que l'Ajuntament havia estat designat per formar part del Consell de Turisme de la Generalitat de Catalunya.

S'ha de tenir en compte que l'equip directiu havia vist amb bons ulls l'obertura de l'Oficina Municipal de Turisme situada al Passeig de les Palmeres el juny de 1980. No de bades la pròpia entitat havia promogut la seva obertura en aquell indret, ja que es trobava vora el Balcó del Mediterrani i era un lloc esplèndid des d'on repartir materials de promoció i informar als visitants.

La creació del Patronat Municipal de Turisme, el 1983, faria que indefugiblement se li retiessin al Sindicat algunes competències turístiques que havia desenvolupat fins llavors, cosa que s'observaria amb una certa normalitat⁵⁸⁷. Ara bé, tot i que l'associació se n'alegrà de la constitució i posada en funcionament d'aquesta institució, el seu president protestà enèrgicament davant la institució municipal quan el SIT no va ser inclòs dins la Comissió Permanent del Patronat.

Tanmateix, l'associació turística continuava endavant i a proposta d'un grup de socis encapçalats per Josep Maria Tarrasa, es plantejà la possibilitat de constituir una «Secció d'Amics del Romesco» en el sí de l'associació durant la reunió del març de 1982.

⁵⁸⁶ Aquesta institució no es constituïria fins a l'11 de febrer de 1983.

⁵⁸⁷ Tanmateix, amb el pas del temps i en alguns moments puntuals, encara se sentiren algunes veus puntuals resignades amb aquesta nova situació. Així, alguns dels seus directius continuaven pensant que els objectius del SIT de Tarragona, entre d'altres coses, havia de ser la promoció turística de la regió. Prova d'això, és l'article de COSTA SANSANEDAS, Jaume (1997): «Sindicat de Turisme», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 13, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 7, que diu «[...] Venim fent turisme d'exterior, que també és bo, però, què fem per atreure turisme d'exterior? Res de res. Fem turisme, nosaltres mateixos, i això també és bo, no cal comentar-ho; però, què fem per Tarragona i en favor de la nostra volguda Ciutat? Tornem a repetir; res de res. [...] Deixem, doncs, que en bona hora, les agències de turisme, facin el seu negoci, si això és en benefici de la nostra Gran Tarraco Imperial. Aquest resum no vol dir que el Sindicat no pugui fer ni faci les seves excursions a fora plaça, però sí, sobretot, creiem que cal potenciar l'Atracció de Forasters; i que ens coneguïn de tot el món molt més a fons dels que ens coneixen que ja li val. Així de clar i català.» .

Després d'un intercanvi d'opinions es decidí acceptar-ho en base a la conformitat dels següents punts⁵⁸⁸:

«1º Integrada en el Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, se constituye la sección denominada «Amics del Romesco» cuyo específico objeto será la defensa, fomento y difusión de los valores gastronómicos de Tarragona.

2º Para el cumplimiento de sus expresados fines; la Sección podrá organizar toda clase de actos relacionados con la gastronomía tarraconense y complementarios de tipo cultural y folklórico.

3º La Sección dispondrá de los recursos económicos que le proporcionen las cuotas especiales que puedan acordarse por la propia Sección, los donativos que recibiere, las subvenciones que puedan serle concedidas y los beneficios que sus actividades puedan proporcionarle.

4º Para pertenecer a la Sección «Amics del Romesco» será condición previa e indispensable ser socio del Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona.

5º Todos los socios presentes y futuros del Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona tendrán derecho a pertenecer a esta Sección, previa solicitud de inscripción de la misma, quedando sujetos al pago de las sobrecuotas que puedan acordarse por la propia Sección y a la observancia de estas normas.

6º Los socios de la Sección tendrán el derecho de asistencia, en las condiciones que para cada caso se determinen, a todos los actos que organice la misma, pudiendo, además, disfrutar se cuantos beneficios se consigan en orden a sus fines.

7º La Sección estará regida por una Comisión formada entre sus propios componentes, dentro de la cual habrá un Delegado⁵⁸⁹ interventor nombrado por la Junta Directiva de este Sindicato de entre sus miembros. El Presidente de esta Comisión será el del Sindicato de Iniciativa.

8º Todos los presupuestos y cuentas serán intervenidos por la Junta Directiva del Sindicato, la cual en su día rendirá cuentas a la Asamblea General.

9º El Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona se reserva la facultad de disolver la sección de Amics del Romesco en caso de considerar que las actividades de la misma no se adaptan a la presente normativa o puedan lesionar los intereses generales de la Entidad.

10º La duración de la sección es ilimitada, y en caso de disolución se integrarán los fondos y bienes que puedan existir en el Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, cuya Junta Directiva determinará la forma de efectuar las referidas operaciones.»

Un mes després ja quedà perfectament constituïda aquesta secció. Les dues primeres iniciatives que duria a terme seria l'organització d'una Diada del Romesco, el 20 de juny de 1982, i un homenatge pòstum al desaparegut Antoni Alasá per haver contribuït durant bona part de la seva vida a difondre aquest plat típic. A més a més, i durant les festes patronals de Santa Tecla de 1983, ja organitzaria el I Concurs de Mestres d'Allioli a la plaça Santiago Rusiñol.

⁵⁸⁸ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 145 volt-146.

⁵⁸⁹ Aquest càrrec recaurà en la persona del secretari Fèlix Donoso.

L'èxit aconseguit per la Secció d'Amics del Romesco en aquestes primeres activitats motivaria encara més als seus membres. Tant fou així que el 12 de novembre de 1983 ja organitzaria les «Primeres Jornades Gastronòmiques Tarragonines», en les quals tendria lloc una taula rodona que comptaria amb la participació de publicistes, cuiners i especialistes o un sopar gastronòmic al Restaurant del Club Nàutic.

La visita a la ciutat del president de la Generalitat de Catalunya, el senyor Jordi Pujol, a començaments de 1984, despertà un interès dins la junta directiva. De fet, una representació assistí a la recepció que se li havia organitzat i el propi Pujol els animà a continuar treballant en aquella línia i signà en el Llibre d'Or del Sindicat.

Les celebracions del 75è aniversari del SIT de Tarragona (1910-1985) es començaren a gestionar gairebé un any abans. D'entre els actes programats figurava la reedició⁵⁹⁰ de l'obra *Tarraco quanta fuit*, editada el 1936 en ocasió de les noces d'argent; l'edició d'un cartell commemoratiu amb l'escut de l'entitat; el disseny i estampació d'un mata-segells amb el lema «Tarragona-Balcó de la Mediterrània. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona 75è aniversari»; l'organització a Tarragona de l'assemblea⁵⁹¹ anual de la FECIT o l'organització d'un acte commemoratiu⁵⁹².

A partir de començaments de 1984 el Sindicat d'Iniciativa hagué de començar a cercar un nou local social. Fins llavors compartia dependències a la Rambla Nova número 46 amb l'Oficina de Turisme de la Generalitat però aquesta havia anunciat el desig d'anar-se'n en solitari a un local del carrer Fortuny número 4. Això plantejava un nou

⁵⁹⁰ La Casa Sugrañés es tornaria a encarregar de pressupostar i editar aquesta obra, com ja havia fet el 1936. Així, es faria una tirada de 500 exemplars amb un cost de 646.415 pessetes, a la qual s'hi afegiria una tirada de cent exemplars més. Per tal de poder fer front a les despeses d'aquesta reedició s'obriria una subscripció entre els socis i persones interessades i es farien negociacions amb diferents institucions i entitats perquè adquirissin un determinat nombre d'exemplars. També es regalà un exemplar a cada autoritat.

⁵⁹¹ Malauradament no s'aconseguiria ja que el 1985 tendria lloc a la ciutat de Plasència del 6 a l'11 d'octubre d'aquell any.

⁵⁹² Aquest acte commemoratiu de les noces de platí i fundació del Sindicat tendria lloc l'1 de desembre de 1985, i es faria una missa a la catedral, un dinar a l'hotel Imperial Tarraco, un discurs del president Josep M. Villasevil i l'expresident Gonçal de la Peña seria la persona encarregada de pronunciar una conferència com a cloenda finals als actes al saló de sessions de l'Ajuntament.

problema⁵⁹³ econòmic al qual calia fer front ja que el propietari del local reclamava la seva devolució.

Davant aquelles circumstàncies d'urgència al Sindicat no li quedà un altre remei que llogar un local⁵⁹⁴ a la Rambla Vella número 11 bis, 1r, propietat d'Antoni Ramon Milà amb un preu de 9.000 pessetes mensuals i efectuar el trasllat el més aviat possible. Les limitades dimensions d'aquest espai faria que a partir de llavors s'haguessin de convocar les assemblees generals de socis a altres indrets, com és ara la sala d'actes de la Mútua d'Accidents de Tarragona, al saló de plens de l'Ajuntament o a les Voltes del Pallol.

Per si això fos poc, en aquelles mateixes dates també es rebé un escrit del Tribunal Suprem que declarava ruïnós l'immoble situat en el número 50 de la Rambla Nova, edifici on es trobava la sala d'exposicions de l'associació. El desallotjament era més que inevitable. A més a més, finalitzarien les exposicions artístiques que des de feia molts d'anys s'hi venien organitzant.

La sessió de la junta directiva del 18 de gener de 1985 va ser una reunió ben igual que la resta excepte amb un fet, i és que seria la primera vegada, després de la Guerra Civil, que es redactaria l'acta de la reunió en llengua catalana⁵⁹⁵. Era una passa més cap a la normalitat preexistent i un signe d'identitat de la seva gent.

L'entrada dins la junta directiva del SIT de Rafel Tatay Duran⁵⁹⁶ com a vocal representant de l'Ajuntament de Tarragona esdevindria un intent per atracar postures entre ambdues parts. De fet, de seguida que el senyor Tatay va fer presència dins la seva primera junta directiva, el 17 d'agost de 1987, ja va donar tot tipus d'explicacions de l'actual política municipal en matèria d'indústria, comerç i turisme, i de la necessitat de comptar amb el suport del Sindicat d'Iniciativa. A més a més, pocs mesos després, el

⁵⁹³ Per tal de cercar solucions es mantindrien converses i gestions amb el Director General de Turisme de la Generalitat i amb el President del Patronat Municipal de Turisme.

⁵⁹⁴ aquestes dependències serien compartides amb el sindicat obrer USO.

⁵⁹⁵ Els seus Estatuts no serien traduïts pel Centre de Normalització Lingüística de Tarragona fins a començaments del 2002. Cal tenir present que no era un document de treball habitual.

⁵⁹⁶ El mes de setembre de 1989 seria substituït per Pere Gibert i Porta.

president Josep Maria Villasevil seria nomenat membre de l'Assemblea Consultiva del Patronat Municipal de Turisme⁵⁹⁷.

El nou vent favorable entre ambdues parts propiciarà que a partir de finals dels anys vuitanta ens trobam com des de l'associació turística tarragonina se sol·licitin subvencions anuals al Patronat Municipal de Turisme⁵⁹⁸. L'objectiu era que aquesta institució patrocines la major part de les activitats desenvolupades pel Sindicat.

En aquest nou context, també s'ha d'esmentar que a partir d'un acord plenari aprovat el 31 de juliol de 1986 naixeria el Patronat de Turisme de la Diputació Provincial de Tarragona. Un organisme autònom encarregat de coordinar la iniciativa pública i privada i desenvolupar tasques de promoció turística.

La junta general de socis del 30 de gener de 1988 modificà sensiblement els representants de l'equip directiu. De fet, la nova junta⁵⁹⁹ quedà establerta de la següent manera⁶⁰⁰:

Junta Directiva –electe– (febrer, 1988)	
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	President
Sr. Joan Zaragoza Albi	Vicepresident
Sr. Salvador Grau Calvo	Secretari
Sr. Joan Ferré Ribera	Tresorer
Sr. Francesc Dols Cabré	Comptador
Sr. Ramon Martí Llaó	Vocal d'exposicions
Sr. Jaume Costa Sarsaneda	Vocal
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené	Vocal
Sr. Joan Obiol Sanz	Vocal

La junta general del 29 de gener de 1991 establiria un petit canvi i és que es crearia un vocal de publicacions, que recauria en la persona de Lluís Maria Mezquida. A més es donaria entrada com a vocal al senyor Bernabé Bernabé Solé i sortida al secretari Salvador Grau. La secretaria passaria a estar ocupada per Francesc Dols. Valgui assenyalar també que aquell mateix any moriria el seu tresorer Joan Ferré Ribera. És

⁵⁹⁷ Cal assenyalar que els directius Joan Ferré i Lluís Maria Mezquida ja hi feien part.

⁵⁹⁸ Es fa necessari tenir en compte que durant els primers anys, el Patronat Municipal de Turisme, només tendria obertes les dues oficines d'informació durant els mesos d'estiu i Setmana Santa. No seria fins al 1988 quan ja obririen tot l'any.

⁵⁹⁹ Cal tenir en compte que el senyor Cristòfol López Vens continuava actuant de vicesecretari.

⁶⁰⁰ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 179 volt.

interessant que aquest grup de persones, en una entrevista realitzada per a la secció «Entidades Ciudadanas» del *Diari de Tarragona* d'aquell any es definien de la següent forma⁶⁰¹:

«Francesc Dolç, define atinadament a quienes integran el SIT, «somos apolíticos y nos hemos hecho socios porque queremos a Tarragona, hacemos el trabajo desinteresado de dar a conocer la ciudad. Nuestro escudo es una reproducción de una moneda romana acuñada en Tarragona, encima se ven dos golondrinas, sinónimo de la emigración, y debajo la bandera de la ciudad.»[...]»

Les corresponents votacions de l'assemblea general de socis de finals de gener de 1992 establiren les següents persones per a integrar la l'equip directiu, i que ratificaren el seu nomenament un mes després⁶⁰²:

Junta Directiva –electe– (febrer, 1992)	
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	President
Sr. Joan Zaragoza Albi	Vicepresident
Sr. Francesc Dols Cabré	Secretari
Sr. F. Xavier Ricomà Vendrell ⁶⁰³	Tresorer
Sr. Joan Obiol Sanz	Comptador
Sr. Ramon Martí Llaó	Vocal d'exposicions
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené	Vocal de publicacions
Sr. Jaume Costa Sarsaneda	Vocal
Sr. Bernabé Bernabé Solé	Vocal

Un any després, cal considerar l'ingrés com a vocal del prevere Dídac Bertran Vallvé, qui passà a encarregar-se del tema de les publicacions, i la sortida de Jaume Costa Sarsaneda.

El nomenament de la senyora Montserrat Güell Anglès com a vocal representant de l'Ajuntament de Tarragona dins la junta directiva, l'estiu de 1995, seria la primera vegada que una dona ocupés un càrrec dins l'associació. Això no vol dir que reglamentàriament no n'hi pogués haver des de feia temps, de fet hi havia moltes dones sòcies, però no havia estat el costum.

⁶⁰¹ PUJOL, Enric (1991): «Sindicat d'Iniciativa i Turismo. La atracció de forasteros», DIARI DE TARRAGONA (13/10/1991), pàg. 10.

⁶⁰² Llibre d'Actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 197 volt.

⁶⁰³ El tresorer F. Xavier Ricomà moriria el 1996 i seria substituït de manera provisional pel soci Antoni Brey Blanch fins a la propera assemblea general.

A partir de la tardor de 1996 els membres de l'equip directiu hagueren de començar a cercar novament un nou local social, ja que l'actual propietari del primer pis del número 11 bis de la Rambla Vella en volia recuperar el seu legítim ús. Primer s'intentà que l'Ajuntament en proveís un però finalment n'hagueren de llogar un pel seu compte situat al primer pis de la Rambla Vella, número 21. Abans d'abandonar els locals es reuniren els membres de la junta per fer unes fotografies de record. Cal assenyalar que a partir de llavors abonarien un lloguer mensual de 25.000 pessetes.

Les noves dependències foren inaugurades de manera oficial el 3 de desembre de 1997, aprofitant la celebració de la festivitat del patró de Sant Francesc Xavier i amb l'assistència d'un gran nombre de socis i autoritats. En aquell acte també fou lliurada la Medalla del Sindicat a la vídua del vicesecretari Cristòfol López.

L'assemblea general de socis del mes de gener de 1997 donà entrada dins l'equip directiu, en la condició de president, al conegut advocat Albert Vallvé Navarro. Cal tenir en compte que era necessari un canvi dins la presidència del Sindicat ja que els fins llavors president Josep Maria Villasevil feia més d'un any que no assistia a les reunions per raons de salut. Després de fer les corresponents votacions, el nou equip quedà establert de la següent manera⁶⁰⁴:

Junta Directiva –electe– (febrer, 1997)	
Sr. Albert Vallvé Navarro	President
Sr. Ramon Martí Llaó	Vicepresident
Sr. Francesc Dols Cabré	Secretari
Sr. Antoni Brey Blanch	Tresorer
Sr. Joan Obiol Sanz	Comptador
Sr. Joan Zaragoza Albi	Vocal assessor
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené i Sr. Dídac Bertran Vallvé	Vocals de publicacions
Sr. Bernabé Bernabé Solé	Vocal d'exposicions

La mort inesperada del vicesecretari Cristòfol López Vens, persona encarregada de les tasques administratives i burocràtiques del Sindicat des de feia anys, faria que el juliol de 1997 es contractessin els serveis de Josep Grau Brunet perquè tingués cura dels mateixos afers.

⁶⁰⁴ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1992-2010), pàg. 21 volt.

A la propera junta general de socis⁶⁰⁵, que tingué lloc a finals de gener de 1998, s'escollí a Montserrat Tomasa Torrallardona com a nou membre electe de la junta directiva, convertint-se així en la primera dona amb aquest càrrec. Tomasa fou designada vocal de l'àrea de patrimoni.

Un any després del seu nomenament, el febrer de 1998, el president Albert Vallvé Navarro posaria a disposició de la junta directiva el seu càrrec ja que havia estat escollit candidat a les eleccions municipals del mes de juny pel partit polític Unió Democràtica de Catalunya. Tots els assistents, i per unanimitat, acordaren que seguís de president, entre d'altres coses, perquè no era incomtable amb la seva nova activitat política. De fet, en el número 17 del Butlletí de 1999 el propi Vallvé signà la seva salutació habitual de president com a Tinent d'Alcalde i Portaveu del Grup Municipal de CIU.

En aquest context de fer balanç històric i present, i plantejar reptes de futur de cara al segle XXI el Patronat Municipal de Turisme volgué reconèixer la tasca realitzada pel SIT de Tarragona al llarg de tots els seus anys d'història. Per això, durant la tradicional V Nit del Turisme de Tarragona del 8 de juliol del 2000 li va fer entrega d'un diploma com a mostra d'agraïment i reconeixement.

Un altre fet que demostra el reconeixement⁶⁰⁶ i la vàlua que es tenia del Sindicat d'Iniciativa es plasmà durant la tardor del 2000, quan es volgué incloure a l'associació dins els òrgans d'administració de la nova Oficina de Congressos de Tarragona (Tarragona Convention Bureau). Un detall que fou molt agraït al Patronat Municipal de Turisme i al seu president-delegat Emili Mateu Morelló, entre d'altres coses, perquè el SIT ja feia uns anys que estava bastant allunyat de la dinàmica turística tarragonina i havia adquirit un caire més sociocultural.

⁶⁰⁵ En aquella convocatòria general de 1998 cessaren amb els seus càrrecs Dídac Bertran i l'arquitecte Joan Zaragoza.

⁶⁰⁶ Un altre fet que demostrarà el reconeixement a la feina feta es produirà el 30 de març de 2003 quan el SIT rebé la Medalla d'Argent de la Ciutat en ocasió del seu 90è aniversari.

Precisament, en aquest context de canvi i repte tendria lloc a Tarragona el Congrés de Turisme de Catalunya⁶⁰⁷ entre els dies 20 i 21 de febrer de 2001. Un punt d'encontre entre els professionals, els polítics, els empresaris i els estudiosos per tal de fer balanç i projectar uns criteris turístics de futur. El Palau de Congressos de Tarragona es quedà petit davant els més de set-cents congressistes inscrits i la participació de més d'un centenar d'experts⁶⁰⁸.

La baixa dels directius Joan Obiol i Lluís Maria Mezquida modificà sensiblement la composició de la junta directiva del SIT, el gener de 2003. Un any després ingressaria en qualitat de Vocal de Propaganda, el directiu Josep Queralt Josa. Finalment i després de les corresponents votacions el nou equip quedà establert de la següent forma⁶⁰⁹: Sr. Albert Vallvé Navarro (president), Sr. Ramon Martí Llaó, (vicepresident), Sr. Francesc Dols Cabré⁶¹⁰ (secretari), Sr. Josep Grau Brunet (vicesecretari), Sr. Antoni Brey Blanch⁶¹¹ (tresorer), Sr. Maurici Montané Solé (comptador), Sra. Montserrat Tomasa Torrallardona (vocal de propaganda), Sr. Bernabé Bernabé Solé (vocal de publicacions) i Sra. Carme Vilar Rosanes (vocal de patrimoni).

D'ençà de l'autonomia, i com ja s'ha començat a apuntar, el Sindicat d'Iniciativa començaria a perdre la seva vocació plenament turística. Les institucions, la iniciativa privada i l'opinió pública en general agafaren lògicament el relleu. L'entitat, com és sabut, es refugiaria en les activitats socioculturals entre els seus socis. Malgrat tot, a dia d'avui el SIT de Tarragona no ha perdut del tot el seu esperit inicial. Així, són abundants les mostres que ens ho corroboren. Els diversos articles i escrits en el Butlletí per ventura en són un dels millors exemples. A continuació volem reproduir un fragment del seu president⁶¹²:

«Els nostres fundadors van veure amb premonició envejable, que el turisme, la «atracción de forasteros», podia ser profitosa per la nostra Ciutat i, podia aportar als

⁶⁰⁷ Una iniciativa de les cambres de comerç catalanes i la Conselleria d'Indústria, Comerç i Turisme de la Generalitat de Catalunya.

⁶⁰⁸ Cal assenyalar que hi havia programades quinze taules rodones i 107 intervencions.

⁶⁰⁹ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1992-2010), pàg. 61 volt.

⁶¹⁰ El secretari Francesc Dols moriria uns mesos després, el 26 d'octubre i les seves funcions serien assumides pel vicesecretari Josep Grau Brunet.

⁶¹¹ El senyor Brey seria substituït per Andreu Dexeus Mallol a la junta general del 16 de febrer de 2007.

⁶¹² VALLVÉ, Albert (2008): «L'estiu, el turisme i la crisi econòmica», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 34, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 2.

seus ciutadans, a més de recreació cultural, bons ingressos derivats de la visita de gent forània, interessada en conèixer la nostra monumental ciutat, gaudir d'un bon clima i d'una gastronomia certament remarcable.

Durant molts d'anys, ens hem preocupat per donar a conèixer la nostra riquesa, des de l'arqueologia, a la cultural amb festes religioses i profanes.

La nostra entitat ha estat l'editora dels millors llibres de divulgació tarragonina, des de les guies als buscadíssims llibres de Poblet, Santes Creus i també de Tarragona. Manuel de Montoliu i Togores, es va refugiar en el nostre Sindicat per publicar les seves obres més importants.

Llegim, ara, als nostres diaris, que la crisi està impactant greument la nostra economia. La construcció, que s'havia convertit en un fenomen de creixement esfereïdor, ha tocat sostre i tothom té el melic arronsat.

L'únic sector que aguanta i continua donant senyals de salut econòmica, donant alegries als calaixos dels nostres comerciants, és el turisme, el nostre cobejat i reclamat turisme. Cada vegada més competitiu i de qualitat. Amb més equipaments atractius pels nostres germans europeus, que prefereixen al cant del la sirena del Carib o a les insegures platges del mar de la Xina, un lloc tranquil, segur, amb serveis i garanties, com la nostra Costa Daurada.

Tenim de continuar fidels al nostre lema fundacional, reclamant un turisme de qualitat, que no busqui únicament el sol, la sorra i la sangria sinó que diversifiqui l'oferta i ofereixi les nostres meravelles de l'interior, des de la Ruta del Císter als Parcs naturals del Montserrat o dels Ports de Besseit i el Caro. [...]»

Finalment, després de cent anys d'existència i d'haver format part de la junta directiva un gran nombre de persones, s'ha de dir que actualment l'associació turística tarragonina està integrada pels següents membres:

Junta Directiva –electe– (gener, 2010)	
Sr. Albert Vallvé Navarro	President
Sr. Ramon Martí Llaó	Vicepresident
Sr. Josep Grau Brunet	Secretari
Sra. Montserrat Tomasa Torrallardona	Vicesecretari
Sr. Maurici Montané Solé	Tresorer
Sr. Andreu Dexeus Mallol	Comptador
Sr. Josep Queralt Josa	Vocal de Propaganda
Sr. Bernabé Bernabé Solé	Vocal de Publicacions
Sra. Carme Vilar Rosanes	Vocal de Patrimoni

Aquestes anteriors persones, juntament amb tots els socis i simpatitzants, veuen el 2010 un somni fet realitat. El Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona compleix el seu primer segle d'existència. Una ocasió que mereix celebrar-ho. És per això que ara els esforços se centren en organitzar uns actes del centenari que serveixin per recordar la història i la feina feta de moltes persones que han treballat en pro del turisme i de Tarragona.

6.2 El Butlletí del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona

Els directius Ramon Martí i Bernabé Bernabé proposaren editar un Butlletí informatiu per als socis a finals de 1991. La idea no era nova i de fet el projecte ja s'havia pensat en anys anteriors però sense que aquesta tingués una continuïtat.

L'empenta i el desig d'aquestes i altres persones faria possible que el primer número fos editat i distribuït abans de les festes de Nadal d'aquell any. De seguida, no mancaren felicitacions per haver-se desenvolupat la iniciativa i a dia d'avui encara és una realitat i un referent.

Des d'un principi es decidí que la seva periodicitat seria semestral, la seva extensió no superaria la trentena de pàgines i tindria una tirada de mil exemplars. A més a més, la llengua utilitzada seria per regla general la catalana. De cara al segon⁶¹³ número ja s'intensificarien les gestions per aconseguir un major nombre de col·laboradors que inserissin anuncis de publicitat, element indispensable per poder fer front a les despeses d'impressió.

La publicació, a més de ser un mitjà de comunicació entre els propis socis⁶¹⁴ en qüestions referents a la pròpia entitat, també esdevindrà una revista oberta en la qual es podien tractar temes socials, culturals, històrics, arqueològics i d'interès general per a Tarragona. Ja en el primer número, el mateix president del SIT, Josep Maria Villasevil, deia el següent⁶¹⁵:

«[...] hem cregut adient endegar la publicació d'aquest Butlletí, adreçat al soci i també a tota la ciutat, per tal de donar a conèixer, d'una manera més clara i extensa les nostres activitats (actes culturals, exposicions, publicacions, viatges, concursos com el de Mestres Romescaires, etc.), i tot el que atresora Tarragona, ciutat famosa i carregada d'història, al mateix temps que dinàmica i oberta vers el futur. No em resta més que demanar la col·laboració no solament dels socis, sinó de tots aquells que s'estimen Tarragona. El Butlletí és obert a tothom, ja que Tarragona és cosa de tots... i encara resta molta cosa a fer! [...]»

⁶¹³ El segon d'aquests Butlletins apareixeria el juliol de 1992.

⁶¹⁴ En aquells moments el Sindicat d'iniciativa tenia 613 socis numeraris i 78 de protectors.

⁶¹⁵ BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA. (1991): Any 1, núm. 1, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona., pàg. 4.

Un aspecte que no es pot deixar de banda quan s'analitza aquesta publicació és que des del seu segon número ja es publicaran anualment totes les memòries d'activitats del Sindicat. Una crònica detallada dels fets que dóna fe dels aspectes realitzats i alhora ens ajuda a reconstruir les dues darreres dècades d'història d'aquesta entitat.

La temàtica relacionada amb el patrimoni monumental i arqueològic sol ser la tònica predominant del Butlletí número rere número. Els articles referents a notícies històriques puntuals de Tarragona o l'estat en què es troben alguns monumentals en són alguns exemples. Així, de mica en mica s'utilitzarà per denunciar i reivindicar la defensa dels béns arqueològics i els elements més importants del patrimoni tarragoní.

Tampoc podem deixar de banda la qualitat del seu disseny interior i exterior. De fet, són les cobertes de la publicació un dels aspectes que més sorprèn. La part artística li proporciona un vessant agradable a la publicació. En ocasions és aquesta part gràfica la que ens proporciona materials o publicacions antigues de l'associació. Per posar un exemple, podem parlar de la portada del Butlletí número 10 en la qual es reproduïx el cartell de l'Exposició de Turisme de Tarragona de 1936. Una peça d'allò més interessant i important dins la història de l'entitat.

6.3 La decadència de la FECIT

En aquests anys el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona⁶¹⁶ continuà assistint i participant a les corresponents assemblees anuals de la FECIT amb excepció a la de 1997. De fet, a partir d'una proposta del Sindicat d'Iniciativa s'aconseguí que l'Ajuntament de Tarragona contribuís econòmicament amb una subvenció a la Federació Espanyola de Centres d'Iniciativa i Turisme a partir del gener de 1980. La decisió de la Corporació Municipal fou una mesura molt aplaudida pels membres de l'entitat. A continuació proporcionem un quadre que detalla les assemblees anuals d'aquests anys:

Assemblea	Any	Lloc
-----------	-----	------

⁶¹⁶ Cal recordar que l'expresident del SIT Gonçal de la Peña continuava exercint amb el càrrec de president de la FECIT. De fet, seria reelegit en el seu càrrec a l'assemblea val·lisoletana.

XLV	1980	Medina de Rio Seco i Valladolid
XLVI	1981	Tenerife-Puerto de la Cruz
XLVII	1982	Creuer per la Mediterrània en ocasió del seu 50è aniversari
XLVIII	1983	Andorra
XLIX	1984	Eivissa
L	1985	Plasència
LI	1986	Sant Sebastià
LII	1987	Sitges
LIII	1988	Burgos ⁶¹⁷
LIV	1989	Formentera ⁶¹⁸
LV	1990	Jaca
LVI	1991	Tenerife-Sud ⁶¹⁹
LVII	1992	Mèrida
LVIII	1993	Salamanca ⁶²⁰
LIX	1994	Gran Canària. Las Palmas
LX	1995	Cuba
LXI	1996	Torremolinos ⁶²¹
LXII	1997	Santiago de Compostel·la ⁶²²
LXIII	1998	Badajoz
LXIV	1999	Palència
LXV	2000	Torremolinos

Elaboració pròpia a partir de la consulta de diferent documentació

L'assemblea federativa organitzada a Tenerife el 1981 seria una de les més concorregudes, ja que foren moltes les persones que des de Tarragona s'hi desplaçaren. En concret quaranta-dos socis a més dels corresponents directius. En aquelles reunions canàries el secretari del Sindicat, Fèlix Donoso, seria nomenat censor de comptes de la FECIT.

La celebració del cinquantenari de la Federació (1932-1982) havia de ser especial i diferent a la resta. Amb aquest propòsit i amb temps més que suficient s'estudià de poder celebrar l'assemblea d'aquell any fent un creuer. La idea va despertar un gran interès de seguida i fins i tot se suggerí la possibilitat que es fes escala a poblacions del

⁶¹⁷ En aquella convocatòria, que tingué lloc del 16 al 21 d'octubre, hi assistiren vint-i-sis socis i el directiu Lluís Maria Mezquida presentà una comunicació sobre la reglamentació dels autocars.

⁶¹⁸ L'assemblea de Formentera tendria lloc del 15 al 21 d'octubre de 1989 i el vocal Lluís Maria Mezquida presentaria la ponència «Contaminació acústica».

⁶¹⁹ L'assemblea de Tenerife tingué lloc del 9 al 16 de juny de 1991 i no durant la tardor que era quan es venia celebrant. La representació del SIT anà a càrrec del soci Josep Rovira.

⁶²⁰ L'assemblea salamantina tindria lloc del 26 de setembre al 3 d'octubre de 1993 i allà hi assistiren vint-i-tres tarragonins, entre socis i directius.

⁶²¹ En un principi s'havia de celebrar a Marbella, però finalment se suspengué i s'optà per aquesta altra ciutat. L'assemblea de Torremolinos tingué lloc del 3 al 10 de novembre de 1996.

⁶²² El SIT de Tarragona no hi estigué representat per manca d'informació.

sud de França i de la costa italiana. A més a més, aquell mateix any la federació estrenaria locals a Madrid i organitzaria un viatge col·lectiu a la República Dominicana.

La convocatòria eivissenca de 1984 també seria molt concorreguda ja que el SIT de Tarragona registrà una assistència entre socis i directius de cinquanta-quatre persones. Crida l'atenció la comunicació presentada pel vicepresident Jaume Costa sobre «El restabliment de les comunicacions marítimes i aèries entre Tarragona i les Balears». A banda d'això, el tarragoní Gonçal de la Peña deixaria el càrrec de president de la Federació i seria nomenat President d'Honor, en canvi, el president del Sindicat Josep Maria Villasevil entraria a formar part de la junta directiva federativa⁶²³.

La designació de Sitges per a l'organització de l'assemblea anual de la FECIT de 1987 entusiasmà als membres de la junta directiva. Tant fou així que de seguida es pensaren possibles col·laboracions. Els actes tingueren lloc del 18 al 24 d'octubre d'aquell any i foren molts els socis i els simpatitzants que es desplaçaren amb aquell pretext. Valgui dir que lamentablement després de múltiples gestions, l'organització, dirigida bàsicament pel Foment del Turisme de Sitges, suprimí l'excursió prevista a Tarragona.

De mica en mica, les assemblees de la FECIT perderen el sentit i la importància d'anys anteriors. És veritat que alguns dels diferents centres d'iniciativa i turisme espanyols es continuaven reunint i presentant treballs relacionats amb la indústria turística però el seu impacte real era pràcticament inexistent.

En aquests darrers anys el SIT de Tarragona hi continuà assistint i estant representat per alguns dels seus membres, però el desinterès de cada vegada més era més evident. Fins al punt que a l'assemblea de Las Palmas de 1994 el SIT ja no hi envià cap directiu i estigué representat per la seva sòcia Maria Altirriba Àvila.

L'assemblea federativa de 1995 tingué lloc del 3 al 9 d'octubre a l'illa de Cuba. És veritat que una data tan assenyalada com la celebració de la seixanta assemblea de la FECIT mereixia un acte especial, però la llunyania del destí escollit desvirtuava

⁶²³ En aquella assemblea Marià Llobet seria nomenat nou president de la FECIT.

completament el sentit d'aquestes reunions. La representació del Sindicat anà a càrrec del soci Josep Rovira Boronat, qui hi acudí amb companyia de deu socis més.

El fet de no haver rebut a temps la informació i documentació de l'assemblea de la FECIT de 1997 faria que el Sindicat no hi estigués representat a Santiago de Compostel·la. Malgrat tot, s'envià un escrit sol·licitant seguir rebent les convocatòries i donant mostres d'interès per les mateixes. La contesta, que es rebé el febrer de 1998, fou un tant ambigua, cosa que faria començar a replantejar la continuïtat del Sindicat en aquest organisme. A pesar de tot, el SIT encara assistiria a l'assemblea de Badajoz, celebrada entre els dies 6 i 12 de setembre de 1998, a la de Palència de 1999 i a la de Torremolinos del 2000, entre el 27 de novembre i l'1 de desembre.

Finalment, la manca d'enteniment amb una FECIT en procés de decadència⁶²⁴ faria que la junta directiva, dins la seva reunió⁶²⁵ del 10 de gener de 2001, acordés deslligar-se definitivament de la Federació Espanyola de Centres d'Iniciativa i Turisme. S'ha d'assenyalar que moltes entitats abans ja ho havien fet. En aquest moment és quan es plantejarà recuperar un vell projecte de tornar a crear una unió de centres d'iniciativa i turisme de Catalunya. De fet, s'enviaren cartes i es convocà una reunió a Tarragona, però el projecte no s'arribaria a concretar.

6.4 Les darreres iniciatives en infraestructures i transports

L'arribada de l'autonomia i la posada en marxa de les respectives institucions catalanes, desvincularà al SIT de l'assumpte de les infraestructures i els transports. Tot i així, i en determinats casos puntuals, encara continuà reivindicant i promovent millores en aquest terreny.

Una d'aquestes fou el canvi de nom de l'Aeroport de Reus, que continuà esdevenint una prioritat a començaments dels anys vuitanta. Es creia que amb la seva denominació actual no reflectia ni el nom de Tarragona ni el de la comarca. Per això, es va fer una consulta a la Direcció General d'Aeroports en el sentit de saber si hi havia alguna

⁶²⁴ Darrerament, bona part de l'interès i activitats d'aquestes jornades se centraven a fer dinars i sopars, es coneixia la ciutat, tenien lloc excursions, es visitaven els museus... i el tema estrictament assembleari s'havia convertit en un aspecte d'allò més secundari.

⁶²⁵ Llibre d'Actes del Consell Directiu (1992-2010), pàg. 53.

disposició oficial per aquells aeroports que estiguessin en un terme municipal diferent al de la capital. La idea era mirar la possibilitat d'obligar a un possible canvi de nom. Finalment i després de rebre una notícia negativa d'aquesta institució s'acordà deixar el tema pendent d'investigacions.

Tanmateix, l'assumpte del nom de l'aeroport de Reus continuà persistint amb el pas del temps. Així, entre d'altres exemples, ens trobam al directiu Jaume Costa Sarsanedas que publicà un article en el Butlletí de 1999, en el qual afirmava⁶²⁶:

«[...] Avui l'aeroport funciona com a particular i intuïm que com a tal, serà deficitari, i un fracàs, per molts d'anys, com s'ha demostrat i es ve demostrant, per culpa d'un nom que no li correspon. És desconegut arreu del món, que no pas TARRAGONA. Amb la seva ignorància, no permeten que consti, l'únic nom que és ambaixada de la Província tota, a l'estranger. «Aeroport de Tarragona». Actualment veiem com Reus perjudica molt i considerablement tot l'àmbit provincial, negant-li tots els seus drets; no hi té dret Valls, ni El Vendrell, ni Tortosa, ni Gandesa, ni Falset, ni Salou, ni cap poble ni comarca de la província: fins i tot, si m'apureu, Port Aventura. Si el nostre Camp d'Aviació és deficitari, i ens consta, és culpa del desconeixement a l'estranger sobre la seva existència a Tarragona, altrament no fóra pas tan escàs, i solament un egoisme radical i ignorant, en té la culpa. Prenguin nota les autoritats provincials. [...]»

El manteniment del servei aeri entre Reus i Madrid seria una campanya promoguda per la Cambra de Comerç de Tarragona a finals de 1982. Lògicament, el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona secundaria la proposta doncs s'entenia que la mesura no només beneficiaria a la ciutat sino a la província.

Les infraestructures viàries i la seva correcta senyalització continuà essent un dels aspectes en què seguia vetllant l'associació. Així, va ser habitual que el Sindicat elevés instàncies a l'Ajuntament i la Diputació plantejant la conveniència de canviar el sentit d'alguns carrers; demanant que posés determinades senyals de trànsit a llocs ben puntuals o que es milloressin certs punts de les carreteres que connectaven amb Tarragona.

També expressà la seva opinió mitjançant la publicació d'articles d'opinió al seu Butlletí semestral. No podem deixar de banda aquest òrgan d'opinió en temes tant

⁶²⁶ COSTA SARSANEDA, Jaume (1999): «L'Aeroport de Tarragona», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 17, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 26.

importants com el projecte d'aparcament soterrani i l'enllosat de les conques de la Rambla Nova.

6.5 Els materials de promoció: una preocupació que va a menys

En aquest període ens trobam com el SIT de Tarragona de cada vegada més deixarà d'editar materials i publicacions de tipus turístic, doncs s'havien creat unes institucions municipals, comarcals, provincials i autonòmiques que tenien cura d'això. És cert que encara duria endavant algunes iniciatives puntuals però la nova situació política, dins un règim autonòmic amb plenes competències amb aquest tema, influiria que l'associació potenciés altres activitats. Malgrat tot, alguns dels seus membres o col·laboradors continuaren treballant en la confecció i edició d'un material de promoció turística de Tarragona per aquests nous organismes. És la professionalització del sector turístic, un aspecte que començarà a tenir un pes destacat en aquests anys.

Paralel·lament als canvis polítics, també entraren en escena noves empreses i grups editorials que tregueren nous productes al mercat. Per ventura, un dels més singulars que ja aparegué el 1980 fos la *Guía secreta de Tarragona*⁶²⁷ de Josep-Francesc Valls, obra que ofería una imatge diferent, alternativa i moderna de Tarragona.

En algunes ocasions puntuals el Sindicat continuà editant alguns materials turístics ben concrets, sobretot aquells que eren una mica diferents a la resta. Prova d'això és que l'octubre de 1985 encarregaren deu mil exemplars d'uns pamflets publicitaris de Tarragona a l'empresa especialitzada Info-Weka S.A. de Barcelona. L'associació tan sols hi col·laboraria remetent la fotografia i el text.

Un altre material d'allò més novedós que va estudiar editar el Sindicat el juny de 1986 fou una carpeta amb sis reproduccions de gravats de Tarragona que realitzà l'escriptor francès Alexandre de Laborde (1773-1842). Cal tenir en compte que aquest erudit havia publicat tot un conjunt d'obres de gran format pioneres en la literatura de viatges. Aquest projecte artístic seria encarregat a la impremta Sugrañés, la qual presentà un

⁶²⁷ VALLS Josep-Francesc (1980): *Guía secreta de Tarragona*, Ed. Sedmay ediciones, Madrid.

pressupost de 222.500 pessetes més un 12% d'IVA per una tirada de sis-cents exemplars.

Davant la rellevància econòmica del projecte s'acordà obrir una subscripció entre els socis i persones interessades, tal i com ja s'havia fet en alguna ocasió anterior. Els resultats superaren amb escreix les expectatives dipositades i finalment s'encarregà una tirada de set-cents cinquanta exemplars de la carpeta. Els primers exemplars es començaren a repartir entre els socis a inicis del mes d'abril de 1987.

La gran quantitat de persones interessades en aquests tipus de publicacions faria que un any després la mateixa editorial proposés fer una altra carpeta de Laborde amb sis gravats diferents però amb el mateix format, cosa que va ser molt ben vista i acceptada. Finalment, encara es projectaria una tercera carpeta⁶²⁸ el 1990 per acabar d'arrodonir la col·lecció i que es distribuiria amb un preu de mil pessetes cadascuna.

A partir del mes de juny de 1990 es començà a estudiar la possibilitat d'editar un cartell turístic. Un material que feia temps que no es treballava. Per això, es contractarien els serveis d'un fotògraf ja que es volia reproduir una posta de sol de Tarragona. Després de tot s'establirien unes dimensions de 68x39 centímetres, es faria una tirada de cinc mil exemplars amb el títol «Sol de Tarragona» i es repartirien entre els socis i les oficines de turisme interessades.

La temàtica turística havia estat assumida de debò pels mitjans de comunicació des de feia anys, ja que era un assumpte que afectava a bona part de la societat. Així, ja durant els anys vuitanta eren del tot habituals les notícies, els articles, els reportatges i qualssevol dels treballs relacionats amb el tema. Conscients d'aquesta realitat foren habituals els contactes del SIT amb alguns d'aquests mitjans, en especial amb el *Diari de Tarragona*, al qual animà i col·laborà en l'edició d'alguns suplementes especialitzats i inicià una sèrie de subscripcions durant aquests anys.

La reedició del llibre *Tarragona, Símbolo* de l'expresident Manel de Montoliu, obra impresa pel Sindicat el 1951 i aleshores exhaurida, va ser un assumpte que es començà a

⁶²⁸ Aquesta tendria un pressupost de 279.000 pessetes més el 12% d'IVA i es faria una tirada de sis-cents exemplars.

estudiar a partir de la primavera de 1995. Finalment, la mateixa casa F. Sugrañés seria l'encarregada d'imprimir l'edició facsímil amb una tirada de cinc-cents exemplars, cosa que tingué un cost⁶²⁹ de 715.860 pessetes + IVA. El llibre sortí a la venda per als socis amb un preu especial de l'exemplar de 2.500 pessetes.

La col·laboració amb l'obra⁶³⁰ *Petrófilos. Índex d'articles de Lluís M. Mezquida al Diario Espanyol (1945-1983)* que edità el SIT i l'Ajuntament de Tarragona el 2007 va ser un afer important. Els seus autors Francesc Barriach i M. Elena havien recopilat els treballs més importants d'aquest personatge tant lligat a la història de la ciutat i al propi Sindicat.

6.6 Cultura, Monuments i Arqueologia. La declaració de la UNESCO «Tarragona Patrimoni de la Humanitat» (2000)

El pes d'Òmnium Cultural en defensa de la llengua i cultura catalana era de sobre conegut pels membres de l'equip directiu. De fet, en anys anteriors el Sindicat ja s'havia adherit a algunes de les seves reivindicacions. No és d'estranyar que amb l'inici de la democràcia i l'arribada de l'autonomia hi seguís col·laborant en moments puntuals. Prova d'això, és que el juliol de 1981 va voler proposar a Josep Maria Tarrasa Elvira com a «Tarragoní fidel».

El president Josep Maria Villasevil també representaria al Sindicat dins les reunions organitzades pel Col·lectiu d'Entitats Pro-Universitat de Tarragona que es reuní el 22 de novembre de 1990. Els reunits elaboraren uns informes sobre propostes d'ubicació i d'estatuts de la Fundació Universitària de Tarragona. S'ha de recordar que la defensa del tema educatiu no era una cosa nova per a l'entitat i que venia de lluny.

La protecció dels edificis singulars i símbols de la ciutat antiga de Tarragona continuaria essent una premissa de la gent del SIT de Tarragona. No és d'estranyar que a partir de 1992 s'iniciés una lluita per a la protecció del Teatre Tarragona, el qual disposava d'una sèrie de valors arquitectònics i artístics i era un dels pocs indrets on es

⁶²⁹ El Consell Comarcal del Tarragonés hi col·laborà fent una aportació de 80.000 pessetes.

⁶³⁰ BARRIACH, Francesc; VIRGILI, M. Elena (2007): *Petrófilos. Índex d'articles de Lluís M. Mezquida al Diario Espanyol (1945-1983)*, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.

podia oferir aquest tipus d'oferta cultural. L'objectiu seria que l'Ajuntament fes complir la normativa vigent i la propietat de l'immoble no el destruís.

Dins l'esfera de les reivindicacions en la defensa del patrimoni arqueològic i monumental també situam altres accions destacades del Sindicat. Una d'aquestes tingué lloc a finals de 1994 quan demostrà el seu suport més absolut a l'Ajuntament de Tarragona quan aquest es pronuncià en contra del trasllat de les restes romanes trobades als terrenys propietat d'Eroski. És més, suggerí que s'establís una comunicació amb el costat oposat de l'Avinguda Ramon i Cajal perquè fes possible una visita conjunta de les restes amb la Necròpolis Paleocristiana.

A finals de 1995, el Sindicat d'Iniciativa també s'adheriria a una proposta presentada per la Reial Societat Arqueològica Tarraconense a l'Ajuntament de Tarragona en el sentit que s'enderroqués l'illa de cases dels números senars de la baixada a la Baixada de la Peixateria. Això permetria preservar l'entorn del Pretori i del Circ romà.

La col·locació de l'escultura de la lloba capitolina de Roma, propietat del Sindicat, a l'entrada del Museu d'Història de Tarragona va ser una mesura aplaudida per l'associació la primavera de 1994, ja que atrauria els visitants. Davant aquell detall es va encarregar una placa per a la seva base amb la inscripció «Lloba capitolina (còpia de l'original. S. VI-V a. C.). Ofrena del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona».

En el mateix sentit i per tal de donar vistositat a la ciutat monumental de Tarragona s'iniciaren les pertinents gestions per mirar d'aconseguir els motllos de l'escultura «L'Auriga Olímpic» de Pau Gargallo, emplaçada a l'Estadi Olímpic de Barcelona. La idea era fer-ne una en bronze per poder-la col·locar a la rodona d'entrada de la ciutat provinent de la Via Augusta i recordar la fita de l'auriga Eutyches. Malauradament i després de tots els esforços⁶³¹ la iniciativa perduraria amb el pas del temps.

El projecte de l'Ajuntament perquè Tarragona fos declarada Patrimoni de la Humanitat⁶³² sempre fou una mesura aplaudida des de les files del SIT. S'ha de tenir

⁶³¹ Fins i tot es comptà amb el suport de l'escultor Bru Gallart, qui intentaria reparar els motllos.

⁶³² La UNESCO declarà a Tarragona amb la categoria de Patrimoni de la Humanitat el 30 de novembre de 2000. La història d'aquesta reivindicació i les potencialitats del turisme cultural de Tarragona es troben

present que tota la conservació del patrimoni i llegat romà havia estat una constant al llarg de la seva història perquè estava convençut que beneficiaria extraordinàriament la imatge de la ciutat. Per això, es farien diversos escrits de suport i una representació de l'entitat signaria en el Llibre d'adhesió a la candidatura. Aquestes activitats s'intensificaren d'una manera especial l'any 2000. En el mateix sentit, a partir del 2008 presentaria la seva adhesió a la Candidatura de Tarragona com a Capital Europea de la Cultura 2016 i a la dels XVIII Jocs Mediterranis 2017.

La declaració de la UNESCO al conjunt arqueològic de Tàrraco sens dubte ha desenvolupat el turisme cultural de Tarragona. Ara bé, compartim la idea de Xavier Roigé⁶³³ quan assenyala que les xifres de visitants del 2006 d'aquests monuments comparades amb el moviment turístic de la Costa Daurada fa que Tarragona hagi de continuar desenvolupant el seu potencial turístic com a destinació cultural de patrimoni mundial.

Altres temes que també preocuparan de debò als socis i directius des del punt de vista cultural són el cinema, de fet, a partir dels anys noranta es començaran a organitzar projeccions de pel·lícules i documentals i algunes es convertiran en autèntiques jornades o cicles de cinema. El mateix es farà amb el còmic encara que amb menor mesura. Així, tant s'organitzaran algunes exposicions d'una temàtica o d'altra. Per ventura una de les persones que més temps i ganes hi dipositarà en aquests afers seria el directiu Bernabé Bernabé.

Tampoc podem deixar de banda que a partir d'aquests anys s'intensificarà l'organització de conferències. La temàtica, molt diversa en general, cobrirà aspectes culturals, patrimonials o històrics. Alguns d'aquests actes són els que proporcionam en el següent quadre:

Ponent	Títol	Lloc i data
--------	-------	-------------

perfectament explicades dins: CALABUIG, Jordi; GARCIA, Xavier (2004): «Turismo en la ciudad de Tarragona. Entre la complementariedad para el sol y playa y la consolidación del turismo cultural», *Casos de turismo cultural. De la planificación estratégica a la gestión del producto*, Ed. Ariel, Barcelona, pàgs. 339-360.

⁶³³ ROIGÉ VENTURA, Xavier (2009): «Patrimoni històric», *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàg 81.

Dr. Pere Mallafré Gimeno	«Los Campos de Recreo»	Saló d'Actes. Ajuntament de Tarragona (27 d'abril de 1998)
Col·lectiu d'Espeleòlegs de Tarragona	Projecció audiovisual «Les coves i els llacs dels subsòl de Tarragona»	Saló d'Actes de la Delegació de Cultura dels Serveis Territorials de la Generalitat de Catalunya (17 de març de 2000)
Sr. Josep Fajol Mercadé	«Salvador Dalí a les portes d'un centenari»	Saló d'Actes. Museu d'Art Modern de la Diputació (14 de maig de 2002)
Dr. Jaume Fontanet Torres	«Costums, supersticions i mites al voltant de l'embaràs i el part»	Saló d'Actes. Ajuntament de Tarragona (17 de desembre de 2002)
Sr. Francesc Tarrats Bou, director Museu Arqueològic de Tarragona	«Una perspectiva hipotètica de Tàrraco»	Saló d'Actes. Museu Arqueològic de Tarragona (12 de febrer de 2003)
Sr. Jordi Bertran Luengo	«Costumari tarragoní»	Saló d'Actes. Ajuntament de Tarragona (12 de març de 2003)
Mn. Joan Aragonès	«Palestina, parlem-ne»	Museu d'Art Modern (23 de març de 2004)
Sr. Vallhonrat	«Tarragona en temps de Colom»	(17 de novembre de 2004)
Sr. Àngel Samaniego	«La Cova Romana de Tarragona»	Museu d'Art Modern (7 d'abril de 2005)
Dr. Luís Delclós	«100 anys d'història de la irradiació en el tractament del càncer del coll uterí»	(1 de juliol de 2006)
Sr. Magí Seritjol	«Tàrraco Viva»	Voltes del Pallol (4 de març de 2009)
Mn. Joan Aragonès	«Jueus i Palestins: Qui té raó?»	Hospital de Santa Tecla (14 de maig de 2009)

Elaboració pròpia a partir de documentació diversa del SIT

Els contactes amb altres associacions de la vida cultural i social⁶³⁴ tarragonina continuà essent habitual en aquesta darrera etapa. A vegades aquestes col·laboracions venien de la mà de projectes comuns o d'altres senzillament eren econòmiques. Algunes de les entitats més importants amb les quals el SIT de Tarragona hi ha mantingut relació en aquests darrers trenta anys són el Club Gimnàstic, el Vespa Club Tarragona, el Reial Automòbil Club de Catalunya, la Cambra de Comerç, la Societat Filatèlica de Tarragona, el Casal Tarragoní, l'Skal Club, Òmnium Cultural, la Comissió de festes de

⁶³⁴ Tal volta una de les iniciatives més notables fos la representació amb un directiu dins les reunions socials encaminades a crear un Consell Cívic d'Entitats Tarragonines que donés suport i potenciés les activitats ciutadanes.

Sant Roc, el Casino, la Reial Societat Arqueològica Tarraconense, l'Associació Pessebrista de Tarragona, etc.

Finalment, també volem esmentar algunes iniciatives en què el Sindicat hi ha participat o pres part durant aquests anys, com foren les gestions relacionades amb el trasllat de la Facultat de Medicina de Tarragona a Reus; el concurs fotogràfic del Casal Tarragoní; la reposició de l'estàtua de Mossèn Jacint Verdaguer; el concurs d'estàtues de sorra que duia a terme el Club Maginet; l'atorgament d'un trofeu a la Colla Sardanista Joventut Tarragonina per al I Certamen Musical de Sardanes Ciutat de Tarragona; els actes commemoratius del 175è aniversari del Setge de Tarragona; la comissió creada dins el Casino encarregada de dedicar un monument als castellers de Tarragona; la col·laboració amb el Museu d'Història de Tarragona en l'organització de les Jornades de debat «Patrimoni i Societat» de l'octubre de 1990; l'obtenció d'un barret per al «Negrito»; la defensa de la façana i els locals del Teatre Tarragona; l'organització de les jornades gastronòmiques «Menjar i Beure» del 25 al 27 de setembre de 1992; la proposta a Òmnium Cultural per a que Salvador Ramon rebés el premi «El Balcó».

6.7 Les Exposicions Artístiques i Culturals

La cessió o lloguer de la sala d'exposicions, depenent del cas, a artistes locals i forans es continuà realitzant durant els primers anys d'aquesta etapa. Era una manera de contribuir a crear una ambient cultural a la ciutat i a la vegada s'obtenien uns ingressos per al manteniment de les despeses del local social. Alguns dels artistes que utilitzaren la sala d'exposicions per tal de donar a conèixer els seus treballs foren: Francesc Mallol, Joan Ciuró, Josep Lluís Brufau, Josep Ayneto, Maurici Pla, Magí Ribas, Ramon Juncosa, Miquel Bail, Avel·lí Muñoz, Antoni Rubio, Domingo de Barberà, Josep Olivé, Concepció Marco, Fructuós Cardona, Arseni de Miguel, Rafel Navarro, Joan Juncosa, Joaquim Guillamet, Carme Martínez, Pere Duran, Pere Cuesta, Josep Reina, Paquita Figuerola, Cecili Almenara, Josep Maria Mas, Isabel Bibian, Dolors Canals, Maria Jesús Andreu, Lola Cardós, Mario Antoni Aguilar, Ezequiel Hoya, Antoni López, Jaume Jiménez, Josep Parra, Maria Bertran, Carles Altadill, Josep Maria Alarcón, Víctor Garcia, Hortènsia Puig, Trinitat Gaibar, etc.

El canvi de local social i la inevitable pèrdua de la sala d'exposicions del Sindicat d'Iniciativa acabaria motivant la posada en marxa d'un nou projecte amb un caire un tant diferenciat. Així, la idea de difondre el binomi «monuments i turisme» propicià que entre els dies 8 i 24 de gener de 1988 s'organitzés una primera exposició⁶³⁵ de pintures sobre aquesta temàtica. El Sindicat, gràcies a l'empenta del seu directiu Ramon Martí al capdavant i a la col·laboració del Patronat Municipal de Turisme, portà endavant aquest projecte, que de seguida tindria unes bones perspectives de futur. L'espai escollit seria la sala de l'Antic Ajuntament⁶³⁶ i es comptaria amb la participació de trenta-dos artistes. El dia de la inauguració hi hagué una presentació de Josep Maria Sabaté, professor d'Història de la Universitat de Barcelona, i s'oferí una degustació de fruits secs de la casa Colàs i Sinsé a les autoritats i assistents.

No seria la darrera vegada que des del Sindicat s'organitzarien exposicions, de fet hi hauria el vocal Ramon Martí encarregat d'aquest afer. Alguns dels projectes i exposicions organitzades a partir d'aquests anys pel SIT de Tarragona serien:

Exposicions organitzades pel SIT de Tarragona		
Acte	Lloc	Data
I Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Sales de l'Antic Ajuntament	Del 8 al 24 de gener de 1988
Exposició d'Esmalts i Escultura	Voltes del Pallol	Setmana Santa de 1988
Exposició ⁶³⁷ de treballs artístics dels socis	Voltes del Pallol	Del 4 a l'11 de desembre de 1988
II Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Sales de l'Antic Ajuntament	Del 14 al 29 de gener de 1989
Exposició de màquines i documentació gràfica de cinema antic	Voltes del Pallol	Del 16 al 30 de setembre de 1989
II Exposició de treballs artístics dels socis	Voltes del Pallol	Del 3 al 17 de desembre de 1989
III Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Sales de l'Antic Ajuntament	Del 12 al 28 de gener de 1990
II Exposició d'Esmalts i Escultura	Voltes del Pallol	Del 7 al 22 d'abril de

⁶³⁵ Per a més detalls d'aquesta primera exposició cal consultar l'article de MARTÍ, Ramon (1998): «Recordant la nostra primera exposició monumental i turística», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 14, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pag. 14.

⁶³⁶ Aquest espai amb el pas del temps quedaria petit i seria substituït per les Voltes del Pallol, un recinte més gran però amb problemes d'humitat i goteres. Finalment, i gràcies al suport de l'Autoritat Portuària de Tarragona es ve celebrant als tinglados del Moll de Costa.

⁶³⁷ Aquesta exposició, de temàtica lliure, seria visitada per 1.560 persones, la qual cosa animaria a seguir-la desenvolupant amb el pas del temps.

		1990
I Exposició Internacional de Còmics	Voltes del Pallol	Del 20 de setembre al 7 d'octubre de 1990
III Exposició de treballs artístics dels socis	Voltes del Pallol	Del 14 al 30 de desembre de 1990
IV Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Voltes del Pallol	Del 14 al 28 de gener de 1991
III Exposició d'Esmalts i Ecultura	Voltes del Pallol	Del 17 al 21 de juny de 1991
II Exposició Internacional de Còmics	Voltes del Pallol	Del 16 al 29 de setembre de 1991
IV Exposició de treballs artístics dels socis	Voltes del Pallol	Del 20 de desembre de 1991 al 4 de gener de 1992
V Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Voltes del Pallol	Del 24 de gener al 8 de febrer de 1992
IV Exposició d'esmalts i escultura ⁶³⁸	Voltes del Pallol	Del 10 al 26 d'abril de 1992
Exposició d'Aparells de Gas Antics (en col·laboració amb Gas Tarraconense S.A.)	Pati del Palau de la Diputació de Tarragona	Del 22 de juliol al 9 d'agost de 1992
II Exposició de Cine Gràfic	Voltes del Pallol	Del 18 al 30 de setembre de 1992
V Exposició de treballs artístics dels socis	Voltes del Pallol	Del 15 al 30 de desembre de 1992
VI Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Voltes del Pallol	Del 13 al 28 de gener de 1993
I Exposició de Postals Temàtiques	Voltes del Pallol	Del 30 d'abril al 16 de maig de 1993
III Exposició Internacional de Còmics	Voltes del Pallol	Del 27 de novembre al 12 de desembre de 1993
VI Exposició de treballs artístics dels socis	Voltes del Pallol	Del 17 al 31 de desembre de 1993
VII Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Antic Ajuntament	Del 6 al 22 de maig de 1994
VII Exposició de treballs artístics dels socis	Antic Ajuntament	Del 16 al 31 de desembre de 1994
VIII Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística ⁶³⁹ »	Antic Ajuntament	Del 12 de maig al 4 de juny de 1995
VIII Exposició de treballs artístics dels socis	Antic Ajuntament	Del 20 de desembre de 1995 al 14 de gener de 1996
IX Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Antic Ajuntament	Del 9 al 20 d'octubre de 1996
Exposició ⁶⁴⁰ «Homenatge al centenari del Còmic»	Pati Jaume I del Palau Municipal	De l'11 al 30 de novembre de 1996

⁶³⁸ Aquesta exposició seria visitada per 2.380 persones.

⁶³⁹ La iniciativa comptà amb un ajut del Banc Mercantil de Tarragona.

IX Exposició de treballs artístics dels socis	Antic Ajuntament	Del 20 de desembre de 1996 al 12 de gener de 1997
X Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Voltes del Pallol	Del 14 d'octubre al 2 de novembre de 1997
X Exposició de treballs artístics dels socis	Voltes del Pallol	Del 16 de desembre de 1997 al 6 de gener de 1998
XI Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Voltes del Pallol	Del 8 al 21 de juny de 1998
XI Exposició de treballs artístics dels socis	Voltes del Pallol	Del 15 al 31 de desembre de 1998
XII Exposició de treballs artístics dels socis	Antic Ajuntament	15 de gener de 1999
XII Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Antic Ajuntament	Del 28 de juny a l'11 de juliol de 1999
XIII Exposició de treballs artístics dels socis ⁶⁴¹	Tinglado núm. 1 del Moll de costa	Del 22 de juny al 30 de juliol de 2000
XIII Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Tinglado núm. 1 del Moll de Costa	
XIV Exposició de treballs artístics dels socis	Tinglado núm. 1 i 4 Moll de costa	Del 7 de setembre al 7 d'octubre de 2001
XIV Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Tinglado núm. 4 del Moll de Costa	Del 16 de novembre al 9 de desembre de 2001
XV Exposició de treballs artístics dels socis	Tinglado núm. 1 del Moll de Costa	Del 26 de juliol a l'1 de setembre de 2002
XV Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Tinglado núm. 1 del Moll de Costa	Del 30 d'octubre a l'1 de desembre de 2002
XVI Exposició de treballs artístics dels socis	Tinglado núm. 1 del Moll de Costa	Del 6 al 29 de juny de 2003
XVI Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Tinglado núm. 1 del Moll de Costa	Del 19 de desembre de 2003 al 18 de gener de 2004
XVII Exposició de treballs artístics dels socis ⁶⁴²	Tinglado núm. 1 del Moll de Costa	De l'11 de març al 4 d'abril de 2004
XVII Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Tinglado núm. 1 del Moll de Costa	Del 17 de setembre al 31 d'octubre de 2004
XVIII Exposició de pintures «Tarragona Monumental i Turística»	Tinglado núm. 1 del Moll de costa	Del 6 de maig al 5 de juny de 2005
XVIII Exposició de treballs artístics dels socis	Tinglado núm. 1 del Moll de costa	Del 7 de juliol al 15 d'agost de 2006
XIX Exposició Monumental i Turística de Tarragona i Tarragonès»	Tinglado núm. 1 del Moll de costa	Del 24 de novembre al 12 de desembre de 2006

⁶⁴⁰ La mostra va voler ser un homenatge al tarragoní Ricard Opisso (1880-1966), director i animador de la revista TBO.

⁶⁴¹ L'exposició va ser considerada un èxit ja que comptà amb uns 80 expositors i fou visitada per mes de dues mil persones.

⁶⁴² En aquesta exposició hi participaren 97 socis.

XIX Exposició de treballs artístics dels socis	Tinglado núm. 1 del Moll de costa	Del 2 al 25 de març de 2007
XX Exposició Monumental i Turística de Tarragona i Tarragonès»	Tinglado núm. 1 del Moll de costa	Del 7 de setembre al 7 d'octubre de 2007
XX Exposició de treballs artístics dels socis	Tinglado núm. 1 del Moll de costa	Del 18 al 31 de juliol de 2008
XXI Exposició Monumental i Turística de Tarragona i Tarragonès»	Tinglado núm. 1 del Moll de costa	Del 21 de novembre al 8 de desembre de 2008
XXI Exposició de treballs artístics dels socis	Tinglado núm. 1 del Moll de costa	Del 24 de juliol al 30 d'agost de 2009 ⁶⁴³

6.8 El Concurs de Mestres Romescaires: una fita de futur

La celebració del Concurs de Mestres Romescaires era una iniciativa que venia de temps enrere. L'onzena edició tingué lloc en ocasió de les festes de Sant Magí, el 23 d'agost de 1981, amb una novetat i és que la seva organització era compartida amb l'Associació de Veïns del Serrallo. Tanmateix, també hi farien part l'Associació d'Empresaris d'Hosteleria o la Junta del Port i s'agraí el reportatge especial que emeté TVE.

El XIIè Concurs de Mestres Romescaires s'organitzaria el dissabte 20 d'agost de 1983 a les 19:30 hores de la tarda, seguint la tònica dominant en les anteriors celebracions. Ara bé, per tal d'animar la participació s'augmentaren les quanties dels premis que quedaren establertes en el següent ordre decreixent: 12.000, 8.000, 5.000, 3.000, 2.000 i 1.000 pessetes, respectivament. Tant les comissions de muntatge com d'organització farien que la iniciativa esdevingués un èxit.

El matí del 18 d'agost de 1985 tendria lloc la celebració del XIII Concurs de Mestres Romescaires. Per tal de donar-hi difusió es va fer una tirada de 250 exemplars de les seves bases i es publicarien diversos anuncis de premsa. Un fet a destacar d'aquesta edició és la presència, entre les diferents autoritats, del Ministre d'Agricultura, Carlos Romero.

⁶⁴³ El 2009 només s'organitzà aquesta Exposició ja que es volien reservar activitats i esforços de cara als actes del centenari del SIT de 2010.

La catorzena edició del Concurs de Mestres Romescaires es faria al barri marítim del Serrallo el 23 d'agost de 1987. Tot i que s'estudiaria la possibilitat de modificar el seu tradicional programa finalment no sofriria cap canvi. Els esforços es continuaren centrant en la publicitat, el nomenament del jurat, la degustació, les invitacions a la premsa i la ràdio, etc. Finalment hi hauria vint participants, un número bastant elevat que donava fe de la categoria del concurs.

El XVè Concurs de Mestres Romescaires s'organitzà el 20 d'agost de 1989. En aquella ocasió ja es plantejà la possibilitat de patentar el concurs a partir de la creació d'una marca, ja que eren moltes les evidències de l'èxit d'aquest projecte i no es volia que altre gent desvirtués aquest tipus d'activitats associades a Tarragona. Així, durant la tardor⁶⁴⁴ de 1990 es tramitaria una sol·licitud al Registre de Propietat Industrial de Barcelona per tal de protegir la denominació «Concurs de Mestres Romescaires i confecció de romesco». El títol oficial de la patent no seria aprovada fins a començaments de 1993 i rebé el número 1.601.987/8.

La setzena edició del Concurs de Mestres de Romesco tendria lloc el 18 d'agost de 1991 al Serrallo i s'intentà sufragar a partir d'un ajut del Patronat Municipal de Turisme. Dels vint-i-quatre participants en sortí guanyador Daniel Valverde Anglès. Valgui assenyalar que l'any següent, el 1992, l'entitat col·laboraria amb l'organització de la Mostra Gastronòmica del Tarragonès, iniciativa que comptà amb el suport del Consell Comarcal. Així, es a la fase preliminar es feren proves a les localitats de la Pobla de Mafumet, Altafulla, la Pobla de Montornès, Roda de Barà i Creixell i als barris de Tarragona del Serrallo, Miracle i Casc Antic. Els guanyadors de cada una de les proves participaren a la final de Conques del 18 d'octubre.

El 22 d'agost de 1993 tendria lloc, com solia ser el costum en aquelles dates, el XVIIè Concurs de Mestres Romescaires. En aquelles mateixes dates també es reeditaria en llengua catalana per la casa F. Sugrañés el llibret d'Antoni Alasà sobre *El Romesco*, del qual es faria una tirada de 5.000 exemplars.

⁶⁴⁴ La sol·licitud de registre seria presentada el 26 de novembre d'aquell any.

El XVIIIè Concurs de Mestres Romescaires tingué lloc el 29 d'agost de 1995. La divulgació d'aquesta salsa culinària tarragonina s'havia convertit en un referent des de feia anys. Després del tast i de les corresponents deliberacions del jurat, el resultat fou el següent⁶⁴⁵:

Veredict del Jurat del XVIIIè Concurs de Mestres Romescaires			
Josepa Sánchez Miralles	52 punts	1r Premi «Mestre Major Romescaire»	15.000 pessetes
Joan Cobo García	49 punts	2n Premi	10.000 pessetes
Jaume Villasevil Escofet	48 punts	3r Premi	7.000 pessetes
Maria Carme Àlvarez	47 punts	4t Premi	5.000 pessetes
Carme Arjona	46 punts	5è Premi	3.000 pessetes
Joan Artells	45 punts	6è Premi	1.000 pessetes
Gonçal Brotons	44 punts	7è Premi	1.000 pessetes
Mariano Casanovas	44 punts	8è Premi	1.000 pessetes
Pere Gatell	44 punts	9è Premi	1.000 pessetes
Josep M. Dalmau	---	10è Premi	1.000 pessetes

L'interès dipositat per tot allò que fes referència a la temàtica del romesco era un fet més que evident per la gent de l'associació, ja que es considerava una promoció turística. A tall d'exemple podem assenyalar que la junta directiva, el febrer de 1996, acordà enviar un escrit d'agraïment al cuiner Karlos Arguiñano per haver dedicat un dels seus programes de TVE a la divulgació d'aquesta salsa i com a mostra d'agraïment se li envià un exemplar del llibret *El Romesco*.

El Concurs de Mestres Romescaires de 1997 comptà amb la col·laboració de l'Associació de Comerciants de Peix de Catalunya –AGRUPESCA. La suma dels esforços entre ambdues entitats permeté fer una major promoció de l'acte, coincidint amb les festes de Sant Magí, que tingué lloc el 17 d'agost. La comissió organitzadora lliurà una cassola de test, el peix, l'oli, l'aigua, el fogó, el carbó, teia i ventall a cadascun dels participants per a que elaborés sis racions. Aquella jornada també s'aprofità per fer un homenatge a l'expresident Josep Maria Villasevil.

A partir de llavors s'acordà que el Concurs tendria una periodicitat bianual. Així, el 15 d'agost de 1999 tingué lloc la vintena edició del Concurs al port de pescadors del

⁶⁴⁵ Segons MEZQUIDA, Lluís M. (1995): «XVIII Concurs de Mestres Romescaires al Serrallo», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 9, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 3.

Serrallo. L'acte comptà amb la participació de dinou candidats. El SIT, amb uns recursos econòmics més limitats, tindria cura de la part logística i humana, en canvi, Agrupesca, l'Ajuntament, la Diputació, l'Autoritat Portuària, Caixa Tarragona, Olis de Catalunya S.A. i la Confraria de Pescadors aportarien una empenta més de tipus econòmic.

L'edició del 2001 tindria lloc en ocasió dels actes festius patronals de Santa Tecla, el 18 de setembre, mentre que la del 2003 s'organitzà el 21 de setembre. En aquella darrera convocatòria hi assistiren vint-i-quatre concursants, una de les edicions més concorregudes. Per al 2010 i en ocasió dels actes del centenari de l'entitat, està prevista l'organització especial del tradicional Concurs de Mestres Romescaires.

En aquests darrers anys s'ha vingut organitzant el concurs cada dos anys amb un notable èxit d'assistència i participació. El 2010 tindrà lloc la vint-i-cinquena edició del concurs en ocasió dels actes del centenari de l'entitat. Les històries, anècdotes i vivències d'aquest tradicional concurs són abundants i formen part de la identitat del Sindicat.

6.9 L'excursionisme: un dels referents de futur de l'associació

Les excursions eren un mitjà habitual de profunda cohesió social, en les quals els directius i els socis mantenien uns lligams molt propers admirant les belleses naturals i culturals dels paratges de la zona o d'altres contrades. Fent una anàlisi en perspectiva d'aquestes sortides es pot dir que l'interès a l'hora de conèixer la història, la geografia, la gastronomia i el patrimoni en general és el motor que ha animat a organitzar aquest tipus d'activitats, les quals han augmentat en aquests darrers anys. A continuació aportem un quadre amb les activitats més destacades d'aquests darrers temps:

Excursions/viatges/sortides (1980-2010)	
Excursió a Falset per assistir a la festa de «l'Encamisada»	20 de gener de 1980
Excursió al Ripollès	22 i 23 de març de 1980
Viatge a Itàlia	De l'1 a l'11 de maig de 1980
Excursió a Penyíscola i Onda	14 i 15 de juny de 1980
Excursió a Vic i Montseny	25 i 26 d'octubre de 1980
Excursió a la comarca de Ribagorça	7 i 8 de març de 1981

Excursió-viatge a Sòria	1, 2 i 3 de maig de 1981
Excursió a l'Alt Priorat, Ribera d'Ebre i Terra Alta	18 de juny de 1981
Excursió a les comarques del Berguedà i Lluçanès, i fonts del Llobregat	3 i 4 d'octubre de 1981
Viatge ⁶⁴⁶ a Tenerife en ocasió de l'assemblea de la FECIT	Del 24 al 30 d'octubre de 1981
Visita al Museu Arqueològic	3 de desembre de 1981 (festivitat del patró Sant. Francesc Xavier)
Excursió a Barcelona per assistir a una representació del Gran Teatre del Liceu	Gener de 1982
Excursió a la Vall d'Aran amb visita a Baqueira-Beret	6 i 7 de març de 1982
Viatge a Galícia	Del 21 al 31 de maig de 1982
Viatge a Segorbe	3 i 4 de juliol de 1982
Excursió-viatge a La Rioja	Del 30 d'octubre a l'1 de novembre de 1982
Viatge a Extremadura i Portugal	Del 19 al 29 de maig de 1983
Sortida ⁶⁴⁷ i assistència a una representació de ballet del Liceu de Barcelona	16 d'octubre de 1983
Excursió al sud de Navarra	Del 29 d'octubre a l'1 de novembre de 1983
Dinar de calçotada a Santes Creus	26 de febrer de 1984
Viatge a la Cerdanya	10 i 11 de març de 1984
Excursió a la comarca del Bages	20 de maig de 1984
Viatge al nord de Navarra	9, 10 i 11 de juny de 1984
Excursió a Vallbona de les Monges, Guimerà i Santa Coloma de Queralt	2 de desembre de 1984
Excursió a per les comarques de Girona	23 i 24 de març de 1985
Sortida a Barcelona per assistir a un espectacle a l'Scala	27 d'abril de 1985
Excursió al Pirineu central	25, 26 i 27 de maig de 1985
Excursió a Múrcia i la Mar Menor	1, 2 i 3 de novembre de 1985
Excursió a l'Empordà ⁶⁴⁸	15 i 16 de març de 1986
Viatge a Cantàbria	De l'1 al 4 de maig de 1986
Excursió al Delta de l'Ebre	14 i 15 de juny de 1986
Excursió a Cervera, Solsona i Cardona	1 i 2 de novembre de 1986
Excursió a Torreciutat i Vall de Pineta	4 i 5 d'abril de 1987
Viatge al Principat d'Astúries	Del 30 d'abril al 3 de maig de 1987
Viatge a Menorca	23, 24 i 25 d'octubre de 1987
Excursió al castell d'Escornalbou	20 de març de 1988
Excursió a l'Horta de Sant Joan	30 d'abril de 1988
Viatge a Navarra, Guipúscoa i País Basc francès	De l'1 al 5 de juny de 1988

⁶⁴⁶ En aquella assemblea es desplaçaren quaranta-dos socis a més dels corresponents directius.

⁶⁴⁷ Finalment seria suspesa.

⁶⁴⁸ En el retorn d'aquella excursió moriria el secretari del Sindicat Fèlix Donoso. Les tasques de secretaria passarien a estar controlades pel directiu Salvador Grau.

Excursió a la comarca del Maresme	5 de març de 1989
Excursió per la Ruta del Romànic fins a Canigó	20 i 21 de maig i 3 i 4 de juny de 1989
Excursió a Sòria i Laguna Negra	31 d'octubre i 1 de novembre de 1989
Excursió a Sant Miquel del Fai	25 de març de 1990
Viatge a Cuenca i La Manxa	Del 28 d'abril a l'1 de maig de 1990
Excursió a la Terra Alta i Baixa Aragó	30 de juny i 1 de juliol de 1990
Excursió a l'Alt Empordà i Carcassone	12, 13 i 14 d'octubre de 1990
Excursió a Sitges i xatonada a Vilanova	6 d'abril de 1991
Viatge pel sud de França (Camargues, Nimes, Arles i Avignon)	Del 24 al 26 de maig de 1991
Excursió a Albacete	1, 2 i 3 de novembre de 1991
Excursió a Sant Cugat, Terrassa i Caldes de Montbui	7 de març de 1992
Excursió a Vic i Montseny	16 i 17 de maig de 1992
Viatge a Àlaba i Biscaia	De l'11 al 14 de juny de 1992
Excursió-viatge a Mallorca	Del 30 d'octubre al 2 de novembre de 1992
Excursió a Castellterçol ⁶⁴⁹ , Monestir de l'Estany i Terrasa	27 de març de 1993
Excursió a València	15 i 16 de maig de 1993
Excursió per la Ruta del Mudèjar d'Aragó	Del 24 al 27 de juny de 1993
Viatge a Eivissa i Formentera ⁶⁵⁰	Del 30 d'octubre al 2 de novembre de 1993
Excursió a Agramunt i Bellbuig	5 de desembre de 1993
Excursió a Capellades, Tossa de Montbui i Santa Coloma de Queralt	9 d'abril de 1994
Excursió a la comarca de Berguedà i les fonts del riu Llobregat	14 i 15 de maig de 1994
Excursió a Alacant i Múrcia	Del 29 d'octubre a l'1 de novembre de 1994
Excursió a Montblanc	4 de desembre de 1994
Excursió a Vilafranca del Penedès, Sant Martí Sarroca i Olèrdola	12 de març de 1995
Excursió a Vimbodí, Vallclara, Ulldemolins i Prades	8 d'abril de 1995
Excursió a Ribera d'Ebre i Terra Alta, visitant el Castell de Miravet, Batea i Benissanet	14 de maig de 1995
Excursió a les valls dels Pirineus (Pallars Sobirà, Jussà i Vall d'Aran)	Del 23 al 26 de juny de 1995
Excursió al Vendrell i L'Arbós (Baix Penedès)	28 d'octubre de 1995
Excursió a Tortosa amb motiu de la festivitat de Sant Francesc Xavier	3 de desembre de 1995

⁶⁴⁹ L'excusa era poder visitar la Casa Museu del polític català Enric Prat de la Riba

⁶⁵⁰ Els membres del SIT reteren homenatge a Guillem de Motgrí, Bisbe de Tarragona, que el 1235 va ocupar Eivissa i Formentera i les incorporà a l'antiga Corona d'Aragó.

Excursió a Barcelona (visita Aquàrium i Museu Nacional d'Art de Catalunya)	16 d'abril de 1996
Excursió a la comarca del Ripollès (Ripoll, Sant Joan de les Abadesses, Camprodon, Molló i Llanars)	4 i 5 de maig de 1996
Excursió a Santes Creus i visualització del muntatge escenogràfic i audiovisual «El món del cister»	1 de desembre de 1996
Excursió a Barcelona i visita al Monestir de Pedralbes, Museu Thyssen i Museu Militar del Castell de Montjuic	12 d'abril de 1997
Excursió a Siurana, Morera de Montsant i Escaladei	17 de maig de 1997
Excursió al Delta de l'Ebre, visitant el parc natural i l'Ecomuseu	6 de desembre de 1997
Excursió a Montserrat	28 de març de 1998
Excursió a Pinell de Brai i Benifallet	9 de maig de 1998
Excursió a la Garrotxa	6 i 7 de juny de 1998
Excursió als castells de Montclar i Montsonís, la ciutat de Balaguer i Santuari del Sant Crist	19 de setembre de 1998
Excursió «Eix Transversal» visitant Santa Coloma de Farners, Espinelves, Vic, Manresa i Cervera	31 d'octubre i 1 de novembre de 1998
Excursió «Joies del Patrimoni» pels voltants de Tarragona	5 de desembre de 1998
Excursió al castell i poblat ibèric de Calafell, Vilanova i la Geltrú, i visitant els museus del ferrocarril i Balaguer	27 de març de 1999
Excursió per la Ruta del Montsià	6 de maig de 1999
Excursió a Solsona i Cardona	19 i 20 de juny de 1999
Viatge ⁶⁵¹ a l'Alt Empordà i el Rosselló Francès	30 i 31 d'octubre i 1 de novembre de 1999
Excursió a Montblanc	5 de desembre de 1999
Excursió a la Cartoixa de Scala-Dei i el Priorat	26 de febrer de 2000
Excursió a Horta de Sant Joan	15 d'abril de 2000
Excursió a Tortosa per visitar l'exposició «Fidei Speculum» (Miralls de la Fe) a la catedral	18 de maig de 2000
Excursió a Vallbona de les Monges i a Les Borges Blanques	18 de juny de 2000
Excursió a l'Alt Empordà, Rosselló i Cotlliure	28 i 29 d'octubre de 2000
Excursió a la comarca de La Segarra	18 de novembre de 2000
Excursió «Ruta del Modernisme de Reus»	2 de desembre de 2000

⁶⁵¹ El pretext era visitar i homenatjar la tomba de l'il·lustre català Pompeu Fabra.

Excursió a Lleida, Balaguer i Belianes	2 de març de 2001
Excursió a Segrià i La Noguera	9 de març de 2001
Visita al Palau de Congressos de Tarragona	27 de març de 2001
Excursió a Igualada i Capellades	6 d'abril de 2001
Excursió a Barcelona i visita al Museu d'Història de Catalunya i l'Espai Gaudí	12 de maig de 2001
Excursió al Museu de les Ciències de València	9 de juny de 2001
Excursió a Canet de Mar	6 d'octubre de 2001
Viatge a Àlaba i Biscaia	2, 3 i 4 de novembre de 2001
Excursió pel Camp de Tarragona realitzant la Ruta Jujol	7 de desembre de 2001
Sortida i visita al Museu del Port de Tarragona	16 de febrer de 2002
Excursió a Mollerussa, Linyona i Vallfogona de Balaguer	9 de març de 2002
Excursió a Segorb i visita a l'exposició «La llum de les imatges»	12 de maig de 2002
Sortida medieval pels carrers i edificis de la ciutat i visita a l'Ajuntament de Tarragona	16 de maig de 2002
Excursió a Sant Joan Despí i visita al Parc Güell de Barcelona	25 de maig de 2002
Excursió a Vall d'Albaida i Xàtiva	8, 9 i 10 d'octubre de 2002
Excursió al Camp de Tarragona	22 de febrer de 2003
Excursió pel Baix Penedès, El Vendrell i visita a la Casa Museu Pau Casals	22 de març de 2003
Excursió a Ametlla de Mar i visita al Museu de Ceràmica Popular	24 de maig de 2003
Viatge a Sòria i Burgo d'Osma	22, 23 i 24 de juny de 2003
Excursió a Bonsatre i dinar de la típica calçotada	28 de febrer de 2004
Excursió a Peníscola i Castelló	17 d'abril de 2004
Excursió a Girona i al Castell de Púbol	15 de maig de 2004
Excursió a Barcelona i visita al Fòrum Universal de les Cultures	1 de juliol de 2004
Excursió a Berga per tal de visitar la fira dels bolets	3 d'octubre de 2004
Viatge a Madrid, Àvila i Salamanca	Del 5 al 8 de novembre de 2004
Excursió al Monestir de Poblet i dinar d'una calçotada	29 de gener de 2005
Excursió a Barcelona. Visita al Museu Nacional d'Art i al Poble Espanyol	12 de març de 2005
Excursió a Vilanova i la Geltrú i Sitges i dinar d'una xatonada	28 d'abril de 2005
Viatge pels castells francesos del Loira, Toulouse, ...	Del 16 al 20 de juny de 2005
Excursió per la Ruta del Quixot de la	Del 28 al 31 d'octubre de 2005

Manxa	
Excursió a la Garrotxa	19 de novembre de 2005
Excursió a l'ermita de Mas Carreras de Barà i calçotada a Altafulla	11 de febrer de 2006
Excursió i xatonada a Clariana	18 de març de 2006
Viatge a València i visita a l'Oceanogràfic de la Ciutat de les Arts i les Ciències	29 i 30 d'abril de 2006
Sortida i visita al Museu Bíblic de Tarragona	18 de maig de 2006
Excursió a Barcelona	10 de juny de 2006
Viatge a la Provença i la Costa Blava francesa ⁶⁵²	De l'11 al 15 d'octubre de 2006
Excursió a la comarca del Berguedà	18 de novembre de 2006
Excursió i calçotada a Nulles	3 de febrer de 2007
Excursió i xatonada a Sant Martí de Sarroca	17 de març de 2007
Sortida i visita al Port de Tarragona	5 de maig de 2007
Excursió a Barcelona i visita el seu Barri Gòtic	12 de maig de 2007
Sortida amb golondrina per l'interior del Port	9 de juny de 2007
Viatge a Pompeia, Nàpols, Costa Amalfina, Capri, Herculano i Oplontis	Del 16 al 21 de juny de 2007
Viatge a Navarra	11, 12 i 13 d'octubre de 2007
Excursió a Súria i al monestir de Sant Joan de Bages	10 de novembre de 2007
Excursió amb calçotada a Verdú	9 de febrer de 2008
Excursió a Montsià	5 d'abril de 2008
Viatge a Berlín	Del 4 al 9 de juny de 2008
Excursió a Saragossa i visita a l'Exposició Universal	7 i 8 de juliol de 2008
Excursió a Morella, Terol i Albarrassí	18 i 19 d'octubre de 2008
Excursió a Barcelona i concert al Palau de la Música	16 de novembre de 2008
Excursió i calçotada a L'Alboç i MasLlorenç	14 de febrer de 2009
Excursió a Esparraguera i assistència a l'obra de la Passió	29 de març de 2009
Excursió a Barcelona. Musical «La Bella i la Bèstia» i visita al Museu Nacional	24 d'abril de 2009
Sortida i visita al Palau de l'Arquebisbat	29 de maig de 2009
Viatge a Eslovènia i Croàcia	Del 4 a l'11 de juny de 2009
Viatge a Santander i Cantàbria	17, 18 i 19 d'octubre de 2009
Excursió a Barcelona. Museu d'Història de Catalunya i Teatre Goya	28 de novembre de 2009
Excursió a Montblanc i calçotada a	21 de gener de 2010

⁶⁵² En total sembla que hi assistiren quaranta-dos socis.

Picamixons	
------------	--

Elaboració pròpia a partir de la consulta de diversa documentació del SIT

A vegades també s'organitzaven autèntics viatges, com és ara el previst per a la primavera de 1980 a Itàlia. La seva organització tècnica va ser encarregada a Viatges Melià i les seves dates es concretarien entre l'1 i l'11 de maig. El nombre d'inscripcions superà la cinquantena i denota l'èxit del projecte. Una vegada hagueren tornat tots els assistents es reuniren a l'Hotel Lauria per tal de visualitzar els vídeos realitzats, així com les pertinents fotografies.

Precisament, el I Concurs de Fotografia de les excursions, convocat el 1979, esdevindria una oportunitat per motivar aquest tipus d'activitats. Així, el seu jurat quedà integrat per Joan Virgili Basora, Ramon Seguí Chinchilla, Salvador Grau i Josep Maria Grau Saumells.

La destacada concurrència de socis i simpatitzants a les excursions en aquests anys motivà el projecte d'estudiar la possible contractació d'una assegurança d'accidents el febrer de 1981. Es pensava en la possibilitat que els socis abonessin el cost de l'excursió mitjançant una targeta de crèdit, ja que així els ho inclouria. El projecte motivaria que es fessin negociacions amb diferents entitats financeres com és ara el Banc Atlàntic.

Un altre exemple que posa de manifest el pes destacat que adquireix la pràctica excursionista en aquest darrer període és la fixació d'uns criteris comuns en la inscripció de les mateixes. Així, els socis per poder tenir dret a participar de l'excursió s'hauran d'inscriure amb un termini de cinc dies després d'haver rebut la circular informativa; abonar l'import total de la mateixa en el seu moment; i tendran una opció preferent els membres de la junta directiva.

7. CONCLUSIONS

Després d'haver estudiat i analitzat la història del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona durant els seus cent anys d'existència es poden extreure una sèrie de conclusions:

- La societat civil ha jugat un paper decidit, altruista i fonamental en el desenvolupament del turisme a Tarragona durant bona part del segle XX i inicis del XXI.
- La dècada dels anys vint i trenta del segle XX fou un moment en què l'associació es consolidà des de diferents vessants i si bé la Guerra Civil suposaria un fre a les seves activitats, ràpidament agafaria un impuls durant els anys del franquisme.
- L'organització del II Congrés de Turisme de Catalunya, el 1921, i la I Exposició Nacional de Turisme, el 1936, són fites importants que marcaran a l'associació durant aquesta primera etapa.
- El SIT ha estat una entitat que s'ha adaptat amb molta facilitat a les diferents circumstàncies polítiques i econòmiques, cosa que li ha permès subsistir fins a dia d'avui.
- El fet que el SIT, en determinats moments de la seva història, obtingués la representació oficial de les institucions turístiques a Tarragona beneficià els seus objectius.
- El SIT ha estat una associació turística connectada amb el turisme europeu però a la vegada conscient de la necessitat de potenciar un eix mediterrani entre les Illes Balears, Barcelona, Girona, Lleida, València.
- La integració de l'entitat dins la Federació Espanyola de Centres d'Iniciativa i Turisme –FECIT– li permetria establir uns contactes i un debat turístic amb

associacions anàlogues i a la vegada exercir una pressió davant les institucions.

- El Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona ha estat una plataforma des d'on treballar i promoure el turisme fins a l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de 1980 i la creació del Patronat Municipal de Turisme, el 1983, o més endavant, el 1986, el Patronat de Turisme de la Diputació. A partir d'aleshores té unes funcions socioculturals sense perdre de vista el seu nom i objectius fundacionals.
- De l'anàlisi dels diferents llibres d'actes de la junta directiva, es desprèn un gran moviment d'altres i baixes dins l'equip directiu, que obeïa a raons reglamentàries, dimissions, mobilitat dels seus membres, etc. Això ens fa pensar amb una entitat dinàmica i viva, i que ha incrementat gradualment el seu nombre de socis amb el pas del temps.
- La tipologia dels socis ha variat amb el temps. Dos dels canvis que crida més l'atenció a dia d'avui és que trobam dones que ocupen càrrecs dins la junta directiva en els darrers quinze anys, i que la majoria de socis i directius són persones bastant adultes amb una manca de persones joves que vulguin introduir-se dins l'entitat.
- Els socis i membres de l'entitat han estat persones que podem situar dins les classes mitjanes de la societat tarragonina, si bé també trobam alguns membres representatius de les classes altes. Així, són freqüents els professionals liberals, els empresaris, però també gent involucrada dins les institucions i la vida social i cultural de la ciutat.
- Els treballs de la gent del SIT de Tarragona han contribuït a difondre un turisme basat en els aspectes del patrimoni natural i historicoartístic de la ciutat. Aquesta oferta turística s'ha vist incrementada notablement en els darrers anys.

- La defensa dels monuments i dels béns patrimonials sempre ha estat un objectiu dels membres del SIT, juntament amb altres entitats com la Reial Societat Arqueològica Tarraconense.
- El SIT de Tarragona ha evolucionat, com qualsevol associació, i a dia d'avui els aspectes administratius del tema turístic no són la seva prioritat, ja que aquesta competència ha estat assumida per unes institucions públiques. En aquest darrer període es dedica a temes culturals però relacionats amb el tema turístic com és ara l'organització d'excursions, exposicions artístiques, conferències i concursos de romesco.
- La implantació del SIT de Tarragona a nivell social, el seu caràcter altruista i la importància del tema turístic faria que no desaparegués durant la Guerra Civil i el franquisme, si bé els plantejaments ideològics dels seus membres farà que, lògicament, s'adeptés a les noves circumstàncies.
- A través dels seus cent anys d'existència ha aconseguit mantenir la seva denominació original amb el mot «Sindicat», tot i que la majoria d'aquests entitats ho barataren pel de «Centre».
- Les tasques i gestions reivindicatives de la gent de l'associació han beneficiat extraordinàriament els transports i les connexions amb la ciutat de Tarragona, i han motivat la construcció d'unes infraestructures.
- L'anàlisi històrica del SIT de Tarragona des del punt de vista cultural, social, polític i econòmic ha permès omplir un buit existent de la història de la ciutat, bastant absent d'estudis profunds sobre la història del seu turisme.
- Les ànsies de supervivència i de continuar treballant en el benefici comú de tots els ciutadans de Tarragona han propiciat que l'entitat s'hagi adaptat amb certa facilitat a cada situació política i econòmica del segle XX.

- Els seus presidents i membres de l'equip directiu han estat persones compromeses de sectors professionals ben diferents que voluntàriament han treballat o col·laborat en pro del turisme tarragoní.

8. FONTS

Fonts documentals

-Llibres d'actes⁶⁵³ de les sessions celebrades per la Junta Directiva del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona

- Llibre d'Actes del Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona (1910-1913)
- Llibre d'Actes del Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona (1926-1929)
- Llibre d'Actes del Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona (1930-1932)
- Llibre d'Actes del Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona (1932-1936)
- Llibre d'Actes del Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona (1936-37)
- Llibre d'Actes del Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona (1938-1944)
- Llibre d'Actes del Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona (1945-1956)
- Llibre d'Actes del Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona (1956-1961)
- Llibre d'Actes del Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona (1961-1967)
- Llibre d'Actes del Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona (1967-1992)
- Llibre d'Actes del Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona (1992-2010)

-Butlletí del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona

⁶⁵³ L'absència per raons desconegudes del Llibre d'Actes del Consell Directiu del SIT de Tarragona entre 1913 i 1926 fa que aquesta etapa s'hagi estudiat a partir d'altres fonts i materials.

- Any 1991, Núm. 1.
- Any 1992, Núm. 2.
- Any 1992, Núm. 3.
- Any 1993, Núm. 4.
- Any 1993, Núm. 5.
- Any 1994, Núm. 6.
- Any 1994, Núm. 7.
- Any 1995, Núm. 8.
- Any 1995, Núm. 9.
- Any 1996, Núm. 10.
- Any 1996, Núm. 11.
- Any 1997, Núm. 12.
- Any 1997, Núm. 13.
- Any 1998, Núm. 14.
- Any 1998, Núm. 15.
- Any 1999, Núm. 16.
- Any 1999, Núm. 17.
- Any 2000, Núm. 18.
- Any 2000, Núm. 19.
- Any 2001, Núm. 20.
- Any 2001, Núm. 21.
- Any 2002, Núm. 22.
- Any 2002, Núm. 23.
- Any 2003, Núm. 24.
- Any 2003, Núm. 25.
- Any 2004, Núm. 26.
- Any 2004, Núm. 27.
- Any 2005, Núm. 28.
- Any 2005, Núm. 29.
- Any 2006, Núm. 30.
- Any 2006, Núm. 31.
- Any 2007, Núm. 32.
- Any 2007, Núm. 33.
- Any 2008, Núm. 34.

- Any 2008, Núm. 35.
- Any 2009, Núm. 36.
- Any 2009, Núm. 37.

-Arxiu Històric de Tarragona –AHT–

- Fons Govern Civil, Sèrie expedients associacions, sig. 450.
- Fons de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme (1940-1984)
 - Carpetes 34-2, 2-3, 25-3, 25-6, 36-2, 26-2, 26-1

-Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona –AHDT–

- Llibre d'Actes de la Comissió d'Educació, Esports i Turisme (1949-1951), s/fol
- Llibre d'Actes de la Comissió d'Educació, Esports i Turisme (1951-1960), s/fol
- Llibre d'Actes de la Comissió d'Educació, Esports i Turisme (1961-1968), s/fol

-Diari de Tarragona

-Diario de Tarragona

-Diario Español del Movimiento de Tarragona

-Diario Español de la FET y de las JONS en Tarragona

-Diario Español de Falange Española Tradicionalista y de las JONS de Tarragona

-Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona –BHMT–

- Diversos materials editats pel Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, molts dels quals corresponen al fons del Llegat Babot (Carles Babot Boixeda)

Fonts bibliogràfiques

-AA.VV. (1920): *Baedeker. Espagne et Portugal. Manuel du voyageur*, Ed. Karl Baedeker, Leipzig.

-AA.VV. (1923): *Segon Congrés de Turisme de Catalunya*, Imp. Francesc Sugrañés, Tarragona.

- AA.VV. (1929): *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*, Vol. 65, Ed. Espasa-Calpe, Madrid, pàgs. 313-396.
- AA.VV. (1931): «Tarragona», *Album Meravella. Llibre de les belleses naturals i artístiques de Catalunya*, Vol. 4, Ed. Centre Excursionista Barcelonès-Llibreria Catalonia, Barcelona.
- AA.VV. (1936): *Tarraco quanta fuit...*, Ed. Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, Tarragona.
- AA.VV. (1948): *El foro romano de Tarragona: colección de documentos y artículos*, Ed. Publicaciones del Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, Tarragona.
- ALASÁ DOMINGO, Antonio (1951): *El Romesco. El gran guiso marinero tarraconense*, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.
- ALBAREDA, Antonio: *El turismo en España*, Establecimiento Gráfico Tomás, Barcelona.
- AMENGUAL, Batomeu (1993): *La industria de los forasteros*, (Ed. Facsímil de 1903), Miquel Font Editor, Col. Opuscula Efímera, núm.3, Palma.
- ANTONIO GUARDIAS, Joan (1934): *Tarragona. Guía del Turista*, Ed. Llibreria Joan Antonio Guardias, Tarragona.
- ANTONIO GUARDIAS, Juan (1952): *Tarragona. Itinerario turístico*, Ed. Librería Juan Antonio Guardias, Tarragona.
- BOFARULL BROCÀ, Andreu (1848): *Poblet, su origen, fundación, bellezas, curiosidades, recuerdos históricos y destrucción*, Imp. A. Boix, Tarragona.
- BORONAT, J. M. (1929): «Tarragona i l'Exposició», *Diario de Tarragona*, (08/06/1929), pàg. 1.
- CAPDEVILA, Sancho (1929): *Tarragona. Guía Histórico-Arqueológica*, Imp. Librería Tarraconense J. Antonio Guardias, Tarragona.
- DEL ARCO, Luis (1906): *Guía artística y monumental de Tarragona y su provincia: geografía, historia, descripciones...*, Imp. Tipografía Tarraconense, Tarragona.
- DEL ARCO, Luis (1912): *Nueva guía artística y monumental de Tarragona y su provincia: geografía, historia, descripciones...*, Imp. F. Aris, Tarragona.
- DEMBOWSKI, Charles (1931): *Dos años en España y Portugal durante la Guerra Civil 1838-1840*, Vol. 2, Ed. Espasa-Calpe, Madrid.
- GRAU, J. (1910): «La obra del Marqués de Marianao. Asociación Nacional de Fomento del Turismo», EL MUNDO DEPORTIVO, Núm. 215, (10 de març de 1910), Barcelona, pàg. 1.

- MELENDRES, Miquel (1935): *Elogi del turisme* (Conferència pronunciada al Saló de Sessions de l'Excm. Ajuntament de Tarragona dia 9 de juny de 1935 com a cloenda de la II Assemblea de Sindicats d'Iniciativa i Turisme de Catalunya, celebrada a Tarragona), Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Imp. Suc. de Torres i Virgili, Tarragona.
- MELENDRES RUÉ, Miquel; MONTOLIU, Manuel de (1942): *Elogio de la ciudad en éxtasis. Tarragona íntima*, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.
- MEZQUIDA, Lluís Maria (1946): *Guía de Tarragona y su provincia*, Ed. Doimarjo, Tarragona.
- MONTOLIU TOGORES, Manuel (1951): *Tarragona, Símbolo. Visiones, leyendas, evocaciones*, Ed. Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, Tarragona.
- MORERA LLAURADÓ, Emili (1894): *Tarragona antigua y moderna. Descripción histórico arqueológica de todos sus monumentos y edificios públicos, civiles, eclesiásticos y militares y guía para su fácil visita examen é inspección*, Imp. F. Arís, Tarragona.
- NAVASCUÉS, Joaquín María (1932), *Guía de Tarragona*, Ed. Espasa Calpe-PNT, Madrid.
- NOGUÉS FERRÉ, Antonio (1906): *Guía de Tarragona monumental y su provincia*, Imp. F. Arís, Tarragona.
- PIFERRER, Pau; Pi Margall, Francesc (1884): *Cataluña*, Col. España sus monumentos y artes. Su naturaleza é historia, 2 Vol., Ed. Daniel Cortezo, Barcelona.
- RUIZ PORTA, Juan (1913): «La ciudad de Tarragona», BOLETÍN DE LA SOCIEDAD DE ATRACCIÓN DE FORASTEROS, Vol. 4, núm. 16, Barcelona, pàgs. 18-61.
- RUIZ PORTA, Juan: *La ciudad de Tarragona*, Ed. Sindicato de Iniciativa. Atracción de Forasteros, Oliva Impresor, Vilanova y Gertrú.
- RUIZ PORTA, Juan (1930): *Tarragona*, Ed. Biblioteca de Turismo de la Sociedad de Atracción de Forasteros, núm. 20, Barcelona.
- SANS, José (1923): *Hotel de París. Tarragona*, Imp. Arts Gràfiques R. Gabriel Gibert, Tarragona.
- TODA, Eduard (1929): «Monestir de Poblet», *Catalunya Artística*, Núm. 2, Ed. Llibreria Verdager, Barcelona.

9. BIBLIOGRAFIA

- AA.VV. (1962): *Estudio sobre un plan para la ordenación turística de la Costa Dorada*, Ed. Secretaría de Ordenación Económico Social. Presidencia del Gobierno, Madrid.
- AA.VV. (1963): *I Asamblea Provincial del Turismo (junio 1962)*, Ed. Govern Civil de la Província de Tarragona, Imp. Sugrañés, Tarragona.
- AA.VV. (1964): *II Asamblea Provincial del Turismo (diciembre 1963)*, Ed. Diputació Provincial de Tarragona, Barcelona.
- AA.VV. (1968): *Exposición de Miguel Ángel. Tarragona*, Ed. Casa de Cultura-Amigos de Roma del Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, Col. Cuadernos del Instituto Italiano de Cultura de Madrid, núm. 5, Madrid.
- AA.VV. (1980): *Gran Enciclopèdia Catalana*, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- AA.VV. (1986): *75 años de turismo en España. Marsans 1910-1985*, Ed. Viajes Marsans, Madrid.
- AA.VV. (1989): *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, Ed. Promomallorca, Palma.
- AA.VV. (1993): *Cent anys de catalanisme. A propòsit de les Bases de Manresa*, Ed. Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- AAVV. (1995): *Història Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, Vol.8-12, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- AAVV. (1995): «El desenvolupament turístic a la Mediterrània durant el segle XX», *XIII Jornades d'Estudis Històrics Locals*, , Ed. Institut d'Estudis Baleàrics, Palma.
- AA.VV. (2000): *Catálogo de carteles oficiales de turismo del Centro de Documentación Turística de España (1957-1979)*, Vol. 1, Ed. Secretaría General Técnica. Centro de Publicaciones y Documentación del Ministerio de Economía y Hacienda, Madrid.
- AA.VV. (2000): *Catálogo de carteles oficiales de turismo del Centro de Documentación Turística de España (1980-2000)*, Vol. 2, Ed. Secretaría General Técnica. Centro de Publicaciones y Documentación del Ministerio de Economía y Hacienda, Madrid.
- AA.VV. (2003): «Medalla d'Argent», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 24, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 3.

- AA.VV. (2005): *Catálogo de carteles oficiales de turismo 1929-1959*, Ed. Instituto de Estudios Turísticos, Barcelona.
- ANTON CLAVÉ, Salvador (1995): *Diferenciación i reestructuración de l'espai turístic. Processos i tendències al litoral de Tarragona*, Tesi Doctoral, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona.
- ANTON CLAVÉ, Salvador (2009): «Parcs temàtics i d'oci», *Atlas del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàgs. 219-223.
- ARANZADI (1953): *Repertorio cronológico de legislación 1953*, Ed. Aranzadi, Pamplona, pàg. 1060.
- ARCOS CUADRA, Carlos (1974): *De las grandes ventajas económicas que produciría el desarrollo del turismo en España (1909); La industria del turismo en España (1918)*, Reed. Servicio de Estudios de Banca Mas Sarda, Barcelona.
- ARIÑO VILLARROYA, Antonio (1998): «Fiesta y turismo en la Comunidad Valenciana», REVISTA VALENCIANA D'ESTUDIS AUTONÒMICS, núm.25, (cuarto trimestre), Ed. Comunitat Valenciana, València, pàgs. 165-176.
- BAIXERAS SASTRE, Enric (1996): «Art a Tarragona», *La província de Tarragona durant el franquisme (1939-1976). Política, societat i cultura*, Ed. Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, Tarragona, pàgs. 129-169.
- BARRIACH, Francesc; ESTIVILL, Josep; PIQUÉ, Jordi; VIRGILI, M. Elena (2003): *Els alcaldes de Tarragona (segles XIX i XX)*, Edicions El Medol, Tarragona.
- BARRIACH, Francesc; VIRGILI, M. Elena (2007): *Petrófilos. Índex d'articles de Lluís M. Mezquida al Diario Espanyol (1945-1983)*, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.
- BAYÓN MARINÉ, Fernando (1999): *50 años de turismo español. Un análisis histórico y estructural*, Ed. Centro de Estudios Ramon Aceres, Madrid.
- BAYÓN MARINÉ, Fernando; FERNÁNDEZ FUSTER, Luis (1999): «Los orígenes», *50 años de turismo español. Un análisis histórico y estructural*, Ed. Centro de Estudios Ramon Aceres, Madrid, pàgs. 25-43.
- BLASCO PERIS, Albert (2005): *Barcelona Atracción (1910-1936). Una revista de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, Tesi Doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona.

- BENACH ROVIRA, Núria (1994): «El sector terciari», *Geografia General dels Països Catalans*, Vol. 5, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàgs. 1-16.
- BONAMUSA, Francesc –Dir.– (2009): *Generalitat de Catalunya. Obra de govern 1931-1939*, 2 Vols., Ed. Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència, Barcelona.
- BOYER, Marc (2000): *Histoire de l'invention du tourisme XVIe-XIXe siècles. Origine et développement du tourisme dans le Sud-Est de la France*, Ed. Editions de l'Aube.
- BOYER, Marc (2002): «El turismo en Europa, de la Edad Moderna al siglo XX», HISTORIA CONTEMPORÁNEA, núm.25 (II), Ed. Universidad del País Vasco, Dep. de Historia contemporánea, Bilbao, pàgs. 13-31.
- BOYER, Marc (2005): *Histoire générale du tourisme du XVè au XXIe siècle*, Ed. L'Harmanttan, París.
- BRICALL, Josep M. (2009): «Economia (1931-1939)», *Generalitat de Catalunya. Obra de govern 1931-1939*, Vol. 1, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència, Barcelona, pàgs. 159-225.
- CALABUIG, Jordi (2004): «Dinàmica evolutiva del turisme a les terres de l'interior de la demarcació de Tarragona», ESTUDIS DE TURISME DE CATALUNYA, Any 8, Núm. 14, Barcelona, pàgs. 18-23.
- CALABUIG, Jordi; GARCIA, Xavier (2004): «Turismo en la ciudad de Tarragona. Entre la complementariedad para el sol y playa y la consolidación del turismo cultural», *Casos de turismo cultural. De la planificación estratégica a la gestión del producto*, Ed. Ariel, Barcelona, pàgs. 339-360.
- CATIVELA PEREZ, Eduardo (1967): «Historial sobre la F.E.C.I.T.», ARAGÓN, Any XLII, núm. 284, Ed. Sindicato de Iniciativa y Propaganda de Aragón, Zaragoza, pàgs. 19-21.
- CEBALLOS JIMÉNEZ, Ignacio (1993): *Geografía turística de España*, Ed. Centro de Estudios Ramón Aceres, Madrid.
- CÒNSUL GIRIBERT, Isidor (1994): «Les visions literàries», *Geografia general dels Països Catalans*, Vol.5, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàgs. 314-353.
- CORTÉS JIMÉNEZ, Isabel (2009): «Anàlisi del flux turístic: trets generals i estructura espacial», *Atlas del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàgs. 357-363,

- DE ORTUELA HILBERATH, Elena (2004): *De l'erudit al turista. Inici de la projecció del patrimoni artístic i cultural de Tarragona (1834-1933)*, Ed. Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, Tarragona.
- DOLS, Francesc (1994): «El primer secretari del nostre Sindicat», BUTLLETÍ DEL SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA, núm. 7, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 15.
- ESTEVE SECALL, Rafael; FUENTES GARCÍA, Rafael (2000): *Economía, historia e instituciones del turismo en España*, Ed. Piràmide, Madrid.
- FARRERAS, Antoni (1973): *El turisme a Catalunya del 1931 al 1936*, Ed. Pòrtic, Col. Llibre de Butxaca, núm. 70, Barcelona.
- FERNANDEZ FUSTER, Luis (1991): *Historia general del turismo de masas*, Ed. Alianza, Col. Alianza Universidad Textos, Madrid.
- FERNANDEZ FUSTER, Luis (1991): *Geografía general del turismo de masas*, Ed. Alianza, Col. Alianza Universidad Textos, Madrid.
- FERRER BOSCH, Maria Antònia; DASCA ROIGÉ, Andreu; ROVIRA SORIANO, Jordi (1994): *-CL- Anys de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense. Una aproximació a la seva història (1844-1994)*, Ed. Reial Societat Arqueològica Tarraconense, Tarragona.
- FIGUERES ARTIGUES, Josep Maria (2003): *Història contemporània de Catalunya*, Ed. UOC, Barcelona.
- FONT URGELL, Xavier (2009): «Itineraris de natura: senderisme i rutes de natura», *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàgs. 50-56.
- GALÍ ESPELT, Núria (2005): *Mirades turístiques a la ciutat. Anàlisi del comportament dels visitants del Barri Vell de Girona*, Tesi Doctoral, Universitat de Girona, Girona
- GARAY TAMAJÓN, Luis Alfonso (2007): *El ciclo de evolución del destino turístico. Una aproximación al desarrollo histórico del turismo en Cataluña*, Tesi Doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.
- GARAY TAMAJÓN, Luis Alfonso; CÀNOVES VALIENTE, Gemma (2009): «El desarrollo turístico en Catalunya en los dos últimos siglos: una perspectiva transversal»,

DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA, Núm. 53, Ed. Serveis de Publicacions Universitat de Barcelona, Barcelona, pàgs. 29-46.

-GARCÍA DELGADO, José Luis; CARLOS JIMÉNEZ, Juan (2001): *Un siglo de España: la economía*, Ed. Marcial Pons, Madrid.

-GÓMEZ DE LA SERNA, Gaspar (1974): *Los viajeros de la ilustración*, Alianza Editorial, Col. El Libro del Bolsillo, núm. 489, Madrid.

-GÓMEZ GRANÉS, Núria; TWOSE SÁNCHEZ, Antoni (2003): *El turisme a Torredembarra. Centre d'Iniciatives i Turisme (CIT)*, Ed. Arola, Vol. I, Tarragona.

-GÓMEZ GRANÉS, Núria; TWOSE SÁNCHEZ, Antoni (2003): *El turisme a Torredembarra. Centre d'Iniciatives i Turisme (CIT)*, Ed. Arola, Vol. II, Tarragona.

-GONDRA ISASI, Doroteo (195?): *Guía de Tarragona*, Ed. Ajuntament de Tarragona-Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.

-GONZÁLEZ MORALES, Juan Carlos (2003): *Turismo en España (1905-1931)*, Tesis Doctoral, Universidad Carlos III, Madrid.

-GONZÁLEZ MORALES, Juan Carlos (2005): «La Comisión Nacional de Turismo y primeras iniciativas para el fomento del turismo: la industria de los forasteros (1905-1911)», ESTUDIOS TURÍSTICOS, Núm. 163-164, Ed. Instituto de Estudios Turísticos, Madrid, pàg. 17-30.

-GRANDÀS, M. Carmen (1988): *L'Exposició Internacional de Barcelona de 1929*, Els Llibres de la Frontera, Sant Cugat del Vallès.

-GRAU PUJOL, Josep M. (2004): «Història del turisme a les comarques tarragonines. Fonts documentals per al seu estudi», ESTUDIS DE TURISME DE CATALUNYA, Any 8, Núm. 14, Barcelona, pàg. 36-40.

-HEREU, Pere (1995): «L'Exposició Internacional del 1929», *Història Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, Vol. 8, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàgs. 376-377.

-IGLESIAS DOMENECH, Francesc (1954): *Tarragona eterna*, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.

-JORDÀ FERNÁNDEZ, Antoni (2006): *Història de la ciutat de Tarragona*, Cossetània Edicions, Valls.

-LANQUAR, Robert (1977): *Le tourisme international*, Ed. Presses Universitaires de France, Col. Que sais-je?, núm.1694, Paris.

-LANQUAR, Robert; RAYNOUARD, Yves (1978): *Le tourisme social*, Ed. Presses Universitaires de France, Col. Que sais-je?, núm.1725, Paris.

- LANQUAR, Robert (1983): *L'économie du tourisme*, Ed. Presses Universitaires de France, Col. Que sais-je?, núm.2065, Paris.
- LANQUAR, Robert (1985): *Sociologie du tourisme et des voyages*, Ed. Presses Universitaires de France, Col. Que sais-je?, núm.2213, Paris.
- LARRINAGA RODRÍGUEZ, Carlos (2002): «El turismo en la España del siglo XIX», HISTORIA CONTEMPORÁNEA, núm.25 (II), Ed. Universidad del País Vasco, Dep. de Historia contemporánea, Bilbao, pàgs. 157-179.
- LÓPEZ MONNÉ, Rafael; BLAY BOQUÉ, Jordi (1995): «La industrialització i el creixement econòmic», *El segle XX a Tarragona*, Ed. Nou Diari, Tarragona, pàgs. 169-184.
- LÓPEZ PALOMEQUE, Francesc (1994): «El turisme», *Geografia general dels Països Catalans*, Vol. 5, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàgs. 17-105.
- LÓPEZ PALOMEQUE, Francesc –Dir.– (2009): *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona.
- MAJORAL, Roser –Coord.– (2002): *Cataluña. Un análisis territorial*, Ed. Ariel, Barcelona.
- MOLINA VILLAR, Juan José (2004): *Termalismo y turismo en Catalunya: un estudio geohistórico contemporáneo*, tesi doctoral (inèdita), Universitat de Barcelona, Barcelona.
- MARTÍNEZ, Xavier; VIDAL, Joan (2009): *Els anys de la postguerra i l'auge turístic a Cubelles (1939-1970). De la repressió a l'especulació*, Ed. Ajuntament de Cubelles, Cubelles.
- MOLINA VILLAR, Juan José (2004): *Termalismo y turismo en Catalunya: un estudio geohistórico contemporáneo*. Tesi Doctoral, Universitat de Barcelona, Barcelona.
- MUNTANYOLA, Antoni (1932): *Organització turística de Catalunya*, Ed. Arts Gràfiques L'Estampa, Barcelona.
- MURO MORALES, José Ignacio (2002): «Tarragona, la ciutat del sol brillant, el cel diàfan i de la mar tranquil·la», *Mites i Llegendes*, Cossetania Edicions, Col. Antines, núm. 4, Tarragona, pàgs. 87-107.
- OLIVÉ SERRET, Enric (1991): *La Chartreuse de Tarragona: de la fàbrica al convent*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament de Governació, Barcelona.
- OLIVÉ, Enric; PIQUÉ, Jordi; RICOMÀ, F. Xavier (1990): *Tarragona, la imatge i el temps*, Ed. Ajuntament de Tarragona, Tarragona.

- ORIGET DU CLUZEAU, Claude (1998): *Le tourisme cultural*, Ed. Presses Universitaires de France, Col. Que sais-je?, núm. 3389, París.
- PACK, Sasha D. (2009): *La invasión pacífica. Los turistas y la España de Franco*, Turner Publicaciones, Madrid.
- PACK, Sasha D. (2009): «Turisme, modernització i idiosincràsia nacional a l'Espanya del segle XX», SEGLE XX. REVISTA CATALANA D'HISTÒRIA, Núm. 2, Ed. Afers, Catarroja, pàgs. 41-62.
- PARRA DE MÁZ, Santiago (2004): *SIPA Sindicato de Iniciativa y Propaganda de Aragón*, Ed. IberCaja, Col. Boira, núm. 46, Saragossa.
- PELLEJERO MARTÍNEZ, Carmelo (1994): «La promoción del turismo en España durante la primera mitad del siglo XX: el papel del Estado», INFORMACIÓN COMERCIAL ESPAÑOLA, núm.730, Ed. Ministerio de Comercio y Turismo, pàgs. 127-146.
- PELLEJERO MARTÍNEZ, Carmelo –Dir.– (1999): *Historia de la economía del turismo en España*, Ed. Civitas, Madrid.
- PELLEJERO MARTÍNEZ, Carmelo (1999): «Antecedentes históricos del turismo en España: de la Comisión Nacional al Ministerio de Información y Turismo», *Historia de la economía del turismo en España*, Ed. Civitas, Madrid, pàgs. 21-76.
- PELLEJERO MARTÍNEZ, Carmelo (2002): «La política turística en la España del siglo XX: una visión general», HISTORIA CONTEMPORÁNEA, núm. 25 (II), Ed. Universidad del País Vasco, Dep. de Historia contemporánea, Bilbao, pàgs. 233-265.
- PELLEJERO MARTÍNEZ, Carmelo (2004): «Iniciativas y participación del sector público español en el desarrollo del turismo», PAPELES DE ECONOMÍA ESPAÑOLA, núm. 102, Ed. Fundación de las Cajas de Ahorros, Madrid, pàgs. 49-66.
- PEÑA GARCIA, Gonzalo de la (1962): «Entidades colaboradoras del turismo», *I Asamblea Provincial del Turismo*, Ed. Gobierno Civil de la Provincia de Tarragona, Tarragona, pàgs. 277-281.
- PICORNELL BAUZÁ, Climent (1989): *Turisme i Territori a les Illes Balears*, Tesi Doctoral, Universitat de les Illes Balears, Palma.
- PIQUÉ PADRÓ, Jordi –Coord.– (1995): *El segle XX a Tarragona*, Ed. Nou Diari, Tarragona.
- PIQUÉ PADRÓ, Jordi; VIRGILI BELTRAN, M. Elena (2003): *Tarragona 1950-2000. Itinerari visual*, Cossetània Edicions, Valls.

- PRATS CANALS, Llorenç (2009): «Museus i col·leccions», *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàgs. 124-133.
- PUJOL, Enric (1991): «Sindicat d'Iniciativa i Turisme. La atracció de forasters», DIARI DE TARRAGONA (13/10/1991), pàg. 10.
- RAMÓN FAJARNÉS, Ernesto (2000): *Historia del turismo en Ibiza y Formentera 1900-2000*, Ed. Genial Edicions Culturals, Eivissa.
- RECASENS COMES, Josep Maria (1974): *Guia de Tarragona*, Ed. Everest, León.
- RODRÍGUEZ NAVARRO, Patricia (2009): «Allotjaments hotelers», *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàgs. 277-287.
- ROIGÉ VENTURA, Xavier (2009): «Patrimoni històric», *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàgs 77-89.
- ROVIRA GÓMEZ, Salvador J. (1990): «La Societat TAU», NIU D'ART. REVISTA DE L'ATENEU, Núm. 20, Ed. Ateneu de Tarragona, Tarragona, pàg. 3.
- ROVIRA GÓMEZ, Salvador J. (1993): *Els Ixart del segle XX (Josep Ixart i de Moragas)*, Ed. Indústries Gràfiques Gabriel Gibert, Col. Pau de les Postals, núm. 13, Tarragona.
- RUBIO GIL, Ángeles –Coord.– (2003): *Sociología del turismo*, Ed. Ariel, Col. Ariel Turismo, Barcelona.
- SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep –Coord.– (1996): *La província de Tarragona durant el franquisme (1939-1976). Política, societat i cultura*, Ed. Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, Tarragona.
- SANTACANA, Carles; PUJADAS, Xavier (1995): «Del primer excursionisme al turisme», *Història Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, Vol.8, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàgs. 371-374.
- SERRA BUSQUETS, Sebastià (1996): «Viatgers, intel·lectuals i artistes a Catalunya a la Mallorca del segle XIX i principi del segle XX», *Els catalans a Espanya 1760-1914*, Ed. Universitat de Barcelona, Barcelona.
- SERRA BUSQUETS, Sebastià (2001): «El turisme, fenomen del segle XX», *Els elements de canvi a la Mallorca del segle XX*, Ed. Cort, Col. Els Ullals, núm.5, Palma, pàgs. 99-175.

- SERRA BUSQUETS, Sebastià (2006): «La España del desarrollo. L'expansió econòmica i els canvis de costums», *El franquisme a Catalunya. La immigració, el desarrollismo i la resistència cultural*, Volum 3, Edicions 62, Barcelona, pàgs. 10-15, 25-27.
- SOLÉ SABATÉ, Josep Maria; VILLARROYA, Joan –Dir.– (2005): *El franquisme a Catalunya (1939-1977)*, Edicions 62, Barcelona.
- TOWNSON, Nigel –Ed.– (2009): *España en cambio. El segundo franquismo, 1959-1975*, Ed. Siglo XXI, Madrid.
- TRAVER TOMAS, Vicente (1965): *El Marqués de la Vega-Inclan*, Ed. Fundaciones Vega-Inclan, Castelló.
- TRESSERRAS, Jordi; CROS, Blanca; MATAMALA, Juan Carlos (2009): «Xarxes i rutes històriques i culturals», *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàgs. 113-123.
- URIEL, Ezequiel; MONFORT, Vicente M. –Dir.– (2001): *El Sector Turístico en España*, Ed. Caja de Ahorros del Mediterráneo, Alacant.
- VALLS Josep-Francesc (1980): *Guía secreta de Tarragona*, Ed. Sedmay ediciones, Madrid.
- VALLEJO POUSADA, Rafael (2002): «Economía e historia del turismo español del siglo XX», *HISTORIA CONTEMPORÁNEA*, núm.25 (II), Ed. Universidad del País Vasco, Dep. de Historia contemporánea, Bilbao, pàgs. 203-232.
- VELASCO GONZÁLEZ, María (2004): *La política turística. Gobierno y Administración Turística en España (1952-2004)*, Ed. Tirant lo Blanch, València.
- VIDAL CASELLAS, Dolors (2005): *L'imaginari monumental i artístic del turisme cultural. El cas de la revista Barcelona Atracción*, Tesi Doctoral, Universitat de Girona, Girona.
- VIRGILI BERTRAN, M. Elena (1995): «Societat i vida quotidiana», *El segle XX a Tarragona*, Ed. Nou Diari, Tarragona, pàgs. 137-152.
- VIVES REUS, Antoni (2005): *Història del Foment del Turisme de Mallorca (1905-2005)*, Tesi Doctoral, Universitat de les Illes Balears, Palma.